Mario Brdar ◆ Goran Milić ◆
Barbara Kružić ◆ Ksenija Benčina ◆
Maja Ćališ ◆ Tanja Gradečak ◆ Rita Brdar-Szabó

Pojmovnik kognitivne lingvistike

Izdavač
Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku

Za izdavača
Ivan Trojan

Recenzenti
Branimir Belaj
Kristina Despot Štrkalj
Adisa Imamović

Tisak
Krešendo

Naklada
200 primjeraka

Tisak ove publikacije odobrilo je
Fakultetsko vijeće Filozofskog fakulteta u Osijeku
na sjednici 9. lipnja 2021.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku
pod brojem 150412055.

ISBN 978-953-314-156-5

Mario Brdar
Goran Milić
Barbara Kružić
Ksenija Benčina
Maja Ćališ
Tanja Gradečak
Rita Brdar-Szabó

Pojmovnik kognitivne lingvistike

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Osijeku

Osijek
2021

Predgovor

Ideja za rad na ovom pojmovniku začeta je tijekom i nakon predavanja na izbornom kolegiju Kognitivna lingvistika između pojedinca i društva na Poslijediplomskom doktorskom studiju jezikoslovlja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Već na samom početku rada neki su se studenti povukli, no kasnije se projektu pridružilo još nekoliko nastavnika.

Inspiracija za ovaj priručnik dijelom je i prethodni kratki pojmovnik kognitivne lingvistike (Kružić, Lovrić i Maksimović 2013), čija je prva autorica ujedno i članica ovog tima. Kao predložak poslužio je Evansov (2007) pojmovnik, dok se kraći pojmovnici mogu naći u kognitivnolingvističkim monografijama (Radden i Dirven 2007, Langacker 1987, Kövecses 2010, Kövecses i Benczes 2010, Šarić i Brala 2019). Najsnažniji je poticaj u nastanku ovog pojmovnika, međutim, činjenica da kognitivna lingvistika uživa status koji je jedinstven u okruženju, a i šire. Počeci kognitivne lingvistike u Hrvatskoj sežu unatrag sve do početka 90-ih godina prošlog stoljeća (v. radove Žic Fuchs u popisu literature na kraju ovog sveska). Tijekom triju desetljeća kognitivna je gramatika izrasla u dominantnu paradigmu u hrvatskoj lingvistici. Broj jezikoslovnih monografija, disertacija i znanstvenih članaka objavljenih na hrvatskome i/ili u Hrvatskoj koji polaze od postavki kognitivne lingvistike višestruko je brojniji od broja radova koji koriste neki

drugi teorijski pristupi, pa čak i ako potonje gledamo sveukupno.

Tijekom tih triju desetljeća hrvatski kognitivnolingvistički termini velikim su se dijelom iskristalizirali, pa i postali dijelom općeg jezikoslovnog pojmovnog aparata, no jedan je njihov dio manje čest u uporabi, stoga nešto manje poznat. Osim toga, ne smijemo smetnuti s uma činjenicu da se kognitivna lingvistika svestrano razvija u svjetskim okvirima, što ujedno implicira i konstantno terminološko obogaćivanje. Glavna je svrha ovog pojmovnika olakšati praćenje kognitivnolingvističke literature na stranim jezicima, a time još više popularizirati taj pristup unutar hrvatske jezikoslovne zajednice. Naravno, može pomoći i u procesu predstavljanja saznanja o hrvatskom jeziku u međunarodnom kognitivnolingvističkom kontekstu.

Pojmovi koje ovdje objašnjavamo zastupaju najvažnije smjerove istraživanja unutar kognitivne lingvistike. Radi se o ukupno 229 ulaza u kojima je obrađeno 207 pojmova (u 22 slučaja radi se o paralalenim pojmovima koji su korišteni u radovima objavljenima na hrvatskome, a od kojih poveznica (☞) vodi prema šireprihvaćenom pojmu). Osim općenitih pojmova koji se tiču same srži kognitivne lingvistike (npr. *motivacija, uporabni model, subjektivni realizam, enciklopedijsko znanje, međusubjektivnost,* itd.) tu su i glavni pojmovi vezani uz teoriju konceptualne metafore i metonimije (npr. *domena, idealizirani kognitivni model, preslikavanje*, pojmovi za različite tipove metafora i metonimija itd.) i teoriju konceptualne integracije. Obuhvaćeni su i pojmovi koji se rabe u konstrukcijskim gramatikama, posebice Langackerovoj kognitivnoj gramatici. Tu je i niz drugih pojmova vezanih uz neke specifičnije teme (npr. *fiktivno kretanje*, *dinamika sila, gramatikalizacija, desemantizacija, ikoničnost, introspekcija, teorija prototipa* itd.). U pojmovnik nismo uključili pojmove koji su prvenstveno vezani uz korpusnu lingvistiku ili proučavanja usvajanja materinjeg jezika, odnosno stranih jezika. Isto tako u pojmovniku nema

pojmova koji se povremeno mogu naći u kognitivnoj literaturi, ali su originalno dio aparata (ne nužno baš kognitivno orijentiranih) proučavanja diskurza, pragmatike, stilistike, filozofije jezika, psiholingvistike ili vizualne komunikacije.

Svi su pojmovi obrađeni na isti način. Prije same definicije i opisa te primjera dajemo uvriježene ekvivalente na sedam drugih jezika. Pored engleskih pojmova, koji su uglavnom i izvorni u smislu da su pojave u velikom broju slučajeva prvi puta uočene i imenovane u literaturi na engleskome, tu su i njemački, francuski, španjolski, talijanski, mađarski te poljski. Izbor je jezika uvjetovan ne samo činjenicom da je kognitivna lingvistika dobro zastupljena na određenom govornom području (što se ogleda ne samo brojem aktivnih istraživača nego i količnom radova na dotičnom jeziku) već i kompetencijama autora. Ekvivalentni pojmovi na nizozemskom/flamanskom, ruskom, češkom, portugalskom itd. svakako bi bili korisni te obogatili pojmovnik, no to je ostalo za nastavak posla u budućnosti.

U glavnom dijelu članaka definiramo pojmove te ukazujemo na alternativne nazive i vezane pojmove (pri čemu koristimo znak ☞). Neki su pojmovi obrađeni detaljnije, a neki pak relativno sažeto, što opet ne odražava samo važnost i aktualnost dotičnih pojava nego i interese autora pojmovnika. Nadamo se da te razlike među pojedinim člancima neće toliko utjecati na sveukupnu korist pojmovnika. Jedno je od očekivanja od priručnika ovog tipa relativna neutralnost i izbjegavanje vrijednosnih ocjena, no autori ipak nisu mogli, niti htjeli, izbjeći određenu dozu kritičnosti i polemičnosti (zbog toga i subjektivnosti).

Na kraju svakog članka donosimo popis radova u kojima se pojmovi po prvi put uvode i/ili razrađuju, odnosno u kojima su podvrgnuti kritičkom ispitivanju. U velikom broju slučajeva ne navodimo samo radove na enleskome i ostalim stranim jezicima već i relevantne radove na hrvatskome.

Popis radova donosi sve radove spmenute u pojedinim člancima, a na samom je kraju kazalo pomoću kojega se može pronaći hrvatski ekvivalent pojmova na engleskome, njemačkome, francuskome, španjolskome, talijanskome, mađarskome i poljskome. Pretragom središnjeg dijela pojmovnika moguće je tako doći i do međusobnih ekvivalenata za bilo koji par od tih osam jezika. Tako ćemo za engleski pojam *access point* preko hrvatskoga pojma *pristupna točka* doći do mađarskog ekvivalenta *hozzáférési pont* ili do odgovarajućeg njemačkog pojma *Zuganspunkt*.

U pripremi pojmovnika, točnije pri provjeri ekvivalenata na drugim jezicima, pomogli su nam Günter Radden i Klaus-Uwe Panther (njemački), Carla Ovejas Ramírez (španjolski), Simon Devylder (francuski), Rossella Pannain i Francesca Masini (talijanski) te Elżbieta Górska i Daniel Karczewski (poljski), na čemu im najsrdačnije zahvaljujemo.

Veliku zahvalnost dugujemo recenztima knjige, Branimiru Belaju Kristini Despot Štrkalj i Adisi Imamović. Oni su nam pomnim čitanjem teksta i ukazivanjem na problematična mjesta uvelike pomogli da znantno poboljšamo rukopis te izbjegnemo više propusta i grešaka. Za sve su preostale propuste i greške, naravno, odgovorni autori.

Popis kratica korištenih u pojmovniku:

C – cilj

engl. – engleski

fr. – francuski

IKM – idealizirani kognitivni model

K – konceptualizator

KP – konceptualno područje

mađ. – mađarski

njem. – njemački

or – orijentir

polj. – poljski

R – referentna točka

šp. – španjolski

tal. – talijanski

tr – trajektor

v. – vidjeti

A

agonist

[engl. *agonist*; njem. *Agonist*; šp. *agonista*; fr. *agoniste*; tal. *agonista*; mađ. *agonista*; polj. *agonista*]

Termin se koristi u ☞ ***kognitivnoj semantici*** u okviru proučavanja ☞ ***dinamike sila***. Agonist je entitet koji je u žarištu pažnje, a posjeduje ili sklonost prema djelovanju ili prema mirovanju. Nasuprot agonistu djeluje ☞ ***antagonist***.

[Talmy 1988; Talmy 2000b: 263–264, 413–456; Kövecses 2000; De Mulder 2007]

aksiologija

[engl. *axiology*; njem. *Axiologie*; šp. *axiología*; fr. *axiologie*; tal. *assiologia*; mađ. *axiológia*; polj. *aksjologia*]

U filozofiji je aksiologija grana koja proučava vrijednosti u najširem smislu pojma. U kognitivnoj lingvistici su aksiološka istraživanja pokrenuta radovima Krzeszowskoga, a kasnije se interes širi i na Zapadnu Europu (zanimanje za tu problematiku iskazuje i nekoliko belgijskih lingvista, npr. Pauwels i Simon-Vanderbergen). Krzeszowski pojam procjene drži jednim od relevantnih aspekata konceptualizacije. Govornik izborom jezičnih sredstava, npr. metafora, može učinkovito djelovati na donošenje vrijednosnih stavo-

va sugovornika o onom o čemu se govori u iskazu. Valuacijski učinak Krzeszowski (1997) pripisuje subjektivno ili objektivno određenome aksiološkome naboju kojega u određenoj mjeri posjeduju različite jezične jedinice (iako se on ne mora baš uvijek aktivirati). Služeći se Langackerovim pojmom profiliranja, Krzeszowski definira aksiološki naboj kao položaj određenog entiteta (i koncepta i jezične jedinice uz koju se veže) između dva pola (DOBRO i LOŠE) na horizontalnoj skali u domeni vrijednosti. Krzeszowski (1997; 1999) predlaže element pozitivnog i negativnog vrednovanja (aksiološkog naboja) kao značajku predodžbenih shema, ali Hampe (2005) zagovara tumačenje aksiološkog elementa kao znanja inherentno vezanog uz domene i matrice, a ne uz predodžbene sheme.

[Krzeszowski 1990, Krzeszowski 1997; Krzeszowski 1999; Peeters 1993; Pauwels i Simon-Vandenbergen 1995; Simon-Vandenbergen 1995; Kiełtyka 2008; Hampe 2005; Čulić 1999; Milić 2011]

aktivna zona

[engl. *active zone*; njem. *aktive Zone*; šp. *zona activa*; fr. *zone active*; tal. *zona attiva*; mađ. *aktív zóna*; polj. *strefa aktywna*]

Aktivna zona je pojam kojega je Langacker uveo u svoju Kognitivnu gramatiku kako bi označio pojavu prilikom koje dolazi do određene vrste diskrepancije između uvriježenog ☞ ***profila*** nekog entiteta i stvarno aktiviranoga. Drugim riječima, zbog uporabe nekog izraza u određenom kontekstu može se samo djelomično aktivirati ono što taj izraz inače profilira. Kada usporedimo rečenice *Prodao je auto*, *Upalio je auto* i *Oprao je auto*, jasno je da se samo u prvoj rečenici misli na cijeli auto te da aktivna zona ne odudara od profila. U druge dvije se rečenice ne misli na cijeli auto nego na neke njegove aspekte. Isto tako vidimo i da se nisu aktivirale iste zone. U drugom slučaju glagol *upaliti* aktivira motor kao fokalni aspekt. U posljednjem primjeru s

glagolom *oprati* aktivna zona je 'vanjština vozila'. Kako se u slučajevima diskrepancije profila i aktivne zone radi o odnosu cjeline i dijela gdje cjelina služi kao ☞ ***referentna točka*** preko koje se mentalno pristupa dijelu, neki kognitivni lingvisti pojavu aktivne zone drže jednim tipom ☞ ***metonimije***, dok je drugi (Paradis) odvajaju od metonimije u užem smislu.

[Langacker 1984; Langacker 1993; Langacker 1995a; Langacker 1991: 189–201; Paradis 2004]

antagonist

[engl. *antagonist*; njem. *Antagonist*; šp. *antagonista*; fr. *antagoniste*; tal. *antagonista*; mađ. *antagonista*; polj. *antagonista*]

Termin se koristi u ☞ ***kognitivnoj semantici*** u okviru proučavanja ☞ ***dinamike sila***. Antagonist je entitet koji djeluje nasuprot ☞ ***agonistu***, tj. opire se njegovom djelovanju ili ga pokušava pokrenuti iz inercije tj. mirovanja.

[Talmy 1988; Talmy 2000b: 263–264, 413–456; Kövecses 2000b; De Mulder 2007]

apstraktno kretanje

[engl. *abstract motion*; njem. *abstrakte Bewegung*; šp. *movimiento abstracto*; fr. *mouvement abstrait*, tal. *movimento astratto*, mađ. *absztrakt mozgás*; polj. *ruch abstrykcyjny*]

Apstraktno kretanje je naziv kojega je Langacker skovao kako bi označio jezične izraze odnosno konstrukcije pomoću kojih govornici opisuju subjektivni doživljaj statičnih situacija kao kretanje. Subjekt u ovim konstrukcijama obično označava nešto neživo, vrlo često lokaciju ili objekt smješten u prostoru uz kojega se rabi glagol kretanja po-

put *ići* ili *slijediti* (u engleskome i dinamičniji glagoli poput *run*) te mjesna priloška oznaka ili oznake koje naznačuju stazu kretanja, npr. *Otočna glavna* cesta ***ide od Supetra i vodi do većine dijelova otoka***. Talmy za ovu pojavu koristi termin ☞ ***fiktivno kretanje***, dok kod Matsumota nalazimo pojam ☞ ***subjektivno kretanje***.

[Langacker 1986; Langacker 1987; Langacker 1999; Talmy 1983; Talmy 1996; Talmy 2000a; Matsumoto 1996; Matlock 2010; Matlock i Bergmann 2015]

autohiponimija

[engl. *autohyponymy*; njem. *Autohyponymie*; šp. *autohiponimia*; fr. *autohyponymie*; tal. *autoiponimia*; mađ. *autohiponímia*; polj. *autohiponimia*]

☞ **vertikalna polisemija**

autonomnost

[engl. *autonomy*; njem. *Autonomie*; šp. *autonomía*; fr. *autonomie*; tal. *autonomia*; mađ. *autonómia*; polj. *autonomia*]

Kompleksan pojam koji se kroz godine mijenjao i odnosio na različite aspekte proučavanja jezika pa je tako u Generativnoj gramatici predstavljao središnji pojam koji se odnosi na jezik kao autonomnu kognitivnu sposobnost ili modul odvojen od nejezičnih sposobnosti te na autonomnost sintakse u odnosu na semantiku i pragmatiku. Kao opreka takvom formalnom pristupu od 1970-ih nastaju različiti funkcionalni pristupi koji odbacuju autonomnost gramatike te tvrde da jezično znanje pojedinca uključuje upotrebu, promjenu i usvajanje jezika. Jedno od glavnih načela Kognitivne lingvistike tvrdi da jezik nije autonomna kognitivna sposobnost nego sastavni dio spoznaje te da su iskazi jezičnog znanja u biti isti kao i reprezentacije drugih kon-

ceptualnih struktura, a ni procesi jezične proizvodnje nisu neovisni od procesa koji se rabe za ostale izvanjezične procese.

[Croft 1995; Croft i Cruse 2004, Belaj i Tanacković Faletar 2014]

B

baza

[engl. *base*; njem. *Basis*; šp. *base/fondo*; fr. *base*; tal. *base*; mađ. *alap*; polj. *baza*]

U Langackerovoj kognitivnoj gramatici potpuna interpretacija značenja temelji se na lancu koji se sastoji od profila, baze, domene i okvira, pri čemu je baza neposredni i u načelu obavezni konceptualni kontekst pri interpretaciji značenja jezičnih jedinica. Iako se proces konceptualizacije nužno fokusira na značenjski profil, njime nije obuhvaćeno cjelokupno značenje jer ono nužno uključuje i najuži predodžbeni kontekst koji se naziva bazom. Baza je neposredni kontekst bez kojega je nemoguća konceptualizacija. Profil i baza čvrsto su i nerazdvojivo povezani. Količina informacija koju pruža baza ključna je za razlikovanje pojmova.

[Langacker 1988; Taylor 2002; Belaj i Tanacković Faletar 2014].

blend

[engl. *blend*; njem. *Blend*; šp. *amalgama*; fr. *blend/l'espace amalgamé*; tal. *blend/fusione*; mađ. *blend/ötvözött tér*; polj. *amalgamat pojęciowy*]

Blend, projekcijski ili integrirani prostor jedan od najmanje četiri ☞ ***mentalna prostora*** o kojima govore Fauconnier i Turner u svojoj teoriji konceptualne integracije ili ☞ ***blendinga*** (1994, 1998 i 2002). U njemu se odvija sam proces konceptualne integracije – ujedinjenjem ulaznih prostora u projekcijskom nastaje nova spoznaja, tj. novi scenarij. Pri tom se iz projekcijskih prostora ne ujedinjava sav sadržaj, već dolazi do selektivne projekcije. Selektivna projekcija ovisi o iskustvu, kulturi i imaginaciji pojedinca. Pored nekih elemenata iz dvaju ulaznih prostora tu nalazimo i neke nove, izranjajuće (emergentne) elemente koji nisu prisutni niti u jednom ☞ ***ulaznom prostoru***. Drugim riječima značenje blenda je više od zbroja značenja ulaznih elemenata (☞ ***kompozicionalnost***). Fauconnier i Turner navode kako je ovaj prostor "dinamičan i otvoren prema različitim mogućnostima interpretacije" (Fauconnier, Turner 2002: 37). Novonastala struktura (engl. *emergent structure*) nastaje slijedom triju procesa: slaganjem (engl. *composition*), upotpunjavanjem (engl. *completion*) i ☞ **razradom** (engl. *elaboration*). Slaganje elemenata iz ulaznih prostora omogućuje stvaranje odnosa u projekcijskom prostoru iako ti odnosi ne postoje prvotno u ulaznim prostorima. Potom upotpunjavanje dodaje strukturu projekcijskom prostoru napose kada aktiviramo relevantne informacije znanja o svijetu na temelju danih asocijacija. Tijekom same razrade „pokrećemo blend" imaginativnom mentalnom simulacijom prema principima i logici samog blenda (engl. *running of the blend*), tj. iščitavamo novonastale strukture u blendu.

[Fauconnier 1997; Fauconnier i Turner 1999; Coulson i Oakley 2000; Fauconnier i Turner 2002; Grady, Oakley i Coulson 1999; Brdar i Brdar-Szabó 2003; Brdar, Kučanda, Gradečak-Erdeljić, Zlomislić i Buljan 2003; Kružić 2012; Imamović 2011]

blending

[engl. *blending*; njem. *Blending*; šp. *integración conceptual/mezcla*; fr. *blending*; tal. *blending (concettuale)/fusione concettuale*; mađ. *jelentésintegráció/fogalmi integráció/blend*; polj. *tworzenie amalgamatu*]

Kao jezikoslovni termin engleski se termin *blending* tradicionalno rabi kao oznaka za marginalni proces tvorbe riječi, kontaminaciju, kojega ilustriraju sljedeći engleski primjeri: *brunch* (*breakfast* + *lunch*), *nutraceutical* (*nutrient* + *pharmaceutical*), *glitterati* (*glitter* + *literati*), *Pharmageddon* (*pharmaceutical* + *Armageddon*). Rezultati ovih tvorbe nazivaju se stopljenicama (Marković, Klindić i Borković 2016). Pojmom *blending* Bolinger (1960) obilježava pojavu sintaktičke naravi gdje se pod pritiskom tekuće jezične proizvodnje kombiniraju dvije etablirane sintaktičke konstrukcije. Kako je rezultat takve kombinacije često neovjeren ili na rubu prihvatljivosti, pojava se smatrala greškom u performansi, te tako bila u rangu sintaktičke kontaminacije. Bolinger naziv *blend* koristi kako bi istaknuo kreativni potencijal te pojave.

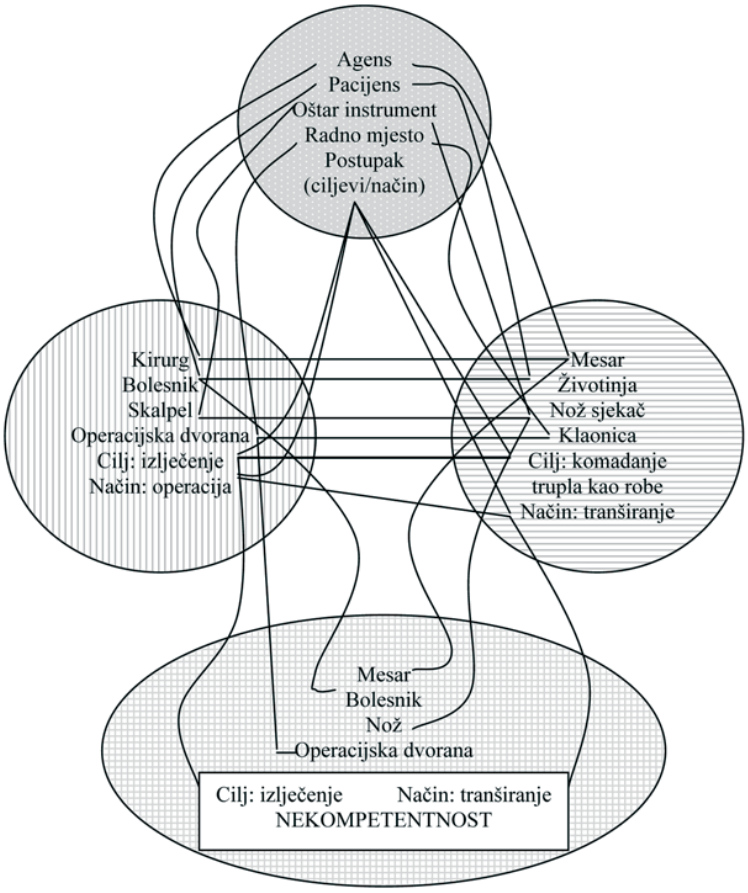
U novije se vrijeme termin u kognitivnoj lingvistici rabi zajedno s atributom *conceptual* kako bi se imenovao jedan od temeljnih konceptualnih procesa, čak temeljnijih i od konceptualne metafore i metonimije. Proces se još naziva konceptualnom fuzijom, vezivanjem ili integracijom. Fauconnier i Turner, te cijeli niz kognitivnih lingvista koji razvijaju njihove postavke, polaze od toga da se velik dio ljudskog razmišljanja i zaključivanja temelji na manje ili više djelomičnom prijenosu obavijesnih jedinica iz jedne domene u neke druge domene. Za potrebe takvog dinamičkog mentalnog djelovanja obavijesti se lokalno organiziraju u mentalne ili konceptualne prostore.

Taj je model vrlo sličan Lakoffovom i Johnsonovom modelu prikaza metaforičkih i metonimijskih procesa, gdje se metaforičko preslikavanje odvija između dvije konceptualne domene, izvora i cilja, tako da se dio strukture izvorne domene izravno preslikava na ciljnu domenu; za metonimiju je karakteristično da se preslikavanje odvija unutar jedne

matične domene. Te domene uglavnom odgovaraju po svojoj ulozi Fauconnierovim mentalnim prostorima. Domene i mentalni prostori razlikuju se primarno po tome što su domene stabilna i koherentna područja konceptualizacije u odnosu na koje se definiraju semantičke strukture, a mentalni prostori uglavnom imaju lokalnu primjenu u skladu s kontekstom koji je u pitanju. Razlika je između dva modela što Fauconnier i Turner polaze od toga da i metafora i metonimija, kao i svaki drugi oblik konceptualne integracije, kao napr. analogija, uključuju ne samo dva odnosno jedan mentalni prostor, već najmanje još dva dodatna. U slučaju metafore, pored dva spomenuta prostora, tu su još i generički te integrirani mentalni prostori. No za Fauconniera i Turnera, oba su prostora koja spominju Lakoff i Johnson polazni ili izvorni prostori, a može ih biti i više od dva.

Ti izvorni prostori dijele određene elemente konceptualne organizacije koji se preslikavaju na generički prostor. Drugim riječima, metafora nasljeđuje zajedničke ili korespondentne elemente iz oba izvorna prostora. Generički prostor tako opravdava sparivanje domena ili prostora. Klasična metafora ilustrirana u primjeru *This surgeon is a butcher* nasljeđuje konceptualne elemente, uloge i odnose iz obje izvorne domene, medicine i prerade mesa, pri čemu mesar odgovara kirurgu, mesarski nož pak skalpelu, a ljudsko tijelo životinjskom.

Lakoffov i Johnsonov model teško može objasniti odakle dolazi središnja premisa metafore. Taj posao u Fauconnierovu i Turnerovu modelu obavlja četvrti, integrirani mentalni prostor u kojega se selektivno projiciraju obavijesti iz generičkog prostora te pojavljuju novi, njemu imanentni elementi. Integrirani prostor nasljeđuje konkretne atribute mesarstva: u ovom prostoru više nema uloge kirurga i skalpela, nego je prisutna samo uloga mesara te nož kao instrument. No istovremeno se nasljeđuju svrha iz prostora kirurgije: korištenjem skalpela ljudsko se tijelo reže kako bi se na njemo izvršila intervencija, te na kraju ipak zašilo, i tako spasio ljudski život.

Slika 1. Proces konceptualne integracije ili blendinga u slučaju primjera *Ovaj kirurg je mesar* (*This surgeon is a butcher*).

Iz nekompatibilnosti tih dvaju sklopova odnosa – mesar reže meso kako bi ubio, kirurg reže kako bi spasio – u integriranom se prostoru, kako to pokazuju Mandelblit i Fauconnier (2000), rađa zaključak koji je ujedno i najvažniji element metafore, a to je da je kirurg o kojem je riječ u gornjem primjeru krajnje nekompetentan.

[Bolinger 1960; Fauconnier i Turner 1995; Fauconnier i Turner 1998; Fauconnier i Turner 2002; Fauconnier i Turner 2006; Mandelblit i Fauconnier 2000; Brdar i Brdar-Szabó 2003; Brdar, Kučanda, Gradečak-Erdeljić, Zlomislić i Buljan 2003; Matovac i Tanacković 2013; Faletar Kružić 2012; Imamović 2011; Marković, Klindić i Borković 2016]

bliskost

[engl. *contiguity*; njem. *Kontiguität*; šp. *contigüidad*; fr. *contiguïté*; tal. *contiguità*; mađ. *kontiguitás*; polj. *bliskość*/ p*rzyleganie*]

Na pojam bliskosti se, uz asocijaciju kao bliskoznačnicu, kognitivni lingvisti pozivaju u definicijama ☞ ***metonimije*** da bi je razgraničili od ☞ ***metafore*** koja se temelji na ☞ ***sličnosti***. Bliskost se pri tome ne ograničava samo na prostornu i vremensku bliskost, već označava svekoliko iskustveno supojavljivanje unutar jedne domene.

[Koch 1999; Koch 2012; Blank 1999; Jakobson 2002; Panther 2005]

C

ciljna domena

[engl. *target domain*; njem. *Zieldomäne*; šp. *dominio meta*; fr. *domaine cible*; tal. *dominio bersaglio/ obbietivo*; mađ. *cél-tartomány*; polj. *domena docelowa*]

Ovaj su pojam uveli Lakoff i Johnson (1980) kako bi prikazali prirodu ☞ ***konceptualnih metafora***. Kod svih konceptualnih metafora ciljna domena je ☞ ***domena*** koja se metaforički strukturira na temelju ☞ ***izvorne domene*** putem ☞ ***preslikavanja*** koja idu od izvorne prema ciljnoj domeni. Ciljna domena je u pravilu apstraktnija i kompleksnija od izvorne domene, a naše znanje o njoj manje bogato činjenicama i iskustvom od znanja o izvornoj domeni. U uvriježenoj formuli koja se u kognitivnoj lingvistici rabi za konceptualne metafore, A JE B ili (A KAO B), ciljna je domena A, tj. spominje se prije izvorne. U konceptualnoj metafori VRIJEME JE NOVAC, ciljna domena je VRIJEME, a NOVAC je izvorna.

[Lakoff i Johnson 1980; Kövecses 2002]

cjelina

[engl. *whole*; njem. *Ganzes*; šp. *todo*; fr. *tout*; tal. *tutto*; mađ. *egész*; polj. *całość*]

Cjelina i ☞ **dio** su uključeni kao ☞ **metonimijski izvor** ili kao ☞ **metonimijski cilj** u dva temeljna tipa ☞ **konceptualne metonimije**, CJELINA UMJESTO DIJELA i DIO UMJESTO CJELINE. ☞ **Predodžbena shema** DIO-CJELINA je jedna od najvažnijih shema u skupu koji predlaže Johnson (1987), a temelji se na asimetričnom odnosu dijela i cjeline (ako je A dio B, onda B ne može biti dio A). Primarnu iskustvenu podlogu ove sheme čini doživljaj ljudskog tijela kao strukturirane cjeline s nizom dijelova tijela.

[Johnson 1987; Peña Cervel 2003; Hampe 2005; Kövecses i Radden 1998; Kövecses 2002; Górska 1999]

D

dekategorizacija

[engl. *decategorization*; njem. *Dekategorisierung*; šp. *descategorización*; fr. *decatégorisation*; tal. *decategorizzazione*; mađ. *dekategorizáció*; polj. *dekategoryzacja*]

Dekategorizacija je proces koji često prati ☞ ***gramatikalizaciju*** odnosno promjenu funkcije neke jedinice iz leksičke u gramatičku, a manifestira se kao postupni gubitak sintaktičkih i morfoloških obilježja koja su je prvotno karakterizirala, uključujući i pripadnost nekoj vrsti riječi, a koja nisu relevantna za novu funkciju. Engleski vremenski veznik *while* je nastao iz imenice koja je značila 'vremenski period' (a dolazi iz protogermanskog, gdje je značila 'odmor'). Slično tomu, iz engleskog pridjeva *near* (*near relatives*, *near future*) razvili su se prilog (*a near perfect ending*) te prijedlog s istim oblikom (*near the end of the war, the house near the lake*). Za razliku od pridjeva, prilog se može pojaviti u komparativu, ali osim kada se radi o doslovnom prostornom značenju, ne i superlativu, dok je za prijedlog *near* komparacija i dalje moguća.

[Hopper i Traugott 1993; Bybee 2003; Brinton i Traugott 2005; Auwera 2002; Traugott i Dasher 2002; Norde 2009]

desemantizacija

[engl. *desemantization*; njem. *Desemantisierung*; šp. *desemantización*; fr. *désémantisation*; tal. *desemantizzazione*; mađ. *desemantizáció*; polj. *desemantizacja*]

Desemantizacija ili ☞ ***semantičko izbljeđivanje*** (ili ispražnjavanje leksičkog sadržaja) je pojava gubitka značenjskih sadržaja odnosno značenjsko poopćavanje nekog jezičnog elementa uslijed sve većeg broja konteksta u kojima se rabi, a često prati proces ☞ ***gramatikalizacije*** kao u slučaju glagola *have* koji u svojoj uporabi kao pomoćni glagol (npr. *I have just returned.*) ne zadržava baš nikakav element posvojnosti u svojoj značenjskoj strukturi. Desemeantizacija prethodi eventualnoj ☞ ***dekategorizaciji*** i fonološkoj redukciji ili eroziji.

[Heine 1993; Sweetser 1988; Hopper i Traugott 1993; Bybee 2003; Bučar 2009]

dinamika sile

[engl. *force dynamics*; njem. *Kraftdynamik*; šp. *dinámica de fuerza(s)*; fr. *dynamique des forces*; tal. *dinamica delle forze*; mađ. *erődinamika*; polj. *dynamika siły*]

Talmy (1983, 2000b, 2003) postulira postojanje dinamike sila kao jedan od shematskih sustava za konstruiranje leksičkog i leksičko-gramatičkog značenja. Dinamika sila opisuje kako entiteti međusobno djeluju u dinamičkoj situaciji u odnosu na silu (Talmy 2000a: 409–471), tj. da li ispoljavaju silu, otpor sili, svladavanje otpora, itd.). U kognitivnoj semantici zamjenjuje tradicionalne termine vezane za "uzročnost" te ih povezuje s nizom srodnih odnosa kao što su "dopuštanje", "sprečavanje", "pomaganje", itd. Iako ga se najbolje može ilustrirati na primjerima interakcije među konkretnim entitetima ovaj je sustav strukturiranja mišljenja i jezika sveprisutan te ga se može generalizirati i na druge domene – domene međuljudskih odnosa, psiholoških procesa, modalnih izraza nužnosti i mogućnosti. Jezik i u

fizičkim i apstraktnim domenama prikazuje dva suprotstavljena entiteta s različitim ulogama u dinamici sila. Jedan je izabran u žarište pažnje, Talmy (2000a) ga naziva ☞ ***agonistom***, a drugi, ☞ ***antagonist***, mu je suprotstavljen. Njihova interakcija svodi se na pitanje uspijeva li agonist u toj interakciji ispuniti svoju tendenciju sile ili je nadvladan od strane antagonista. Talmyjeva dinamika sile slična je Langackerovom ☞ ***modelu biljarske kugle***.

[Talmy 1983; Talmy 2000b; Talmy 2003]

dio

[engl. *part*; njem. *Teil*; šp. *parte*; fr. *partie*; tal. *parte*; mađ. *rész*; polj. *część*]

Dio i ☞ ***cjelina*** su temelji na kojima počiva konceptualna ☞ ***metonimija*** kao kognitivna operacija. Dio nekog ☞ ***idealiziranog kognitivnog modela*** može funkcionirati kao ☞ ***metonimijski izvor*** ili kao ☞ ***metonimijski cilj*** u dva temeljna tipa ☞ ***konceptualne metonimije***, CJELINA UMJESTO DIJELA i DIO UMJESTO CJELINE. ☞ ***Predodžbena shema*** DIO-CJELINA je jedna od najvažnijih shema u skupu koji predlaže Johnson (1987), a temelji se na asimetričnom odnosu dijela i cjeline (ako je A dio B, onda B ne može biti dio A). Primarnu iskustvenu podlogu ove sheme čini doživljaj ljudskog tijela kao strukturirane cjeline s nizom dijelova tijela.

[Johnson 1987; Peña Cervel 2003; Hampe 2005; Kövecses i Radden 1998; Kövecses 2002]

djelomično sankcioniranje

[engl. *partial sanction*; njem. *teilweise Lizenzierung*; šp. *sanción parcial*; fr. *sanction partielle*; tal. *sanzione parziale*; mađ. *részleges jóváhagyás*; polj. *motywacja częściowa*]

Djelomično je sankcioniranje kreativno proširivanje kategorije kako bi se obuhvatilo dano stanje. Djelomično se sankcioniranje odvija u slučajevima kada postoji nesrazmjer između kategorije i ciljne strukture koja bi trebala biti dijelom te kategorije. Drugim riječima, određena struktura može biti dijelom kategorije samo ako tu kategoriju proširimo. Tada je odnos između sankcioniranja i ciljne strukture djelomično shematičan. Djelomično sankcioniranje može se okarakterizirati i kao devijacija ili loše tvoren oblik, ali treba pri tom imati na umu da se određena količina nekonvencionalnosti ne samo tolerira nego i smatra karakteristikom jezične uporabe.

[Croft i Cruse 2004; Langacker 1987; Langacker 2008]

događaj

[engl. *usage event*; njem. *Ereignis*; šp. *evento de uso*; fr. *événement*; tal. *evento d'uso*; mađ. *használati esemény*; polj. *zdarzenie językowe*]

Pojam događaja vezan uz model gramatičkog opisa utemeljen na ☞ ***uporabnom modelu*** (*usage-based model),* a označava stvarnu uporabu jezika u određenoj situaciji. Svaki diskurs sadrži niz događaja (iskaza) koji se sastoje od konceptualizacije i sredstva izražavanja. Događaj je određen načinom na koji govornik izražava iskaz, a sugovornik ga razumije. Sve jezične jedinice nastaju (apstrahiraju se) iz događaja te su selektivne i shematične spram događaja iz kojega su nastale.

[Langacker 1987; Langacker 1988; Langacker 2008]

domena

[engl. *domain*; njem. *Domäne*; šp. *dominio*; fr. *domaine*; tal. *dominio*; mađ. *tartómány*; polj. *domena*]

Domena je širi interpretacijski kontekst koji se aktivira prilikom konceptualizacije određenog pojma, a taj kontekst ovisi o iskustvu i znanju o svijetu. Drugim riječima, to je koherentno područje konceptualizacije u odnosu na koje se definiraju semantičke strukture. Značenje pojma čine profil i baza i bez njihove kombinacije nemoguće je razumjeti pojam, no treba razlikovati bazu od domene. Dok je baza nužna i nezaobilazna za predodžbu samog pojma, domena je šire područje znanja koje se aktivira u ljudskoj svijesti pri pomisli na neki pojam i često se razlikuje od govornika do govornika. Tako će se uz pojam *soli* kod većine aktivirati domena kulinarstva jer sol promatramo primarno kao začin hrani, dok će se kod kemičara vjerojatno aktivirati domena kemijskih spojeva pa će on, primjerice, pomisliti na postupke izdvajanja anorganskih soli i sl. Domena je, dakle, kontekst u koji smještamo pojam na temelju individualnog znanja i iskustva. Langacker (1987) domene dijeli na temeljne i apstraktne (netemeljne u Langacker 2008). Temeljne su domene one koje su univerzalne jer u njima nastaje cjelokupno ljudsko iskustvo, pa ne postoji ni konceptualizacija izvan njih. Langacker temeljnim kognitivnim domenama smatra prostor, vrijeme, različite ljestvice poput, primjerice, temperaturne i sl. Apstraktne domene služe kao podloga za konceptualizaciju drugih pojmova, no mogu se svesti na temeljne.

Taylor (2002) razlikuje primarne i sekundarne domene**.** Primarne se domene prve aktiviraju pri pomisli na neki pojam, pa se tako pri pomisli na Ronalda Reagana najprije aktivira domena američkih predsjednika (jer to je ono po čemu je Reagan široj javnosti najpoznatiji), a tek potom, kao sekundarna domena, aktivira se domena američkih glumaca (po čemu je Reagan široj javnosti znatno manje poznat). Suprotna je situacija, primjerice, kod Dolpha Lundgrena: tu se najprije aktivira domena glumaca, dok se tek uz veći kognitivni napor može (samo kod simpatizera i znalaca) aktivirati i domena kemijskih inženjera ili poliglota (Lundgren govori pet jezika i doktorirao je 1982. godine). Već je spomenut primjer soli, gdje je primarna domena kulinarstvo, a sekundarna kemija. Pritom o

iskustvu pojedinca i znanju o svijetu ovisi koja će se domena prije aktivirati. Pri pomisli na Dinu Dvornika najprije se, primjerice, aktivira domena glazbenika, no kod osoba koje znaju da je Dvornik kao dijete glumio u televizijskoj seriji „Naše malo misto“ možda će, uz nešto veći kognitivni napor, biti aktivirana i domena glumaca. Ovisno o iskustvu, u početku njegove glazbene karijere spominjanje Dine Dvornika uključivalo je kod dijela govornika aktiviranje domene glumaca, sve dok javnosti nije postao poznatiji po svojoj glazbi, pa je domena glazbenika preuzela ulogu primarne domene.

[Langacker 1987; Taylor 2002]

domena pretraživanja

[engl. *search domain*; njem. *Suchdomäne;* šp. *dominio de búsqueda*; fr. *domaine de recherche*; tal. *dominio di ricerca*; mađ. *keresési tartomány*; polj. *obszar przeszukiwany*]

Pojam *domena pretraživanja* Langacker (1987: 286) objašnjava preko primjera mjesnih značenjskih struktura u kojima svaki mjesni izraz profilira entitet u opsegu koji je definiran prethodnim mjesnim izrazom. Croft i Cruse (2004: 50) navode primjer *The money is in the kitchen, under the counter, in the lefthand cabinet, on the top shelf, behind the meat grinder* u kojem stroj za mljevenje mesa pruža najizravniji, a kuhinja najudaljeniji opseg pažnje. Rečenica sugerira proces ☞ ***konstruiranja značenja*** u kojem započinjemo s najudaljenijim opsegom pažnje za profilirani entitet, odnosno novac, a zatim nastavljamo s idućim, užim domenama. Miješanje redoslijeda lokativnih izraza izazvalo bi kognitivni kaos. Vidi ☞ ***opseg predikacije***.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004; Kövecses 2006]

doseg izvora/doseg izvornih domena

[engl. *scope of the source (domains)*; njem. *Skopus der Ausgangsdomänen*; šp. *alcance del dominio fuente*; fr. *portée de la domaine source*; tal. *portata del dominio sorgente*; mađ. *forrástartomány hatóköre*; polj. *zakres domeny źródłowy*]

Dosegom izvora (ili dosegom metafore) Kövecses (2005: 72–73) naziva skup više ☞ ***ciljnih domena*** koje imaju jednu ☞ ***izvornu domenu***. Na primjer, izvorna domena RAT ima brojne ciljne domene u nizu metafora: POLITIKA JE RAT, SPORT JE RAT, NATJECANJE JE RAT, POSLOVANJE JE RAT, RASPRAVA JE RAT, LJUBAV JE RAT, itd. U svim tim slučajevima ciljne domene nasljeđuju od izvorne domene ☞ ***glavno značenjsko žarište*** metafore (temeljno značenje koje dijele pripadnici neke jezične zajednice, a koje je gotovo uvijek prisutno kada se rabi određeni izvor). U slučaju RATA kao izvorne domene to bi se glavno žarište moglo izolirati kao sukob između suprotstavljenih strana.

[Kövecses 2005]

doseg metafore

[engl. *scope of metaphor*; njem. *Skopus der Metapher*; šp. *alcance de la metáfora*; fr. *portée de la métaphore*; tal. *portata della metafora*; mađ. *céltartomány hatóköre*; polj. *zakres metafory*]

Doseg neke metafore je skup svih mogućih ☞ ***ciljnih domena*** na koje se preslikava neki izvorni koncept. Tako se izvorni koncept ZGRADE može koristiti u više metafora, TEORIJE SU ZGRADE, KARIJERA JE ZGRADA, ODNOSI SU ZGRADE, itd. pa onda ciljne domene TEORIJA, ODNOS i KARIJERA ulaze u doseg te izvorne domene odnosno koncepta.

[Kövecses 1995; Kövecses 2000a; Kövecses 2002]

doseg pažnje

[engl. *scope of attention*; njem. *Bereich der Aufmerksamkeit*; šp. *alcance de la atención*; fr. *portée de l'attention*; tal. *portata dell' attenzione*; mađ. *figyelem hatóköre*; polj. *zakres uwagi*]

Jedan od vidova usmjeravanja pažnje, onoga što se odabire, je doseg pažnje. Kövecses (prema Langackeru 2008) promatra doseg pažnje kao jednu od operacija u konstruiranju značenja, a čini ga sve ono što se nalazi oko središta. Domene koje izravno sudjeluju u profiliranju koncepta pristupačnije su od onih koje nisu uključene, a položaj domena je „rezultat konstruiranja značenja" (Geld 2006).

[Croft i Cruse 2004; Geld 2006; Langacker 2008; Kövecses 2015]

društveni stereotip

[engl. *social stereotype*; njem. *soziales Stereotyp*; šp. *estereotipo social*; fr. *stéréotype social*; tal. *stereotipo sociale*; mađ. *társadalmi sztereotípia*; polj. *stereotyp społeczny*]

Društveni su stereotipi jedan od metonimijskih modela. Prema Lakoffu (1987a: 84-90) nekoliko je tipova rasuđivanja bazirano na ☞ ***prototipima***, a to su *društveni stereotipi*, *tipični primjeri* (eng. *typical examples*), ☞ ***ideali*** (eng. *ideals*), ☞ ***uzori*** (eng. *paragons*), ☞ ***generatori*** (eng. *generators*), *podmodeli* (eng. *submodels*) i *istaknuti primjeri/članovi* (eng. *salient examples*). Društvenih smo stereotipa svjesni i oni se mijenjaju tijekom vremena. Najviše se upotrebljavaju u donošenju brzih prosudaba, i to najčešće ljudi. Lakoff (1987) kao primjer navodi kategoriju MAJKE DOMAĆICE. Navedeni član kategorije predstavlja cijelu kategoriju prema modelu *njegovanja* (eng. *nursing*) jer je to stereotipni primjer u američkom društvu, odnosno prototipni slučaj koji se izražava leksemom *majka*. Poddomene majke poput *stepmother, adoptive mother, birth mother* itd.

devijacije su središnjeg primjera, a zajedno tvore ☞ ***radijalnu kategoriju***.

[Lakoff 1987a; Tanacković Faletar]

E

elaboracija

[engl. *elaboration*; njem. *Elaboration*; šp. *elaboración*; fr. *élaboration*; tal. *elaborazione*; mađ. *kidolgozás/ elaboráció*; polj. *uszczegółowienie*]

Prema Teoriji konceptualne integracije postoje tri osnovne operacije uključene u nastajanje ☞ ***blenda***: slaganje (*composition*), upotpunjavanje (*completion*) i razrada. Elaboracija ili razrada je proces pri kojemu se strukture koje nastaju zbog slaganja i upotpunjavanja mogu dalje razvijati mentalnom simulacijom i tako opet stvarati nove strukture. Elaboracija blenda se odvija mentalnim simuliranjem, zamišljanjem događaja koji se mogu odvijati beskonačno i u različitim smjerovima. Svi ti procesi dovode do nastajanja emergentne strukture u blendu.

Kategorizacijski odnosi uz načelo ekstenzije počivaju i na načelu elaboracije. Sheme, nadređeni leksički koncepti, su u odnosu elaboracije (razrade) sa svojim specifičnijim varijantama, tj. varijante elaboriraju shemu tako što nasljeđuju obilježja sheme, ali je i detaljnije definiraju i specificiraju. U primjeru ŽIVOTINJA → SISAVAC → GLODAVAC → MIŠ → ŠUMSKI MIŠ, pojam životinja je shematičan u odnosu na pojam sisavac, a vrh strelice označava razrade prethodnog pojma.

[Fauconnier i Turner 2002; Turner 2007; Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

empatija

[engl. *empathy*; njem. *Empathie*; šp. *empatía*; fr. *empathie*; tal. *empatia*; mađ. *empátia*; polj. *empatia*]

Croft i Cruse (2004) za empatiju kažu da je pragmatički orijentirana vrsta perspektive o kojoj su više raspravljali pragmatički orijentirani lingvisti nego kogntivni lingvisti. (Pragma)lingvisti empatiju smatraju sastavnim dijelom niza gramatičkih konstrukcija. Pojmom empatije bavili su se pragmatički orijentirani lingvisti Kuno i Kaburaki (1977) po kojima je empatija sastavnica značenja gramatičkih struktura. Koristeći, naprimjer, pasiv *Bill je udaren od strane Johna* umjesto aktiva *John je udario Billa*, moguće je iskazati empatiju prema subjektu u pasivnoj rečenici. Budući da je empatija perspektiva, podložna je alternativnom konstruiranju značenja.

[Lakoff 1987a; Croft i Cruse 2004; Croft i Wood 2000; Kuno i Kaburaki 1977]

enciklopedijsko znanje

[engl. *encylopedic knowledge*; njem. *enzyklopädisches Wissen*; šp. *conocimiento enciclopédico*; fr. *connaissance encyclopédique*; tal. *conoscenza enciclopedica*; mađ. *enciklopédikus tudás*; polj. *wiedza encyklopedyczna*]

Jedna je od temeljnih postavki kognitivne semantike je enciklopedijski pristup značenju (Evans i Green 2006), a u suprotnosti je s tradicionalnim objektivističkim i ☞ ***rječničkim pristupom***. Posebno je u suprotnosti i sa strukturalističkim gdje je strogo odvajano relevantno jezično (na temelju sintagmatskih i paradigmatskih odnosa) od nerelevantnog izvanjezičnog. Slično je bilo i u standardnoj teoriji gen. gramatike, odnosno u semantičkoj studiji Katza i Fodora (1963), gdje su u okviru rječničke sastavnice strogo razlikovani semantički obilježivači (semantički relevantne obavijesti) od semantičkih razlučivača kao nositelja nerelevantnih obavijesti. Značenje se ne može promatrati odvo-

jeno od enciklopedijskog znanja ili znanja o svijetu koje je velikim dijelom nejezično, a temelji se na ljudskoj interakciji i svijetu oko nas. Konvencionalno značenje koje je vezano uz jezične izraze samo je početna pristupna točka za konstruiranje odgovarajućeg značenja u određenom kontekstu na temelju ogromne količine pozadinskog znanja. Posljedica enciklopedijskog pristupa značenju je i poricanje čvrstih granica između semantike i pragmatike. Unaprijed i vječno fiksirana značenja ne postoje nego se značenje formira selektivnom aktivacijom (odgovarajućih dijelova) enciklopedijskog znanja u kontekstu, pri čemu su leksičke jedinice pristupne točke (eng. *access points*) složenim mrežama enciklopedijskog znanja kojih su koncepti aktivirani leksemom i sami dio. Enciklopedijsko znanje (znanje o svijetu) dinamičan je, ali i strukturiran sustav znanja organiziran kao mreža u kojoj različite vrste znanja nemaju isti status. Langacker (1987) navodi 4 vrste enciklopedijskog znanje: konvencionalno, generičko, intrinzično i karakteristično. U okviru kognitivne gramatike strukturu enciklopedijskog znanja čine: ☞ ***profil***, ☞ ***baza***, ☞ ***domena*** i ☞ ***okvir***.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004; Evans i Green 2006; Žic-Fuchs 1991; Katz i Fodor 1963; Belaj i Tanacković Faletar 2007]

F

fiktivno kretanje

[engl. *fictive motion*; njem. *fiktive Bewegung*; šp. *movimiento ficticio*; fr. *mouvement fictif*; tal. *movimento fittizio*; mađ. *fiktiv mozgás*; polj. *ruch fikcyjny*]

Fiktivno kretanje je konstruiranje značenja nekog statičnog prizora na dinamičan način gdje se statični objekti prikazuju kao da se kreću u odnosu na govornika. Subjekt u ovim konstrukcijama obično označava nešto neživo, vrlo često lokaciju ili objekt smješten u prostoru uz kojega se rabi glagol kretanja poput *ići* ili *slijediti* (u engleskome i dinamičniji glagoli poput *run*) te mjesna priloška oznaka ili oznake koje naznačuju stazu kretanja, npr. *Staza **ide od obale Drave do igrališta***. Rabeći ovaj način iskazivanja, govornik navodi slušatelja da u mislima prati put od jedne točke (označene prijedlogom *od*) do krajnje točke (označene prijedlogom *do*). O fiktivnom kretanju prvi govori Talmy (1983, 1996, 2000b). Razlikuje više podvrsta fiktivnog kretanja i putanja: emanacijsko kretanje, kretanje u odnosu na okolinu/okvir, kretanje putanjom pojavljivanja, kretanje putanjom pirstupa, protežno kretanje, itd. Langacker za ovu pojavu koristi termin ☞ ***apstraktno kretanje***, a Matsumoto je naziva ☞ ***subjektivnim kretanjem***.

[Talmy 1983; Talmy 1996; Talmy 2000b; Matlock 2004; Matlock i Bergmann 2015]

fonološki pol

[engl. *phonological pole*; njem. *Phonologischer Pol*; šp. *polo fonológico*; fr. *pôle phonologique*; tal. *polo fonologico*; mađ. *fonológiai pólus*; polj. *biegun fonologiczny*]

U metodološkim okvirima kognitivne gramatike pojam *fonološkoga pola* u opisu ☞ ***simboličkih jedinica*** bilo koje razine jezičnoga opisa u osnovnim crtama odgovara pojmu *plana izraza*. To bi značilo da možemo govoriti o fonološkim polovima jedinica koje pripadaju višim razinama jezičnog opisa, ali i o fonološkim polovima morfema. Jezik je za Langackera sustav jedinica simboličke naravi, a simbolička jedinica spoj je fonološkog i ☞ ***semantičkog pola***. Fonološki pol čine jedinice koje se vokaliziraju, izgovorene su, odnosno materijalizirane. Dakle u kognitivnoj se gramatici gramatička forma izvodi iz dva temeljna odnosa u jeziku, iz dviju neovisnih domena ljudskog iskustva – konceptualizacije i zvuka.

U premisi o simboličkoj naravi jezičnih jedinica leži jedna od najbitnijih razlika između kognitivne gramatike i ostalih užekonstrukcijskih pristupa te je to jedan od najbitnijih razloga zbog kojih se kognitivna gramatika može smatrati konstrukcijskom tek u širem smislu. Kognitivna gramatika na spoj značenja i forme gleda isključivo kao na spoj fonološke i semantičke strukture, a užekonstrukcijske gramatike govoreći o formi u prvom redu misle na sintaktičku strukturu.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004; Belaj i Tanacković Faletar 2017; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

formalna metonimija

[engl. *formal metonymy*; njem. *formale Metonymie*; šp. *metonimia formal*; fr. *métonymie formelle*; tal. *metonimia formale*; mađ. *formális metonímia*; polj. *metonimia formalna*]

Pored tri tipa idealiziranih kognitivnih modela koji mogu proizvesti metonimije o kojima govore Radden i Kövecses (1999) (☞ **metonimija**), Bierwiaczonek (2013: 61) uvodi još jedan tip idealiziranih kognitivnih modela koji može proizvesti metonimije – idealizirani kognitivni model oblika koji je ograničen na svijet oblika. Taj IKM pak otvara mogućnost nastajanja metonimijskih veza između oblika odnosno formalnih metonimija kod kojih se cijelom lingvističkom obliku pristupa preko nekog njegovog dijela. Formalna metonimija odgovara specifičnoj metonimiji ISTAKNUTI DIO OBLIKA UMJESTO CIJELOG OBLIKA o kojoj raspravlja Barcelona (2005). Formalne se metonimije materijaliziraju u različitim oblicima kratica, akronima te sintaktičkih elipsi.

[Bierwiaczonek 2007; Bierwiaczonek 2013; Barcelona 2005; Brdar 2018; Brdar 2020a; Brdar 2020b]

G

generator

[engl. *generator*; njem. *Generator*; šp. *generador*; fr. *générateur*; tal. *generatore*; mađ. *generátor*; polj. *generator*]

Prema Lakoffu (1987a) generator je jedan od metonimijskih modela. Generatori su članovi kategorije definirani središnjim članovima uz još neka opća pravila. Lakoff sustav u kojem postoji središnji član i opća pravila naziva *generativnom kategorijom*, a središnji član takve kategorije *generatorom*. Generator i pravila zajedno generiraju kategoriju. U takvoj kategoriji generator ima osobit status, on je najbolji primjerak kategorije, odnosno model na temelju kojega je izgrađena cijela kategorija, što je osobit slučaj prototipa.

[Lakoff 1987a]

generički prostor

[engl. *generic space*; njem. *generischer Raum*; šp. *espacio genérico*; fr. *l'espace générique*; tal. *spazio generico*; mađ. *generikus tér*; polj. *przestrzeń generyczna*]

Model konceptualne integracije ili ☞ ***blenda*** kojega su uveli Fauconnier i Turner (1995, 1998, 2002 i 2006) počiva na tri tipa ☞ ***mentalnih prostora***. Pored ulaznih prostora i blenda tu je i generički prostor kojega konstruiramo na temelju analoških veza elemenata iz dvaju ili više ulaznih prostora ujedinjujući tako opće značajke ulaznih prostora.

Taj prostor u kojem se nalazi zajednički okvir obaju ulaza s generičkim ulogama koje nisu popunjene specifičnim elementima predstavlja njihovu neizravnu poveznicu te tako opravdava sparivanje domena ili prostora. Grady, Oakley i Coulson pojašnjavaju na primjeru metafore *Ovaj kirurg je mesar* da se u generičkom prostoru nalaze zajedničke osobine kirurga i mesara: vršitelj (mesar i kirurg), trpitelj (pacijent/životinja), oštri predmeti, radno mjesto i procedura (operacija/mesarenje) koje se preslikavaju iz dvaju različitih ulaznih prostora i omogućavaju razumijevanje metafore nesposobnog kirurga.

[Fauconnier i Turner 1995; Fauconnier i Turner 1998; Fauconnier i Turner 2002; Fauconnier i Turner 2006; Grady, Oakley i Coulson 1999; Coulson i Oakley 2000; Belaj 2005]

geštalt

[engl. *gestalt*; njem. *Gestalt*; šp. *Gestalt*; fr. *Gestalt*; tal. *Gestalt*; mađ. *Gestalt*; polj. *Gestalt*]

Geštalt je temeljni pojam tzv. geštalt-psihologije koja polazi od toga da nešto što na prvi mah može izgledati kao puki skup segmentiranih i nepovezanih perceptivnih podražaja zapravo tvori cjelinu koja nadilazi zbroj sastavnih elemenata. Cjelina se sastoji od dijelova, ali je bolje razumijemo kao cjelinu, iako nedvojbeno raspoznajemo i njihove pojedinačne dijelove. Geštaltni su psiholozi uočili ljudsku tendenciju da se entiteti koji imaju neke objektivne značajke grupiraju zajedno. Primjerice, obično grupiramo entitete koji su bliži jedni drugima ili entitete koji su jedni drugima slični.

Slika 2. Primjer grupiranja entiteta prema načelu bliskosti.

Slika 3. Primjer grupiranja entiteta prema načelu sličnosti.

Zbog načela bliskosti slova x na prvoj slici ćemo doživjeti kao tri retka po dvanaest slova prije nego dvanaest stupaca od po tri slova. Na drugoj će slici gore većina ljudi zbog djelovanja načela sličnosti vidjeti kosu crtu koju formiraju slova *o*, a koja se proteže dijagonalno od gornjeg lijevog do donjeg desnog ugla. Kao ostala načela grupiranja možemo navesti i načela jednostavnosti, dobre forme, kontinuiteta (ili dobrog nastavljanja), zatvorenosti (nadopunjavanja), odnos lika i pozadine, itd. (Judaš i Kostović 1997: 302; Evans i Green 2006: 65–68). Preduvjet za to je sposobnost ljudskog uma da osjetilnoj recepciji pridružuje pozadinsko znanje izgrađeno na temelju ranijih iskustava te onda vidi kao cjelovitu sliku. Upravo takva kombinacija podražaja koji su manje-više istovjetni za sve ljude i znanja i iskustva koje je vrlo različito od jedinke do jedinke proizlazi i sposobnost ljudi da jedan te isti podražaj interpretiraju na različite načine. Kao primjer te karakteristike mogu

poslužiti reverzibilni doživljai poput dobro poznate Rubinove vaze koja počiva na odnosu lika i pozadine:

Slika 4. Rubinova vaza.

U psihologiji se geštaltizam kao teorija obično suprotstavlja strukturalizmu.

Johnson (1987: 41) ističe da sheme funkcioniraju poput geštalta:

> „Istaknut ću značajke geštalta, odnosno njihovu prirodu kao koherentnih, smislenih, jedinstvenih cjelina unutar našeg iskustva i spoznaje. To su temeljna sredstva kojima postižemo strukturu značenja. Stvaraju skladnost, za utvrđenu unutarnju jedinstvenost, i ograničavaju mrežu značenja. Što je najvažnije, ovi „iskustveni geštalti" nisu proizvoljni niti „izmiješani" oblici koji nemaju unutarnju strukturu." (Johnson 1987: 41).

Struktura je geštalta organizirana cjelina koja se ponavlja unutar našega iskustva i razumijevanja (Johnson 1987: 44). Drugim riječima, ljudski um priziva geštalt kao cjelinu, a ne gradi ga svaki put iz njegovih sastavnih dijelova.

[Lakof 1977; Johnson 1987; Lakoff i Johnson 1987; Judaš i Kostović 1997; Evans i Green 2006]

glagolski uokvireni jezici

[engl. *verb-framed languages*; njem. *verb-gerahmte Sprachen*; šp. *lenguas de marco verbal*; fr. *langues à cadrage verbal*; tal. *lingue a quadro verbale*; mađ. *igei keretű nyelv*; polj. *języki o ramie czasownikowej*]

Talmy (1985, 2000a i b) razlikuje u okviru svoje tipologije glagola kretanja dvije velike grupe jezika. Oni mogu biti glagolski ili satelitski uokvireni. Podjela se temelji na tome kako jezici izražavaju jezgrenu shemu. Jezike koji ju izražavaju glavnim glagolom Talmy naziva glagolski uokvirenim jezicima (jezici bez topoloških čestica, v. Geld i Stanojević 2018), a one koji je izražavaju pomoću nekog satelita izvan glagola (odvojivih ili neodvojivih prefiksa, glagolske partikule ili prijedložnog izraza) ☞ ***satelitski uokvirenim*** jezicima (ili S-jezicima). Engleski, njemački, hrvatski (kao i svi drugi slavenski jezici) ili mađarski spadaju među satelitski uokvirene jezike, a japanski, romanski i semitski jezici pak među glagolski uokvirene jezike (ili V-jezike). Neki autori (Acedo-Matellan 2012 i 2016) drže da se u slučaju satelitski uokvirenih jezika mogu razlikovati jaki (engleski ili nizozemski) i slabi podtip (slavenski jezici). Prototipične rezultativne konstrukcije i odvojivi glagolski prefiksi odnosno partikule su prisutni u jakim satelitski uokvirenim jezicima, a odsutni u potonjima. Zlatev i Yangklang (2004) govore i o ekvipolentnim jezicima koji se ne mogu jednoznačno okrakterizirati niti kao glagolski niti kao satelitski uokvireni.

[Talmy 1985; Talmy 2001a; Talmy 2001b; Zlatev i Yangklang 2004; Kerovec 2012; Kerovec i Andrić 2016; Cikač 2017; Brala-Vukanović i Memišević 2014; Geld i Stanojević 2018]

glavno značenjsko žarište

[engl. *main meaning focus*; njem. *Hauptbedeutungsfokus*; šp. *foco principal del significado*; fr. *l'objectif principal de*

sens; tal. *significato principale*; mađ. *metafora jelentésfókusza*; polj. *centrum ogniskowania znaczenia*]

Glavno značenjsko žarište metafore je središnje znanje o ☞ **izvornoj domeni** koje konvencionalno dijele pripadnici jezične i kulturne zajednice. Žarišta može istovremeno biti i više od jednoga. Prema Kövecsesu (1995 i 2002), glavno značenjsko žarište počiva na Langackerovoj (1987) ideji o središnjem znanju. Tako je u slučaju konceptualne metafore TEORIJE SU ZGRADE u glavnom značenjskom žarištu naše znanje o stabilnosti temelja zgrade.

[Kövecses 1995; Kövecses 2002; Langacker 1987]

gramatičko značenje

[engl. *grammatical meaning*; njem. *grammatikalische Bedeutung*; šp. *significado gramatical*; fr. *signification grammaticale*; tal. *significato grammaticale*; mađ. *nyelvtani jelentés/grammatikai jelentés*; polj. *znaczenie gramatyczne*]

U okviru tradicionalnog pristupa jeziku uobičajeno je razgraničavanje ☞ ***leksičkog značenja*** od gramatičkog značenja. Potonje uključuje značenje gramatičkih elemenata (fleksijskih morfema te funkcionalnih riječi poput prijedloga ili članova), značenje gramatičkih funkcija (subjekt, objekt itd.) te značenje rečeničnih tipova (upitne, izrične itd.). Za gramatičke elemente se drži da posjeduju samo gramatičko, a ne i leksičko značenje. Značenje gramatičkih elemenata se drži apstraktnim te ovisnim o kontekstu u kojem se ti elementi nalaze. Kognitivna gramatika zastupa konceptualni pristup značenju u kojem se značenjem jezičkoga izraza smatra sama konceptualizacija ili predodžba koja, na temelju konvencionalne povezanosti s fonološkom jedinicom, nastaje u umu interpretatora. Dakle, iako je značenje konvencionalno, ono je ipak utemeljeno i na iskustvu pojedinca. Kognitivna lingvistika, dakle, gleda na jezik kao na sastavni dio spoznaje, a budući da se koncep-

tualizacija promatra i kao fizički utemeljena i kao individualna i fundamentalno društvena, tako se promatra i gramatičko značenje. Ono nije dio nekog autonomnog modula odvojenog od ljudskog iskustva. Prema Langackeru (2008: 539) gramatička su značenja shematična i, ekstremno gledano, ne predstavljaju ništa više od kognitivnih sposobnosti primjenjivih na bilo koji sadržaj. Ovakav pristup značenju utemeljen je na ☞ ***enciklopedijskom znanju***. Za razliku od tradicionalne i formalne generativne lingvistike, u kognitivnoj lingvistici se dva tipa značenja zapravo i ne mogu razgraničiti, već se u najboljem slučaju može govoriti o kontinuumu koji se proteže od ekstremno shematičnog do vrlo konkretnog značenja. To ujedno znači i da za kognitivne lingviste nema jezičnih jedinica koje ne posjeduju nikakvo značenje u kontekstu uporabe, ali i da jezične jedinice u pravilu istovremeno iskazuju elemente obiju vrsta značenja. Teza o kontinuumu leksika i gramatike jedna je od temeljnih postavaka svakog konstrukcijskog pristupa.

[Langacker 1988; Taylor 2002; Langacker 2008; Holme 2009; Brdar 1994; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

gramatikalizacija

[engl. *grammaticalization*; njem. *Grammatikalisierung*; šp. *gramaticalización*; fr. *grammaticalisation*; tal. *grammaticalizzazione*; mađ. *grammatikalizáció*; polj. *gramatikalyzacja*]

Gramatikalizacija je proces tijekom kojega leksičke jedinice (riječi i morfemi) ili cijele konstrukcije u određenim kontekstima dobivaju gramatičke funkcije, ili tijekom kojega se već gramatikalizirane jezične jedinice učvršćuju ili pak dobivaju nove gramatičke funkcije (Hopper i Traugott 1993: i). Radi se o jednosmjernom procesu koji se odvija, gotovo bez iznimke, od punoznačnih jezičnih jedinica prema gramatičkima. Taj proces gramatikalizacije ostavlja traga na fonološkom obliku, morfosintakstičkom ponašanju

(☞ ***dekategorizacija***) i značenju jezične jedinice (☞ ***desemantizacija***) koja je njime zahvaćena. Tijekom ovog procesa dolazi, dakle, do reanalize kako oblika jezične jedinice tako i njenog značenja. Gramatikalizacija je ciklična pojava jer se gramatičke jedinice nastale iz leksičkih nakon nekog vremena mogu izgubiti, a njihovu funkciju preuzeti neke nove leksičke jedinice. Proučavanje gramatikalizacijskih procesa započinje tijekom 19. stoljeća u okviru historijske lingvistike, a sam pojam uvodi Meillet (1912).

[Bybee, Perkins i Pagliuca 1994; Heine, Claudi, i Hünnemeyer 1991; Hopper 1991; Hopper i Traugott 1993; Lichtenberk 1991; Meillet 1912; Traugott i Dasher 2002; Kuteva 1999; Lehmann 1995; Kuteva i dr. 2019; Šarić 1999; Vidaković 2012; Bučar 2009]

gramatikalizacijski lanac

[engl. *grammaticalization chain*; njem. *Grammatikalisierungskette*; šp. *cadena de gramaticalización*; fr. *chaîne de grammaticalisation*; tal. *catena di grammaticalizzazione*; mađ. *grammatikalizációs lánc*; polj. *łańcuch gramatykalizacyjny*]

Gramatikalizacijski lanac je niz faza kroz koje prolazi neki element tijekom procesa ☞ **gramatikalizacije**. Proces postupne gramatikalizacije se sastoji od slijeda najmanje dviju različitih uporaba koje se preklapaju od kojih je jedna *izvor*, a druga *cilj* uporabe. Izvor je kronološki nastao ranije, ima manji stupanj gramatikalizacije i konkretan je u usporedbi s apstraktnim ciljem. Unutar minimalnog gramatikalizacijskog lanca možemo razlikovati tri faze. U prvoj fazi nalazimo određeni izraz (izvor) u njegovoj dijakronijski ranijoj i manje gramatikaliziranoj uporabi s funkcijom A. U sljedećoj fazi, taj izraz dobiva još jednu uporabu (cilj) i značenje i/ili funkcija su neodređeni između značenja/funkcije A i značenja/funkcije B. U posljednjem koraku značenje/funkcija A gubi se, a ostaje samo ciljno značenje odnosno funkcija. Gramatikalizacijski proces mo-

že sadržavati više takvih minimalnih gramatikalizacijskih lanaca s više preklapajućih parova između čiji su članovi povezani ☞ **obiteljskom sličnosti**.

[Heine, Claudi i Hünnemeyer 1991; Heine 1992; Heine 1993; Hopper i Traugott 1993; Vidaković 2012; Matovac 2013]

H

hiperbola

[engl. *hyperbole*; njem. *Hyperbel*; šp. *hipérbole*; fr. *hyperbole*; tal. *iperbole*; mađ. *hiperbola/kőltöi túlzás*; polj. *hiperbola*]

Hiperbola je jedna od tradicionalnih jezičnih figura kojom se naglašava ekstremnost neke pojave ili stanja putem pretjerivanja glede nekog kvantitativnog ili kvalitativnog aspekta. Iako se i u kognitivnoj lingvistici često razmatra samostalno ili u sklopu proučavanja ☞ ***ironije***, hiperbola se zapravo ne može smatrati samostalnom jezičnom pojavom već je zapravo hiperbolički učinak kojega mogu imati pojedini izrazi ili izričaji rezultat djelovanja temeljnih niza kognitivnih modela i operacija poput skalarnog modela (Israel 1997, 2001), ☞ ***blenda*** ili konceptualne integracije, ☞ ***metafore*** i ☞ ***metonimije***, ili njihove (opetovane) kombinacije.

[Brdar 2004; Brdar-Szabó i Brdar 2005; Brdar-Szabó i Brdar 2010; Norrick 2004; Carston i Wearing 2015; Athanasiadou 2017; Claridge 2011]

I

ideal

[engl. *ideal*; njem. *Ideal*; šp. *ideal*; fr. *idéal*; tal. *ideale*; mađ. *ideál*; polj. *ideał*]

Prema Lakoffu (1987a: 84-90) nekoliko je metonimijskih tipova rasuđivanja bazirano na ☞ ***prototipima***, a to su ☞ ***društveni stereotipi***, *tipični primjeri* (eng. *typical examples*), ☞ ***uzori*** (eng. *paragons*), ☞ ***generatori*** (eng. *generators*), *podmodeli* (eng. *submodels*) te *istaknuti primjeri/članovi* (eng. *salient examples*) te napokon i ideali odnosno idealni slučajevi. Oni stoje u kontrastu prema društvenim stereotipima i tipičnim primjerima. Kako to ilustrira Evans (2007: 103) vrlo je rasprostranjen negativan stav tj. stereotip o političarima kao sebičnima, korumpiranima i vlastohlepnima, no tu je i idealan tip političara koji je požrtvovan i neumoran u radu za opće dobro. Individualni pripadnici kategorije koji predstavljaju ideal su paragoni: paragoni idealnog političara bi bili George Washington ili Nelson Mandela.

[Lakoff 1987a; Evans 2007]

idealizirani kognitivni model

[engl. *idealized cognitive model*; njem. *idealisiertes kognitives Modell*; šp. *modelo cognitivo idealizado*; fr. *modèle cognitif idéalisé*; tal. *modello cognitivo idealizzato*; mađ.

idealizált kognitív modell; polj. *wyidealizowany model poznawczy*]

Ovim terminom Lakoff (1987) označava svekupnu strukturiranu i iskustveno utemeljenu i relativno stabilnu mentalnu reprezentaciju u našem umu o nekoj pojavi ili entitetu. Idealizirani kognitivni model (ili IKM) je strukturna cjelina koja se prema Lakoffu koristi četirima vrstama načela strukturiranja: propozicijskom strukturom, kao u Filmorovim ☞ ***okvirima*** (engl. *frames*); ☞ **predodžbenim shemama**, metaforičkim preslikavanjima koja su opisali Lakoff i Johnson (1980), te metonimijskim preslikavanjima koje su opisali isti autori. Cienki (2007) naglašava da idealizirani kognitivni model nije objektvni odraz stvarnosti već uključuju visok stupanj apstrakcije na temelju niza iskustava. Ovaj je termin blizak ☞ ***domeni*** ili ☞ ***okviru***. Kako naglašavaju Šarić i Brala Vukanović (2019), koncept idealiziranog kognitivnog modela „izrasta iz jezikoslovne primjene teorije geštalta".

Kao primjer idealiziranog kognitivnog modela Lakoff navodi tjedan. Model tjedna idealiziran je jer u prirodi objektivno vrijeme ne teče ciklički u obliku tjedna koji se sastoji od sedam dana. Taj su koncept stvorili ljudi, a da nije prirodan potvrđuje i činjenica što različite kulture nemaju uvijek isti raspored dana u tjednu niti tjedan dug sedam dana. Tako *utorak* kao dan u tjednu ne možemo spoznati ako nismo upoznati s idealiziranim kognitivnim modelom tjedna koji se dijeli na sedam dijelova organiziranih u lineranom slijedu, svaki se pojedini dio (određen svojim početkom i krajem) naziva dan, a drugi član u tom nizu naziva se *utorak*. Jeanette Littlemore (2015) nadodaje da se idealizirani kognitivni modeli stvaraju postupno tijekom vremena kao rezultat interakcije između ljudi i svijeta. Drugim riječima, oni su uporabni (engl. *usage-based*). Kövecses (2002) pri definiranju metafore također uključuje idealizirani kognitivni model.

[Fauconnier 1987; Fillmore 1985; Lakoff 1987a; Kövecses 2002; Littlemore 2015; Cienki 2007; Šarić i Brala Vukanović 2019]

idealizirani spoznajni model

[engl. *idealized cognitive model*; njem. *idealisiertes kognitives Modell*; šp. *modelo cognitivo idealizado*; fr. *modèle cognitif idéalisé*; tal. *modello cognitivo idealizzato*; mađ. *idealizált kognitív modell*; polj. *wyidealizowany model poznawczy*]

☞ **idealizirani kognitivni model**

ikoničnost

[engl. *iconicity*; njem. *Ikonizität*; šp. *iconicidad*; fr. *iconicité*; tal. *iconicità*; mađ. *ikonicitás*; polj. *ikoniczność*]

Ikoničnost postoji tamo gdje nešto u obliku znaka odražava nešto u (realnom) svijetu (obično putem neke mentalne operacije). Američki filozof Charles Sanders Peirce, intenzivno se bavio različitim vrstama znakova, između ostalih i ikonama te je utemeljio klasičnu koncepciju ikoničnosti. Tu se pojavu može suprotstaviti arbitrarnosti, ili, koristeći Peirceove termine, ikonično je suprotnost simboličnom. Ikoničnost nalazimo ne samo u jeziku nego i u drugim znakovnim domenama. U jeziku je bavljenje ikoničnošću nešto novijeg datuma, iako su se neke pojave proučavale od davnine, pogotovo nakon Platonovog Kratilusa. Primijenjeno na jezik, to znači da nešto u obliku jezičnog znaka odražava (putem značenja) nešto u referentu (Mayerthaler 1980). Ikoničnost je kao semantički aspekt koji utječe na formu prihvaćena čak i u generativnoj gramatici (vidi o tome u Newmayer (1992).

U prošlosti se ikoničnost uglavnom izjednačavala s onomatopejom. Kao posljedica toga pojava ikoničnosti bila je uglavnom zanemarena u lingvističkoj teoriji kao marginalna pojava u leksikonu nekog jezika. U najboljem se slučaju perspektiva širila obuhvaćanjem zvučnog simbolizma u cjelini, no općenito se činilo da jezici ne koriste puno mogućnosti, barem što se tiče indoeuropskih jezika. Sužavajući pažnju na ikone, Peirce razlikuje tri podvrste: predodžbene

ikone, metafore, dijagrame. Predodžbena ikona je prototip ikona: radi se o pojednostavljenom znaku koji sliči referentu zbog svojih perceptualnih karakteristika. One mogu biti vizualne, kao kod fotografije, kipa, ili slike, ali mogu biti i slušne, kao kod programatske glazbe, tj. glazbe koja dočarava određene osjećaje ili doživljaje. Očigledan primjer ovih ikona u prirodnom jeziku su onomatopeje. Metafora se, prema Peirceu, bazira na predstavljačkom karakteru znaka, ističući paralelizam, npr. lav može predstavljati hrabrog čovjeka. Dijagrami, ili dijagramatske ikone su ikone koje pokazuju sustavne korespondencije ili analogije između niza znakova ili elemenata znakova i referenata. Sličnost je ovdje sličnost rasporeda pojedinih dijelova pa se dijagramatska ikoničnost zbog toga još naziva i strukturnom ikoničnošću (Taylor 2002: 46). Ikonična načela koja se često opisuju u literaturi su: ikonična količina jezičnog materijala, ikonična blizina te ikonični poredak. Načelo ikonične količine jezičnog materijala je povezano s obilježenošću. To se obično formulira sloganom "čim više forme, tim više značenja". To znači da što je znak kompleksnijeg oblika (obilježeniji), to će mu kompleksnije (obilježenije) biti i značenje. Kao jednostavan primjer možemo navesti da su oblici množine imenica u pravilu kompleksniji ili obilježeniji nego oblici za jedninu, npr. *vuk – vukovi/vuci* ili *pleme – plemena*. Princip ikonične blizine se očituje u sklonosti govornika da elemente koji su bliski u stvarnosti i koji se tako i doživljavaju i jezično prikazuje kao bliske. Slično tome, ono što je odvojeno u stvarnosti bit će i konceptualno i jezično odvojeno. Haiman (1983: 782) govori o odrazu konceptualne distance ili razdvojenosti u fizičkoj (morfosintaktičkoj) distanci ili razdvojenosti, što se može sažeti sloganom "Distanca između izraza odgovara konceptualnoj distanci među idejama koje predstavljaju". Slaboj konceptualnoj vezi između dvije situacije odgovara slaba gramatička veza, npr. nizanje rečenica bez veznika, za razliku od zavisno složenih rečenica koje su čvršće integrirane s glavnim rečenicama. Princip ikoničnog poretka se svodi na to da se temporalni slijed događaja odražava u poretku rečenica koje te događaje opisuju. Prema Greenbergu

(1963: 103) poredak elemenata u jeziku paralelan je poretku u fizičkom iskustvu ili znanju o poretku. Klasični je primjer Cezarova slavna izreka *Veni, vidi, vici* 'Dođoh, vidjeh, pobijedih', kada govori o jednoj svojoj pobjedi u ratu. Kronološki je poredak ta tri događaja vjerno odražen u poretku tri kratke rečenice.

[Peirce 1974; Greenberg 1963; Mayerthaler 1980; Haiman 1983; Croft 2008; van Langendonck 2007; Radden i Dirven 2007; Nänny i Fischer 1999; Newmeyer 1992; Brdar i Brdar-Szabó 2002; Brdar i Brdar-Szabó 2004; Gradečak-Erdeljić 2009]

ilokucijska metonimija

[engl. *illocutionary metonymy*; njem. *illokutive Metonymie*; šp. *metonimia ilocutiva*; fr. *métonymie illocutoire*; tal. *metonimia illocutoria*; mađ. *illokuciós metonímia*; polj. *metonimia illokucyjna*]

Ilokucijska je metonimija jedan od tri tipa metonimije koje Thornburg i Panther (1997) i Panther i Thornburg (1998 i 1999) razlikuju unutar njihove pragmatički utemeljene tipologije. Kod ovog se tipa radi o metonimijama neizravnih govornih činova. Mnogi autori (npr. Gibbs 1994, Thornburg i Panther 1997) smatraju da se ilokucijski činovi, posebno neizravni, mogu analizirati kao konceptualni ☞ ***okviri,*** scenariji ili ☞ ***idealizirani kognitivni modeli***. Jedna sastavnica govornog čina (kao ukupnog scenarija) koja je središnja može metonimijski „prizvati" drugu sastavnicu scenarija ili scenarij u cjelini, no isto je tako moguće da neka periferna sastavnica govornog čina metonimijski prizove njegovu središnju sastavnicu. Tako u tzv. neizravnim zahtjevima umjesto nekog glagola koji eksplicitno izražava govorni čin, tj. sam središnji dio tipičnog scenarija govornog čina, nalazimo različite jezične strukture koje predstavljaju perifernije dijelove scenarija te metonimijski stoje umjesto središnjeg dijela. Neizravni govorni čin ostvaruje se, primjerice, u iskazu *Možeš li mi dodati sol?* ko-

jim se namjerava izreći zahtjev *Dodaj mi sol!* U biti je neizravnog govornog čina u iskazu *Možeš li mi dodat sol*? izbjegavanje izravnog zahtjeva. Uporaba ilokucijskih metonimija u takvim neizravnim govornim činovima rezultira pragmatičkim učinkom uljudnosti.

[Gibbs 1994; Thornburg i Panther 1997; Panther i Thornburg 1998; Panther i Thornburg 1999; Brdar i Brdar-Szabó 2002; Brdar i Brdar-Szabó 2004; Brdar-Szabó 2006; Gradečak-Erdeljić i Vidaković Erdeljić 2005]

integrirani prostor

[engl. *integrated space*; njem. *integrierter Raum*; šp. *espacio integrado*; fr. *espace intégré/fusionné*; tal. *spazio inegrato*; mađ. *integrált tér*; polj. *amalgamat/przestrzeń zintegrowana*]

Integrirani je prostor jedan od četiriju ☞ ***mentalnih prostora*** Fauconnierove i Turnerove (2002) teorije ☞ ***konceptualne integracije***. Razmijevanje određenih metaforičkih izraza uključuje aktiviranje (najmanje) četiriju mentalnih prostora: (najmanje) dva ☞ ***ulazna prostora***, ☞ ***generičkog prostora*** (eng. *generic space*) i integriranog prostora. Integrirani prostor ključan je za interpretaciju iskaza jer se u njemu pojavljuje potpuno novi scenarij, sastavljen od poznatih elemenata iz dvaju ulaznih prostora. Integrirani prostor po načelu selektivnosti preuzima odgovarajuće elemente iz ulaznih prostora i stvara novu dinamičnu strukturu koja nam omogućava novi uvid u situaciju, uz pojavljivanje elemenata koji nisu postojali ni u jednome od ulaznih prostora. To možemo pojasniti na primjeru metafore *Ovaj kirurg je mesar* koju navode Grady, Oakley i Coulson (1999). U organizaciji integriranoga prostora sudjeluju ulazni prostori: uloga kirurga i mesara, uloga pacijenta i životinje, instrument skalpel i mesarski nož, operacijska sala i klaonica itd. U integriranom se prostoru stapaju ti elementi, ali se pritom odvija i selektivna projekcija (npr. u integrirani prostor ulazi operacija, ali ne i klaonica)

što rezultira novim ili emergentnim značenjem, a to je da je kirurg nesposoban. Dakle, u integriranom se prostoru uspostavlja nova struktura, odnosno nastaje novi scenarij.

[Fauconnier i Turner 2002; Grady, Oakley i Coulson 1999; Belaj i Tanacković Faletar 2006; Matovac i Tanacković Faletar 2009; Berberović i Delibegović Džanić 2009; Berberović i Delibegović Džanić 2015a; Berberović i Delibegović Džanić 2015b]

intersubjektivnost

[engl. *intersubjectivity*; njem. *Intersubjektivität*; šp. *intersubjetividad*; fr. *intersubjectivité*; tal. *intersoggettività*; mađ. *interszubjektivitást*; polj. *intersubiektywność*]

☞ **međusbjektivnost**

introspekcija

[engl. *introspection*; njem. *Introspektion/Selbstbeobachtung*; šp. *introspección*; fr. *introspection*; tal. *introspezione*; mađ. *introszpekció*; polj. *introspekcja*]

Jedna od središnjih metoda u razvoju kognitivne lingvistike, a označava istraživačevo pomno promatranje vlastitog ponašanja i reakcija te njihovo opisivanje u realnom vremenu ili naknadno po sjećanju. Predmetom je mnogih kritika jer se temelji na znanstvenikovoj osobnoj intuiciji i procjeni te stoga dovodi u pitanje objektivnost dobivenih podataka. Ipak, introspekcija može pronaći svoje mjesto u lingvističkim istraživanjima kao tehnika za postavljanje hipoteza koje će se onda testirati eksperimentalno ili korištenjem korpusno-lingvističkih metoda. Ova je metoda korištena i u psihologiji, a naziva se još i samoopažanjem. U novije vrijeme potiskuju je druge metode prikupljanja podataka, prije svega korpusne metode.

[Gibbs 2006b; Gibbs 2007; Croft 1998; Talmy 2007; Stefanowitsch 2011; Willems 2012; Dąbrowska 2016; Janda 2019]

ironija

[engl. *irony*; njem. *Ironie*; šp. *ironía*; fr. *ironie*; tal. *ironia*; mađ. *irónia*; polj. *ironia*]

Ironija je u najširem shvaćanju retoričko sredstvo ili tehnika priopćavanja odnosno situacija gdje je ono što se iskazuje ili se vidi u krajnjoj opreci s onim što se zapravo misli ili želi iskazati ili je pravo stanje stvari. Pojam je višeznačan te se rabi da bi se ukazalo na nekoliko povezanih pojava. Sam pojam dolazi od starogrčke riječi *εἰρωνεία* 'hinjenje, ismijavanje,' koji je pak izveden od *εἴρων* /eiron/ 'onaj koji se pita i kojega se pita,' a često se rabio u komedijama, napr. kod Aristofana, da se označi lašca ili prevrtljivca. Preokret igra značajnu dramaturšku ulogu u Sofoklovim i Euripidovim dramama kada smo svjedoci iznenadnog tragičnog obrata sudbine glavnog junaka koji nije svjestan okolnosti koje ga okružuju, što se naziva kozmičkom ili dramskom ironijom ili ironijom sudbine. Izraz dramska ironija se koristi i u jednom drugom značenju u književnosti kako bi ukazalo na situaciju u kojoj čitatelj ili gledatelj kazališne predstave posjeduje znanje koje manjka liku u noveli, romanu ili dramskom djelu, što napisano odnosno izrečeno stavlja u posve drugačiji kontekst. U nekim slučajevima ta situacija nastaje i kada likovi unutar istog djela ne posjeduju ista saznanja o nečemu, a neki izričaj spominje relevantne elemente tog diferencijala.

U uskoj vezi s ovim je tzv. sokratovska ironija. Ironija je imala središnju ulogu u Sokratovom umjeću majeutike – postupka kojim se, hineći naivnost i neznanje (*Znam da ništa ne znam*), sugovornika nizom pitanja navodi na spoznaju o neodrživosti njegova stava ili tvrdnje. U rimskoj retoričkoj tradiciji, napr. kod Kvintilijana, ironija je trop ili figura u kojoj se nekom izričaju daje suprotan smisao od

onoga kojega bi doslovno trebao imati. U novije vrijeme veliko zanimanje za ironiju pokazali su filozofi jezika, pragmalingvisti, kognitivni psiholozi i lingvisti.

Prema tome da li je ironija kao nesklad između očekivanog i stvarnog nastala kao rezultat nekog govornog čina ili slijeda govornih činova, ili je nesklad samo percipiran kao nesklad između očekivanoga i onoga što se percipira u izvanjezičnoj stvarnosti, možemo razlikovati dva glavna tipa ironije: verbalnu i situacijsku ironiju.

Wilson i Sperber (1981a, 1981b) u svojoj teoriji ironije (tzv. teoriji spomena ili teoriji eho-spomena, engl. *Mention theory* odnosno *Echoic mention theory*) polaze od toga da se ironija javlja kao reakcija na neki prethodni govorni čin, tj. kada se govornik poziva ne nešto je (upravo) rečeno ili djelomično ili u potpunosti to ponavlja (kao odjek rečenoga) s namjerom da izrečenom tj. ponovljenom da potpuno suprotnu interpretaciju te tako iskazuje svoj negativan komentar u vezi s temom eha, kao npr. u slučaju autoironičnog iskaza koji se često pripisuje Marku Twainu kada kaže „Prestati pušiti je najlakša stvar na svijetu – i sam sam to napravio barem tisuću puta." Parafrazirajući Wilsonovu, i Sperbera mogli bismo reći da se radi o odnosu topika ili teme i komentara, s time da topik ili tema mogu, ali i ne moraju biti verbalno izraženi, tj. eksplicitno spomenuti, dok se komentar obavezno izažava verbalno. Cutler (1974) tako razlikuje dvije vrste verbalne ironije. Pored isprovocirane ironije (engl. *provoked irony*), koju ona još naziva i eho-ironijom, tu je i spontana ironija (engl. *spontaneous irony*), za koju kaže da nije reakcija na neki prethodni govorni čin, kao npr. kada Harryjev pretpostavljeni bez nekog uvoda ili razloga kaže za njega: „Harry je pravi genijalac." To može biti ironičan izraz, ali naravno može biti i iskreni izraz divljenja. Međutim, i u takvim slučajevima, kada nemamo neki prethodni govorni čin na koji se govornik nadovezuje, možemo pretpostaviti nekakav implicitni topik ili temu koju govornik uvodi *ex tempora*. Komentar u slučaju verbalne ironije ne može nikako biti slučajan nego je baš namjeran.

Situacijsku ironiju pak imamo kada je očito razmimoilaženje između neke stvarne situacije i onoga što normalno očekujemo, kao kada u požaru izgori vatrogasna stanica, ili pak kada policijska stanica bude opljačkana. U slučaju situacijske ironije taj je nesklad samo percipiran, tj. neki promatrač ili sudionik situacije ga prepoznaje, ali taj nesklad nije izražen nekim govornim činom, niti mu je izvor odnosno preduvjet neki govorni čin ili slijed govornih činova u kojem je jedan čin reakcija na prethodni. U svakom slučaju najvažnije je da komentar nije verbalno izražen. Ta ista situacija može postati predmetom govornog čina, tj. može se opisati pomoću jezika, ali ta činjenica ne mijenja samu situacijsku prirodu ironije. Slično ovakvoj naraciji, situacijska se ironija može prikazati i u neverbalnim modalitetima poput slikarstva, fotografije, filma ili glazbe, a može biti i višemodalan. Ako vidimo u požaru oštećenu zgradu za koju znamo da je vatrogasna stanica, radi se o čistoj situacijskoj ironiji. Ako pak inače ne bismo znali da se radi o vatrogasnoj stanici, ali vidimo natpis na zgradi koji nam to kaže, radi se o situacijskoj ironiji koja je višemodalna. Ako pročitamo u novinama naslov Vatrogasna stanica uništena u požaru, radi se jezičnom (tekstualnom) prikazu situacijske ironije. Vidimo li fotografiju te zgrade bez natpisa, radi se o vizualnom prikazu situacijske ironije. Ako se vidi i natpis, već je riječ višemodalnom prikazu situacijske ironije. Slični su i sljedeći primjeri:

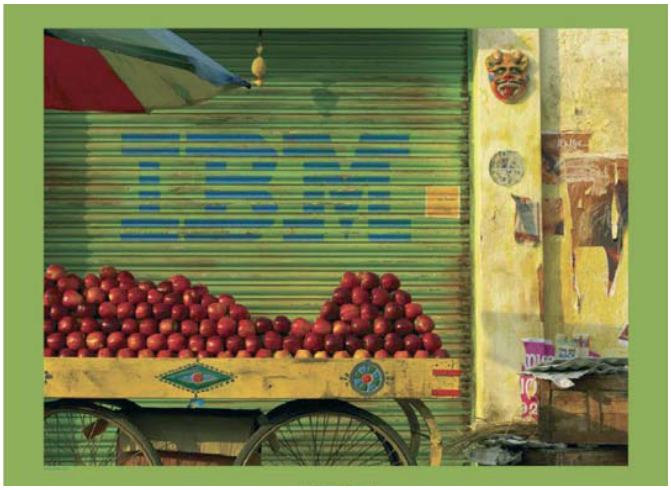

Slika 5. Višemodalni prikaz situacijske ironije.

Slika 6. Višemodalni prikaz situacijske ironije.

Tekstualni ulaz je u sljedećem primjeru minimalan. Istovremeno vidimo da je i metonimija uključena u stvaranje ironičnog učinka putem asocijacije između

izloženog voća i imena tvrtke koja proizvodi računala (inače velikog rivala proizvođača računala koja koriste IBM-ovu platformu) te i samih računala (PROIZVOĐAČ UMJESTO PROIZVODA).

Slika 7. Višemodalni prikaz situacijske ironije.

Ironiju je nemoguće ili pak jako teško prepoznati samo na temelju oblika iskaza. Doduše, neki iskazi se jedino mogu tumačiti kao „okamenjeni," habitualizirani ili trivijalni (Palašić 2015: 127) oblici ironije, napr. „*I ti si mi baš neki prijatelj!*" Ironične učinke možemo postići i uz sudjelovanje figura poput metafore, metonimije, hiperpbole ili litote, kao u slučaju izraza „*Čini se da kiši!*" koji je izrečen u kontekstu jakog pljuska. Ironija se može lakše prepoznati ako uočimo određene signale poput upadljivog ponavljanje nekih riječi, promjene registra, uporaba posebnih obilježavača kao *pravi*, *baš*, *uistinu*, *nesumnjivo*, itd. U govoru indicija ironije može biti posebna intonacija ili mimikom i gestama koje prate govor (namigivanje, nakašljavanje, crtanje navodnih znakova u zraku), a u pisanom jeziku navodnicima, kurzivom, itd.

[Wilson i Sperber 1981; Sperber 1984; Ruiz de Mendoza i Lozano-Palacio 2019a; Ruiz de Mendoza i Lozano-Palacio 2019b; Dynel 2018; Athanasiadou i Colston 2017; Colston i Gibbs 2002; Attardo 2000; Muecke 1978; Cutler 1974; Bagić 2012; Palašić 2015; Werkmann 2011]

iskustveni realizam

[engl. *experiential realism*; njem. *Erfahrungsrealismus*; šp. *realismo experiencial*; fr. *réalisme expérientiel*; tal. *realismo esperienziale*; mađ. *tapasztalati realizmus*; polj. *realizm doświadczeniowy*]

Iskustveni realizam (naziva se još i otjelovljenim realizmom) je odgovor kognitivne lingvistike, odnosno Lakoffa i Johnsona (1980), na probleme imanentne suprotstavljenim filozofskim pogledima, objektivizmu odnosno subjektivizmu. Iskustveni realizam naziva se realizmom jer se slaže s dijelom tradicionalne filozofije (onim nesubjektivističkim dijelom) glede vjerovanja u postojanja stvarnog izvanjskog svijeta, prihvaćanja činjenice da stvarnost uvjetuje i ograničava moguće koncepte, uvjerenja da se pojam istinitosti ne svodi na puku internu suvislost te zbog vjerovanja u postojanje stabilnog sustava znanja o izvanjskom svijetu. Isto tako postoje i točke u kojima se ne slaže s tradicionalnom filozofijom odnosno tradicionalnim realizmom. Tradicionalni realizam, posebno racionalizam, drži da je bit ljudskih bića razum kojega valja smatrati odvojenim od osjećaja i sposobnosti domišljanja (imaginacije), da ljudska bića imaju potencijalno besmrtni um ili dušu koje odlikuje sposobnost razmišljanja te od njih odvojeno tijelo koje je materijalno te da su ljudska bića neovisna od drugih ljudskih bića i svega ostaloga što postoji a što nisu ljudi. Nasuprot tome iskustveni realizam polazi od toga da pojavu uma (i razuma) omogućuje tijelo (jer se ljudska sposobnost kategorizacije, a onda i mišljenja, temelji na metaforičkoj ekstenziji tjelesnog iskustva koje je pak određeno stvarnošću, Lakoff (1987: xv) ističe da pojava uma proistječe iz

prirode organizma, a sve to doprinosi individualnom i kolektivnom iskustvu te da se interakcija s okolinom odvija izravno preko tijela i zbog toga je tijelo katalizator svekolikog znanja. Jedan od ekstremnih zaključaka koje Lakoff i Johnson izvode je da je ljudsko biće u trenutku rođenja zapravo *tabula rasa* jer na svijet ne donosi ništa više od urođene sposobnosti da preko svoje tjelesnosti stupa u interakciju s okolinom i na temelju toga skuplja saznanja o svijetu, što je u potpunoj opreci s onime što tvrdi Chomsky – da su bitni elementi znanja, pa i jezika, ugrađeni u naš genetski kod i da se prenose te da jezik samo odražava objektivnu stvarnost oko nas. U kognitivnoj se lingvistici pak polazi od toga da stvarnost kako je mi vidimo i osjetimo nije objektivno data, već mi zapravo svojim konceptualnim i kognitivnim sposobnostima stvaramo predodžbu realnosti tj. značenje nije neovisno o ljudskom umu nego se tamo stvara - u glavi govornika (Gärdenfors 2000). Iz perspektive ljudskih bića ne postoji samo jedan jedini, apsolutno istiniti opis stvarnosti. Geeraerts (1985, 1993) upozorava na to da je ovakav pogled sukladan s fenomenološkom tradicijom, posebice u radu Merleau-Pontyja, koji već sredinom 20. stoljeća govori o svijesti i intencionalnosti kao rezultatu interakcije tijela, uma i okoliša. Stabilnost znanja ovisi o gledištu; promatrajući svijet s jednog gledišta možemo govoriti o njegovoj stabilnosti, ali čim promijenimo gledište, mijenja se i naše znanje. Na temeljima filozofije iskustvenoga realizma razvila se teorija konceptualne metafore, u kojoj čovjek kao subjekt koji konceptualizira neku situaciju ima presudno značenje.

[Lakoff 1987a Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Johnson 1999, Geeraerts 1985; Geeraerts 1993; Dirven i Ruiz de Mendoza 2010; Žic Fuchs 1991; Stanojević 2013]

iskustveno žarište

[engl. *experiential focus*; njem. *Erfahrungsfokus*; šp. *enfoque experiencial*; fr. *concentraccion expérientielle*; tal.

attenzione esperienziale/focus esperienziale; mađ. *tapasztalati fókusz*; polj. *skupienie na doświadczeniu*]

Iskustveno je žarište pojam koji Kövecses (2005: 246-259) svrstava u *kognitivne preference i stilove* (eng. *differential cognitive preference and style*). Različite su kognitivne preference načini na koje članovi neke skupine upotrebljavaju dostupne kognitivne procese koji su inače univerzalni. Drugim riječima, aspekti svijeta u kojem živimo (fizička okolina, društveni kontekst, kulturni kontekst, komunikacijska situacija) variraju na različite načine pa tako variraju i metafore koje upotrebljavamo. Kada govorimo o različitim preferencama i stilovima, prvo što oni uključuju jest različito iskustveno žarište. Govornici različitih jezika mogu se fokusirati na različite dijelove iskustvene baze i konceptualizirati apstraktne domene na različite, ali jednako motivirane načine. Kövecses (2005: 247 prema King 1989 i Yu 1995; 1998) navodi primjer konceptualizacije ljutnje u engleskom i kineskom jeziku. Pokazalo se da su fiziološki procesi ljutnje univerzalni: povećanje tjelesne temperature i krvnog tlaka. Ipak, konceptualizacije ljutnje u kineskom se jeziku povezuju samo s krvnim tlakom, ali ne i s povećanjem temperature, kao u engleskom jeziku, što dokazuje da se govornici različitih jezika oslanjaju na drukčije vidove fizioloških karakteristika u metaforičnoj konceptualizaciji ljutnje.

[Kövecses 2002; Kövecses 2005; Yu 1998]

istaknutost

[engl. *salience*; njem. *Prominenz*; šp. *prominencia*; fr. *saillance*; tal. *salienza*; mađ. *szaliencia*; polj. *wyrazistość*]

Istaknutost ili pažnja je jedan od procesa konstruiranja značenja, a odnosi se na složenu kognitivnu sposobnost kojom odabiremo određeno središte unutar dosega pažnje. Određuju je sljedeći aspekti: odabir, opseg, skalarno podešavanje i dinamična pažnja. Osim što je taj fenomen vezan

uz ljudske kognitivne sposobnosti, on se nalazi i u svijetu oko nas koji je određen prirodnim karakteristikama koje pridonose fenomenu istaknutosti. Određeni entiteti zbog svoje prirode više privlače našu pažnju nego drugi i time su istaknutiji te izazivaju kognitivno istaknutije koncepte. Schmid (2007) navodi primjer psa koji trči preko polja i pojašnjava da pas ima veći potencijal privlačenja pažnje nego polje tako da će promatrač biti više svjestan psa i njegovog ponašanja nego polja. Vidi ☞ ***trajektor*** (lik prvog plana) i ☞ ***orijentir*** (lik drugog plana)

[Croft i Cruse 2004; Geld 2006; Schmid 2007]

izvanjska motivacija

[engl. *external motivation*; njem. *externe Motivation*; šp. *motivación externa*; fr. *motivation externe*; tal. *motivazione esterna*; mađ. *külső motiváció*; polj. *motywacja zewnętrzna*]

Motiviranost je odlika jezičnih struktura koje nisu ni potpuno arbitrarne, dakle nepredvidive, ni potpuno predvidive pa je motiviranost stupnjevita pojava (Langacker 1987: 48 i Lakoff 1987a: 346, 493 govore o nivoima predvidljivosti i relativnoj motiviranosti koja može dovesti do ograničene predvidljivosti). Kognitivna i funkcionalna lingvistika pokušavaju pružiti eksterno objašnjenje/motivaciju jezičnih činjenica, što je u potpunoj opreci s onim što se pokušava u formalnom pristupu, gdje je motivacija/objašnjenje interno, tj. slijedi iz premisa modela. Za kognitivne lingviste jezične su strukture motivirane međuodnosom izvanjskih (eksternih) čimbenika poput kognitivnih struktura koje počivaju na kognitivnim operacijama poput transformacije ☞ ***predodžbenih shema***, pojmovnim ☞ ***metaforama*** i ☞ ***metonimijama*** te komunikacijskih potreba.

[Lakoff 1987a; Langacker 1987]

izvorna domena

[engl. *source domain*; njem. *Ausgangsdomäne*; šp. *dominio fuente*; fr. *domaine source*; tal. *dominio sorgente*; mađ. *forrás-tartomány*; polj. *domena źródłowa*]

Konceptualne metafore temelje se na ☞ ***preslikavanjima*** između dvije ☞ ***domene***. Izvorna domena konceptualna je domena iz koje proizlaze metaforični jezični izrazi; od nje se u metafori polazi. Izvorna je domena ta koja pruža osnovne informacije za uspostavljanje analogije s drugom ☞ ***ciljnom domenom***. Ciljna se domena metaforički strukturira na temelju izvorne domene koja je u pravilu konkretnija i jednostavnija od izvorne domene. Naše znanje o njoj je bogatije činjenicama i iskustvom od znanja o ciljnoj domeni. Kako bi preslikavanje bilo moguće, izvorne domene čine uglavnom konkretni entiteti, tj. entiteti koji su nam konceptualno dostupniji. Neki od tih entiteta su *prostor, udaljenost, orijentacija, kretanje, veličina, težina, temperatura, hrana, životinje, biljke* i sl. U uvriježenoj formuli koja se u kognitivnoj lingvistici rabi za konceptualne metafore, A JE B ili (A KAO B), izvorna je domena B, tj. spominje se nakon ciljne. U konceptualnoj metafori VRIJEME JE NOVAC, izvorna domena je NOVAC, a VRIJEME je ciljna.

[Lakoff i Johnson 1980; Kövecses 2002]

J

jednosmjernost

[engl. *unidirectionality*; njem. *Unidirektionalität*; šp. *unidireccionalidad*; fr. *unidirectionalité*; tal. *unidirezionalità*; mađ. *egyirányúság*; polj. *jednokierunkowość*]

Jedan od najzanimljivijih aspekata konceptualnih metafora je općeniti smjer ☞ ***preslikavanja***. Metafore obično koriste konkretniji koncept ili domenu kao izvorište kako bi se strukturirao apstraktniji koncept ili domena kao cilj. ☞ ***Izvorišna*** je ***domena*** obično konkretna i može se doživjeti/percipirati relativno izravno, dok je ☞ ***ciljna domena*** nešto apstraktnija i tiče se subjektivnog doživljavanja. U većini slučajeva elementi fizičkog svijeta se preslikavaju na društveni i mentalni svijet. Metaforička su preslikavanja normalno jednosmjerna (sva preslikavanja u jednoj konceptualnoj metafori idu u istom smjeru), a izvor i cilj u pravilu ne mogu mijenjati ulogu (iako postoje iznimke poput parova metafora LJUDI SU ŽIVOTINJE i ŽIVOTINJE SU LJUDI (personifikacija). Na ova se poopćenja često referira kao hipotezu o jednosmjernosti. Za razliku od ☞ ***korelacijskih metafora***, koje su jednosmjerne, ☞ ***metafora sličnosti*** dopuštaju prema Gradyju dvosmjernost, tj. jedna od dvaju domena može biti ili izvorna ili ciljna. Hipotezu jednosmjernosti u pitanje dovodi i teorija konceptualne integracije (Fauconnier i Turner (1995, 1998, 2002 i 2006).

O jednosmjernosti se govori i u teoriji ☞ ***gramatikalizacije*** gdje se drži da se taj proces odvija, gotovo bez iznimke, od punoznačnih jezičnih jedinica prema gramatičkima.

[Lakoff 1993: 245; Kövecses 2002: 6–10; Grady 1999]

jezična metafora

[engl. *linguistic metaphor*; njem. *sprachliche/verbale Metapher*; šp. *metáfora lingüística/metáfor verbal*; fr. *métaphore linguistique*; tal. *metafora linguistica*; mađ. *nyelvi metafora*; polj. *metafora językowa*]

Jezično oprimjerenje neke općenitije konceptualne metafore naziva se jezičnom metaforom. Metafora se u kognitivnoj lingvistici prvenstveno shvaća kao kognitivna operacija, tj. radi se o konceptualnoj metafori koja se može, ali i ne mora materijalno realizirati u jeziku ili nekom drugom modalitetu kao neverbalna metafora (npr. kao vizualna metafora).

[Kövecses 2010; Kövecses 2015; Casasanto 2009; Gibbs 2017; Forceville i Urios-Aparisi 2009; Barcelona 2001; Stanojević 2009; Stanojević 2013]

jezična metonimija

[engl. *linguistic/verbal metonymy*; njem. *sprachliche/verbale Metonymie*; šp. *metonimia lingüística/metonymia verbal*; fr. *métonymie linguistique*; tal. *metonimia linguistica*; mađ. *nyelvi metonímía*; polj. *metonimia językowa*]

Poput metafore i metonimija je prvenstveno konceptualne odnosno spoznajne naravi. Kao i konceptualna ☞ ***metafora*** i konceptualna ☞ ***metonimija*** se može, ali i ne mora, realizirati u nekom konkretnom izrazu koji pak može biti monomodalan ili višemodalan. Monomodalno ostvarenje konceptualne metonimije može biti zvučno, vizualno ili, najčešće, jezično kao kada rabimo leksem *oko* da bismo referirali na koncept VIDA (*imati dobro oko za nešto*). Kod jezično ostvarenih ili manifestiranih metonimija možemo

pored pojma koji je ☞ ***metonimijski cilj*** identificirati i pojam koji je ☞ ***metonimijski izvor*** te ☞ ***metonimijski prijenosnik*** koje je neki jezični izraz konvencionalno povezan s pojmom koji fungira kao izvor. ☞ ***Multimodalne metonimije*** odnosno multimodalne realizacije metonimije su kombinacije različitih modaliteta pri izražavanju jedne konceptualne metonimije.

[Panther i Thornburg 2007; Littlemore i Low 2006]

jezična relativnost

[engl. *linguistic relativity*; njem. *sprachliche Relativität*; šp. *relatividad lingüística*; fr. *relativité linguistique*; tal. *relatività linguistica*; mađ. *nyelvi relativitás*; polj. *relatywizm językowy*]

Kada se govori o odnosu jezika i kulture jedna od nezaobilaznih tema je problem jezične relativnosti. Hipoteza o jezičnoj relativnosti tradicionalno se vezuje uz imena Edwarda Sapira (1884–1939) i Benjamina Lee Whorfa (1897–1941), iako njih dvojica nikada nisu zajednički radila ili objavila rad o toj temi. Whorf po vokaciji nije bio lingvist već vatrogasni inženjer, a lingvistikom se prvotno bavio kao hobijem, slušao je Sapirova predavanja na sveučilištu Yale. Whorfu se pripisuje pogled da svijet doživljavamo odnosno segmentiramo po onim pravcima koje nam nameće naš materinji jezik. Kategorije i oblici koje izoliramo u pojavnom svijetu nisu same po sebi dane, tj. sliku o svijetu stvaramo u našem umu, vodeći se jezičnim sustavom našeg jezika. To znači da različiti jezici na različiti način segmentiraju svijet, tj. imaju različite metafizike. Kao primjer za ovo navode se Whorfova zapažanja o razlikama u konceptualizaciji vremena između govornika indijanskog jezika Hopi i govornika engleskog (ili većine drugih indoeuropskih jezika). No ni sam Whorf, a pogotovo Sapir (koji se češće izričito opirao ovoj hipotezi nego je podržavao u svojim radovima), nije zagovarao tako radikalno usku i kauzalnu vezu jezika i konceptualizacije kakvu mu

se pripisuje, odnosno takvu vrstu lingvističkog determinizma odnosno jaku hipotezu o jezičnoj relativnosti kakvu već sredinom prve polovice 20. stoljeća neovisno formulira Leo Weisgerber, koji nastavlja humboldtijansku tradiciju. Istraživanje Brenta Berlina i Paula Kaya (1969), kao i niz kasnijih sličnih istraživanja, ukazala su, iako su mnogo puta bila osporavana, da postoje univerzalna semantička ograničenja u području izraza za označavanje boja, čime su doveli u pitanje vjerodostojnost hipoteze o lingvističkoj relativnosti. Hipotezu o jezičnoj relativnosti u sumnju dovodi i Malotkijevo istraživanje o kategoriji vremena u gramatičkom sustavu jezika Hopi Indijanaca. Lakoff (1987: 336) se deklarira kao umjereni relativist kada tvrdi da „različiti konceptualni sustavi postoje, sviđalo se to nekome ili ne".

[Whorf 1956; Kay i Kempton 1984; Berlin i Kay 1969; Weisgerber 1950; Malotki 1983; Lakoff 1987a; Casasanto 2015; Nevidal 1991; Žic Fuchs 2009; Brala 2008]

jezično znanje

[engl. *linguistic knowledge*; njem. *Sprachkenntnisse*; šp. *conocimiento lingüístico*; fr. *connaissance linguistique*; tal. *conoscenza linguistica*; mađ. *nyelvi ismeretek*; polj. *wiedza językowa*]

Jedna od temeljnih postavki kognitivne lingvistike je da se jezično znanje promatra kao dio općih kognitivnih sposobnosti, a ne kao odvojeni modul. Ono proizlazi iz uporabe, a uključuje i 'znanje o svijetu' stečeno posredstvom jezika. Jezično znanje, znanje o značenju i oblicima, je konceptualno i strukturirano.

[Croft i Cruse 2004; Evans i Green 2006; Žic-Fuchs 1991]

K

kaskada

[engl. *cascade*; njem. *Kaskade*; šp. *cascada*; fr. *cascade*; tal. *cascata*; mađ. *kaszkád*; polj. *kaskada*]

Kaskada je hijerarhijski organiziran sklop određenih ☞ ***predodžbenih shema***, ☞ ***okvira*** i ☞ ***metafora*** koji se rabi dovoljno često da preraste u jedinstveni složen entitet, iako se pojedine komponente i dalje rabe pojedinačno i neovisno o kaskadi. Ideja o kaskadama se temelji na Fillmoreovom (1976, 1982) opažanju da su okviri sklopovi koherentnih uloga koje su dinamičkom međusobnom odnosu te na stavu unutar teorije konceptualnih metafora (Lakoff i Johnson 1980) da su konceptualne metafore sklopovi međudomenskih preslikavanja. Značaj kaskada ogleda se u činjenici da se ☞ ***primarne*** i općenite ***metafore*** uvezuju hijerarhijski na takav način da se metaforički utemeljeni zaključci i preslikavanja jednostavnijih metaforičkih izraza prenose („prelijevaju“) u specifičnije, hijerahijski niže odnosno izvedene izraze čije su oni komponente. Krenemo li tako od metafora SMISLENO DJELOVANJE JE KRETANJE PREMA CILJU, i TEŠKOĆE SU ZAPREKE KRETANJU, vidimo da se mogu kombinirati u niz složenijih metafora poput LJUBAV JE PUTOVANJE ili RACIONALNO RAZMIŠLJANJE JE PUTOVANJE. U slučaju metafore LJUBAV JE PUTOVANJE kao jedno od preslikavanja pojavljuje se (LJUBAVNA/BRAČNA) VEZA JE VOZILO ili još specifičnije (LJUBAVNA/BRAČNA) VEZA JE BROD. Tijekom kretanja prema cilju taj metaforički brod može naići na prepreke poput podmorskih stijena ili pješčanih sprudova na koje se može nasukati, što se može leksikalizirati u izričaju *Njihov se brak nasukao već nakon*

par godina. Pojam zapreke ili prepreke na putu i vezani metaforički zaključak o poteškoćama ili neuspjehu „prelijeva“ se i u slučaju metafore RACIONALNO RAZMIŠLJANJE JE PUTOVANJE, gdje su problemi koji sprečavaju nastavak i razvoj razmišljanje prepreke na kojima se može zapeti i stati, kao što se vidi u izričaju *Tadašnja moderna teološka misao zapela je na pitanju kako je moguće govoriti o znanosti o Bogu s obzirom da Boga nitko nikada nije vidio*. Možemo pretpostaviti da se i na višem nivou pojavljuje takvo preslikavanje, tj. da je sredstvo/instrument smislenog djelovanja vozilo.

[David, Lakoff i Stickles 2016; Sweetser, David i Stickles 2019]

kategorija

[engl. *category*; njem. *Kategorie*; šp. *categoría*; fr. *catégorie*; tal. *categoria*; mađ. *kategória*; polj. *kategoria*]

Kategorija se može definirati kao viši rodni pojam koji sadržava općenita svojstva i u nju se svrstavaju niži rodni pojmovi s manje općenitim svojstvima. Kategorija, prema klasičnom pogledu, sadrži sve potrebne i dovoljne uvjete kako bi se moglo odrediti da neki entitet pripada upravo njoj. Kada bi se govorilo o ustrojstvu rečenice, izdvojili bismo primjerice kategoriju subjekta, objekta ili predikata, a kada bismo se bavili vrstama riječi, kategorije koje bismo koristili bile bi imenice, zamjenice glagoli itd.

[Croft i Cruse 2004; Cruse 2000; Lakoff 1987; Taylor 1995]

kategorizacija

[engl. *categorization*; njem. *Kategorisierung*; šp. *categorización*; fr. *catégorisation*; tal. *categorizzazione*; mađ. *kategorizálás*; polj. *kategoryzacja*]

Kategorizacija je sposobnost da sve ono što vidimo, čujemo, dodirnemo, onjušimo, okusimo ili na bilo koji drugi način iskusimo prepoznamo kao nešto novo ili kao nešto što smo već prije percipirali. Jedna je to od temeljnih ljudskih sposobnosti. Kategorizacija kao smisleno prepoznavanje zapravo je prosuđivanje o pripadnosti nekog entiteta određenoj grupi entiteta sa sličnim karakteristikama, tj. kategoriji. Stanojević (2013) ističe da kategoriziramo svijet oko sebe na način da sve ono što spoznajemo putem osjetila povezujemo s prethodnim iskustvom, odredimo kojem je prethodnom iskustvu ta spoznaja najsličnija te ju svrstamo u pripadajuću kategoriju. Neke entitete lako ćemo kategorizirati – tako ćemo prijevozno sredstvo s četiri kotača i volanom vrlo vjerojatno svrstati u kategoriju automobila, a ne bicikala. No poneke je entitete vrlo teško kategorizirati. Primjerice kako odrediti je li neka osoba niska ili visoka, je li netko star ili mlad? U takvim slučajevima veliku ulogu u kategorizaciji imaju naše iskustvo svijeta, kultura iz koje dolazimo, naše znanje o svijetu, komunikacijske potrebe i, naravno, konvencija.

Jedan od najčešće isticanih primjera kategorizacije jest kategorizacija boja koja ovisi i o našem perceptivnom sustavu, ali i o jeziku kojim govorimo. Percepcija boje nije objektivna jer uvelike ovisi o onom što možemo prepoznati i percipirati, a ne samo o refleksivnim svojstvima promatranoga predmeta. Također, percepcija boje nije niti potpuno subjektivna jer postoje životinjske vrste koje vide drugačije boje nego ljudi (neke ptice razlikuju ultraljubičastu boju koju mi ne vidimo). Kada govorimo o jeziku, valja istaknuti uobičajeni primjer ruskoga koji ima dva naziva za plavu boju (*синий* ‘modar’ i *голубо́й* ‘svjetloplav’). Istraživanja (Berlin i Kay 1969) su pokazala da je prepoznavanje boja među govornicima različitih jezika barem djelomično različito, što ide u prilog tvrdnji da je kategorizacija neobjektivna, ali motivirana.

[Berlin i Kay 1969; Rosch 1975; Rosch 1997; Rosch i dr. 1976; Croft i Cruse 2004; Langacker 2008; Stanojević 2013; Taylor 1995]

klasična teorija kategorizacije

[engl. *classical theory of categorization*; njem. *klassische Kategorisierungstheorie/klassische Theorie der Kategorisierung*; šp. *teoría clásica de la categorización*; fr. *théorie classique de la catégorisation*; tal. *teoria classica della categorizzazione*; mađ. *klasszikus kategorizálási elmélet*; polj. *klasyczni model kategoryzacji*]

Teoriju kategorizacije koju danas nazivamo klasičnom utemeljio je Aristotel i vladala je u psihologiji, filozofiji i jezikoslovlju sve do 1970-ih. Prema klasičnoj teoriji konceptualne i jezične kategorije strukturirane su poput definicija. Najčešće se može naći podatak da je Aristotel utemeljio deset takvih kategorija – viših rodnih pojmova u koje se mogu svrstati svi drugi pojmovi na svijetu. Svaka od kategorija posjeduje esencijalna i akcidentalna obilježja. Kategorije su prema Aristotelu zatvoreni skupovi među kojima nema preklapanja, a obilježja članova binarna su – ili ih član ima (+) pa pripada nekoj kategoriji ili ih nema (-) te pripada nekoj drugoj kategoriji. U takvom sustavu svi su članovi kategorija ravnopravni međusobno i nema boljih i lošijih primjera pojedine kategorije. No takva kategorizacija primjerice ne može objasniti gdje pripada čaša u kojoj je cvijeće – vazama ili čašama. Među prvima je ovakav pristup kategorijama kritizirao Ludwig Wittgenstein (1958) i to na poznatom primjeru igre. 1970-ih godina istraživanja Eleanor Rosch (1975) pokazala su da klasična teorija kategorizacije ne može u potpunosti objasniti model ljudske kategorizacije svijeta te je kao kritika klasičnog pristupa nastala ☞***teorija prototipa.***

[Aristotel 1995; Evans 2007; Kružić, Lovrić i Maksimović 2010; Rosch 1975; Taylor 1995; Wittgenstein 1958]

ključne relacije

[engl. *vital relations*; njem. *vitale/grundlegende Relationen*; šp. *relaciones vitales*; fr. *relations vitales*; tal. *relazioni vitali*; mađ. *vitális/alapvető relációk*; polj. *istotne relacje*]

Pojam vezan uz ☞ ***konceptualnu integraciju*** i ☞ ***ulazne prostore***. U mreži konceptualne integracije ulazni su prostori povezani osnovnim važnim konceptualnim vezama koje se nazivaju ključne relacije. Strukture u odvojenim ulaznim prostorima i ključne relacije između njih su selektivno komprimirane u integriranom prostoru (*blendu).* One se mogu stvarati između mentalnih prostora (engl. *outer-space vital relations)* ili unutar mentalnih prostora (*inner-space vital relations)* u mreži, a u nekim slučajevima i u oba prostora. Fauconnier i Turner navode 17 ključnih relacija: promjena, identitet, vrijeme, prostor, uzrok-posljedica, dio-cjelina, reprezentacija, uloga, analogija, disanalogija, karakteristika, sličnost, kategorija, namjera i jedinstvenost.

[Fauconnier i Turner 2002; Turner 2007]

kognitivna gramatika

[engl. *cognitive grammar*; njem. *kognitive Grammatik*; šp. *gramática cognitiva*; fr. *grammaire cognitive*; tal. *grammatica cognitiva*; mađ. *kognitív grammatika*; polj. *gramatyka poznawcza/kognitywna*]

Kognitivna gramatika je sveobuhvatan model opisa jezika kojega je razvio Langacker dugogodišnjom razradom prvtnog okvira prostorne gramatike (*space grammar*). Može se svrstati među ☞ ***konstrukcijske gramatike*** u širem smislu. Langacker definira kognitivnu gramatiku kao ☞ ***uporabni model*** opisa, a posebnom je čini što značenjsku komponentu smješta u samo središte gramatičkoga opisa. Među temeljne zasade kognitivne gramatike ulaze ideja da je jezik neodvojiv od ljudske spoznaje te da je u interakciji s ostalim kognitivnim sposobnostima kao što su pamćenje,

percepcija i dr., da se u gramatici kroz iskustvo reflektira shvaćanje i spoznaja svijeta, da gramatički oblici nikad nisu značenjski prazni te da je prisutnost gramatičkih jedinica u sustavu, a i njihov izbor u uporabi, motiviran je potrebama konceptualne naravi.

[Langacker 1982; Langacker 1987; Langacker 1991; Belaj i Tanacković Faletar 2013; Belaj i Tanacković Faletar 2014b; Imamović 2011]

kognitivna lingvistika

[engl. *cognitive linguistics*; njem. *kognitive Linguistik*; šp. *cognitiva*; fr. *cognitive*; tal. *cognitiva*; mađ. *kognitív nyelvészet*; polj. *kognitywna*]

Kognitivna lingvistika je suvremeni smjer u lingvistici koji se pojavio u znanstvenom krajoliku krajem 80-ih godina prošlog stoljeća. Njezine začetke možemo međutim datirati nešto ranije. Pojavljuje se kao reakcija na generativnu i formalnu struju lingvistici koja je prevladavala 60-ih i 70-ih godina. Sam naziv kognitivna lingvistika je zapravo zaživio tek krajem 80-ih godina, u službenu uporabu ušao je osnivanjem međunarodne kognitivno lingvističke udruge (*International Cognitive Linguistics Association – ICLA*) za vrijeme održavanja prvog velikog međunarodnog skupa posvećenog ovom novom pristupu u Duisburgu u Njemačkoj 1989. g. Trenutkom otvorenog izlaska na znanstvenu scenu možemo smatrati pojavu Lakoffove i Johnsonove knjige *Metaphors We Live By* (1980).

U kognitivnoj se lingvistici polazi od toga da je jezična sposobnost dio općih kognitivnih sposobnosti te da s njima dijeli kognitivne resurse. Svaki pokušaj da se opiše i objasni jezične pojave mora stoga biti sročen tako da se vodi računa o tim općim kognitivnim sposobnostima. Temeljne su postavke kognitivne lingvistike da su jezične pojave motivirane (i to eksterno) i da se jezični sustav izgrađuje iz konkretnih uporaba u kontekstu.

Iako se čini da je problem ☞ ***motivacije*** jezičnih pojava relativno jednostavan zadatak potrage za nekom smislenom vezom između jezičnih izraza i njihovog sadržaja i konktekstima porabe, što bi trebalo biti sastavnim dijelom svakog lingvističkog poduhvata, pokazuje se da je to u praksi u prvom redu stvar ideološke pozicije. Što podrazumijevamo pod motivacijom dosta ovisi o shvaćanju jezika, odnosno filozofiji jezika koju istraživač „vjeroispovijeda" te lingvističkog modela unutar kojega djeluje. Unutar kognitivne lingvistike postoji konsenzus glede barem dva aspekta pojave motiviranosti. Motiviranost je odlika jezičnih struktura koje nisu niti potpuno arbitrarne, dakle nepredvidive, niti potpuno predvidive pa je motiviranost stupnjevita pojava (Langacker 1987: 48 i Lakoff 1987: 346, 493, govore o nivoima predvidljivosti i relativnoj motiviranosti koja može dovesti do ograničene predvidljivosti. Jezične su strukture motivirane međuodnosom vanjskih (eksternih) čimbenika poput kognitivnih struktura nastalih kao rezultat ☞ ***otjelovljenosti*** i komunikacijskih potreba. Filozofski temelj kognitivne lingvistike, koji se posebno očituje u radu Lakoffa i Johnsona je otjelovljeni ili ☞ ***iskustveni realizam*** (engl. *experiential realism*) (Lakoff 1987, xv). Najvažniji čimbenici koji motiviraju jezične pojave su ☞ ***predožbene sheme*** i njihove transformacije, ☞ ***konceptualne metafore***, ☞ ***konceptualne metonimije*** te ☞ ***konceptualna integracija*** ili ☞ ***blending***.

Lingvistički model jezika mora biti uporabne naravi i svako ispitivanje manje ili više apstraktnih jezičnih struktura mora započeti od konkretnih i stvarnih jezičnih uporaba, tj. od pojedinačnih činova jezične porabe. Iz ☞ ***uporabnog modela*** slijedi i holistički odnosno nemodularni pristup jezičnim pojavama (☞ ***modularnost*****).** Ne postoji nikakav specijalzirani modul za jezik nego se i u jeziku služimo općim kognitivnim sposobnostima, pa prema tome i jezik mora biti temeljen na tjelesnim iskustvima odnosno odražavati ih. Odbacimo li subjektivističku poziciju da je izvanjski svijet samo privid nego vjerujemo da stvarno postoji taj izvanjski svijet, onda on mora biti objektivno isti za sve.

[Lakoff i Johnson 1980; Lakoff 1987; Langacker 1987; Žic Fuchs 1990; Šarić i Brala Vukanović 2019]

kognitivna semantika

[engl. *cognitive semantics*; njem. *kognitive Semantik*; šp. *semántica cognitiva*; fr. *sémantique cognitive*; tal. *semantica cognitiva*; mađ. *kognitív szemantika*; polj. *semantyka kognitywna*]

Postojanje ovog dvočlanog termina već na prvi pogled implicira postojanje drugih s njime povezanih termina s kojima je u opreci, što je dijelom i točno. Kognitivna je semantika vrlo različita od formalne ili generativne semantike, a i od tradicionalne strukturalističke semantike. S druge bismo pak strane mogli pretpostaviti da stoji u opreci prema drugim područjima istraživanja unutar kognitivne lingvistike, recimo prema kognitivnoj morfologiji, kognitivnoj sintaksi, ili kognitivnoj gramatici ako uzmemo da gramatika obuhvaća morfologiju i sintaksu, prema kognitivnoj fonologiji te kognitivnoj pragmatici. ☞ ***Kognitivna gramatika***, naravno, nije u opoziciji prema kognitivnoj semantici jer se zapravo radi o nazivu za jedan specifični model konstrukcijske gramatike kojega je zamislio i razvio Langacker. Kognitivna semantika nikako ne stoji u nekoj opreci prema kognitivnoj morfologiji ili sintaksi. Kognitivna lingvistika se protivi bilo kakvom njihovu strogom razdvajanju odnosno modularnom pristupu, tj. ☞ ***modularnosti*** u jezičnom opisu.

Vrlo se često izraz kognitivna semantika rabi kao sinonim za kognitivnu lingvistiku uopće. Jedan je od razloga što je zapravo kognitivna lingvistika tijekom svog nastanka i razvoja zapravo u početku bila manje više u potpunosti usmjerena prema semantičkim temama, ali na način koji je umnogome bio u opreci prema formalnoj semantici 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća. Velik broj prvih kognitivnih lingvista je zapravo počeo karijeru baveći se sintaktičkim

temama na tvrdi generativni način pa ubrzo, uvidjevši da zanemarivanje značenja i/ili potpuno isključivanje ☞ ***enciklopedijskog značenja*** vodi u slijepu ulicu, pokušao neko vrijeme raditi u okviru hibridnog modela, generativne semantike, pa naposlijetku potpuno odustao od generativnog pristupa u korist lingvističkog opisa u kojem je značenje imalo središnju ulogu, a koje se promatralo u odnosu prema ljudskom iskustvu i konceptualnom sustavu. Sam naziv kognitivna lingvistika je zapravo zaživio tek krajem 80-ih godina, u službenu uporabu ušao je osnivanjem međunarodne kognitivno lingvističke udruge (*International Cognitive Linguistics Association – ICLA*) za vrijeme održavanja prvog velikog međunarodnog skupa posvećenog ovom novom pristupu u Duisburgu u Njemačkoj 1989. g. Kognitivni semantičari, kao i kognitivni lingvisti, se u svom radu vode idejom o ☞ ***otjelovljenosti***, da je značenje enciklopedijsko te da je konstruiranje značenja ovisno o konceptualizaciji, tj. da se značenje može poistovjetiti s konceptualnom strukturom.

Kognitivna semantika u prvom se redu upotrebljava u značenju jednoga od dvaju temeljnih teorijskih skupova kognitivne lingvistike kao pristupa. Drugi teorijski skup predstavljaju konstrukcijski pristupi gramatici. Drugim riječima, kognitivna se lingvistika dijeli na kognitivnu semantiku i konstrukcijske pristupe gramnatici. Stoga kognitivna semantika nije u opoziciji prema kognitivnoj gramatici nego prema konstrukcijskim gramatikama kojih je kognitivna gramatika dio.

[Johnson 1992; Johnson 1993; Geeraerts 1993; Gärdenfors 1999; Talmy 2000a; Talmy 2000b; Lemmens 2015; Evans 2007; Žic Fuchs 1990]

kognitivna usađenost

[engl. *cognitive entrenchment*; njem. *kognitive Verankerung*; šp. *atrincheramiento cognitivo*; fr. *retranchement co-*

gnitif; tal. *radicamento cognitivo*; mađ. *kognitív beágyazódás*; polj. *kognitywne utrwalenie*]

Kognitivna je usađenost rezultat kognitivnih procesa. Višekratna opetovana uporaba nekog jezičnog izraza dovodi do visokog stupnja kognitivne usađenosti, odnosno do toga da neko značenjsko obilježje postane dijelom značenja jezične strukture. Krajnji je stupanj toga procesa potpuna kognitivna usađenost (što bi se još moglo nazvati i krajnjim stupnjem ☞ ***gramatikalizacije***), što bi ustvari značilo da je jezični izraz postao dijelom jezičnoga sustava. Žic Fuchs (2009) ističe da su jezična uporaba i jezične strukture u dijalektičkoj sprezi, a temeljni mehanizam koji dovodi do promjena u jezičnim sustavima jest ☞ ***konvencionalizacija*** pragmatičkih datosti. Konvencija po Žic Fuchs (2009: 93) nije sama po sebi zadana, već se stvara upravo višekratnom opetovanom uporabom određenoga jezičnoga izraza pri čemu svaka daljnja uporaba stvara uvjete za sve dublju kognitivnu usađenost dok se ne dosegne razina potpune usađenosti.

[Langacker 1987; Žic Fuchs 2009; Goldberg 1995]

kognitivna znanost

[engl. *cognitive science*; njem. *Kognitionswissenschaft*; šp. *ciencia cognitiva*; fr. s*ciences cognitives*; tal. s*cienze cognitive*; mađ. *kognitív tudomány*; polj. *kognitywistyka*]

Pojam koji se odnosi na interdisciplinarni pristup proučavanju uma i inteligencije. S obzirom na to da se bavi sposobnostima kao što su jezik, percepcija, pamćenje, pažnja i emocije, kognitivna se znanost oslanja na brojne discipline čije znanstvene metode i polazišta koristi, a to su: filozofija, psihologija, jezikoslovlje, umjetna inteligencija, antropologija i neuroznanost. Začeta je u 1950-im godinama kada su znanstvenici iz nekoliko različitih područja započeli razvijati teorije uma, a u 1970-ima osnovano je

Društvo za kognitivnu znanost i pokrenut je časopis *Cognitive Science*.

[Thagard 2005; Friedenberg i Silverman 2005]

kompozicionalnost

[engl. *compositionality*; njem. *Kompositionalität*; šp. *composicionalidad*; fr. *compositionnalité*; tal. *compositionalità*; mađ. *kompozicionalitás*; polj. *kompozycyjność*]

Pod kompozicionalnošću se u hijerarhijski organiziranim lingvističkim modelima podrazumijevaju dvije pojave. Prvo, i manje prijeporno, lingvističke jedinice se strukturno gledano mogu slagati s drugim jedinicama na istoj razini opisa s drugima te tako tvoriti složenije jedinice. Drugi je pojavni oblik kompozicionalnosti, stav da se, poput forme, i značenje i funkcije jedinica slažu na isti način, pa bi tako značenje složene jezične jedinice trebalo biti jednako zbroju značenja nižih jedinica koje ju tvore. Načelo kompozicionalnosti, koje se još naziva i Fregeovim načelom, je vrlo važno u svim formalnim modelima, npr. generativnome (Dowty 2006). Otvoreno odustajanje od tog načela dovelo bi urušavanja cijelog takvog formalnog modela, pa se stoga sve što se izričito kosi s time načelom, ili se teško s njime da usaglasiti, naprosto protjeruje iz gramatike (sintakse) kao središnjeg modula (u leksikon, pragmatiku ili frazeologiju, koji zbog toga funkcioniraju kao lingvističke ropotarnice), ili čak iz jezika uopće, tako da se problematične strukture jednostavno proglašavaju neovjerenima. U kognitivnoj je lingvistici takav stav neodrživ, kao što to pokazuju Croft i Cruse (2004: 105). Langacker (1987: 252) pak pokazuje da su izvor ideje o kompozicionalnosti dvije konceptualne metafore. Jedna je pučka teorija prema kojoj su riječi spremnici koji se mogu puniti značenjem kao nekom tvari, a druga je tzv. model cigli za gradnju (BUILDING BLOCK model). Pojava pune kompozicionalnosti u gornjem smislu smatra izuzetno rijetkom pojavom (Taylor 2002: 100). Umjesto nje jezične strukture odlikuje ili (potpuna)

nekompozicionalnosti ili, što je puno češće slučaj, djelomična kompozicionalnost. Prema Langackeru (1987), značenje složenih izraza pokazuje vezu sa značenjem njihovih komponenti, ali to emergentno značenje nije predvidivo iz značenja komponenti i ne poklapa se s njima. Konstrukcijske gramatike nastale u prvom redu na temelju kritike kompozicionalnosti (v. Belaj i Tanacković Faletar 2013, 2014).

[Croft i Cruse 2004; Sweetser 1999; Dowty 2006; Taylor 2002; Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2013; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

koncept

[engl. *concept*; njem. *Konzept*; šp. *concepto*; fr. *concept*; tal. *concetto*; mađ. *fogalom*; polj. *pojęcie*]

Koncept je temeljna jedinica značenja u okviru kategorizacije i konceptualizacije. Koncepti su organizirani snopovi znanja koji označavaju artikulaciju događaja, entitete, situacije i dr. u našem iskustvu. Koncepte kao jedinice značenja određuju riječi. Oni su dio konceptualnog sustava i od najranijeg djetinjstva oblikuju se percepcijom kroz proces zvan perceptivna analiza značenja. Taj proces omogućuje oblikovanje rudimentarnih koncepata znanih kao ☞ ***predodžbene sheme***. Premda su koncepti stabilni, oblikuju se i stvaraju iskustvom te nisu međusobno izolirani. U konačnici koncepte određuju istinosni uvjeti: uvjeti kojima koncept odgovara ili ne odgovara, tj. može se ili ne može primijeniti na stvarnu situaciju. Koncepti ne lebde bez reda u našem umu, već među njima postoje određeni odnosi, koje opisuje strukturalistička semantika. No neki koncepti jednostavno „pripadaju“ zajedno na temelju iskustva koje ljudi proživljavaju. Tako primjerice koncept *restorana* obuhvaća i instituciju u kojoj se pruža usluga posluživanja hrane, ali i druge koncepte kao što su *konobar, narudžba, račun, kuhar* itd. koji međusobno nisu povezani odnosima hiponimije, meronimije ili antonimije, već ljudskim iskustvom odlaska u restoran.

[Cruse 2000; Croft i Cruse 2004; Evans 2007]

konceptualna integracija

[engl. *conceptual integration*; njem. *konzeptuelle Integration*; šp. *integración conceptual*; fr. *intégration conceptuelle*; tal. *integrazione concettuale*; mađ. *fogalmi integráció*; polj. *integracja konceptualna*]

☞ **blend** i ☞ **blending**

konceptualna metafora

[engl. *conceptual metaphor*; njem. *konzeptuelle Metapher*; šp. *metáfora conceptual*; fr. *métaphore conceptuelle*; tal. *metafora concettuale*; mađ. *konceptuális/fogalmi metafora*; polj. *metafora pojęciowa*]

☞ **metafora**

konceptualna metonimija

[engl. *conceptual metonymy*; njem. *konzeptuelle Metonymie*; šp. *metonimia conceptual*; fr. *métonymie conceptuelle*; tal. *metonimia concettuale*; mađ. *konceptuális/fogalmi metonimia*; polj. *metonimia pojęciowa*]

☞ **metonimija**

konceptualna unifikacija

[engl. *conceptual unification*; njem. *konzeptuelle Unifizierung*; šp. *unificación conceptual*; fr. *unification*

conceptuelle; tal. *unificazione concettuale*; mađ. *fogalmi egyesítés*; pol. *ujednolicenie pojęć*]

Prema Langackeru, model za opis jezika vodi računa o zahtjevima konceptualne unifikacije ako omogućava sveobuhvatnu osnovu za cjelovit pristup širokom dijapazonu jezičnih pojava služeći se ograničenim brojem elemenata unutar teorijsko-pojmovnog aparata. Model koji nije tako unificiran služi se specijaliziranim metodologijama, pojmovima i terminologijom za pojedine jezične pojave ili grupe pojava.

[Langacker 1999]

konceptualno područje

[engl. *scope of attention*; njem. *Umfang der Aufmerksamkeit*; šp. *alcance de la atención*; fr. *portée de l'attention*; tal. *ambito di attenzione*; mađ. *figyelem hatóköre*; polj. *zakres uwagi*]

Konceptualno područje ili opseg pažnje čini sve što okružuje samo središte, tj. fokus pažnje (eng. *focus of attention*). Za Chafea (1994) je konceptualno područje periferija svijesti u kojoj su entiteti dostupni pažnji. Croft i Cruse (2004: 50) kažu da su domene koje su izravno uključene u profiliranje koncepta pristupačnije od onih koje nisu uključene izravno, a status domena rezultat je konstruiranja značenja. Uz ovaj pojam važno je spomenuti i pojam ☞ ***referentne točke*** (eng. *reference point*) koja služi kao inicijalno središte pažnje te uspostavlja vezu između konceptualizatora i ciljanog entiteta koja se ostvaruje u konceptualnom području.

[Langacker 1993; Croft i Cruse 2004; Chafe 1994; Geld 2006]

konstruiranje značenja

[engl. *meaning construal (operations)*; njem. *begriffsbildende Operationen*; šp. *(operaciones de) construcción de significado*; fr. *opération de construction*; tal. *operazioni di costruzione*; mađ. *jelentésképzés*; polj. *konstrukcje mentalne*]

Konstruiranje značenja se odnosi na kognitivne procese koji su dio općih kognitivnih sposobnosti, a povezuju jezični izraz i naše poimanje situacije. Opis određenog događaja ne ovisi samo o njegovim objektivnim značajkama nego i o našem shvaćanju toga događaja. To je dinamičan proces koji se odvija u stvarnome vremenu. Langacker (1987) je takva različita predočavanja i njihove varijacije nazvao žarišnom prilagodbom (odabir, perspektiva i apstrakcija) koje nam pomaže jezično organizirati određenu situaciju, a Talmy (2000b) koristi pojam shematski sustavi (konfiguracijska struktura, perspektiva, distribucija pažnje i dinamika sile). Proširujući klasifikaciju procesa koji sudjeluju u konstruiranju značenja, Croft i Cruse (2004) predlažu sljedeću podjelu: pažnja/istaknutost, prosudba/usporedba, perspektiva/smještenost i konstitucija/geštalt.

[Langacker 1987; Talmy 2000b; Croft i Cruse 2004; Geld 2006; Verhagen 2007; Tuđman Vuković 2009]

konstrukcija

[engl. *construction*; njem. *Konstruktion*; šp. *construcción*; fr. *construction*; tal. co*struzione*; mađ. *konstrukció*; polj. *konstrukcja*]

Temeljna opisna jedinica u ☞ ***konstrukcijskim gramatikama*** je konstrukcija. Goldberg (1995: 4) definira konstrukcije kao bilo koji jezični oblik čije značenje i/ili oblik ne možemo predvidjeti iz drugih konstrukcija koje postoje u jeziku. Drugim riječima, radi se o parovima *oblika* (engl. *form*) i *funkcije*/*značenja* (engl. *function*). Konstrukcije mogu varirati glede veličine i složenosti te se realizirati kao

morfemi, riječi, frazemi, djelomično leksički popunjeni i cjeloviti općeniti jezični obrasci (Goldberg: 2003: 219). Kako kažu Barcelona i Velenzuela (2011: 23) „[u] konstrukcijama različiti parametri oblika (na primjer sintaktički poredak, morfološke informacije, čak i fonološka ili intonacijska ograničenja) sparuju se s različitim parametrima značenja, uključujući ne samo semantički sadržaj nego i pragmatičke funkcije i ostalo.“ U tome su smislu konstrukcije „simboličke jedinice“, povezujući oblik (ili označitelja) sa značenjem (ili označenim).

[Goldberg 1995; Goldberg 2011; Barcelona i Valenzuela 2011]

konstrukcijska gramatika

[engl. *construction grammar*; njem. *Konstruktionsgrammatik*; šp. *gramática de la construcción*; fr. *grammaire de construction*; tal. *grammatica delle costruzioni/ grammatica costruzionale*; mađ. *konstrukciós grammatika*; polj. *gramatyka konstrukcji*]

Konstrukcijske gramatike su modeli u kojima ☞ ***konstrukcije*** imaju središnju ulogu. Nastale su kao reakcija na formalne sintaktičke modele, u prvom redu generativne, koji polaze od pretpostavke da se sintaktička i semantička svojstva gramatičkih konstrukcija mogu predvidjeti iz općih pravila imanentnih sintaktičkoj odnosno semantičkoj sastavnici. Unutar kognitivne lingvistike ili na njenoj periferiji razvijeno je više modela koji pokazuju manje ili više međusobnih podudaranja (pregled razvoja i vrsta na hrvatskome daju u Belaj i Tanacković Faletar 2013 i 2014). Prema Barceloninom i Valenzuelinom viđenju (2011: 23) možemo razlikovati sljedeće konstrukcijske gramatike: Langackerovu ☞ ***kognitivnu gramatiku*** (1987, 1991, 1999, 2008), konstrukcijsku gramatiku Adele Goldberg (1995, 2006), gramatiku Kaya i Fillmorea (1999), Croftovu ☞ ***radikalnu konstrukcijsku gramatiku***

(2001) te Bergenovu i Changovu ☞ ***otjelovljenu konstrukcijsku gramatiku*** (2005).

Kako navode Belaj i Tanacković Faletar (2013 i 2014b), konstrukcijske se gramatike mogu podijeliti na konstrukcijske gramatike užem i u širem smislu. Pod konstrukcijskom gramatikom u širem smislu smatra se Langackerova (1987, 1991, 1999, 2008) kognitivna gramatika „jer s konstrukcijskim gramatikama u užem smislu dijeli neke temeljne postavke, no metodološki se od njih podosta razlikuje, što je i jasno budući da je Langacker rad na kognitivnoj gramatici započeo 1976. godine, a metodologija konstrukcijskih gramatika u užem smislu razvija se od kraja osamdesetih."

Kao temeljne postavke modela konstrukcijske gramatike Langacker (2005: 102) navodi niz od obilježja koja ih i ujedinjuju u zajednički teorijski model, a najvažnija su među njima:

- konstrukcije (a ne pravila) su primarni predmet opisa
- leksikon i gramatika nisu različite komponente, već tvore kontinuum
- konstrukcije su povezane u kategorizacijsko-taksonomske mreže
- jezično znanje obuhvaća velik broj konstrukcija, od kojih je dobar dio idiosinkratičan
- konstrukcijski su pristupi jednorazinske teorije
- semantika i pragmatika nisu odvojive.

[Langacker 1987; Langacker 1991; Langacker 1999; Langacker 2005; Langacker 2008; Kay i Fillmore 1999; Goldberg 1995; Goldberg 2006; Croft 2001; Bergen i Chang 2005; Barcelona i Valenzuela 2011; Belaj i Tanacković Faletar 2013; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

konvencionalizacija

[engl. *conventionalization*; njem. *Konventionalisierung*; šp. *convencionalización*; fr. *conventionnalisation*; tal. *conven-*

zionalizzazione; mađ. *konvencionalitás*; polj. *konwencjalizacja*]

Jedan od pogleda na značenje u kognitivnoj lingvistici uzima u obzir i stupanj usađenosti (engl. *entrenchment*) i konvencionalizacije određene strukture u umovima govornika, a odnosi se na zajedničko znanje unutar određene društvene zajednice, tj. na postizanje konsenzusa o tome kako izraziti misli i prenijeti ih jezikom. Taylor (2002) navodi primjer konvencionaliziranog izraza u engleskome jeziku *dial the number*, koji je nastao od imenice *dial* – brojčanik. Iako telefoni više nemaju brojčanik, taj je izraz za biranje broja i dalje ustaljen u jezičnoj uporabi. Ali uporaba jezika isto tako i potiče promjene uvriježenih konvencija pa nove jezične pojave s vremenom postaju usađene i konvencionalizirane. Ne postoji stroga granica za određivanje konvencionalizacije nego je ona uvijek pitanje stupnja, a prisutna je na svim jezičnim razinama.

[Taylor 2002; Langacker 2008; Žic Fuchs 1992]

korelacijska metafora

[engl. *correlation metaphor*; njem. *Korrelationsmetapher*; šp. *metáfora por correlación/metáfora correlacional*; fr. *métaphore basée sur les corrélations*; tal. *metafora di correlazione*; mađ. *korrelációs metafora*; polj. *metafora korelacyjna*]

Korelacijske metafore su prema Gradyu rezultat unifikacije dvije ili više ☞ ***primarnih metafora***. Korelacijska metafora TEORIJE SU ZGRADE nastala je kombinacijom primarnih metafora TRAJANJE JE USPRAVLJENOST i LOGIČKA STRUKTURA JE FIZIČKA STRUKTURA te samim time objašnjava zašto su preslikavanja vezana uz strukturu teorije (temelji, stabilnost) a ne na primjer uz prozor, stubište ili dimnjak. Motivirane su iskustveno, vrlo često su konvencionalizirane i jednosmjerne (preslikavanja teku od osjetilno utemeljenog iskustva prema subjektivnijoj mentalnoj rea-

kciji na to iskustvo). Prema Kövecsesu (2013), korelacijske se metafore temelje na metonimiji.

[Grady 1997a; Grady 1997b; Grady 1999; Grady 2007; Kövecses 2010]

kulturni model

[engl. *cultural model*; njem. *Kulturmodell*; šp. *modelo cultural*; fr. *modèle culturel*; tal. *modello culturale*; mađ. *kulturális modell*; polj. *model kulturowy*]

Kulturni model označava uronjenost znanja u kulturu i njihovu isprepletenost. Kulturni modeli su koherentne strukture iskustva koje su zajedničke nekoj skupini ljudi, a predstavljaju uređeno idealizirano znanje o nekim aspektima našega života. Služe kao pozadina znanja utemeljena na pojedinoj kulturi, a na temelju koje se događa konceptualizacija, razumijevanje, kategorizacija svijeta, a stoga i jezičnih jedinica. Naše znanje o svijetu koji nas okružuje ustrojeno je u mreže koncepata, domene, mreže domena, a one pak ovise o našem individualnom iskustvu svijeta, ali i kulturi kojoj pripadamo. Svaka je domena, pa tako i naša spoznaja uronjena u kulturu, no taj je razlikovni doprinos kulture vidljiv tek na specifičnim razinama jezika. S obzirom na to da su znanja na pojedinim specifičnim razinama ovisna o kulturi, tako će i neke propozicijske, metaforičke, metonimijske domene i scenariji također ovisiti o kulturi. Kao primjer kulturnog modela može nam poslužiti metonimijski koncept *odlaska na kavu*, koji u našoj kulturi, ovisno o tome koliko je sati, ne mora nužno značiti da osobe koje se *nalaze na kavi* naručuju baš to piće, već se može raditi i o čaši vina ili nekom drugom piću. U kulturi gdje je alkohol sankcioniran, scenarij naručivanja vina ili piva ni u kom slučaju neće doći u obzir.

[Cienki 2007; Holland i Quinn 1987; Kövecses 2002; Kövecses 2005; Dobrovol'skij i Piirainen 2005; Stanojević,

Parizoska i Stanojević 2007; Stanojević 2013; Žic-Fuchs 1991]

L

leksičko značenje

[engl. *lexical meaning*; njem. *lexikalische Bedeutung*; *šp. significado lexico*; fr. *signification lexicale*; tal. *significato lessicale*; mađ. *lexikális jelentés*; polj. *znaczenie leksykalne*]

Uvriježen je stav da je leksičko značenje ona vrsta značenja koja odlikuje riječi koje pripadaju četirima glavnim vrstama riječi (imenicama, glagolima, pridjevima i prilozima). To je vrsta značenja koje očekujemo u rječniku. Stav da se domenu rječnika odnosno leksikona i domenu gramatike može i treba lučiti jednu od druge, pa onda i leksičko od ☞ ***gramatičkog značenja***, jedan je od osnovnih postulata tradicionalne lingvistike. On se provlači poput crvene niti kroz cijelu strukturalističku tradiciju, od velikih američkih distribucionalista poput Bloomfielda, preko Gleasona, do današnjih dana. Za sve je njih leksikon utočište nepravilnog, a gramatika lokus pravilnosti. U većini lingvističkih modela leksikon uživa status posebnog modula ili sastavnice koja je u manje ili više izraženoj i izravnoj interakciji s drugim sastavnicama. Leksikon pritom može biti shvaćen kao inherentno slabo uređen sustav, ili pak kao sustav s visokim stupnjem unutrašnje organizacije. Među modele koji leksikon drže kao posebnom, ali ne središnjom sastavnicom možemo prije svega svrstati različite transformativno-generativne teorije u kojima je autonomna sintaksa središnja komponenta. Nasuprot njima stoje holistički modeli koji ne samo da ne gledaju na rječnik kao posebnu sastavnicu već uopće dovode u pitanje modularnost

lingvističkih modela, odnosno realnost pojedinih sastavnica, kao što to vidimo u različitim kognitivnim modelima. Drugim riječima tradicionalnoj distinkciji gramatičkog i leksičkog značenja nema mjesta u kognitivno lingvističkom modeliranju, osim kao idealiziranju u didaktičko-pokazne svrhe. Holistički pristup nije apsolutna novina koju donosi tek kognitivni prevrat u lingvistici već se glasovi koji ga zastupaju čuju već u jeku strukturalističke vladavine. Tako Spitzer (1922: 127) tvrdi da se rječnik ne bavi ničim drugim doli onim što je predmet i gramatike. Palmer (1938), koji se takodjer zalaže za integrirani pristup već i u samom naslovu svoje knjige (*A Grammar of English Words*), naglašava da uslijed odvojenog prikazivanja onoga što zapravo čini cjelinu dosta toga ostaje izvan dometa kako gramatičkih tako i rječničkih priručnika te tako nastaje svojevrsna ničija zemlja. Zanimanje za tu svojevrsnu ničiju zemlju od 90-tih godina prošlog stoljeća zajedno s kognitivnom lingvistikom pokazuje i korpusna lingvistika, posebno sljedbenici Sinclaira.

Kognitivna gramatika zastupa konceptualni pristup značenju u kojem se značenjem jezičkoga izraza smatra sama konceptualizacija ili predodžba koja, na temelju konvencionalne povezanosti s fonološkom jedinicom, nastaje u umu interpretatora. Dakle, iako je značenje konvencionalno, ono je ipak utemeljeno i na iskustvu pojedinca. Ovakav pristup značenju utemeljen je na ☞ ***enciklopedijskom znanju***. Kao gramatička, i leksička značenja mogu biti ne samo specifična nego i shematična. Za razliku od tradicionalne i formalne generativne lingvistike, u kognitivnoj lingvistici se dva tipa značenja zapravo i ne mogu razgraničiti, već se u najboljem slučaju može govoriti o kontinuumu koji se proteže od ekstremno shematičnog do vrlo konkretnog značenja te da jezične jedinice u pravilu istovremeno iskazuju elemente obje vrste značenja.

[Langacker 1988; Taylor 2002; Langacker 2008; Holme 2009; Belaj i Tanacković Faletar 2013; Spitzer 1928; Palmer 1938; Sinclair 1966]

lik

[engl. *figure*; njem. *Figur*; šp. *figura/forma*; fr. *figure*; tal. *figura*; mađ. *figura*; polj. *figura*]

Pojmovi lika i ☞ ***pozadine*** preuzeti su iz ☞ ***geštalt*** psihologije, a njihova povezanost s jezikom spominje se u ranim radovima L. Talmyja. On ih opisuje kao proces u kojem određeni element opažamo kao istaknut u odnosu na druge elemente. Likom se naziva najistaknutiji dio, a pozadinu čine ostali elementi. Prema psihologiji percepcije manji i pokretljiviji predmet uglavnom primjećujemo kao istaknut – lik, a onaj veći, udaljeniji i statični kao pozadinu, a to se preslikava u jezičnome opisu različitih odnosa. Langacker (1987) ih još naziva likom 1. i 2. plana, tj. ☞ ***trajektor*** i ☞ ***orijentir***. U rečenici *Avion je nadlijetao polje,* avion je lik, a polje pozadina.

[Talmy 1975; Talmy 2000b; Langacker 1987]

lokalni prototip

[engl. *local prototype*; njem. *lokaler Prototyp*; šp. *prototipo local*; fr. *prototype local*; tal. *prototipo locale*; mađ. *lokális prototípus*; polj. *lokalny prototyp*]

Langacker na jezik gleda kao na inventar konvencionaliziranih simboličkih resursa. U okviru njegove kognitivne gramatike (1987: 381, 1988: 134) članovi neke kategorije su organizirani kao čvorovi međusobno povezani različitim vrstama odnosa kategorizacije. Jedan od tih odnosa može biti ekstenzija iz središnjeg člana ili ☞ ***prototipa*** koji može biti lokalni ili ☞ ***globalni prototip***. Često konceptualizacija koju govornik želi simbolizirati u određenoj situaciji ne odgovara u potpunosti bilo kojem od raspoloživih resursa te tada dolazi do proširenja (ekstenzije) postojećeg značenja. U mrežnoj značenjskoj strukturi kategorije neka konceptualizacija vezana uz određeni egzemplar može biti središnja u odnosu na cijelu kategoriju i stoga predstavljati globalni prototip za cijelu kategoriju. U tom slučaju posto-

jeći resurs predstavlja lokalni prototip, a stvarna je uporaba njegova ekstenzija. No tu su i druge konceptualizacije vezane uz neke druge primjerke te, ako mreža postane još razrađenija uslijed uključivanja dodatnih primjeraka, i neki od tih perifernih primjeraka mogu i sami zauzeti središnjiji položaj u odnosu na dodatke pa predstavljati lokalne prototipove iz kojih mogu kretati daljnje ekstenzije kategorije. Dakle, ako se to proširenje nastavi koristiti i u budućim situacijama, ono može postati ukorijenjeno i steći status uspostavljene jezične jedinice te tako postati lokalni prototip za daljnja proširenja. S vremenom se taj lokalni prototip može osamostaliti te „podići“ na razinu temeljne kategorije kao globalni prototip.

[Langacker 1987; Langacker 1988; Taylor 2008]

M

matična domena

[engl. *matrix domain*; njem. *Matrixdomäne*; šp. *dominio matriz*; fr. *domaine matriciel*; tal. *dominio matrice*; mađ. *mátrix domén*; polj. *matryca domen*]

Po Ruizu de Mendozi i suradnicima matična domena predstavlja referentni okvir za niz (pod)domena koje je čine, odnosno koje se njome podrazumijevaju. Drugim riječima, matična je domena hijerarhijski nadređena nekoj drugoj konceptulno užoj domeni i obuhvaća ju. Jedna matična domena može istovremeno obuhvaćati ne samo jednu već i više poddomena na istoj hijerarhijskoj razini ili na različitim razinama, pri čemu neka od poddomena može i sama funkcionirati kao matična domena za neku drugu specifičniju poddomenu.

Matična domena služi kao osnova za dvije vrste metonimijskih preslikavanja: cilj u izvoru (engl. *target-in-source*) i izvor u cilju (engl. *source-in-target*). Primjer za preslikavanje cilja u izvoru je npr. slučaj *Moj sin još uvijek uči vezati* ***cipele***, gdje se cijela matična domena koristi umjesto jedne od njezinih poddomena, odnosno dijela (vezica na cipelama). U slučajevima izvora u cilju jedna poddomena unutar matrice domena aktivira cijelu domenu, npr. u slučaju *Treba nam još pet* ***ruku*** *da bismo imali većinu u Saboru*, gdje poddomena ruke, vezana uz njezinu funkciju pri glasovanju aktivira cijelu matičnu domenu glasača/ saborskog zastupnika. Ove dvije vrste metonimija u osnovi se

podudaraju s općenitim metonimijama CJELINA UMJESTO DIJELA i DIO UMJESTO CJELINE.

Matičnu domenu valja razlikovati od Croftove ili Langackerove ☞ ***matrice domena*** (eng. *domain matrix*), koja predstavlja skup domena, odnosno konfiguraciju znanja u odnosu na koju se prikazuje značenje povezano s određenim jezičnim izrazom.

[Ruiz de Mendoza Ibáñez 1997; Ruiz de Mendoza Ibáñez 2000; Ruiz de Mendoza Ibáñez i Peña Cervel 2002; Ruiz de Mendoza Ibáñez i Pérez Hernández 2001; Brdar i Brdar-Szabó 2001; Brdar-Szabó i Brdar 2003a]

matrica domena

[engl. *domain matrix*; njem. *Domänenmatrix*; šp. *matriz de dominios*; fr. *matrice de domaine*; tal. *matrice di dominio*; mađ. *domén mátrix*; polj. *macierz domen*]

Kako za značenje pojedinih koncepata nije dovoljno znati samo jednu domenu, nego cijeli niz domena Langacker uvodi pojam matrica domena (engl. *domain matrix*). Langacker ovako određuje matricu domena: „Svaka je predikacija karakterizirana s jednom ili više kognitivnih domena, zajednički nazvanih matrica.“ („Every predicate is characterized relative to one or more cognitive domains, collectively called its matrix“) (1987: 147). Za Taylora, koji umjesto naziva *matrica* upotrebljava naziv *okvir* (engl. *frame*), radi se o statičnoj mreži kulturološko-civi-lizacijskih znanja ili konfiguraciji znanja koja ujedinjuje više domena povezanih s određenim jezičnim izrazom.

Za razumijevanje koncepta BANANE moramo aktivirati i znanje iz različitih drugih domena poput OKUSA, BOJE, OBLIKA, ZEMLJOPISNOG PORIJEKLA i FUNKCIJE (Langacker, 1987: 154), dok u slučaju MAJKE svestrano razumijevanje iziskuje prizivanje najmanje pet domena: BRAK, GENETSKO PODRIJEKLO, GENEALOGIJA, ODGOJ, RAĐANJE — koje zajedno

čine cjelinu prilikom konceptualizacije i shvaćanja koncepta koji se veže uz leksem *majka*.

O matrici domena govori i Croft kako bi označio „kombinaciju domena koja je istovremeno presupozicija nekog koncepta“ (1993: 348). Dvije domene uključene u metaforička preslikavanje su diskretne i ne tvore matricu, no u slučaju metonimije matična domena i poddomene tvore jednu cjelinu koja se smatra matricom.

[Langacker 1987; Taylor 1995; Croft 1993]

međusubjektivnost

[engl. *intersubjectivity*; njem. *Intersubjektivität*; šp. *intersubjetividad*; fr. *intersubjectivité*; tal. *intersoggettività*; mađ. *interszubjektivitást*; polj. *intersubiektywność*]

Međusubjektivnost (ili intersubjektivnost) je uz subjektivnost i objektivnost jedan od ključnih pojmova vezan uz opisivanje govornikova doživljaja stvarnosti i konstruiranje značenja, a pomaže nam razumjeti odnos između jezika, uma i društva. Mogu se izdvojiti dva pristupa, kognitivni kojeg predlaže Langacker i temelji se na konstruiranju značenja te funkcionalni koji zastupa Traugott. Prema Verhagenu (2005) osnova međusubjektivnosti je 'međusobna koordinacija kognitivnih sustava', tj. sposobnost prepoznavanja da mnoge jezične strukture nisu u izravnom odnosu sa svijetom nego ovise o osobnoj procjeni, konstruiranju značenja i situaciji te da se one mogu razlikovati od poimanja ostalih sugovornika. Ona se odnosi na govornikovu sposobnost zauzimanja gledišta sugovornika, a to nam iskustvo omogućuje komunikaciju.

[Traugott 1989; Verhagen 2005, 2007; Langacker 2008; Krawczak 2016]

megablend

[engl. *megablend*; njem. *Megablend*; šp. *megablend*; fr. *mégablend*; tal. *megablend*; mađ. *megablend*; polj. *amalgamat wielokrotny*]

Megablend je mreža konceptualne integracije koja se sastoji od bar još jedne, ili više, mreža konceptualne integracije, odnosno blend koji sadrži nekoliko ulaznih prostora koji i sami mogu biti rezultat prethodnih procesa konceptualne integracije. Štoviše, takvi slučajevi su pravilo češće nego iznimke pri složenim procesima konceptualne integracije. Klasičan primjer megablenda je slučaj konvencionaliziranoga koncepta Sablasnog Žeteoca kao personifikacije Smrti. Prikaz Sablasnog Žeteoca kao kostura s kapuljačom koji drži kosu zasniva se na blendu koji nastaje konceptualnom integracijom triju ulaznih prostora, od kojih je jedan i sam blend nastao iz dvaju ulaznih prostora. Tri blenda koji služe kao ulazni prostori predstavljaju tri vršitelja radnje: 1) kosača koji koristi kosu da bi kosio biljke, 2) ubojicu, koji ubija žrtvu te 3) smrt, koja izaziva čovjekovo umiranje.

[Fauconnier i Turner 2002]

mentalna simulacija

[engl. *mental simulation*; njem. *mentale Simulation*; šp. *simulación mental*; fr. *simulation mentale*; tal. *simulazione mentale*; mađ. *mentális szimuláció*; polj. *symulacja mentalna*]

Pojam mentalne simulacije koristi se u kognitivnoj lingvistici na sličan, ali ipak ne potpuno istovjetan, način u teoriji konceptualne integracije i teoriji konceptualne metafore.

Primjenjujući saznanja o zrcalnim neuronima u lingvistici, Lakoff je dogradio svoju teoriju konceptualne metafore tako što je postulirao da svaku metaforu koju izričemo ili čujemo zapravo i „proživljavamo" pomoću tih zrcalnih neurona u premotornom korteksu (☞ ***neuralna teorija miš-***

ljenja i jezika, ☞ ***neuralna teorija metafore***). Kada zamišljamo pokret, vidimo ga, sjećamo ga se, sanjamo ga, ili pak primamo jezične poruke koje ga spominju koristimo se istim dijelovima mozga kao i kada se uistinu krećemo. Značenje je mentalna simulacija koja aktivira određene dijelove mozga, a ona je, kao i većina razmišljanja, nesvjesna (Lakoff 2008, 2014).

U okviru teorije konceptualne integracije nakon slaganja relevantnih elemenata i upotpunjavanja nastale strukture nekim otprije poznatim obrascem ili okvirom, pokrećemo projekcijski prostor poput svojevrsne simulacije mogućega događaja (Fauconnier i Turner 2002), a to može rezultirati njegovom kreativnom nadogradnjom uslijed dopunjavanja novim elementima nadilazeći zadanosti jezičnih oblika. U teoriji takvo nadopunjavanje tijekom simulacije može sezati do u beskonačnost.

[Lakoff 2009; Lakoff 2014; Gibbs 2006a; Fauconnier i Turner 2002]

mentalni prostor

[engl. *mental space*; njem. *mentaler Raum*; šp. *espacio mental*; fr. *espace mental*; tal. *spazio mentale*; mađ. *mentális tér*; polj. *przestrzeń mentalną*]

Kako bi riješili probleme nedosljednosti metaforičkih preslikavanja (koji put se čini da sva preslikavanja ne idu u jednom smjeru, tj. od izvorne prema ciljnoj domeni, a koji puta su neki elementi u takvim metaforama novine te se ne mogu izvesti ni iz izvorne ni iz ciljne domene, zbog čega se ne može uvijek u potpunosti objasniti nastanak kreativnih metafora), u novije se vrijeme u kognitivnoj lingvistici razvija model ☞ ***blenda*** ili konceptualne integracije (naziva se još i konceptualnom fuzijom, konceptualnim vezivanjem ili integracijom). Fauconnier i Turner (1995, 1998, 2002 i 2006), polaze od toga da se velik dio ljudskog razmišljanja i zaključivanja temelji na manje ili više djelomič-

nom prijenosu obavijesnih jedinica iz jedne domene u neke druge domene. Za potrebe takvog dinamičkog mentalnog djelovanja obavijesti se lokalno organiziraju u mentalne ili konceptualne prostore. Ti su prostori mali konceptualni paketi koji se otvaraju u našim mislima u toku razgovora ili razmišljanja sa svrhom lokalnoga razumijevanja i djelovanja. Međusobno su povezani i mogu se mijenjati i nestajati tijekom mišljenja i diskursa. Diskurs uvijek počinje od baze, mentalnog prostora koji predstavlja govornikovu trenutnu realnost. Tijekom razgovora, iz baze se otvaraju novi prostori pomoću tzv. graditelja prostora.

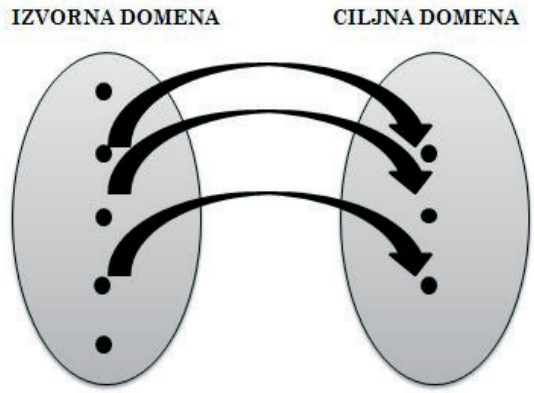
[Fauconnier 1990; Fauconnier 1994; Fauconnier 2007; Fauconnier i Turner 1995; Fauconnier i Turner 1998; Fauconnier i Turner 2002; Fauconnier i Turner 2006; Belaj 2005; Imamović 2001]

metafora

[engl. *conceptual metaphor*; njem. *konzeptuelle Metapher*; šp. *métafora conceptual*; fr. *métaphore conceptuelle*; tal. *metafora concettuale*; mađ. *fogalmi metafora*; polj. *metafora pojęciowa*]

Konceptualna metafora jedan je od kognitivnih procesa konstruiranja značenja na temelju kojeg povezujemo dvije konceptualne domene: ☞ **izvornu domenu** (engl. *source domain*) i ☞ **ciljnu domenu** (engl. *target domain*). Pomoću metafore kognitivno teže dostupne entitete konceptualiziramo preko kognitivno lakše dostupnih entiteta. Kako konceptualna metafora funkcionira, vidljivo je na brojnim primjerima iz svakodnevnog života. Kada je netko zaljubljen spreman je *boriti se za tuđu ljubav*; ako smo u dobrom društvu *vrijeme leti*, a za bijesnu osobu, reći ćemo da joj *para ide na uši*. Svaki put kada upotrijebimo ☞ **konvencionalne izraze** slične navedenima, u našem se umu odvija proces kognitivnog povezivanja dviju domena zbog određenih sličnosti, tj. analogija čije uspostave mi zapravo nismo svjesni. Tada se pojedine karakteristike entiteta iz-

vorne domene preslikavaju na entitete u ciljnoj domeni. U navedenim primjerima, ljubav se kao apstraktan pojam konceptualizira preko domene borbe, odnosno rata, vrijeme poimamo kao objekt koji se kreće, a bijes kao vrućinu, točnije bijes promatramo kao vruću tekućinu u zatvorenoj posudi.

Slika 8. Preslikavanje iz izvorne u ciljnu domenu.

George Lakoff i Mark Johnson u svojoj su knjizi *Metaphors We Live By* (1980) uspostavili vrlo precizan metodološki aparat namijenjen lingvističkom proučavanju metafore. Do tada se metafora ponajviše promatrala kao pjesnički izraz. No za Lakoffa i Johnsona, ono što čini metaforu nije pojedina riječ ili izraz, već se radi o ☞ **preslikavanju** (engl. *mapping*) iz jedne konceptualne domene u drugu, tj. iz izvorne domene u ciljnu domenu. Metafora nije isključivo stvar jezika, već misli i uma. Jezik je sekundaran, a preslikavanje je primarno. Drugim riječima, metafora je jedan od mehanizama koji prožimaju način na koji mislimo, govorimo i djelujemo. Naš je sustav konceptualizacije metaforički u svojoj srži za Lakoffa i Johnsona. Naši koncepti strukturiraju ono što mi uočavamo, način na koji se snalazimo u svijetu i kako gledamo na ljude oko sebe. Tri su os-

novne teze od kojih polaze Lakoff i Johnson. Prvo, metafore su sveprisutne u svakidašnjem jeziku i ne smije ih se ograničiti na literarne kontekste. Drugo, metafore u svakidašnjem jeziku pokazuju visok stupanj koherentnosti i sistematičnosti. Treće, metafore nisu samo figure govora nego i način mišljenja. Lakoff i Johnson konceptualne metafore podijelili su na ☞ **orijentacijske**, ☞ **ontološke**, i ☞ **strukturne**. Metafore se također mogu podijeliti na ☞ **primarne i ☞ kompleksne.**

Panther i Thornburg (2017: 276) objašnjavaju da metafora nastaje u određenoj (izvanjezičnoj) situaciji i (jezičnom) kontekstu. Riječ ili izraz koji pokreće metaforu nazivaju jezični pokretač (engl. *linguistic vehicle*), koji prenosi konvencionalno („doslovno“) značenje, značenje *izvora*. Konceptualni okvir (engl. *conceptual frame*) predstavlja značenje. On je mentalna reprezentacija u smislu značenjskih komponenti koje međusobno ulaze u u različite konceptualne i odnose vezane uz enciklopedijsko znanje. Komponente izvornog okvira ikonično se preslikavaju u drugi zasebni konceptualni okvir, cilj. Ciljani okvir stoga je strukturno izomorfan izvornom okviru, tj. analoška replika izvornog okvira.

U kognitivnoj lingvistici MALIM TISKANIM SLOVIMA bilježimo nazive pojedinih konceptualnih metafora: LJUBAV JE RAT, BIJES JE VRUĆINA, VRIJEME JE OBJEKT KOJI SE KREĆE.

[Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Turner 1989; Lakoff 1993, Lakoff and Johnson 1999; Kövecses 2000; Kövecses 2002; Taylor 2002; Kövecses 2005; Panther i Thornburg 2017; Čulić 2003; Stanojević 2009; Stanojević 2013; Šarić 2019; Štrkalj Despot 2016; Štrkalj Despot 2020]

metafora provodnika

[engl. *conduit metaphor*; njem. *Conduit-Metapher*; šp. *metáfora del canal*; fr. *métaphore de conduite*; tal. *metafora*

del canale; mađ. *vezeték-metafora*; polj. *metafora przewodu*]

Metaforu provodnika prvi spominje i opisuje Reddy (1979, 1993) kao vrlo rasprostranjen i duboko uvriježen metaforički model utemeljen u ideji da govornik misli odnosno značenja poput nekih predmeta pohranjuje u riječi kao da su ove spremnici te ih onda šalje putem provodnika slušatelju koji ih vadi iz riječi tj. spremnika. Ova metafora koja odražava objektivistički način gledanja na komunikaciju (koji je u potpunoj opreci s ☞ ***iskustvenim realizmom***) toliko je duboko ukorijenjena da je gotovo nemoguće govoriti o jeziku izvan okvira te metafore provodnika u većini jezika (kao napr. u izrazima *prazne riječi, pronaći dublje značenje u tim riječima*, *pretočiti u riječi,* ili *uputiti riječi utjehe/isprike/podrške/dobrodošlice*, *vjerno prenijeti značenje nečijih riječi* i sl.).

[Reddy 1979; Reddy 1993; Lakoff i Johnson 1980; Johnson 1987; Vanparys 1995; Taylor 2002; Taylor, Cuckens i Dirven 2003; Grady 1998]

metafora sličnosti

[engl. *resemblance metaphor*; njem. *Ähnlichkeitsmetapher*; šp. *metáfora por semejanza*; fr. *métaphore de ressemblance/métaphore basée sur la ressemblance*; tal. *metafora di somiglianza*; mađ. *hasonlóság-metafora*; polj. *metafora podobieństwa*]

Na temelju motivacije metafora Grady (1999) razlikuje metafore sličnosti od ☞ ***korelacijskih metafora*** i ☞ ***metafora tipa*** **OPĆENITO JE SPECIFIČNO**. Metafore sličnosti temelje se na nekim sličnostima primijećenima između ☞ ***izvorne*** i ☞ ***ciljne domene*** odnosno na uspoređivanju i isticanju sličnosti dvaju idealiziranih kognitivnih modela utemeljenih na našem stereotipnom kulturnom shvaćanju svijeta i znanju o domenama uključenima u metaforu. Jedan primjer mogla bi biti konceptualna metafora JAVNI

DOGAĐAJ JE KAZALIŠNA PREDSTAVA (usp. Stanojević 2009: 347): *Papa Ivan Pavao Drugi odigrao je ključnu ulogu u ujedinjenju Europe*. U navedenom primjeru preslikavanje se temelji na sličnosti između idealiziranog kognitivnog modela glumaca u kazališnoj predstavi i sudionika u javnom događaju. Grady u slučaju primjera *Ahilej je lav* tvrdi kako lavovi i hrabri ljudi (kao skup za kojega znamo da uključuje i Ahileja) nalikuju jedni drugima. Kako ne ovise o iskustvenom supojavljivanju (za razliku od korelacijskih metafora), metafore sličnosti su jedino podložne ograničenjima naših sposobnosti primjećivanja i predočavanja te stoga mogu biti manje konvencionalizirane odnosno vezane uz određeno kulturno ozračje. Tako u kulturama koje nisu upoznate s konceptom kazališta metafora JAVNI DOGAĐAJ JE KAZALIŠNA PREDSTAVA neće biti moguća. Za razliku od korelacijskih metafora, koje su jednosmjerne, metafora sličnosti dopuštaju prema Gradyju dvosmjernost, tj. jedna od dvaju domena može biti ili izvorna ili ciljna. Pored gornjeg primjera u kojem je domena lava izvorna, ta ista domena je ciljna u metaforičnom izrazu *Lav je kralj životinja*.

[Grady 1999; Kövecses 2013; Ureña i Faber 2010; Barnden 2010; Stanojević 2009]

metaforička sustavnost

[engl. *metaphorical systematicity*; njem. *metaphorishe Systematik*; šp. *sistemáticidad metafórica*; fr. *systématisation métaphorique*; tal. *sistematicità metaforica*; mađ. *metaforikus szisztematika*; polj. *systematyczność metaforyczna*]

Prilikom preslikavanja iz izvorne domene u ciljnu domenu važno je napomenuti da se ne preslikavaju svi aspekti entiteta iz jedne domene na entitet druge domene, već dolazi do djelomičnog preslikavanja. U suprotnom bi oba koncepta bila istovjetna. Upravo ta sistematičnost koja nam omogućava da jednu domenu shvatimo preslikavanjem iz druge domene dovest će do ☞ ***metaforičkog isticanja*** (engl.

highlighting) pojedinih aspekata i ☞ ***metaforičkog skrivanja*** (engl. *hiding*) drugih. Isticanje nam omogućava da pozornost usmjerimo na one aspekte koncepta koji su nam bitni za spoznaju, ali istovremeno i skriva one aspekte koji su nekonzistentni s metaforom. Primjerice ako se s nekim svađamo, često raspravu promatramo kao rat (RASPRAVA JE RAT), stoga ćemo istaknuti upravo te aspekte rasprave ☞ **konvencionalnim izrazima** kao što su *uvijek me napadaš*, *ne daš mi da branim svoje stajalište*. Pri tom neke druge aspekte rasprave (npr. osoba koja raspravlja s nama daje nam svoje vrijeme, a ono je pak dragocjeni predmet) nećemo isticati jer su oni u danom slučaju nekonzistentni s metaforom koju smo odabrali. Navedeni primjeri pokazuju da nam promatrani metaforički koncepti omogućuju djelomično poimanje svega što komunikacija, rasprava i vrijeme jesu, ali istovremeno skrivaju neke druge aspekte navedenih koncepata.

[Lakoff i Johnson 1980]

metaforičko isticanje

[engl. *metaphorical highlighting*; njem. *metaphorische Fokussierung*; šp. *resaltado metafórico*; fr. *mise en évidence métaphorique*; tal. *evidenziazone metaforica*; mađ. *metaforikus kiemelés*; polj. *uwypuklanie metaforyczne*]

Metaforička su preslikavanja nužno selektivna, tj. na elemente ciljne domene ne preslikava se sveukupno znanje o izvornoj domeni koje imamo već samo jedan njegov dio. To znači da se konceptualna metafora fokusira na samo neke aspekte te ih metaforički ističe. Kao što Kövecses (2010) pokazuje na primjeru metafora koje koristimo da bismo govorili o konceptu rasprave, različite izvorne domene mogu isticati različite aspekte koncepta. Pritom dolazi do djelomičnog preslikavanja, tj. preslikavaju se samo oni aspekti entiteta iz izvorne domene koje želimo naglasiti u ciljnoj domeni. Tako izrazi poput *isprazni argumenti* i *srž rasprave* koji se temelje na SPREMNIKU kao izvornoj

domeni ističu temeljnost i sadržaj rasprave, dok izraz poput *braniti svoj stav* koji se temelji na RATU ili BORBI kao izvornoj temi ističe problem kontrole u raspravi.

[Kövecses 2010]

metaforičko skrivanje

[engl. *metaphorical hiding*; njem. *metaphorisches Verstecken*; šp. *ocultación metafórica*; fr. *cachetté metaphorique*; tal. *nascondiglio metaforico*; mađ. *metaforikus elrejtés*; polj. *ukrywanie metaforyczne*]

Posljedice su selektivnosti metaforičkih ☞ ***preslikavanja*** ☞ ***metaforičko isticanje*** i metaforičko skrivanje. Metaforičko skrivanje odvija se prilikom preslikavanja iz izvorne domene u ciljnu domenu kada pojedine aspekte entiteta koje preslikavamo zanemarujemo jer su nekonzistentni s konceptualnom metaforom. Svi oni aspekti nekog koncepta na koje se metafora ne fokusira ostaju skriveni: izraz poput *isprazni argumenti* i *srž rasprave* koji se temelje na metafori RASPRAVA JE SPREMNIK ističu temeljnost i sadržaj rasprave, no istovremeno i skrivaju aspekte poput napretka u raspravi, snage argumenta itd.

[Kövecses 2010]

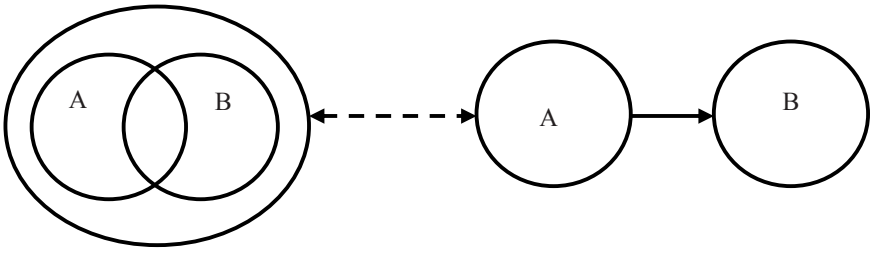
metaftonimija

[engl. *metaphtonymy*; njem. *Metaphtonymie*; šp. *metaftonimia*; fr. *métaphtonymie*; tal. *metaftonimia*; mađ. *metaftonímia*; polj. *metaftonimia*]

Metafore i metonimije se mogu međusobno ispreplitati na više načina i razina. Barcelona (2000) tako zastupa stav da metonimija motivira sve metafore, dok Kövecses (2013) smatra da se ☞ ***korelacijske metafore*** temelje na metonimijama. Goossens (1990) pak uvodi pojam metaftonimije

kako bi označio njihovu interakciju na konceptualnoj razini koja rezultira jednim jezičnim ostvarenjem pri čemu se mogu razlikovati četiri tipa odnosa. Logički je zamisliv i peti tip odnosa gdje metonimija nastaje iz metafore, no Goossens ga nije potvrdio u svom korpusu.

1. Metafora može nastati iz metonimije poopćavanjem kao u primjeru *Potez je dočekan pljeskom*, gdje pljesak u kontekstu neke predstave ili nastupa metonimijski stoji umjesto odobravanja ili priznanja, što se metaforički može proširiti na različite tipove situacija u kojima dolazi do odobravanja i prihvaćanja. U Goossensovu korpusu ovo je najčešći tip metaftonimije, a shematski ga prikazuje kao na slici koja slijedi:

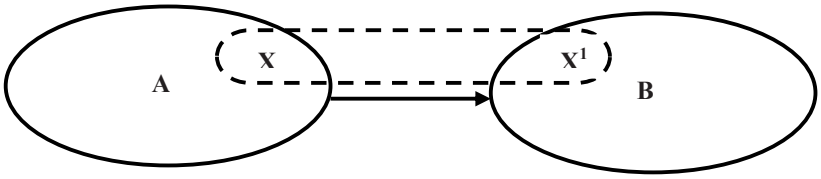

Slika 9. Metafora nastala poopćavanjem iz metonimije.

U početnoj se fazi dvije domene, A i B, preklapaju unutar šire domene, tj. imamo metonimiju tipa DIO UMJESTO DRUGOG DIJELA, a iz toga se razvija metaforičko značenje gdje se radi o dvije različite i odvojene domene. Neki su od Goossensovih (1990: 332) primjera za metaforu iz metonimije *beat one's breast* i *to be close-lipped*. Metonimijski temelj u prvom primjeru je sastavni dio kršćanskog obreda priznavanja grijeha. Drugim riječima, udaranje šakom o prsa kao istaknuti dio radnje zamjenjuje cijelu kompleksnu radnju. Na sljedećoj razini ta metonimijski aktivirana radnja služi kao polazna domena pomoću koje se struktu-

rira druga domena na temelju sličnosti, tj. idiomatski izraz označava glasno i javno iskazivanje žaljenja općenito, koje može dijelom biti samo hinjeno. U drugom primjeru, usne kao jezični organ metonimijski predstavljaju govor odnosno jezičnu djelatnost uopće (kao i drugi jezični organi, npr. *jezik*). Sastavljene usne metonimijski označavaju odsutnost bilo kakvog izričaja tj. šutnju, a šutnja se metaforički može dalje tumačiti i kao neizražavanje mišljenja ili stava o nekom pitanju. Riemer (2003) iznosi argumente protiv postuliranja ove mogućnosti ističući da slabljenje i gubitak metonimijskih veza odnosno njihova konvencionalizacija rezultira postmetonimijom, ali ne i nužno metaforom.

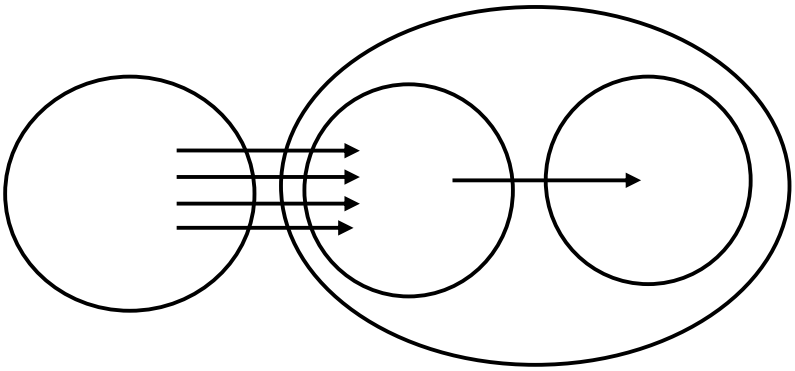
2. Metonimija može djelovati unutar metonimije, kao u izrazu *zapeti za oko*, gdje se ono što privlači pozornost konceptualizira metaforički kao neki objekt koji se kreće i može na nekom mjestu zapeti, a oko kao organ vida se metaforički konceptualizira kao mjesto u čijoj se neposrednoj blizini kreću predmeti. Samo zapinjanje za oko se metaforički prikazuje kao sviđanje odnosno privlačenje pažnje. Oko pri tome metonimijski stoji umjesto perceptivne sposobnosti vizualnog primjećivanja. Unutar metafore može doći i do demetonimizacije metonimije. Goossens ovaj tip shematski prikazuje ovako:

Slika 10. Metonimija unutar metafore.

3. Metafora može djelovati unutar metonimije, tj. pripremiti joj teren. To se očituje u izrazu *imati nešto na pameti*, gdje je PAMET koja metonimijski stoji umjesto PAŽNJE pret-

hodno metaforički konceptualizirana kao SPREMNIK. Ta bi se mogućnost mogla shematski prikazati slikom 11.

Slika 11. metafora unutar metonimije.

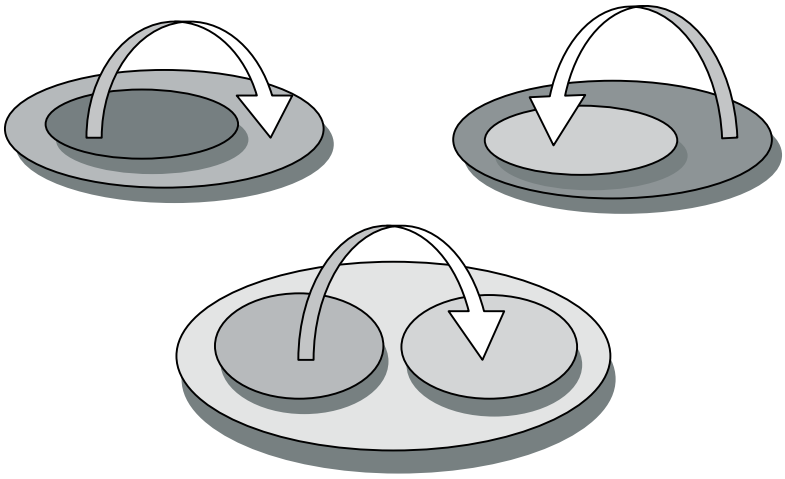
4. Demetonimizacija unutar metafore, kao rijedak slučaj interakcije metafore i metonimije na prvi pogled može izgledati kao metonimija unutar metafore. Goossens ga ilustrira engleskim primjerom *to pay lip service* 'podržavati samo na riječima, ali ne i u stvarnosti'. Glagol *pay* 'plaćati' naznačava kontekst poravnavanje nekog duga, što je prema Goossensu metaforički okvir. Unutar izraza *lip service*, imenca *lip* 'usna' metonimijski stoji umjesto sposobnosti govorenja. Goossens tvrdi da bi se, kako bi cijeli figurativni izraz mogao funkcionirati, taj izraz mora interpretirati, tj. proširiti, u smislu 'usluga samo pomoću usana' te se gubi metonimijski cilj, tj. dio tijela je sada odvojen od sposobnosti govorenja, odnosno demetonimiziran.

[Goossens 1990; Goossens 2002; Barcelona 2000; Kövecses 2013; Riemer 2002; Brdar i Brdar-Szabó 2003; Brdar i Brdar-Szabó 2004; Brdar 2019]

metonimija

[engl. *metonymy*; njem. *Metonymie*; šp. *metonimia*; fr. *métonymie*; tal. *metonimia*; mađ. *metonímia*; polj. *metonimia*]

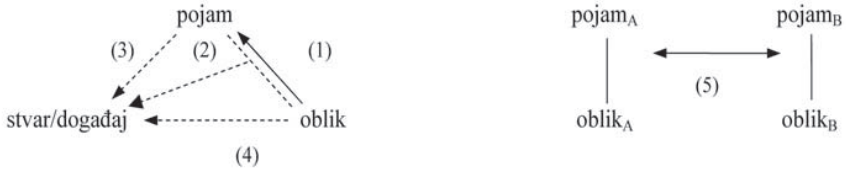
Za razliku od tradicionalne retorike u kojoj je metonimija tek jedna od stilskih figura koja počiva na zamjeni jedne riječi nekom drugom, u kognitivnoj je lingvistici metonimija jedan od temeljnih i sveprisutnih procesa koji vrlo usko povezuje ljudski jezik, razmišljanje i djelovanje. Radi se o u biti vrlo jednostavnom procesu koji se temelji na ☞ ***preslikavanju*** unutar jedne pojmovne domene ili ☞ ***idealiziranog spoznajnog*** ili ***kognitivnog modela*** (ISM/IKM), za razliku od ☞ ***metafore***, za koju se obično drži da uključuje dvije takove domene ili modela tako da se dio strukture jedne preslikava na drugu. Dakle, za metonimiju je karakteristično da ☞ ***dio*** strukture može zamijeniti cijelu strukturu, tj. da se svi semantički i pragmatički aspekti cijele strukture preslikaju na samo jedan njen eksplicitno imenovani dio, npr. *usta* umjesto cijelog tijela odnosno ljudskog bića (*hraniti troja gladna usta*). Moguća su i drugačija preslikavanja, tako da ☞ ***cjelina*** zamjenjuje jedan dio, pri čemu jedan semantičko-pragmatički segment, prvotno vezan samo uz ciljnu domenu, potisne semantiku i pragmatiku domene koja služi kao sredstvo, npr. *Amerika* umjesto *Sjeverne Amerike* ili *SAD*, ili da pak jedan dio strukture stoji umjesto nekog drugog dijela, pri čemu se može raditi i o poddomenama unutar ☞ ***matične*** konceptualne ***domene***.

Slika 12. Metonimijska preslikavanja.

Metonimija je toliko sveprisutna u našem svakodnevnom funkcioniranju i komunikaciji da je gotovo i ne zamjećujemo dok nas prečicom vodi do cilja. Pojavu ☞ ***aktivne zone*** može se također shvatiti kao slučajeve metonimije tipa CJELINA UMJESTO DIJELA. Metonimija se kao konceptualni proces zasniva na ☞ ***bliskosti***, tj. asocijaciji. Metonimije se u tradicionalnoj retorici razlikuje od ☞ ***sinegdohe***, no u kognitivnoj lingvistici sinegdoha se smatra podvrstom metonimije, a najčešće se ni ne razdvajaju striktno. Radden i Kövecses (1999), sljedeći ideju Ogdenovog i Richardsovog trokuta (1985), govore o tri svijeta (svijet znakova ili simbola, svijet referencije i svijet predmeta ili objekta) unutar i između kojih se može razlikovati pet vrsta semiotičkih odnosa ((1) do (5) na slici dolje) koji proizvode metonimije s odgovarajućim idealiziranim spoznajnim modelima. (1) je znakovna metonimija (povezuje unutar znakovnog idealiziranog spoznajnog modela pojam i oblik), (2–4) su metonimije referencije (povezuju unutar refrencijalnog idealizira-

nog spoznajnog modela stvar ili događaj i znak, oblik ili pojam), a (5) konceptualna ili pojmovna metonimija (povezuje dva pojma unutar idealiziranog spoznajnog modela pojmova). Upravo je ovaj posljednji tip semiotičkog odnosa ono što se većina istraživača u kognitivnoj lingvistici drži metonimijom.

Slika 13. Znakovne, referencijalne i pojmovne metonimije.

Metonimije mogu prema svojoj funkciji biti ☞ ***propozicijske*** (☞ ***referencijalne*** ili ☞ ***predikacijske***) ili ☞ ***ilokucijske metonimije***, a prema stupnju općenitosti ☞ ***nisko-*** ili ☞ ***visokorazinske metonimije***.

[Kövecses i Radden 1998; Radden i Kövecses 1999; Panther i Thornburg 2007; Panther, Thornburg i Barcelona 2009; Littlemore 2015; Barcelona 2012; Barcelona 2015; Brdar 2007; Brdar 2017a; Brdar, Brdar-Szabó i Buljan 2001; Bierwiaczonek 2013; Imamović 2009; Imamović 2011]

metonimijska mreža

[engl. *metonymic network*; njem. *metonymisches Netzwerk*; šp. *red metonímica*; fr. *réseau métonyque*; tal. *rete metonimica*; mađ. *metonimikus hálózat*; polj. sieć *metonimiczna*]

Metonimijska mreža je organizacijski oblik udruživanja metonimija koje može biti dvodimenzionalno ili samo jednodimenzionalno, tj. obuhvaćati ☞ ***metonimijske lance*** i

višeslojne metonimije, ili pak samo metonimijske lance ili višeslojne metonimije.

[Brdar i Brdar-Szabó 2011; Brdar 2015]

metonimijski cilj

[engl. *metonymic target*; njem. *metonymisches Ziel*; šp. *objetivo metonímico*; fr. *cible métonymique*; tal. *bersaglio metonimico*; mađ. *metonimikus cél*; polj. *cel metonimiczny*]

Pod metonimijskim se ciljem podrazumijeva koncept na koji se ☞ ***konceptualna metonimija*** indirektno referira u određenom kontekstu. Taj je koncept u odnosu konceptualne ☞ ***bliskosti*** s ☞ ***metonimijskim izvorom***, tj. konceptom koji se konvencionalno povezuje s nekim metonimijskim izrazom ili ☞ ***metonimijskim prijenosnikom*** kao njegovo značenje.

[Kövecses i Radden 1998; Panther 2005]

metonimijski izvor

[engl. *metonymic source*; njem. *metonymische Quelle*; šp. *fuente metonímica*; fr. *source métonymique*; tal. *fonte metonmica*; mađ. *metaforikus forrás*; polj. *źródło metonimiczne*]

Metonimijski izvor je koncept koji se konvencionalno povezuje kao njegovo značenje s nekim ☞ ***metonimijskim prijenosnikom***, a koji je u odnosu konceptualne ☞ ***bliskosti*** s nekim drugim konceptom koji u određenom kontekstu može postati ☞ ***metonimijski cilj***.

[Kövecses i Radden 1998; Panther 2005]

metonimijski lanac

[engl. *metonymic chain*; njem. *Metonymiekette*; šp. *cadena metonímica*; fr. *chaîne métonymique*; tal. *catena*

metonimica; mađ. *metonimikus lánc*; polj. *łańcuch metonimiczny*]

Konceptualne metonimije ne moraju uvijek biti jednostavne i izolirane već ih može odlikovati određeni stupanj složenosti do kojega dolazi njihovim udruživanjem i sudjelovanjem. Pod metonimijskim se lancem u literaturi podrazumijevaju neposredni ili posredni nizovi ☞ ***konceptualnih metonimija*** koje se ostvaruju kao jedan metonimijski izraz odnosno ☞ ***metonimijski prijenosnik*** ili metonimijsko sredstvo (Barcelona 2005: 328). Ruiz de Mendoza i Velasco (2002) i Ruiz de Mendoza i Mairal (2007) govore o metonimijskim lancima kao dvostrukim ili trostrukim metonimijama. Kako Barcelona (2002) primjećuje, radi se o hijerarhijskom slijedu metonimija na nekoliko razina. Takve složene metonimije Brdar i Brdar-Szabó (2007, 2011) smatraju višeslojnim metonimijama, dok pojam metonimijski lanac rabe za slučajeve vezanih metonimija unutar diskursa. Razlikuju jezične ili tekstualne metonimijske lance od konceptualnih metonimijskih lanaca. Jezični su metonimijski lanci metonimijski tekstualni makrolanci, odnosno nizovi metonimijskih prijenosnika unutar nekog teksta ili diskursa, neovisno o tome imaju li iste izvore ili ciljeve. Sastoje se od brojnih metonimijskih jezičnih mikrolanaca koji se sastoje od metonimijskih prijenosnika s istim metonimijskim izvorom.

> ***Washington*** *i* ***Moskva*** *potpisali sporazum za ulazak Rusije u WTO*
>
> ***Sjedinjene Američke Države*** *i* ***Rusija*** *su potpisali u nedjelju u Hanoju bilateralan sporazum, kojim se otvara put* ***Rusije*** *za ulazak u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO), nakon više od deset godina teških pregovora. … Bilateralni sporazum o uvjetima ulaska u WTO, koji se pregovara od 1994., uklanja i posljednju prepreku za pristupanje* ***Moskve*** *ovoj svjetskoj organizaciji.*

Svi metonimijski prijenosnici unutar gornjeg teksta, tj. *Washington*, *Sjedinjene Američke Države*, *Moskva* i *Rusija*, tvore metonimijski makrolanac, a metonimijski prijenosnici *Moskva* te *Rusija* tvore mikrolance jer oba prijenosnika,

spomenuta po dva puta u tekstu, dijele metonimijski koncept koji je izvor. Kako metonimijski prijenosnici *Moskva* i *Rusija* odnosno *Washington* i *Sjedinjene Američke Države* dijele metonimijski cilj, oni tvore dva konceptualna metonimijska lanca.

[Reddy 1979; Fass 1991; Fass 1997; Ruiz de Mendoza 2000; Barcelona 2002; Barcelona 2005; Ruiz de Mendoza i Pérez 2001; Ruiz de Mendoza i Velasco 2002; Ruiz de Mendoza i Mairal 2007; Hilpert 2007; Brdar i Brdar-Szabó 2007; Brdar i Brdar-Szabó 2011; Kosecki 2007]

metonimijski prijenosnik

[engl. *metonymic vehicle*; njem. *metoymisches Vehikel*; šp. *vehículo metonímico*; fr. *véhicule métonymique*; tal. *veicolo metonimico*; mađ. *metonimikus eszköz*; polj. *nośnik metonimiczny*]

Metonimijski prijenosnik je u slučaju verbalne metonimije jezični izraz koji se konvencionalno veže uz pojam koji služi kao metonimijski izvor (Panther 2005). Tako je izraz *plave kacige* metonimijski prijenosnik ili metonimijsko sredstvo koji se veže uz pojam zaštitnog pokrivala za glavu vojnika u službi Ujedinjenih naroda, što je ☞ ***metonimijski izvor*** za prijenos na pojam vojnika u službi Ujedinjenih naroda, što je pak ☞ ***metonimijski cilj***. U slučaju neverbalnih metonimija prijenosnik može biti stimulus vizualne, kinetičke, auditivne ili neke druge prirode. U literaturi se koji put ovaj termin rabi u smislu metonimijskog izvora (Radden i Kövecses 1999).

[Panther 2005; Radden i Kövecses 1999]

metonimijsko sredstvo

[engl. *metonymic vehicle*; njem. *metoymisches Vehikel*; šp. *vehículo metonímico*; fr. *véhicule métonymique*; tal. *veicolo*

metonimico; mađ. *metonimikus eszköz*; polj. *nośnik metonimiczny*]

☞ ***metonimijski prijenosnik***

metonimijsko učvršćivanje

[engl. *metonymic tightening*; njem. *metonymische Komprimierung*; šp. *constricción metonimíca*; fr. *contraction métonymique*; tal. *inasprimento metonimico*; mađ. *metonimikus sűrités*; polj. *zaostrzenie metonimiczne*]

Fauconnier i Turner govore o metonimijskom učvršćivanju unutar blenda kada blend sadrži elemente koji su u metonimijskom odnosu, a čija se međusobna metonimijska udaljenost skraćuje putem kompresije kao u slučaju Sablasnog kosca, stvorenja koje umjesto tijela ima samo kostur, obučeno je u redovničku halju s kapuljačom, a u rukama drži kosu. Smrt i kostur koji nastaje raspadanjem tijela su u metonimijskom odnosu, kao uzrok i posljedica, no u stvarnosti su vremenski udaljeni (tijelo se nakon smrti ne pretvara odmah u kostur). U blendu je njihov odnos, zahvaljujući skraćivanju udaljenosti, neposredan te su skeleton i smrt jedno.

[Fauconnier i Turner 1998; Fauconnier i Turner 2002; Coulson i Oakley 2000]

mjesto elaboracije

[engl. *elaboration site*; njem. *Elaborationsstelle*; šp. *lugar de elaboración*; fr. *le site de spécification*; tal. *sito de elaborazione*; mađ. *kidolgozásra váró jelentésterület*; polj. *miejsce uszczegółowienia*]

U kognitivnoj gramatici pojmu *elaboracije* odgovara povezivanje na temelju odnosa *tip/varijanta*. Drugim riječima, odnosi između tipa i podtipa utemeljeni su na elaboraciji,

pri čemu su tipovi shematični u odnosu na svoje specifičnije podtipove (pas > terijer > zapadnoškotski terijer). Mjesto elaboracije (ili e-mjesto, engl. e-site) je u Langackerovoj kognitivnoj gramatici shematski element kojega elaborira ili razrađuje neka drugi element, odnosno detaljnije ga specificira. Pojednostavimo to na primjeru sintagme *ptica selica* u kojoj desni član sintagme - modifikator *selica* - osim što aktivira određenu domenu glave sintagme (*ptica*), predstavlja i jednu od njezinih elaboracija ili podtipova te na taj način sužava značenjski opseg glave. Dakle, leksem *selica* elaborira shematičniji leksem *ptica* koji funkcionira kao e-mjesto.

[Langacker 1987; Langacker 2008; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

model biljarske kugle

[engl. *billiard-ball model*; njem. *Billiardkugel-Modell*; šp. *modelo de bola de billar*; fr. *modèle de la boule de billard*; tal. *modelo a palla di biliardo*; mađ. *biliárdgolyó-modell*; polj. *model kuli bilardowej*]

Model biljarske kugle, blizak Talmyjevu ☞ ***modelu dinamike sila***, je arhetipski način konceptualizacije zbivanja u svijetu prema kojemu se energija koju posjeduje objekt u pokretu prilikom kontakta s nekim drugim objektom prenosi na taj objekt koji se također može početi kretati uslijed dodira. Ovaj se model odražava u načinu na koji razmišljamo i o jeziku. U prototipičnoj tranzitivnoj rečenici nominalni se izrazi tako konceptualiziraju kao omeđeni fizički entiteti, biljarske kugle, agens, koji se kreće i pacijens, koji miruje dok agens ne dođe u dodir s njom, a glagoli kao interakcija među njima.

[Langacker 1991]

modularnost

[engl. *modularity*; njem. *Modularität*; šp. *modularidad*; fr. *modularité*; tal. *modularità*; mađ. *modularitás*; polj. *modułowość*]

Modularnost je pojam vezan uz formalne pristupe jeziku i čini osnovu Chomskyjeve teorije prema kojoj se ljudski mozak sastoji od odvojenih modula koji obavljaju različite funkcije pa je tako i jezik jedan od modula neovisan o ostalim kognitivnim sposobnostima. Jezik se smatra samostalnom urođenom sposobnošću koja je određena mehanizmom za usvajanje jezika (engl. *LAD – language acquisition device*). S obzirom na to da jezik vide kao samostalan modul, formalni pristupi tvrde da se on može proučavati neovisno o ostalim kognitivnim funkcijama čemu se kognitivna lingvistika protivi. Modularnost se u takvim pristupima odražava i u samoj strukturi jezika jer smatraju da se jezik sastoji od pod-modula (fonologija, sintaksa, semantika) te da se i oni mogu proučavati neovisno jedni o drugima jer je njihova struktura različita što je isto u suprotnosti s osnovama kognitivne lingvistike.

[Chomsky 1965; Fodor 1983; Dąbrowska 2004]

motivacija

[engl. *motivation*; njem. *Motivation*; šp. *motivación*; fr. *motivation*; tal. *motivazione*; mađ. *motiváció*; polj. *motywacja*]

Jedno od najstarijih pitanja u promišljanju o jeziku je postoji li veza između jezičnih oblika i njihova značenja, a motivacija bi se mogla promatrati kao srednji put između arbitrarnosti i predvidivosti. Prema Raddenu i Pantheru (2011) motivacija u jeziku uključuje izvor i cilj. Cilj je oblik i/ili sadržaj jezičnog znaka, a izvor može biti kognitivne ili jezične prirode. Motivacija se promatra kao stupanj do ko-

jeg su određene osobine jezičnog znaka (cilj) oblikovane izvorom.

U ☞ ***konstrukcijskoj gramatici*** motivacija opisuje odnose između konstrukcija, a uključuje stupanj predvidivosti osobina određene konstrukcije u odnosu na neku drugu konstrukciju. Ako je jedna konstrukcija sintaktički slična drugoj tada je ona motivirana do stupnja semantičke sličnosti s drugom konstrukcijom. Taj se pojam još naziva Principom maksimalizirane motivacije. Ako konstrukcija A nasljeđuje informacije iz konstrukcije B, onda konstrukcija B motivira konstrukciju A. Lakoff (1987) tvrdi da je određena konstrukcija motivirana do stupnja u kojem je njezina struktura naslijeđena iz drugih konstrukcija u jeziku.

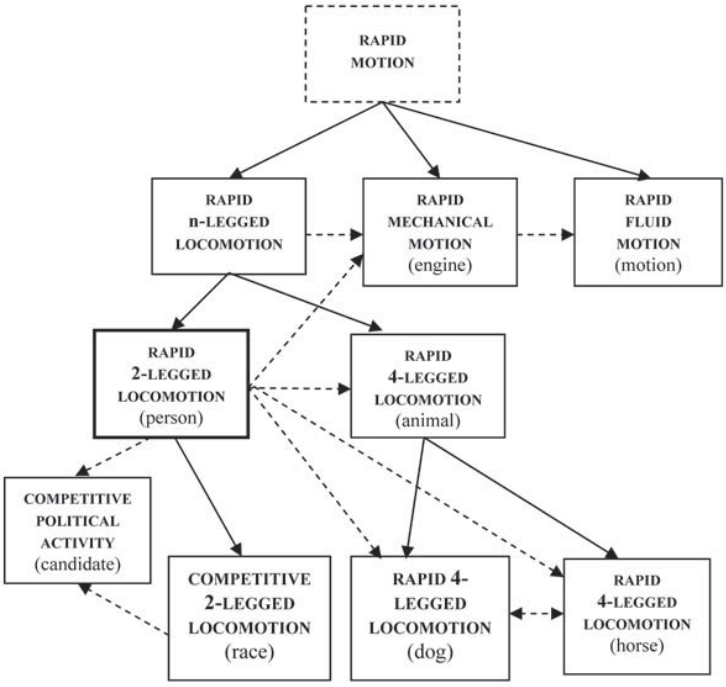
[Lakoff 1987a; Langacker 1987; Goldberg 1995; Panther i Radden 2011]

mrežni model

[engl. *network model*; njem. *Netzwerkmodell*; šp. *modelo de red*; fr. *modèle de réseau*; tal. *modello a rete*; mađ. *halózati model*; polj. *model sieciowy*]

U modelu jezika utemeljenom na uporabi od ključne je važnosti pogled na jezične kategorije. Polazeći od ☞ ***kategorizacije*** i ☞ ***teorije prototipa***, Langacker (1987, 1991) je osmislio mrežni model. Langacker smatra da jezično ustrojstvo karakterizira postojanje kompleksnih kategorija čije članovi promatra kao čvorove povezane u mrežu. Veze između čvorova izranjanju iz različitih kategorizirajućih odnosa simboličkih jedinica u jezičnom inventaru. Vrste veza mogu biti prototip i shema. Za ilustraciju mrežnog modela pogodne su polisemne leksičke jedinice pa Langacker (1987) kao primjer prikazuje mrežni model engleskog glagola *run*. Čvor označen podebljanom linijom predstavlja opći prototip kategorije, a za pretpostaviti je da je to značenje koje se prvo usvaja i aktivira u neutralnom kontekstu. Isprekidane linije između čvorova označavaju odnos

ekstenzije odnosno kategorizirajuću vezu koja je proširenje prototipa, a pune linije odnos elaboracije odnosno specifikaciju pojma.

Slika 14. Langackerov mrežni model za glagol *run*.

[Langacker 1987; Langacker 1991; Tuggy 1993; Evans i Green 2006]

mrtva metafora

[engl. *dead metaphor*; njem. *tote Metapher*; šp. *metáfora muerta*; fr. *métaphore morte*; tal. *metafora morta*; mađ. *halott metafora*; polj. *metafora martwa*]

U klasifikaciji konceptualnih metafora i metaforičkih jezičnih izraza koji ih ostvaruju po konvencionalnosti figura-

tivni izraz koji je postao toliko konvencionaliziran da ga izvorni govornici više ne smatraju figurativnim drži se mrtvom metaforom (*noga stola, čelo stola* ili *toe the line*). Kod konvencionaliziranih i mrtvih metaforičkih izričaja konceptualna veza između doslovnog i metaforičkog značenja potencijalno je čitljiva izvornome govorniku. Figurativno značenje takvoga izraza razumije se bez nužnog (pre)poznavanja izvorne motivacije i ranijih konotacija. U tradicijskom tipologijama metaforičkih izraza, neki autori mrtve metafore nazivaju i okamenjenima, leksikaliziranima. Inovativni jezični izrazi mogu biti rezultat nekih konvencionalnih konceptualnih preslikavanja, ali i sasvim novih konceptualnih metafora. ☞ **poetska metafora.**

[Lakoff 1987b; Müller 2004; Traugott 1985; Abrams i Harpham 2005; Brnčić 2013]

multimodalna metafora

[engl. *multimodal metaphor*; njem. *multimodale Metapher*; šp. *metáfora multimodal*; fr. *métaphore multimodale*; tal. *metafora multimodale*; mađ. *multimodális metafora*; polj. *metafora multimodalna*]

☞ **višeosjetilna metafora**

multimodalna metonimija

[engl. *multimodal metonymy*; njem. *multimodale Metonymie*; šp. *metonimia multimodal*; fr. *métonymie multimodale*; tal. *metonimia multimodale*; mađ. *multimodális metonímia*; polj. *metonimia multimodalna*]

☞ **višeosjetilna metonimija**

multimodalnost

[engl. *multimodality*; njem. *Multimodalität*; šp. *multimodalidad*; fr. *multimodalité*; tal. *multimodalità*; mađ. *multimodalitás*; polj. *multimodalność*]

Višeosjetilnost ili višemodalnost je pojava istovremene uporabe više od jednog načina ili modusa komuniciranja koji svi ovise o nekom osjetilu, što i nije začuđujuće s obzirom da je i sama stvarnost (Kress 2010) i ljudska percepija višemodalna (Gibbons 2012). Pored jezične komunikacije tu su još i mogućnosti komuniciranja slikom (statičnom poput karikature, stripa, umjetničke slike ili grafike, ili pokretnom, kao u igranom ili animiranom filmu), gestom, pogledom, izrazom lica, položajem tijela, ali i njihove kombinacije s popratnim zvukovima, glazbom ili mirisima i okusima. U okviru kognitivne lingvistike najviše se pažnje u novije vrijeme pridaje proučavanju ☞ ***višeosjetilnih metafora*** i ☞ ***metonimija***.

[Kress i van Leeuwen 2001; Gibbons 2012; Kress 2010; Forceville 2006; Dancygier i Vandelanotte 2017; Górska 2018; Górska 2019; Geld i Stanojević 2018]

N

načela optimalnosti

[engl. *optimality principles*; njem. *Optimalitätsprinzipien*; šp. *principios de optimalización*; fr. *principes d'optimalité*; tal. *principi di ottimalità*; mađ. *optimalitási elvek*; polj. *zasady optymalności*]

Fauconnier i Turner nabrajaju više načela optimalnosti koja bi trebala voditi proces stvaranja dobrog ☞ ***blenda***. Njihov broj varira u različitim radovima no u „klasičnoj verziji (1998) govori se o pet takovih načela. Radi se o načelu integracije, umrežavanja, rekonstrukcije (engl. unpacking) topologije, i relevantnosti. Tako bi scenarij u ☞ ***integriranom prostoru*** trebao biti dobro integriran, veza između integriranog prostora i ulaznih prostora treba biti čvrsta, rekonstrukcija ☞ ***ulaznih prostora*** i mreže odnosa ne bi trebala biti težak zadatak, elementi u blendu trebaju biti u istim odnosima kao i njihovi ekvivalenti u ulaznim prostorima, dok za pojavu nekog elementa u integriranom prostoru treba postojati jak razlog.

Coulson i Oakley (2003) pomoću načela optimalnosti objašnjavaju djelovanje konceptualne integracije te pokazuju da se govorni činovi koji imaju značenje ne mogu uvijek objasniti uredno posloženim strukturama s jasnim preslikavanjima među domenama.

[Fauconnier i Turner 1998; Grady, Oakley i Coulson 1999; Coulson i Oakley 2003]

načelo nepromjenjivosti

[engl. *invariance principle*; njem. *Invarianzprinzip*; šp. *principio de invariancia*; fr. *principe d'*invariance; tal. *principio dell 'invarianza*; mađ. *invarianciaelv*; polj. *hipoteza inwariancji*]

Načelo nepromjenjivosti odgovor je na problem motiviranosti konceptualnih metafora, odnosno odgovor na pitanje zašto se pri ☞ ***preslikavanju*** upotrebljavaju točno određeni dijelovi ☞ ***izvorne domene***, a drugi ostaju neiskorišteni. Načelo nepromjenjivosti postavio je Lakoff (1990: 54) koji kaže da metaforičko preslikavanje čuva kognitivnu topologiju (strukturu predodžbene sheme) izvorne domene, na način da se poklapa s unutarnjom strukturom ☞ ***ciljne domene***. Odnos izvorne i ciljne domene ograničava moguća preslikavanja; nemoguće je proizvoljno preslikavanje bilo kojeg dijela izvorne domene na bilo koji dio ciljne domene, a pogotovo ne ono koje ne bi bilo u skladu s topologijom izvorne domene. Očuvanje kognitivne topologije razlog je zašto na primjer čovjek shvaća raspravu kao rat, sudionike kao protivnike, stajališta kao dvije suprotstavljene strane, a replike kao oružje. Stanojević (2013: 86) navodi primjer VATRE koja se dobro poklapa s domenom LJUBAVI u aspektima intenziteta, ali neke druge značajke VATRE ne poklapaju se dobro s ciljnom domenom LJUBAVI; vatru možemo učiniti jačom ili slabijom svojom voljom, dok početak, kraj ili intenzitet ljubavi ne možemo kontrolirati te je zato teško očekivati preslikavanja u tim dijelovima domene.

[Lakoff 1990; Lakoff 2006; Stanojević 2013, Turner 1990]

načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)

[engl. *the principle of non-synonymy (of grammatical constructions)*; njem. *Keine-Synonymie-Grundsatz/Prinzip der Nicht-Synonymie*; šp. *prin-cipio-de-no-sinonimia*; fr. *principe de non-synonymie*; tal. *principio di non sinonimia*;

mađ. *kerüld-a-szinonímát-elv*; polj. *zasada unikania synonymow*]

U same temelje konstrukcijskog pristupa gramatici (☞ ***konstrukcijska gramatika***) ugrađena je ideja da i najtanušniji pomaci u sintaktičkom poretku ili obliku rečeničnih elemenata (gdje je jednostavna rečenica, klauza, osnova za sva teoretska promišljanja) pridonose i pomaku u značenju ili pragmatičkoj interpretaciji strukture. Goldberg (1995: 67) ovo načelo zove „nesinonimnošću gramatičkih oblika" pozivajući se na Bolingerovu tvrdnju da razlika u sintaktičkom obliku uvijek podrazumijeva razliku u značenju. Prema Goldberg (1995: 67), ako su dvije konstrukcije sintaktički različite, one moraju biti semantički ili pragmatički različite. To bi značilo da ako su dvije konstrukcije sintaktički različite i semantički sinonimne, onda one ne smiju biti pragmatički sinonimne, odnosno ako su dvije konstrukcije sintaktički različite i pragmatički sinonimne, one ne smiju biti semantički sinonimne. Croft ovu ideju naziva načelom kontrasta.

[Goldberg 1995; Bolinger 1968; Croft 2001]

nadređena kategorija

[engl. *superordinate level category*; njem. *übergeordnete Kategorie*; šp. *categoría de nivel superior*; fr. *catégorie de niveau supérieur*; tal. *categoria di livello superordinato*; mađ. *fölérendelt kategória*; polj. *kategoria poziomu nadrzędnego*]

Najviša razina u vertikalnom ustroju kategorija (koji obuhvaća ☞ ***temeljnu kategoriju*** i ☞ ***podređenu kategoriju*** i nadređenu kategoriju) jest nadređena kategorija. Ona je ujedno shematična u odnosu na druge dvije kategorije, a često se govori i o odnosu hiperonimije prema ostalim kategorijama. No valja imati na umu da se hiperonimi i hiponimi odnose na leksičku razinu jezika, dok odnosi shematičnog i specifičnog obuhvaćaju sve razine jezičnog opi-

sa. Nadređene kategorije nisu dobri primjeri kategorija kao temeljne kategorije jer premda su njihovi članovi različiti od članova drugih kategorija, među članovima nadređene kategorije sličnost je relativno niska. Nadalje, nadređene kategorije imaju manji broj obilježja nego temeljne kategorije. One su visokoshematične u odnosu na druge dvije kategorije te ih je nemoguće konceptualizirati. Vrlo je teško zamisliti *namještaj*. Najčešće ćemo zamisliti jedan ili dva komada namještaja – *stolicu* ili *krevet*. Posljedica toga su i jezične anomalije. Već spomenuta imenica *namještaj* nema množinu (**namještaji*), dok primjerice *pluća* nema jedninu (**obućo*). Visokoshematične pojmove često ćemo u hrvatskom jeziku susresti u srednjem rodu – *voće*, *povrće*. Visokoshematične pojmove karakterizira i slabija tvorbena plodnost, teško možemo tvoriti umanjenice i/ili uvećanice (**namještajčina*, **povrćetina*). Pojmovi nadređenih kategorija morfološki će često biti višesložne riječi.

[Croft i Cruse 2004; Cruse 2000; Lakoff 1987a; Stanojević 2013; Taylor 1995; Ungerer i Schmid 1996]

nasljeđivanje

[engl. *inheritance*; njem. *Vererbung*; šp. *herencia*; fr. *héritage*; tal. *ereditarietà*; mađ. *öröklés*; polj. *dziedziczenie*]

Metaforička preslikavanja ne pojavljuju se izolirano te su unutar metaforičkog sustava ponekad organizirana hijerarhijski. Pri tomu preslikavanja koja su niže u hijerarhiji nasljeđuju strukturu preslikavanja koja su općenitija, te time na višoj razini u hijerarhiji, čime se objašnjava niz potencijalnih generalizacija od onih u izboru metaforičkih jezičnih izraza koja se pojavljuju u određenom jeziku, do metaforičkih zaključaka (eng. entailments) koje odražavaju. Strukturna konceptualna metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE tako nasljeđuje strukturu nekoliko zasebnih metafora strukture događaja (eng. *event structure metaphor*, Lakoff 1993) (☞ ***kaskada*****)**. U okvirima jednog jezika i kulture, opće načelo razrade omogućuje opis utemeljenosti nekog

jezičnog izraza na svim razinama detaljnosti pomoću općeg preslikavanja na najvišoj razini (Lakoff 1993: 224). Naime, opća preslikavanja vrijede na svim razinama hijerarhije, a samo su razrađena u pojedinim specifičnijim metaforama. Primjerice, bilo kakva zapreka kretanju (izražena više ili manje konvencionalnim jezičnim izrazom) na svim razinama hijerarhije utemeljena je na preslikavanju iz metafore strukture događaja.

U skladu s načelom maksimizirane motivacije (Goldberg 1995: 69), u konstrukcijskoj gramatici drži se da su konstrukcije međusobno povezane hijerarhijski unutar mreža pri čemu se može primijetiti asimetrično nasljeđivanje obilježja (oblika ili značenja, ili obojega) pri čemu hijerarhijski niže konstrukcije nasljeđuju informacije od hijerarhijski viših konstrukcija koje ih tako motiviraju: konstrukcija A motivira konstrukciju B ako i jedino ako B naslijeđuje od A. Nasljeđivanje može biti i višestruko, kada specifičnije konstrukcije nasljeđuju obilježja dvaju ili više hijerarhijski viših konstrukcja unutar mreže.

[Lakoff 1993; Goldberg 1995; Belaj i Tanacković 2013]

neuralna teorija metafore

[engl. *neural theory of metaphor*; njem. *neurale Metapher-theorie*; šp. *teoría neuronal de la metáfora*; fr. *théorie neuronale de la métaphore*; tal. *teoria neurale della metafora*; mađ. *neurális metaforaelmélet*; polj. *neuronowa teoria metafory*]

Ova je teorija prirodni rezultat dugotrajnog rada na sofistikaciji teorije konceptualne metafore (Lakoff i Johnson 1980, Lakoff 1993 i Lakoff i Johnson 1999), a sastavni je dio ☞ ***neuralne teorije mišljenja i jezika***. Slikovito bismo ju mogli opisati kao teoriju koja metaforu smješta u ljudski mozak. Među važnije momente koji su doveli do značajnih prodora u njezinu razvoju možemo ubrojiti nekoliko radova iz 1997. godine (Narayanan, Grady i C. John-

son). U njima se po prvi puta metaforama pristupa kao sklopovima neuralnih preslikavanja, a proces njihova usvajanja se tumači kao proces aktivacije koji se opetovano odvija i širi po neuronskoj mreži koja spaja područja u mozgu povezana s izvornom i ciljnom domenom dok se ne ustali najkraći neuronski put te formira relativno trajan neuronski krug koji je zapravo fizička realizacija metafore u ljudskom mozgu. Jedan od preduvjeta za to je bio Feldmanov rad započet već u 70-im godinama prošlog stoljeća na strukturiranom konekcionizmu (dijametralno suprotan paralelno distribuiranom konekcionizmu koji polazi od toga da obrada nije lokalizirana negdje unutar mreže već je distribuirana po cijeloj mreži).

Ta teorija nudi uvjerljiva objašnjenja za cijeli niz pojava uočenih u kognitivno lingvističkim istraživanjima. Postaje jasno zašto su neke metafore temeljnije i univerzalnije od nekih drugih. Neke su metafore vrlo snažno motivirane iskustveno, i usvajaju se putem Hebbova učenja koji rezultira vrlo trajnim neuronskim krugovima. Vrlo su često su konvencionalizirane i gotovo univerzalne. Grady takve metafore naziva ☞ ***primarnima***. Kao što pokazuje Lakoff (2008) ta teorija može objasniti zašto kod primarnih metafora preslikavanja nisu simetrična, zašto dolazi do preferencijalnog povezivanja određenih domena itd. O tome piše i Štrkalj Despot (2013).

[Lakoff 2008; Feldman 2006; Grady 1997a; Narayanan 1997; Johsnon 1997; Štrkalj Despot 2013; Sánchez García 2003]

neuralna teorija mišljenja i jezika

[engl. *neural theory of thought and language*; njem. *neuronale Theorie des Denkens und der Sprache*; šp. *teoría neuronal del pensamiento y el lenguaje*; fr. *théorie neuronale de la pensée et du langage*; tal. *teoria neurale del pensiero e del linguaggio*; mađ. *neuronális gondolat- és nyelvelmélete*; polj. *neuronowa teoria myśli i języka*]

Radeći dulje vrijeme na otklanjanju prigovora teoriji konceptualne metafore povezanih s intuitivnim izvorima podataka i proizvoljnim interpretacijama preslikavanja istraživači okupljeni oko Lakoffa i Feldmana integrirali su početkom 21. stoljeća saznanja Rizzolattija, Fogassija i Gallesea o funkcioniranju sustava ☞ ***zrcalnih neurona*** te razradili neuralnu teoriju mišljenja i jezika koja uključuje i ☞ ***neuralnu teoriju metafore***. Mišljenje i jezik se smatraju neuralnim sustavima zasnovanima na neuralnoj obradi, a ne na manipulaciji formalnim simbolima. I misao i jezik su otjelovljeni jer odražavaju strukturu ljudskoga tijela te ljudskog fizičkoga i društveno-kulturnoga okoliša. Kako ističe Štrkalj Despot (2013: 158), teorija počiva na pet temeljnih zasada: „1. izravna neuralna realizacija, 2. kontinuitet mišljenja i jezika i evolucija (koji podrazumijevaju paralelno procesiranje i prijenosnu aktivaciju), 3. važnost jezičnih zajednica (bazična vjerovanja, gramatike), 4. simulacijska semantika (koja podrazumijeva da razumijevanje jezika uključuje dio moždanih struktura koje su uključene u percepciju, kretanje i emocije te formalizaciju radnji i zbivanja), 5. *best–fit* proces (koji je u podlozi učenja, razumijevanja i produkcije jezika)."

Neuralna teorija mišljenja i jezika iznjedrila je formalizirani sustav označavanja temeljnih kognitivnih operacija, metafora i metonimija, okvira, predodžbenih shema te gramatičkih i leksičkih konstrukcija. Taj je sustav dostatno precizan da posluži kao podloga za eksplicitno računalno modeliranja. Implementacija je tog sustava ☞ ***otjelovljena konstrukcijska gramatika*** (*embodied construction grammar – ECG*).

[Lakoff 2008; Feldman 2006; Feldman i Narayanan 2004; Feldman, Dodge i Bryant 2009; Dodge i Lakoff 2005; Sánchez García 2003; Štrkalj Despot 2013]

nevremenska relacija

[engl. *atemporal relation*; njem. *atemporale Relation*; šp. *relación atemporal*; fr. *relation atemporelle*; tal. *relazione atemporale*; mađ. *atemporális reláció*; polj. *relacja atemporalna*]

Kognitivna gramatike dijeli vrste riječi u dvije temeljne skupine: ☞ ***nominalne predikacije*** i ☞ ***relacijske predikacije (profile)*** koje se dalje dijele na dvije podskupine: nevremenske relacije i ☞ ***procese***. U nevremenske relacijske predikacije ubrajamo prijedloge, priloge i pridjeve te, rubno, i veznike budući da je njihova funkcija prvenstveno sintaktičke naravi. Kako i sam naziv sugerira, domena vremena nije profilirana jer se odnos nevremenskih relacijskih predikacija ne mijenja kroz vrijeme. To možemo vidjeti usporedimo li dva primjera s prijedlogom *nakon* (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 93): *Kava nakon sastanka* i *Ići ćemo na kavu nakon sastanka*. Prvi primjer označava isključivo statičnu relaciju između kave kao trajektora i sastanka kao orijentira u određenom vremenskom trenutku, dok je u drugom primjeru profilirana procesnost, etapnost događaja smještenoga u budućnosti.

[Langacker 1987; Langacker, 1991; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

nominalna predikacija

[engl. *nominal predication*; njem. *nominale Prädikation*; šp. *predicación nominal*; fr. *prédication nominale*; tal. *predizione nominale*; mađ. *nominális prédikáció*; polj. *predykacja nominalna*]

Kognitivna gramatika s konceptualnosemantičkoga gledišta pristupa problematici vrsta riječi te ih dijeli u dvije temeljne skupine: nominalne predikacije **i** ☞ ***relacijske predikacije (profile)***. Važno je znati da se pojam *predikacija* odnosi na značenje i da nema veze s predikatom kao rečeničnim dijelom, dok pojam *profil* podrazumijeva istica-

nje u prvi plan, odnosno fokusiranje toga značenja te se u tome smislu mogu upotrebljavati oba izraza. U kategoriji nominalnih predikacija prototip su imenice. Langacker (1987) nominalnim predikacijama naziva one simboličke strukture sa shematičnom odredbom semantičkoga pola kao [STVAR]. Stvar je omeđeno područje unutar neke ☞ ***domene***, a tu omeđenost i cjelovitost omogućuje zbijenost i povezanost entiteta koji ju čine. Kao primjer možemo uzeti konkretnu imenicu *kamp* koja čini omeđeno područje u prostornoj domeni, a tu omeđenost omogućuje zbijenost i povezanost njezinih entiteta, odnosno šatora, kamp-kućica i sl. Ti entiteti svojom defokusiranom međusobnom povezanošću profiliraju kamp kao skupno omeđeno područje u odnosu na neku prostornu domenu kao ☞ ***bazu***. Važno je napomenuti da omeđeno područje i entiteti koji ga tvore moraju biti široko shvaćeni jer oni ne predstavljaju samo fizičke objekte već i apstraktne pojave. Nominalni profili, koji u tradicijskoj podjeli odgovaraju imenicama i zamjenicama, prikazuju se preko kognitivne operacije ☞ ***skupnoga promatranja*** jer ono ukazuje na narav nominalnih profila kao statičnih predikacija, a naglašava se njihova cjelovitost i koherentnost.

[Langacker 1987; Langacker, 1991; Belaj i Tanacković Faletar 2014; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

O

obiteljska sličnost

[engl. *family resemblance*; njem. *Familienähnlichkeit*; šp. *semejanza de familia*; fr. *ressemblance de famille*; tal. *somiglianza di famiglia*; mađ. *családi hasonlóság*; polj. p*odobieństwo rodzinne*]

☞ **porodična sličnost**

objektivizam

[engl. *objectivism*; njem. *Objektivismus*; šp. *objetivismo*; fr. *objectivisme*; tal. *oggettivismo*; mađ. *objektivizmus*; polj. *obiektywizm*]

U jeziku se objektivizam odnosi na tradicionalan pogled na značenje koji počiva na Aristotelovim kategorijama i vjerovanju da je svijet koji nas okružuje objektivno strukturiran i neovisan o ljudskom umu. Objektivistički pristup smatra da se svijet sastoji od entiteta, njihovih osobina i veza između tih entiteta, a postojanje takve strukture je neovisno o ljudskoj spoznaji. Simboli (riječi i umne predodžbe) dobivaju značenje samo na jedan način i to tako da odgovaraju entitetima i kategorijama u svijetu, a takav sustav simbola odražava stvarnost. Misao se opisuje kao manipuliranje apstraktnim simbolima, a priroda ljudskog tijela i njegov način funkcioniranja nema nikakav utjecaj na smisleno poimanje. Objektivistički pristup je u suprotnosti s počeli-

ma kognitivne lingvistike s obzirom na to da zanemaruje važnost spoznaje i ljudske sposobnosti poimanja iste situacije na različite načine.

[Lakoff 1987a; Langacker 2008]

odozdolni pristup

[engl. *bottom-up approach*; njem. *Bottom-up-Ansatz*; šp. *enfoque de „abajo hacia arriba"/enfoque ascendente*; fr. *approche ascendente*; tal. *approccio dal baso verso l'alto/ approcio bottom-up*; mađ. *alulról felfelé való megközelítés*; polj. *podejście oddolne*]

Odozdolni pristup kreće od specifičnih i pojedničanih primjera koji se grupiraju prema određenim sličnostima te se naposljetku, umrežavanjem specifičnih i pojedinačnih primjera formiraju opće tendencije ili pravila sustava. Drugim riječima, u odozdolnom pristupu prema pojedini osnovni elementi sustava se najprije detaljno navode. Ti se elementi zatim međusobno povezuju tako da tvore veće podsustave, koji su zatim povezani, ponekad na mnogim razinama, sve dok se ne formira cjeloviti sustav najviše razine. U okviru lingvistike odozdolni se pristup primjenjuje u okviru ☞ ***kognitivne gramatike***, koja je model gramatičkog opisa utemeljen na uporabi (engl. *usage-based*). Taj model jezičnu strukturu promatra i opisuje kroz prizmu semantičkih odnosa, a oni se pak promatraju u konkretnoj jezičnoj uporabi i od iste se ne mogu odvojiti. Odozdolni pristup stava je da se gramatičke kategorije u jeziku uče i shvaćaju upravo uporabom u konkretnim komunikacijskim kontekstima, a nastaju i nestaju u skladu s komunikacijskim potrebama.

[Heyvaert 2003; Langacker 1987; Langacker 1988; Langacker 2008]

odozgorni pristup

[engl. *top-down approach*; njem. *Top-down-Ansatz*; šp. *enfoque de „arriba hacia abajo"/enfoque acendente*; fr. *approche descendante*; tal. *approccio dall'alto verso il basso/approcio top-down*; mađ. *felülról lefelé való megközelítés*; polj. *podejście odgórne*]

Odozgorni pristup počivas na dedukciji te polazi od općih pravila sustava i kreće se prema specifičnim i pojedinačnim primjerima. Svaka niža razina sve je detaljnija i razrađenija. U okviru lingvistike odozgorni se pristup ponajbolje ogleda u generativnoj gramatici koja polazi od skupa općenitih načela, univerzalija, na kojima se temelji gramatika nekog (svakog prirodnog) jezika. Princip generativne gramatike gramatiku jezika poima kao algoritamski uređaj koji sam sebe sadržava, a sastoji se primarno od pravila za konstrukciju dobro oblikovanih izraza. Gramatika jezika svedena je na najmanji mogući set izjava, a svaka je redundantnost izbjegnuta.

[Heyvaert 2003; Langacker 1987; Langacker 1988; Langacker 2008]

odrednik profila

[engl. *profile determinant*; njem. *Profildeterminante*; šp. *determinante del perfil*; fr. *déterminant de profil*; tal. *determinante del profilo*; mađ. *profil meghatározó*; polj. *wyznacznik profilu*]

Odrednik profila odgovara tradicionalnom pojmu *glave* konstrukcije, tj. riječi koja određuje kategorijalni status cijele fraze. Odrednik je dio fraze koji određuje koji će koncept profilirati cijela fraza što znači da označava isti koncept kao i cijela fraza. Langacker (2007) navodi primjer konstrukcije *stol blizu vrata* u kojoj je riječ *blizu* odrednik strukture *blizu vrata*, a *stol* odrednik cijele strukture *stol blizu vrata*.

[Langacker 2007; Langacker 2008]

okvir

[engl. *frame*; njem. *Rahmen/Frame*; šp. *marco*; fr. *cadre*; tal. *frame*; mađ. *fogalmi keret*; polj. *rama kognitywna*]

Među osnovnim pojmovima koje Fillmore drži neophodnima za cjelovitije sagledavanje odnosa jezika, mišljenja i razumijevanja, odnosno povezivanje takozvanog rječničkog i enciklopedijskog znanja, pored prototipa su okvir odnosno prizor. Drži i da je nemoguće u potpunosti shvatiti značenje bilo koje riječi ako se ne uzme u obzir svekoliko znanje vezano uz taj leksem. Riječ pobuđuje odnosno aktivira cijeli sustav vezanog znanja. Prizor je za Fillmorea shema ili okvirni sustav koncepata „koji uobličuju i strukturiraju razne vidove ljudskog iskustva“ (Žic Fuchs 1991: 44). Okvir, koji je u tijesnoj vezi a prizorom, pak shvaća kao koherentni skup „jezičnih mogućnosti izbora.“ Okvir je skup pozadinskih uvjerenja i iskustava potrebnih za interpretaciju nekog izraza.

[Fillmore 1976; Žic Fuchs 1991]

ontološka metafora

[engl. *ontological metaphor*; njem. *ontologische Metapher*; šp. *metáfora ontólogica*; fr. *métaphore ontologique*; tal. *metafora ontologica*; mađ. *ontológiai metafora*; polj. *metafora ontologiczna*]

Ontološka metafora podvrsta je ☞ **konceptualne metafore** Lakoffa i Johnsona. Ontološke metafore pružaju manje informacija o ciljnoj domeni od strukturalnih metafora, a njihova je glavna zadaća je da daju određeni ontološki status općim i apstraktnim ciljnim konceptima kako bi ih govornici mogli konceptualizirati kao objekte, tvari, spremnike i sl., a da pri tome ne moraju dalje specificirati

njihove osobine, bez preciziranja o kakvoj se vrsti objekta, tvari ili spremnika radi (u izričaju *Ima puno strpljenja i ljubavi u radu s djecom* strpljenje i ljubav se metaforizira kao tvari čija se količina može kvantificirati. Ontološke metafore pomažu razumijevanju jer nam omogućavaju da vidimo jasnije ocrtanu strukturu tamo gdje je zapravo ima vrlo malo ili je uopće nema. Brojne su ontološke metafore u kojima se konceptualno nedostupno pojmovi promatraju kao materijalni predmeti. Tako se primjerice um može konceptualizirati kao lomljivi predmet (UM JE LOMLJIV PREDMET): *puknuo je* ili kao stroj (UM JE STROJ): *zablokirao je na ispitu*, *nedostaje mu kotačić u glavi*. Među ontološkim metaforama ponajviše se ističu metafore omeđenog prostora (engl. *containter metaphors*) kao što je UM JE POSUDA: *imati soli u glavi, puniš mi glavu glupostima*, *to mi nikako ne ide u glavu* itd. Različite događaje također možemo konceptualizirati kao omeđene prostore: *biti izbačen iz utrke*, *ući u utrku*; *biti u nevolji*, *naći se u škripcu*, *izaći iz depresije*, *ući u stanje euforije*. ☞ **Personifikacija** se također može smatrati jednim pojavnim oblikom ontoloških metafora.

[Lakoff i Johnson 1980: 24; Kövecses 2002: 34–35]

oprimjerenja (instantiation)

[engl. *instantiation*; njem. *Instantiierung*; šp. *instanciación*; fr. *instanciation*; tal. *instanziazione*; mađ. *példányosítás*; polj. *uszczegółowienie/konkretyzacja*]

Oprimjerenja su specifični primjeri korištenja jezika u kojima obrazac upotrebe tvori odgovarajuću shemu. Drugim riječima, oprimjerenja su dakle posebni primjeri uporabe koji proizlaze is shematičnog prikaza/reprezentacije. Stav da mentalne sheme dopuštaju ili sankcioniraju korištenje određenih primjeraka jezika temelji se na pretpostavci o modelu jezika utemeljenom na uporabi koji je jedna od temeljnih postavki kognitivne lingvistike. Kao primjer op-

rimjerenja riječi *prsten* Langacker navodi „komad nakita okruglog oblika koji se nosi na prstu".

[Langacker 1991; Langacker 2008; Evans 2007]

opseg cilja

[engl. *the range of metaphor*; njem. *Bereich der Metapher*; šp. *rango/alcance de la metáfora*; fr. *gamme de métaphore*; tal. *gamma di metafore/gamma metaforica*; mađ. *metafora tartománya*; polj. *zakres metafory*]

U teoriji konceptualne metafore utvrđeno je da se različiti jezici, odnosno jezične zajednice, (sup)kulture, pa čak i pojedinci, pri konceptualizaciji određenih ciljnih domena koriste različitim izvorišnim domenama, što rezultira razvojem i uporabom različitih metaforičkih ☞ ***konceptualizacija*** i ☞ ***preslikavanja*** na kojima se temelji njihovo shvaćanje. Skup takvih izvorišnih domena naziva se opsegom cilja. Često se odražava pri uvidu u specifičnosti konceptualizacije emocija kao ciljnih domena (Matsuki 1995) unutarjezično i međujezično, a potvrđeno je i antropološkim uvidima u specifičnosti jezika i kultura (Emanatian 1995). Matsuki (1995) tako u japanskom potvrđuje niz domena koje za konceptualizaciju BIJESA predlažu Lakoff i Kövecses (1987), no uočava i ulogu koncepta HARA (trbuh) u japanskom, koji je svojstven samo japanskoj kulturi i jeziku. Emanatian slične specifičnosti vezane uz opseg cilja nalazi pri konceptualizaciji vidova domene SEKSA u afričkom jeziku Chagga. Iako su engleskom i jeziku Chagga zajednička određena preslikavanja (npr. POŽUDA JE JEDENJE/ ŽIVOTINJSKO PONAŠANJE/ VRUĆINA), za razliku od engleskog u kojemu obuhvaća oba spola, seksualna POŽUDA ograničena je samo na onu muškaraca, a kada ju osjećaju muškarci, ona ne uključuje VRUĆINU. Takve suptilne razlike u naoko podudarnim preslikavanjima rezultat su različitih načina uokviravanja koncepata u obje domene, i izvorišnoj i ciljnoj.

[Kövecses 2010; Lakoff i Kövecses 1987; Matsuki 1995; Emanatian 1995]

opseg predikacije

[engl. *scope of predication*; njem. *Anwendungsbereich der Prädikation*; šp. *alcance de la predicación*; fr. *viseur de prédication*; tal. *portata de predicazione*; mađ. *prédikáció hatóköre*; polj. *zakres predykacji*]

Langacker (1987) definira opseg *predikacije* određivanjem ☞ ***baze*** i ☞ ***profila***. Semantička vrijednost izraza ne počiva na bazi ili profilu nego u njihovoj kombinaciji. Profil je istaknuti dio koncepta, a baza je dio znanja koji se pretpostavlja u konceptualizaciji profila. Koncepti višeg reda služe kao opseg predikacije za hijerarhijski niže koncepte. Opseg predikacije je osnova ili pozadina prema kojoj govornik konstruira određenu scenu. Croft i Cruse (2004) ga pojašnjavaju na primjeru definicije pojma NEĆAKINJA. Da bismo shvatili taj pojam potrebno je poznavati sustav rodbinskih odnosa, ali nam ne treba cijeli sustav nego je dovoljan samo njegov mali dio. Taj je relevantni dio sustava razmjer predikacije. Belaj i Tanacković Faletar (2013) odnos profila i baze pojašnjavaju na primjeru konceptualne zavisnosti koja vlada među dijelovima tijela pa je tako tijelo baza za konceptualizaciju ruke, ruka za konceptualizaciju šake, šaka za konceptualizaciju prsta, a prst za konceptualizaciju nokta.

[Langacker 1987; Langacker 1999; Croft 2003; Croft i Cruse 2004; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

orijentacijska metafora

[engl. *orientational metaphor*; njem. *Orientierungsmetapher*; šp. *metáfora de orientación / metáfora orientacional*;

fr. *métaphore d'orientation*; tal. *metafora di orientamento*; mađ. *orientációs metafora*; polj. *metafora orientacyjna*]

Orijentacijske metafore su najjednostavniji od tri glavna tipa konceptualnih metafora (pored ☞ ***strukturnih*** i ☞ ***ontoloških metafora***). Utemeljene su na prostornom odnosu unutar ☞ ***izvorne domene*** (gore-dolje, unutra-van, ispred-iza) koji se preslikava na neku neprostornu ☞ ***ciljnu domenu***, a odraz su našeg fizičkog i kulturnog iskustva (Lakoff i Johnson 1980: 14). Ove metafore omogućavaju govorniku da učini neki skup ciljnih koncepata koherentnim u našem konceptualnom sustavu rabeći temeljne prostorne odnose, tj. ☞ ***predodžbene sheme***. Vertikalna je orijentacija prema gore tako povezana s pozitivnom evaluacijom, a ona prema dolje s negativnom, npr. VIŠE JE GORE, MANJE JE DOLJE, SREĆA JE GORE, TUGA JE DOLJE ili VISOKI STATUS JE GORE, NISKI STATUS JE DOLJE. Ovaj tip Grady (1997a, 1997b) svrstava u primarne metafore.

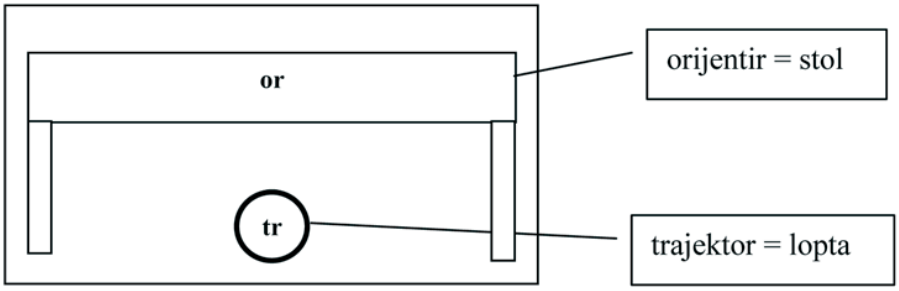
[Lakoff i Johnson 1980; Grady 1997a; Grady 1997b]

orijentir

[engl. *landmark*; njem. *Landmarke/Referenzpunkt*; šp. *landmark/figura secundaria*; fr. *l'objet au repère/landmark*; tal. *landmark/participario secundare*; mađ. *landmark/másodrendü figura*; polj. *figura drugoplanowa*]

Orijentirom se ili likom drugog plana (engl. *landmark* kod Langackera (1987)) naziva onaj lik koji ima ulogu referencijske točke prema kojoj se vrednuje položaj, kretanje, veličina ili koje drugo svojstvo trajektora. Orijentir je u prostornim kontekstima najčešće statičan i većih dimenzija. U primjeru *lopta ispod stola* stol je konceptualno potisnut u drugi plan, većih je dimenzija i smanjene dinamičnosti, pa kao takav primarno sugerira položaj konceptu- alno istaknute lopte, iz čega proizlazi da je stol orijentir, a lopta trajektor (v. sliku dolje). Da je zbog svoje masivnosti, statičnosti i veličine stol konceptualno predodređen za

lik drugoga plana, tj. za ulogu orijentira, pa mu samim time i na sintaktičkoj razini teže može pripasti uloga subjekta, još je očitije ako se promotri rečenica *Stol je iznad lopte* koju teško možemo zamisliti u komunikaciji jer zbog svojih već navedenih osobina stol obično služi kao referencijska točka prema kojoj se vrednuje položaj nekog manjeg predmeta, a ne obrnuto. U tom je primjeru očit utjecaj naravi ljudske konceptualizacije i enciklopedijskoga znanja na gramatičke odnose budući da je teško zamisliti kontekst u kojemu bi statičan i masivniji element scenarija došao u položaj rečeničnoga subjekta nauštrb manjeg i pokretljivijeg elementa.

Slika 15. Trajektor i orijentir.

[Langacker 1987]

otjelovljena konstrukcijska gramatika

[engl. *embodied construction grammar*; njem. *verkörperte Konstruktionsgrammatik*; šp. *grammatica de construcción encarnada*; fr. *grammaire de construction incarnée*; tal. *grammatica delle costruzioni incarnata*; mađ. *megtestesült konstrukciós nyelvtan*; polj. *ucieleśniona gramatyka konstrukcji*]

Otjelovljena konstrukcijska gramatika je okvir koji stremi računalnom modeliranju kognitivnih i neuralnih mehanizama na kojima počiva ljudska jezična aktivnost. Jedna od temeljnih zasada modela je da ☞ ***mentalna simulacija*** ima središnju ulogu u jezičnoj obradi. Teorijska je podloga ☞ ***neuralna teorija jezika***.

[Bergen, Chang i Narayan 2005; Bergen i Chang 2005; Bergen i Chang 2015]

otjelovljenost

[engl. *embodiment*; njem. *Verkörperung*; šp. *corporeización*; fr. *incarnation*; tal. *incarnazione/embodiment*; mađ. *testesültség*; polj. *ucieleśnienie*]

Filozofski temelj kognitivne lingvistike, koji se posebno očituje u radu Lakoffa i Johnsona, je otjelovljeni ili ☞ ***iskustveni realizam***. Jezične su strukture, kao i ljudska kognicija općenito, velikim dijelom determinirane ljudskim otjelovljenjem, tj. načinima na koje funkcioniramo, opstajemo, ulazimo u interakciju sa svijetom također motivira strukture koje nalazimo u jeziku. Ako izvanjski svijet nije samo privid nego stvarno postoji, taj izvanjski svijet i objektivno je isti za sve iako ga ne možemo spoznati u cijelosti, nego samo ograničeno, naše znanje, a i jezik kojim govorimo o svijetu odražavat će ono što nas sputava u dosizanju apsolutnog znanja, ali istovremeno nam i omogućava da dođemo da saznanja, a to je činjenica da su ljudska bića tjelesna bića. Ljudsko je tijelo (uz sva svoja ograničenja) mjerilo u interakciji sa svijetom. U otjelovljenom realizmu iskustvo, značenje i misli nastaju tijekom stalne interakcije organizma i okoliša. Ovaj pristup ne polazi od razdvajanja uma i tijela, te smo uvijek u "dodiru" sa svijetom putem otjelovljenog djelovanja i iskustava. Pojam otjelovljenja možemo shvaćati i šire. Zlatev (1997) prigovara Lakoffu i Johnsonu jer zanemaruju vezu ljudskog tijela i društvenog konteksta i okoline u kojoj se nalaze. Zlatev zato govori i o smještenom ili postavljenom otjelovljenju

(engl. *situated embodiment*): naša tijela, uz tjelesna, i ostala iskustva, nužno se nalaze u okolini koja ne uključuje samo fizičku okolinu nego i sveukupnu društvenu i kulturnu nadgradnju u kojoj govornik funkcionira (v. također Rohrer 2007: 27). Činjenice ljudskog otjelovljenja motiviraju jezične izraze poglavito putem: ☞ ***ikoničnosti***, ☞ ***predodžbenih shema***, ☞ ***konceptualnih metafora*** i ☞ ***metonimija***.

[Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Johnson 1999; Zlatev 1997; Rohrer 2007]

P

paragon

[engl. *paragon*; njem. *Paragon / musterhaftes Vorbild*; šp. *parangon*; fr. *parangon*; tal. *paragone*; mađ. *paragon*; polj. *wzór*]

☞ **uzor**

personifikacija

[engl. *personification*; njem. *Personifizierung*; šp. *personificación*; fr. *personnification*; tal. *personificazione*; mađ. *perszonifikáció / megszemélyesítés*; polj. *personifikacja*]

Personifikacija, pridavanje ljudskih osobina i odlika (poput osjećaja, želja ili govora itd.), neživim stvarima ili životinjama, jedna je od tradicionalnih stilskih figura, odavno prisutna u retoričkoj literaturi. U okviru teorije konceptualnih metafora personifikacija je jedna od najčešćih općenitih ☞ ***ontoloških metafora*** pomoću kojih se neka stvar ili entitet prikazuju kao ličnost, kao što je slučaj u primjerima *Život ga je opet prevario*, *Vrijeme liječi sve rane*, *Niste jedini kome je kriza pojela vrijednost stana*, *Imam to na stolu jedno bolesno računalo, Orwellova knjiga govori o autoritarnoj vladi koja špijunira svoje građane i prisiljava ih da prihvaćaju kontradiktorne verzije istine*. Lakoff i Johnson (1980: 33) ukazuju da se velikom broju slučajeva radi o specifičnijoj metafori (ŽIVOT JE VARALICA, VRIJEME JE ISCJELITELJ, KRIZA JE ŽDERAČ, STROJ JE BOLESNIK odnosno KNJIGA JE GOVORNIK). Lakoff i Turner (1989: 36) pokazuju kako se personifikacija može udružiti s konceptualnom metaforom DOGAĐAJI SU DJELOVANJE te omogućiti predočavanje događaja bez agensa kao izazvanih djelovanjem ne-

kog agensa (*Računalo se odbija ispravno pokrenuti*). Lakoff i Johnson (1980: 35) upozoravaju da personifikacija nije na djelu u slučaju ☞ ***metonimija*** poput '*Plave kacige' su pucale kako bi rastjerale prosvjednike koji su bacali kamenje na oklopna kola UN-a*.

[Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Turner 1989]

pjesnička metafora

[engl. *novel metaphor*; njem. *neuartige Metapher*; šp. *metáfora novedosa*; fr. *nouvelle métaphore*; tal. *metafora nuova*; mađ. *új metafora*; polj. *nowa metafora*]

Pjesničke metafore slučajevi su metaforičkih jezičnih izrakoji su se, još od Aristotela, tradicionalno smatrali klasičnim primjerima metafore. Predstavljaju slučajeve 'inovativne' uporabe jezika pri čemu se riječi ne koristi u njihovu uobičajenom, konvencionalnom značenju. Teorija konceptualne metafore slučajeve pjesničke metafore u osnovi smatra proširenjem konvencionalnoga sustava razmišljanja koji je sam po sebi metaforički ustrojen i ključan za interpretaciju pjesničkih metafora. Pjesnička se metafora, dakle, ne razlikuje bitno od svakodnevnih jezičnih izraza. Ako su inovativni jezični izrazi rezultat konvencionalnih konceptualnih preslikavanja, pripisuje ih se kognitivnim procesima prerađivanja, koji se uglavnom koriste u književnosti. Neki od njih su proširivanje (engl. *extending*), propitivanje (engl. *questioning*), razrada (engl. *elaboration*) i kombiniranje (engl. *combining*) (Lakoff i Turner 1989: 67 i dalje; Kövecses 2002: 47–49). U navedenim procesima radi se o dodavanju novih elemenata u postojeća preslikavanja, dodavanju specifičnog znanja o postojećim preslikavanjima, propitivanju valjanosti postojećih metafora ili kombiniranju više metafora u nove strukture.

[Lakoff i Turner 1989; Kövecses 2002; Žic Fuchs 1992]

podređena kategorija

[engl. *subordinate level category*; njem. *untergeordnete Kategorie*; šp. *categoría de nivel subordinado*; fr. *catégorie de niveau inférieur*; tal. *categoria di livello subordinato*; mađ. *alárendelt kategória*; polj. *kategoria poziomu podrzędnego*]

☞ **Kategorije** su, osim horizontalnog ustroja putem ☞ ***prototipa***, ustrojene i vertikalno, odnosno hijerarhijski, u tri razine: ☞ ***nadređenu razinu,*** temeljnu i podređenu razinu. Ako bi temeljna razina, na primjer, bila PAS, podređena razina bila bi TERIJER ili CANE COSO, a nadređena razina bila bi ŽIVOTINJA. Kategorije podređene razine manje su dobre nego kategorije temeljne razine zato što, iako članovi imaju visoku međusobnu sličnost, imaju nisku različitost od članova susjednih kategorija. Podređene su kategorije puno manje informativne u odnosu na njihovu neposrednu hiperonimsku kategoriju (kada bismo tražili od nekoga da napiše popis karakterističnih atributa za gore navedeni primjer TERIJER, taj popis vrlo bi se malo razlikovao od hiperonimske stavke koja pripada temeljnoj razini).

[Croft i Cruse 2004; Rosch i sur. 1976; Rosch 1977; Taylor 1995; Ungerer i Schmid 1996]

pojmovna metafora

[engl. *conceptual metaphor*; njem. *konzeptuelle Metapher* šp. *metáfora conceptual*; fr. *métaphore conceptuelle*; tal. *metafora concettuale*; mađ. *fogalmi/konceptuális metafora*; polj. *metafora pojęciowa*]

☞ ***metafora***

pojmovna metonimija

[engl. *conceptual metonymy*; njem. *konzeptuelle Metonymie*; šp. *metonimia conceptual*; fr. *métonymie conceptuelle*; tal. *metonimia concettuale*; mađ. *konceptuális metonímia*; polj. *metonimia pojęciowa*]

☞ ***metonimija***

polisemija

[engl. *polysemy*; njem. *Polysemie*; šp. *polisemia*; fr. *polysémie*; tal. *polisemi*a; mađ. *poliszémia*; polj. *polisemia*]

Polisemija ili višeznačnost je pojava u kojoj jedna jezična jedinica ima više različitih, ali srodnih značenja. Tradicionalno se ona vezala samo uz proučavanje značenja riječi i semantiku, ali kognitivna lingvistika smatra da polisemija nije vezana samo uz značenje riječi nego se nalazi na svim jezičnim razinama i temeljna je značajka svih jezika. Polisemijom se detaljnije bavi grana kognitivne lingvistike ***kognitivna semantika***. Kognitivni pristup se pokazao odgovarajućim za proučavanje polisemije jer višeznačne izraze promatra kao kategorije povezane ***obiteljskom sličnošću*** koje su se rasporedile oko ***prototipa***. Na taj se način semantička vrijednost riječi ne svodi samo na jednu jedinstvenu strukturu nego se ona sastoji od niza povezanih značenja. Polisemija nastaje na temelju čovjekova shvaćanja putem metafore i metonimije kao naših spoznajnih sposobnosti.

[Cuyckens i Zawada 1997; Taylor 2003; Allwood 2003]

porodična sličnost

[engl. *family resemblance*; njem. *Familienähnlichkeit*; šp. *semejanza de familia*; fr. *ressemblance de famille*; tal. *so-*

miglianza di famiglia; mađ. *családi hasonlóság*; polj. p*odobieństwo rodzinne*]

Kognitivni pristup kategorijama razlikuje se od objektivističkog pristupa. Kako bi pojasnio pojam obiteljske sličnosti, Wittgenstein raspravlja o kategoriji igara propitujući što je zajedničko različitim vrstama igara, tj. što određenu aktivnost određuje kao igru. Zaključuje da su igre povezane složenom mrežom sličnih karakteristika koje se preklapaju i križaju baš kao i različita obilježja koja dijele članovi obitelji, npr. građa, boja očiju, karakter itd. Dakle, ne dijele svi članovi ista obilježja, ali se određena obilježja uočavaju i preklapaju kod nekoliko članova, svaki član treba imati barem jedno zajedničko obilježje s jednim od drugih članova. Prema Teoriji ☞ ***prototipa*** (Rosch 1975) članovi kategorije se određuju prema stupnju odražavanja prototipne strukture kategorije kojoj pripadaju, tj. koliko istaknutih obilježja prototipa članovi kategorije dijele. Svi članovi kategorije nemaju isti status pa postoje bolji i lošiji predstavnici kategorije, što je Rosch potvrdila u svojim eksperimentima kada su ispitanici odredili vrapce i crvendaće kao najbolje primjere kategorije ptica, a nojeve i pingvine kao najlošije.

[Rosch 1975; Lakoff 1987a]

postmetonimija

[engl. *post-metonymy*; njem. *Postmetonymie*; šp. postmetonmia; fr. *post-métonymie*; tal. *post-metonimia*; mađ. *posztmetonimia*; polj. *postmetonimia*]

Pojam postmetonimije uveo je Riemer (2001 i 2002), a označava konvencionalizirane ili mrtve metonimijske prijenose koji se mogu dijakronijski rekonstruirati, ali gdje je veza koncepta koji je poslužio kao metonimijski izvor i metonimijskog cilja za suvremene govornike manje-više neprepoznatljiva i/ili konceptualno raskinuta te se izraz može primijeniti i u situacijama u kojima je ono na čemu se originalna metonimija temelji posve odsutno (tj. ne događa se doslovno već u prenesenom značenju). Zbog ovog širenja

konteksta porabe može se smatrati prijelazom između metonimija i metafore. Kako kaže Riemer (2002: 381, 394), to više nije prava metonimija, ali još nije metafora. Riemer čak i eksplicitno tvrdi da se metafora i ne može razviti iz metonimije (2002: 402), dok Goossens (1990, 2002) smatra da je to moguće te postulira kao jedan od njegova četiri tipa ☞ ***metaftonimije***. Problem je u ovom određenju što prema Riemeru postmetonimije mogu nastati na više načina i stoga ne moraju zadovoljiti sve gore spomenute uvjete. Prema Dirvenu (2002: 109), Warren (2002: 115) i Panther i Thornburg (2002: 282) dovoljno je da se veza između originalnog metonimijskog izvora i metonimijskog cilja izgubi ili da postane nejasna. Tako postmetonimiju i sam Riemer definira na jednom mjestu (2002: 394), no odmah nastavlja i da su te ekstenzije rezultat procesa konvencionalizacije ili poopćavanja prilikom kojega se metonimijski utemeljeno značenje primjenjuje na slučajeve u kojima je metonimijski temelj odsutan. Ovaj drugi uvjet može pratiti prvi, ali to ne mora uvijek biti tako. Štoviše, jako je puno primjera u kojima to nije slučaj. Kao primjer možemo navesti imenicu *grad*. Današnje njezino značenje rezultat je metonimijskog pomaka od značenja 'utvrde, feudalnog grada', tipično na brijegu dok se pod njim razvija naselje, na koje se metonimijski prenosi značenje. No možemo ići i dalje u povijest kako bismo našli i neke ranije metonimijske pomake koji su se također izgubili. Feudalni grad ili utvrda je obično bila opasana zidom, tj. bila je ograđena. Prema etimološkim izvorima prvobitno je značenje 'ograđeno mjesto'. Dakle od ograđenog mjesta imamo metonimijsko širenje s ograđenog mjesta na ograđeno mjesto i ogradu, tj. zidine, pa onda ograđeno mjesto, ogradu i sve što je izgrađeno unutar ograde, nakon čega dolazi proširenje tijekom kojega se pridodaje i sve što je sagrađeno ispod i uokolo utvrde. Na kraju dolaze metonimijska redukcija tj. konceptualna disocijacija urbane površine ispod utvrde te metonimijsko poopćavanje na bilo koju urbanu sredinu te smo tako došli do današnjeg značenja riječi. Kao još jedan primjer postmetonimije bez širenja konteksta porabe u gornjem smislu možemo spomenuti riječ *trg*. Dominantno današnje

značenje ‘slobodan i ravan javni prostor u gradu, osobito na križanju ulica i okružen zgradama,’ očigledno je rezultat disocijacije, tj. razdvajanja tog značenja i značenja ‘mjesto gdje se izravno prodaju ili kupuju poljoprivredni i drugi proizvodi, tržnica,’ uslijed promjena u suvremenom načinu života gdje je tržnica posebno mjesto (otvoreno ili natkriveno), u pravilu ne u središtu grada, gdje se prodaju gore navedene robe, ali koje inače nema nekakvu drugu funkciju istovremeno s kupovanjem i prodajom ili nakon toga, recimo promet i sl. Do značenja ‘mjesto gdje se izravno prodaju ili kupuju poljoprivredni i drugi proizvodi, tržnica,’, dolazimo metonimijskim prijenosom s predmeta aktivnosti, tj. robe kojom se tamo trguje, što je prema Skoku (1973: 498) prvobitno značenje praslavenske riječi **tъrgъ* odnosno staroslavenske *trъgъ*. To naravno može biti slučaj, čak i vrlo često, no polisemija može i izostati. U gornjem shematskom prikazu dali smo imenicu *desnica* kao primjer. *Desnica* i *ljevica* su leksemi koji se koriste kako bi se referiralo na desnu i lijevu ruku, a metonimijski su prošireni kako bi se referiralo na dvije suprotstavljene političke opcije. Metonimijski korijen vuče iz starog običaja da zastupnici u parlamentima sjede na jednoj ili na drugoj strani prema tome kojoj stranci pripadaju. Gledano iz perspektive predsjedavajućeg parlamenta Ujedinjenog kraljevstva, ministri u vladi sjede u prvom redu desno. Uobičajeno je da im zaleđe čuvaju predstavnici stranke ili stranaka koje imaju većinu, dok parlamentarna manjina tj. opozicija (prije svega laburisti) sjedi lijevo, zajedno s neovisnim zastupnicima, a slično je i u mnogim drugim parlamentima (npr. u Australiji, ili Ugandi). Ovu logiku slijede i grafički prikazi odnosa u parlamentima. U većini slučajeva u prošlosti na vlasti su u puno zemalja bile desno orijentirane stranke, dok je ljevica uglavnom bila u oporbi. No ovi rasporedi uglavnom slijede nepisana pravila koja i nisu univerzalna pa tako u parlamentu Novog Zelanda laburisti sjede desno. U Europskom parlamentu raspored je rezultat dogovora frakcija, a trenutno slijedi tradiciju pa Socijaldemokrati i Zeleni sjede lijevo od predsjedavajućega. Povijesni korijeni ovog rasporeda ne moraju svima biti jasni, a niti se ti obi-

čaji moraju poštivati, što znači da se metonimijska veza gubi. Problem je kod ova tri primjera i to što Dirven smatra da postmetonimije imaju figurativno značenje, a to bismo teško mogli reći za njih. Isto je tako problematičan njegov stav da su postmetonimije polisemne. Jedna od vizualnih postmetonimija je ikona diskete koju nalazimo u lijevom gornjem kutu radne površine u različitim računalnim programima (🖫). Disketa (engl. *floppy disk*) je bila jedan od rasprostranjenih medija za pohranu podataka no danas je već dio povijesti i niti jedno računalo proizvedeno u posljednjih petnaestak godina ih ne koristi. Operacija snimanja podataka danas uključuje tvrde diskove, optičke diskova ili memorijske medije koji se priključuju preko USB ulaza, no ikona je još uvijek tu kao vizualna metonimija za snimanje podataka (MEDIJ UMJESTO OPERACIJE). Kako je veza između metonimijskog izvora i cilja i fizički nedostupna, radi se o postmetonimiji, no izostaje bilo kakva polisemija, kao i u slučaju primjera *grad* i *trg* (barem kada se gledaju samo pomaci koji su gore opisani). Pojavu širenja konteksta uporabe uz istovremeno sužavanje značenja na samo jedan aspekt možemo zapaziti i slučaju imenice *Biblija*. U primjerima poput *S tim je Andersonova Konstitucija iz godine 1723. zapravo postala* ***biblija*** *engleskoga i svjetskoga slobodnog zidarstva*; *Kći rockera Ozzyja Osbournea našla se prošloga mjeseca na listi najbolje odjevenih zvijezda koju je objavio časopis People,* ***biblija*** *poznatih iz svijeta filma i mode; Učenici mogu na sličan način „definirati" kino, kazalište, radio, knjigu, novine, strip ili pak pronaći već poznate izreke i definicije tih medija (npr. kinematografija — tvornica sanja, strip —* ***biblija*** *duhovno siromašnih, kazališna pozornica — daske što život znače, knjiga — glas daljine i mrtvih i sl.* njeno je značenje svedeno na nešto poput 'autoritarni izvor informacija ili etalon', tj. postala je paragon (na temelju metonimijskog modela ☞ ***paragona***, v. Brdar 2017b) bez da na kraju imamo potpuno jasan slučaj metaforizacije upravo zbog raznolikosti konteksta u kojem se pojavljuje. O pomaku prema paragonu govori i činjenica da govornici taj leksem pišu i velikim i malim slovom, što ukazuje da su svjesni promjene statusa iz vlas-

tite imenice u apelativ, tj. opću imenicu. Za razliku od tipično neočekivanog značenjskog učinka metafore, ovdje je značenje dosta predvidljivo bez obzira na domenu primjene. Izravna veza s izvorom nije prisutna, ali svejedno nije posve netransparentna. Post-metonimijski status bi mogao imati i idiomatski izraz *sjekira upala u med*. Značenje ovog izraza je 'doći najednom do velike dobiti ili koristi iznenada imati sreće', no njegovo je porijeklo današnjim govornicima netransparentno. Mogli bismo pretpostaviti da je metonimijski motivirano, ako uzmemo da se je potraga za medom u prošlosti dok se još nisu uzgajale pčele sastojala od pretraživanje debala u šumi ne bi li se pronašla neka šupljina koja bi bila pogodna pčelama za pravljenje gnijezda. Prodrijeti u šupljinu se može udarcem sjekirom, pa ako je pokušaj bio uspješan sjekira bi praktično upala u med. To što se spominje u izrazu je zapravo posljednja faza složenog scenarija potrage pa se radi o metonimiji DIO UMJESTO CJELINE, no ta se veza izgubila, a izraz je postao toliko općen da se može koristiti u bilo kojoj situaciji.

[Riemer 2001; Riemer 2002; Dirven 2002; Goossens 1990; Goossens 2002; Panther i Thornburg 2002; Warren 2001; Brdar 2017b]

potpuno sankcioniranje

[engl. *full sanction*; njem. *Vollsanktion*; šp. *sanción completa*; fr. *sanction totale* ; tal. *sanzione completa*; mađ. *teljes jóváhagyás*; polj. *motywacja pełna*]

U okviru Langackerove ☞ ***kognitivne gramatike*** važna je razlika između potpunog i ☞ ***djelomičnog sankcioniranja***. Navedeno se razlikovanje zapravo smatra različitim vrstama ☞ ***kategorizacije***. Za Langackera (1987: 68) je ☞ ***sankcioniranje*** stvar stupnjevanja i govornikove prosudbe, kao i kategorizacija općenito. Konvencionalna jedinica metu može sankcionirati potpuno ili djelomično.

Potpuno ☞ ***sankcioniranje*** je slučaj kada ono što se konceptualizira detaljnije elaborira ☞ ***semantički pol*** neke konvencionalizirane ☞ ***simboličke jedinice***, ali ne odstupa od njega. U slučaju neke devijacije ili odstupanja govorimo ☞ o ***djelomičnom sankcioniranju***.

[Langacker 1987; Langacker 1991; Langacker 2008; Croft i Cruse 2004; Geld 2006]

pozadina

[engl. *ground*; njem. *Hintergrund*; šp. *base*; fr. *fond* ; tal. *sfondo*; mađ. *háttér*; polj. *tło*]

Odnos lika i pozadine, kao vrlo utjecajan koncept u kognitivnim pristupima gramatici, zasniva se na jednom od temeljnih organizacijskih načela vizualne percepcije i u okvirima geštaltističke psihologije Koftka (1886–1941), Max Wertheimer (1880–1943), Wolfgang Kühler (1887–1967). Prema geštaltističkim postavkama ljudski perceptivni aparat, odnosno promatrač automatski razdvaja određenu scenu u prostoru na lik i pozadinu. Promatrač razlaže vidno polje u lik i pozadinu i tek se mali dio prizora koji privlači pozornost promatrača ističe oštro i strukturirano, dok ostatak prizora ostaje u nejasno strukturiranoj pozadini.

S obzirom na prostornu utemeljenost ljudske konceptualizacije, tj. vizualne percepcije entiteta i njihovih odnosa u izvanjezičnoj stvarnosti, cjelokupna je ljudska predodžba ustrojena na odnosu lika i pozadine. Pojmovi trajektor i orijentir analogni su pak pojmovima *figure* (lik) i *ground* (pozadina), koje u istom značenju upotrebljava L. Talmy (2001 : 184) definirajući ih na sljedeći način: pozadinom naziva referencijski entitet, onaj koji je statičan i smješten u odnosu na referencijski okvir, a u odnosu na koji se označava mjesto, dok je lik onaj koji se kreće ili je konceptualno pokretljiv, a čije je mjesto, put ili orijentacija zamišljena kao varijabla čija je konkretna vrijednost relevantan ishod (rezultat). Langacker kao uvelike analogne pojmove koristi

trajektor i orijentir. Budući da trajektor svojom istaknutošću, odnosno profiliranošću u scenariju na konceptualnoj razini ima primat u odnosu na orijentir, Talmy (2001: 1 83) te dvije temeljne podstrukture naziva još i primarnim i sekundarnim objektom.

[Langacker 1987; Talmy 2001;]

predikacijska metonimija

[engl. *predicational metonymy*; njem. *prädikative Metonymie*; šp. *metonimia predicativa*; fr. *métonymie prédicative*; tal. *metonimia predicativa*; mađ. *prédikaciós metonimia*; polj. *predykacyjna metonimia*]

Predikacijska metonimija je jedan od dva tipa ☞ ***propozicijske metonimije*** u okviru pragmatički utemeljene tipologije kakvu predlažu Thornburg i Panther (1997) i Panther i Thornburg (1998 i 1999). U slučaju predikacijskih metonimija jedan predikatni izraz, npr. neprijelazni glagol ili prijelazni glagol popraćen nekom dopunom ili kopulativni glagol popraćen pridjevskim izrazom, metonimijski stoji umjesto nekog drugog predikacijskog sadržaja. Iako tipologija metonimija kakvu su predložili Radden i Kövecses (1999) ne spominje izravno ovaj specifični tip metonimije, može ju se prepoznati kao konfiguraciju koja stavlja u suodnos cijeli ☞ ***idealizirani kognitivni model*** (IKM) i njegove konceptualne sastavne elemente.

[Thornburg i Panther 1997; Panther i Thornburg 1998; Panther i Thornburg 19989; Radden i Kövecses 1999]

predodžbena shema

[engl. *image schema*; njem. *Bildschema*; šp. *esquema de imágenes*; fr. *image-schéma*; tal. *schema di immagine*; mađ. *képi séma*; polj. *schemat wyobrażeniowy*]

Predodžbene sheme (Johnson 1987) su opće dinamične strukture tjelesnog iskustva koje su nastale kao rezultat naše perceptualne interakcije i motornih programa s okolinom i pomoću kojih strukturiramo manje konkretne aspekte našeg iskustva, a nalazimo ih u cijelom nizu domena gdje čine naše iskustvo koherentnim. Predodžbene sheme su: 'predožbene naravi', tj. reprezentacije kinetičkih i perceptualnih iskustava; 'ne-propozicionalne;' 'shematične', jer nisu ograničene na neku određenu aktivnost ili perecpciju; abstraktne jer im nedostaje "specifičnost bogatih predodžbi i mentalnih slika." Kako ih je teško definirati predodžbene sheme se obično objašnjava pomoću primjera. Najvažnije predodžbene sheme (obično dolaze u parovima) uključuju: UNUTRA-VANI, GORE-DOLJE, NAPRIJED-NATRAG, SPREMNIK, RAVNOTEŽA, SILA, PROTUSILA, PRIVLAČENJE, VEZA, BROJIVO-NEBROJIVO, CILJ, STAZA, LIK, POZADINA, DIO-CJELINA, PUNO-PRAZNO, GORE-DOLJE sheme su na koje nas navodi naše iskustvo s gravitacijom. LIK-POZADINA te IZVOR-PUT-CILJ se temelje na načinu na koji funkcioniraju naša čula te iskustva našeg kretanja po okolišu. Jedno od temeljnih ljudskih iskustava već od najranije dobi jest doživljaj vlastitog tijela u trodimenzionalnom prostoru. Naše je tijelo fizički omeđeno i odvojeno od vanjskog svijeta, a ima i svoju unutrašnjost u kojoj se zadržavaju tvari povezane s metabolizmom. To vrlo rano iskustvo tako je temelj za shemu SPREMNIKA: spremnik je fizički entitet s omeđenim granicama koje odvajaju njegovu unutrašnjost od vanjskog svijeta. Kao što ističe Johnson (1987: 21), bezbroj je predmeta s kojima se svakodnevno susrećemo, a koje doživljavamo kao spremnike, od bočica, posuđa i kutija preko ormara do stanova itd. Predodžbene sheme, pa tako i SPREMNIK, ne samo da omogućuju strukturiranje stvarnog prostora i konkretnih odnosa u njima nego nam i pomaže u strukturiranju apstraktnih koncepata udružena s ☞ ***konceptualnom metaforom***. Tako ta predodžbena shema služi kao temelj za razumijevanje sintagmi sa sastavnicom *u*, u kojima se stanja i emocije konceptualiziraju kao spremnici, npr. *biti u formi, biti u ljubavi, biti u milosti, pasti u očaj, izaći iz depresije* itd. Predodžbena shema

SPREMNIKA u hrvatskom jeziku se najjasnije očituje u konstrukcijama s prijedlogom *u* i prijedlogom *iz* (v. Rudzka-Ostyn 2003; Šarić 2008).

[Johnson 1987; Šarić 2008; Rudzka-Ostyn 2003; Kapetanović 2013; Parizoska i Novoselec 2010]

predodžbenost

[engl. *imagery*; njem. *Bildsymbolik*; šp. *imaginería*; fr. *imagerie*; tal. *immaginario/rappresentazioni immaginative*; mađ. *ábrázolás*; polj. *obrazowego*]

S obzirom na to da je u kognitivnoj lingvistici pristup značenju konceptualan, značenjem jezičnog izraza smatra se predodžba koja nastaje u umu govornika. Prema Langackeru predodžbenost se odnosi na ljudsku sposobnost strukturiranja i izgradnje značenja sadržaja određene domene na različite načine. Predodžbe određene situacije mogu se razlikovati prema tome što se odabire kao istaknuto, prema važnosti jednoga elementa, stupnju apstraktnosti ili specifičnosti, perspektivi itd. U kognitivnoj gramatici predodžbenost se sastoji od sljedećih dimenzije: profiliranje, specifičnost i skala i opseg predikacije.

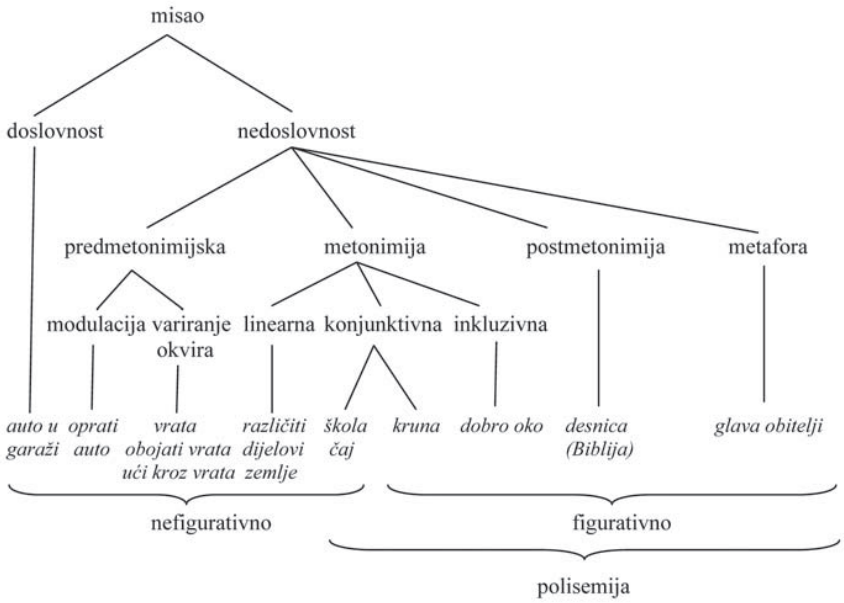
[Langacker 1987, 1988b]

preneseno značenje

[engl. *figurative meaning*; njem. *figurative Bedeutung*; šp. *significado/sentido figurado*; fr. *sens figuratif*; tal. *significato figurativo*; mađ. *átvitt értelem*; polj. *znaczenie przenośne*]

Pojam prenesenog značenja temelji se na ideji od koje su polazili tradicijski pristupi značenju po kojoj je jedino 'pravo' značenje doslovno značenje. U slučaju prenesenog značenja radi se o uporabi riječi i fraza mimo njihova os-

novnog, doslovnog značenja na maštovitiji način odnosno kako bi se postigao neki poseban učinak. Prenesenost se obično rabi kao sinonim za figurativnost. U okviru laičkog modela jezika doslovno i preneseno značenje su raznoznačnice koje su same po sebi razumljive, no u praksi se crte između doslovnog i prenesenog odnosno figurativnog značenje ne mogu uvijek jednoznačno povući. Dirven (2002) govori o kontinuumu doslovnoga i prenesenoga koji je podijeljen na nefigurativne i figurativne izraze te se proteže od doslovnog primjera (*auto u garaži*) kao početne točke na jednoj strani do metafore (*glava obitelji*) koja se nalazi na krajnjoj točki druge strane kontinuuma. Oblike nedoslovnog značenja Dirven dijeli na predmetonimiju, metonimiju, (linearnu, konjuktivnu i inkluzivnu metonimiju), postmetonimiju i metaforu.

Slika 16. Dirvenov kontinuum doslovnog i prenesenog značenja.

Dirvenove predmetonimije odgovaraju onome što Langacker (1984, 1991: 189) naziva pojavom ☞ ***aktivne zone***. Radi se o određenoj vrsti diskrepancije između uvriježenog profila nekog entiteta i stvarno aktiviranoga. Drugim riječima, zbog uporabe nekog izraza u određenom kontekstu može se samo djelomično aktivirati ono što taj izraz inače profilira. Kada usporedimo rečenice *Prodao je auto*, *Upalio je auto* i *Oprao je auto*, jasno je da se samo u prvoj rečenici misli na cijeli auto te da aktivna zona ne odudara od profila. U druge dvije se rečenice ne misli na cijeli auto nego samo na neke njegove aspekte. Slično je i u slučaju imenica poput *vrata*, *knjiga*, itd. koje u različitim kontekstima aktiviraju različite interpretacije vezane uz različite okvire. Prvi je tip metonimije koju razlikuje Dirven linearna metonimija, a odnosi se na sintagme koje same po sebi ne dozivaju nikakvu metonimijsku interpretaciju niti ih karakterizira polisemija, no mogu biti metonimijski reinterpretirane u kontekstu, kao što je to slučaju u rečenici ***Različiti dijelovi zemlje*** *mogu zbog te situacije drugačije glasovati na izborima*. Konjunktivne metonimije odlikuje sustavnost semantičkih ekstenzija, a metonimijsku interpretaciju ne mora aktivirati nikakav neposredni sintagmatski kontekst već je dovoljan situacijski kontekst pa tako u slučaju leksema *čaj* u kontekstu uzgoja mislimo na biljku i ubrane listove, njihovo sušenje, itd., dok se u kontekstu svakodnevne konzumacije jela i pića prebacujemo na interpretaciju *čaja* kao napitka odnosno međuobjeda (uz čaj se poslužuju keksi, kolači ili sendviči, a kao *high tea* označava glavni večernji objed u Velikoj Britaniji i Australiji. U slučaju inkluzivne metonimije zamjećujemo izrazit pomak u značenju: dok oko doslovno uporabljeno označava fizički dio tijela, u izrazu *imati dobro oko*, bilježimo pomak prema perceptivnoj sposobnosti vizualnog zapažanja, što je svakako puno apstraktniji koncept od pojma organa vida. To znači da ovdje imamo posla s figurativnim značenjem. Pojam ☞ ***postmetonimije*** uveo je Riemer (2001 i 2002), a označava konvencionalizirane ili mrtve metonimijske prijenose koji se mogu dijakronijski rekonstruirati, ali gdje je veza koncepta koji je poslužio kao metonimijski izvor i me-

tonimijskog cilja za suvremene govornike manje-više neprepoznatljiva i/ili konceptualno raskinuta te se izraz može primijeniti i u situacijama u kojima je ono na čemu se originalna metonimija temelji posve odsutno (tj. ne događa se doslovno već u prenesenom značenju).

[Dirven 2002]

preslikavanje

[engl. *mapping*; njem. *Abbildung/Zuordnung*; šp. *proyección/correspondencia*; fr. *projection*; tal. *mappatura*; mađ. *leképzés*; polj. *rzutowanie*]

Preslikavanje se u teoriji konceptualne metafore odnosi na konceptualne korespondencije odnosno stabilne poveznice između elemenata dviju domena. Uspostavljanje i postojanje preslikavanja omogućava nam da shvatimo i razmišljamo o jednoj domeni na osnovu druge. U standardnoj teoriji konceptualne metafore razlikujemo dva temeljna tipa motivacije za preslikavanja: korelacije/koaktivacije u iskustvu ili konceptualnoj strukturi i uočenu (neobjektivnu) ☞ ***sličnost***. Tako npr. kao rezultat brojnih iskustava slaganja predmeta ili materijala jedan na drugi ili na hrpu, pri čemu vizualno uočavamo korelaciju između tih dvaju dimenzija, iskustveno shvaćamo količinu na temelju visine, ili privrženost/ nježnost na temelju blizine, kao rezultat (nesvjesnih) koaktivacija i korelacija tih dvaju osjeta pri tjelesnom kontaktu (npr. majke s djetetom, ili s voljenom osobom).

[Lakoff i Johnson 1980; Kövecses 2010; Šarić 2019; Tonković, Brdar i Despot Štrkalj]

pretpostavka kognitivnosti

[engl. *the cognitive commitment*; njem. *kognitive Verpflichtung*; šp. *compromiso cognitivo*; fr. *engagement*

cognitive; tal. *impegno cognitivista*; mađ. *kognitiv elkötelezettség*; polj. *postulat kognitywistyczny*]

Pretpostavka kognitivnost, uz pretpostavku uopćavanja, predstavlja jedno od dvaju temeljnih načela kognitivnolingvističkog pristupa lingvistici. Njezinom formulacijom Lakoff (1987) zagovara pružanje opisa temeljnih jezičnih načela u skladu s onime što znamo o mozgu i umu iz drugih disciplina, a posebno naglašava da eksperimentalne dokaze valja uzimati za ozbiljno. Načela jezične strukture trebala bi odražavati saznanja o ljudskom umu i spoznaji do kojih se došlo u drugim disciplinama, poglavito psihologiji, neuroznanosti, umjetnoj inteligenciji i filozofiji. Iz nje proizlazi ☞***pretpostavka uopćavanja***.

[Lakoff 1987a; Lakoff 1993]

pretpostavka uopćavanja

[engl. *the generalization commitment*; njem. *Generalisierungsverpflichtung*; šp. *compromiso de generalización*; fr. *engagement de généralisation*; tal. *impegno alla generalizzazione*; mađ. *általánosító elkötelezettség*; polj. *postulat uogólnienia*]

Pretpostavka je uopćavanja, uz pretpostavku kognitivnosti, jedno od dviju temeljnih načela kognitivnolingvističke paradigme. Lakoff (1987) ističe da je zadatak kognitivnog lingvista utvrditi postoje li opća strukturna načela primjenjiva na različite vidove jezika i opisati ih. Umjesto usporedbe različitih jezika da bi se utvrdilo postojanje sličnih struktura, kognitivni lingvisti kreću od specifičnog jezika i pokušavaju utvrditi načela primjenjiva na zasebne jezične komponente, odnosno fonologiju, morfologiju i sintaksu. Kao takva, pretpostavka uopćavanja predstavlja oblik općeg metodološkog načela znanosti – traženja najširih mogućih generalizacija pri čemu se prednost daje teorijskim konstruktima i objašnjenjima koja su istovremeno primje-

njiva na više pojava. Ova pretpostavka proizlazi iz ☞ ***pretpostavke kognitivnosti***.

[Lakoff 1987; Lakoff 1993]

primarna metafora

[engl. *primary metaphor*; njem. *Primärmetapher*; šp. *metáfora primaria*; fr. *métaphore primaire*; tal. *metafora primaria*; mađ. *elemi metafora*; polj. *metafora prymarna/pierwotna*]

Grady razlikuje dvije vrste metafore prema tome da li se temelje na vezi subjektivnog iskustva i senzorno-motoričkog isustva. Metafore koje se na njoj temelje, tj. one koje nastaju na temelju primarnih prizora naziva primarnim ili primitivnim metaforama. Takve se primarne metafore mogu kombinirati i tvoriti složene metafore. Korelacijska metafora TEORIJE SU ZGRADE nastala je kombinacijom primarnih metafora TRAJANJE JE USPRAVLJENOST i LOGIČKA STRUKTURA JE FIZIČKA STRUKTURA. Složeni fizički objekti, baš kao i apstraktni objekti, uključuju u našem iskustvu logičke i kauzalne veze. Fizički objekti poput stupova, zgrada, drveća ili aktivnih ljudi su uspravni dok obavljaju svoju kanonsku zadaću. To objašnjava zašto su preslikavanja u složenoj metafori vezana uz strukturu teorije (njeni temelji, stabilnost), a ne na primjer uz prozor, stubište ili dimnjak: *Njegova teorija* ***ima slabe temelje***, *Ta se teorija ubrzo* ***urušila***, ***Poduprla*** *je teoriju novim dokazima*, *Ta teorija* ***opstaje*** *desetljećima*. Ove su metafore motivirane iskustveno, vrlo često su konvencionalizirane, a preslikavanja teku od osjetilno utemeljenog iskustva prema subjektivnijoj mentalnoj reakciji na to iskustvo.

[Grady, Taub i Morgan 1996; Grady 1997a; Grady 1997b]

pristupna točka

[engl. *access point*; njem. *Zugangspunkt*; šp. *punto de acceso*; fr. *point d'accès*; tal. *punto di accesso*; mađ. hozzáférési pont; polj. *punkt dostępu*]

Prema Langackeru (1987) *pristupne* su *točke* entiteti označeni ☞ ***simboličkim jedinicama***. Jedinica je struktura koju govornik nesvjesno upotrebljava i ne obazire se na njezine sastavne dijelove ili raspored te služi kao pristupna točka mreži značenjskih struktura, odnosno ☞ ***enciklopedijskom znanju***. Dakle jezične jedinice ne sadrže značenje, one su samo pristupne točke širem enciklopedijskom znanju vezanom uz zadani entitet, proces ili svojstvo, što omogućuje konceptualizatoru (koji mentalno procesuira, odnosno kognitivno konstruira konceptualni sadržaj) daljnje kombiniranje s drugim leksičkim jedinicama. Viđenje da jezik ne sadrži značenje već da samo vodi do značenja ne odnosi se samo na jezične jedinice, već na sve jezične izraze koji služe kao poticaji kognitivnom konstruiranju čitavoga bogatstva konceptualnih sadržaja (Turner 1991). Kognitivna lingvistika jezik promatra kao sastavni dio ljudskih kognitivnih sposobnosti i kao pristupnu točku koja nam omogućuje uvid u čovjekovu konceptualizaciju stvarnosti. (Langacker 1987: 5, 138)

[Langacker 1987; Evans i Green 2006; Givón 1982; Tuđman Vuković 2009; Turner 1991]

proces

[engl. *temporal relations*; njem. *temporale Relationen*; šp. *relaciones temporales*; fr. *relations temporelles*; tal. *relazioni temporali*; mađ. *temporális relációk*; polj. *relacje temporalne*]

U okviru Langackerove kognitivne gramatike proces je potkategorija ☞ ***relacijskih predikacija***, a odnosi se na kompleksan odnos koji se razvija u zamišljenome vremenu i promatra se sekvencijski. Jedna je od osnovnih postavki

kognitivne gramatike da glagoli profiliraju proces. Procesi mogu biti jednostavni i kompleksni. Jednostavni su oni koji označavaju stabilno i nepromijenjeno stanje (npr. *On voli čokoladu*), a kompleksni dinamičan proces koji uključuje promjenu u određenom vremenu (*On je pojeo čokoladu*).

[Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

profil

[engl. *profile*; njem. *Profil*; šp. *perfil*; fr. *profil*; tal. *profilo*; mađ. *profil*; polj. *profil*]

Zapitamo li se koje je značenje riječi *kći,* bez gledanja u rječnik reći ćemo da pojam označava žensko ljudsko biće koje ima bar jednog roditelja. Nitko od nas kćer neće zamisliti kao osobu bez majke ili oca jer je sam pojam *kćeri* usko vezan uz pojam *roditelja*. Uostalom, iako je *kći* doista žensko ljudsko biće, ipak se razlikuje od pojma *bake, majke, usidjelice* ili *sestre*, koji također označavaju ženska ljudska bića. Dakle, reći da je *kći* žensko ljudsko biće točna je, ali nepotpuna definicija. Definicija kojom se pojam određuje isključivo kao ono što jest, bez uključivanja njegove funkcije ili drugih važnih znanja, naziva se profilom nekog pojma. Taylor (2002) kao primjer navodi pojam *hipotenuze*. *Hipotenuza* je najduža stranica pravokutnog trokuta, no želimo li odrediti značenje riječi *hipotenuza*, ne možemo ju iščupati iz njezine okoline i promatrati zasebno. Sama po sebi *hipotenuza* je tek ravna crta, kao što je to i dužina i pravac. Sadržaj riječi *otok* također je nemoguće konceptualizirati bez neposrednog konteksta, što bi u ovom slučaju bila voda koja ga okružuje sa svih strana. Njegova najuža definicija bila bi *dio kopna*, ali bi tada *otok* bio lako zamjenjiv s *poluotokom* ili bilo kojim komadom zemlje približne veličine. Iako je konceptualni fokus na profilu, on ne čini cjelokupno značenje, kao što to kod *otoka* ne čini komad zemlje bez okolne vode, koja predstavlja njegovu ☞ ***bazu.***

[Langacker 1987; Taylor 2002]

propozicijska metonimija

[engl. *propositional metonymy*; njem. *propositionale Metonymie*; šp. *metonimia proposicional*; fr. *métonymie propositionnelle*; tal. *metonimia proposizionale*; mađ. *propozicionális metonímía*; polj. *metonimia propozycjonalna*]

Warren (1999 i 2006) razlikuje ☞ ***referencijalne*** i ☞ ***propozicijske*** ☞ ***metonimije***. Referencijalne metonimije uspostavljaju odnos između dva referencijalna izraza, a propozicijske između dvije propozicije. Kao primjer navodi *Rosalind je* ***podigla obrve*** *i ispružila ruku* (engl. *Rosalind* ***raised her eyebrows*** *and held out her hand*).

Panther and Thornburg (1999, 2003) kritiziraju tradicionalni pristup metonimiji, odnosno teoriju prema kojoj se metonimija shvaća kao postupak supstitucije u kojemu se jedna riječ koristi za nešto drugo s čim je povezana. Smatraju da je u tom pristupu proces metonimije pojednostavljen i nepotpuno objašnjen jer pokriva samo primjere ☞ ***referencijalne metonimije***. Prihvaćaju definiciju da je metonimija kognitivni proces u kojemu jedan konceptualni entitet, sredstvo, omogućava mentalni pristup drugom konceptualnom entitetu, cilju, unutar istog idealiziranog kognitivnog modela (Radden i Kövecses 1999). Unutar pragmatički utemeljene tipologije kakvu predlažu Thornburg i Panther (1997) i Panther i Thornburg (1998) propozicijska i ☞ ***ilokucijska metonimija*** su dva glavna tipa metonimije. Propozicijska pak metonimija može biti ☞ ***referencijalna*** ili ☞ ***predikacijska*** (što odgovara propozicijskoj metonimiji kod Warren).

[Thornburg i Panther 1997; Panther i Thornburg 1998; Panther i Thornburg 1999; Panther i Thornburg 2003; Warren 1999; Warren 2006; Radden i Kövecses 1999]

prototip

[engl. *prototype*; njem. *Prototyp*; šp. *prototipo*; fr. *protoype*; tal. *prototipo*; mađ. *prototipus*; polj. *prototyp*]

Prototip je najbolji primjer neke kategorije, apstraktna mentalna reprezentacija koja sadrži najveći mogući broj bitnih odrednica neke kategorije. Drugim riječima, prototip je shematični umni prikaz središta kategorije. Prototip također ovisi o pojedinčevom znanju o svijetu i iskustvu, te ne mora biti isti za svakoga. Primjerice kada netko kaže: *Zamisli šalicu za kavu* nama je prototip šalice za kavu upravo ona šalica (ili vrsta šalice) iz koje svako jutro pijemo kavu. Također, ako nam netko spomene kategoriju PTICA, najčešće ćemo pomisliti na vrapca ili goluba, dok bi netko iz Dalmacije prije mogao pomisliti na galeba.

[Rosch 1975; Rosch i sur. 1976; Rosch 1977; Kleiber 1990; Langacker 1987; Langacker 1991; Taylor 1995; Evans 2007; Žic Fuchs 1990; Brdar 1992; Stanojević 2013]

prototipni učinci

[engl. *prototype effects*; njem. *Prototypeneffekte*; šp. *efectos prototípicos*; fr. *effets prototypes*; tal. *effetti prototipicità*; mađ. *prototípushatások*; polj. *efekty prototypowe*]

Prototipni učinci tiču se prikladnosti nekog primjera kao člana neke kategorije. Posljedica su procesa prepoznavanja i proizlaze iz interakcije osnovnog značenja i nejezičnih čimbenika kao što su percepcija i znanje o svijetu. Drugim riječima, prototipni učinci govore nam da članovi kategorije mogu biti stupnjevani prema tome koliko su dobri predstavnici svoje kategorije. Tako ćemo primjerice kada nam netko kaže da nabrojimo nekoliko predstavnika kategorije BOJA, najprije nabrojiti primjere koje smatramo najboljima kao što su *žuta*, *crvena*, *plava*, *zelena*, a tek kasnije doći ćemo do „lošijih" predstavnika kao što su *tirkizna*, *ljubičasta* ili *grimizna*. Stupnjevitost primjera (engl. *graded centrality*) prikazuje nam kolika je razlika

između osobina pojedinog primjera i jednog ili više aspekata okvira koji predstavlja idealni primjer navedene kategorije. Još jedan od učinaka prototipa jest i pojava da se prototip neke kategorije tijekom vremena može zbog različitih jezičnih i izvanjezičnih promjena pomaknuti na sam rub te kategorije.

Prototipne učinke najprije se počelo proučavati u psihološkim istraživanjima kategorije boja, a u tim je istraživanjima pokazano da jezici koji imaju nazive za neprototipne boje kao što su siva ili tirkizna imaju nazive za osnovne boje – crnu, bijelu, crvenu, itd. (Berlin i Kay 1969). Prva su istraživanja prototipnih učinaka također pokazala da se fokalne boje brže uče, pamte i prepoznaju od nefokalnih boja (Rosch 1975). Također, posljedica je prototipnog učinka i činjenica da su bolji primjeri kategorije tvorbeno plodniji, fonološki pravilnije ustrojeni i nisu kolokvijalno ograničeni kao *blond*. Drugim riječima, od naziva za bijelu boju možemo tvoriti brojne izvedenice: *bjelkast*, *bijelina*, *bijeljenje*, *bjelilo*, *pobijeliti*, *izbijeliti*, dok od naziva za tirkiznu boju ne možemo tvoriti tako brojne izvedenice (**tirkizast*, **potirkiziti*).

[Berlin i Kay 1969; Croft i Cruse 2004; Cruse 2000; Lakoff 1987a; Lewandowska-Tomaszczyk 2007; Rosch 1975; Taylor 1995]

pučka taksonomija

[engl. *folk taxonomy*; njem. *Volkstaxonomie*; šp. *taxonomia popular*; fr. *taxonomie populaire*; tal. *tassonomia popolare*; mađ. *népi taxonómia*; polj. *taksonomia ludowa*]

Pučka taksonomija ili klasifikacija je način na koji različite kulture svrstavaju i nazivaju stvari i živa bića. Premda nije utemeljena na znanstvenom pristupu, može biti vrlo detaljna i sustavna, a odražava potrebe i iskustva određene zajednice. Iako je nastala je pod utjecajem različitih tradicija i načina života, mogu se utvrditi zajednička obi-

ležja strukture pučkih taksonomija u različitim kulturama. Npr. postojanje određenog broja razina, visok stupanj preklapanja generičke razine pučke taksonomije i znanstvene klasifikacije. Pučka taksonomija omogućuje uvid u čovjekov način kategoriziranja i u povezanost kognitivnih struktura i svijeta koji nas okružuje.

[Berlin et al. 1973; Hunn 1977; Lakoff 1987a; Sweetser 1987]

pučka teorija

[engl. *folk theory*; njem. *Volkstheorie*; šp. *teoría popular*; fr. *théorie populaire*; tal. *teoria popolare*; mađ. *népi elmélet*; polj. *teoria ludowa*]

Pučka teorija je pojam kojim se osim lingvista bave i kognitivni antropolozi. Ona predstavlja znanje, mudrost i iskustva koja dijele pripadnici određene kulture, tj. načine na koji ljudi objašnjavaju pojave i svijet koji ih okružuje, a određuju njihovo ponašanje. Ona je jedna od vrsti kulturoloških modela i često se razlikuje od znanstvenih teorija, ali obje teorije mogu biti povezane na različite načine i razvijati se pod međusobnim utjecajem. Antropolozima ona na osnovu jezičnih podataka daje uvid u kulturološka znanja, a lingvisti koriste pučke teorije kako bi objasnili određenu jezičnu uporabu. Npr. Kövecses objašnjava kako pučka teorija utječe na kategorizaciju emocija i nastanak metafora koje opisuju emocije.

[Lakoff 1987a, Lakoff i Johnson 1981, Sweetser 1987, Kövecses 2003]

pučki model

[engl. *folk model*; njem. *Alltagsmodell*/*Volksmodell*; šp. *modelo popular*; fr. *modèle populaire*; tal. *modello popo-*

lare; mađ. *népi modell*; polj. *model ludowy/model zdroworozsądkowy*]

Neki autori izjednačavaju pučke teorije i pučke modele te ih koriste kao sinonime (npr. Lakoff 1987a), dok se kod nekih autora oni pojavljuju pod nazivom kulturološki ili kognitivni modeli. D'Andrade (1987) je proučavao pučke modele uma te ih opisao kao kognitivne sheme koje između sebe dijele pripadnici određene društvene zajednice. Takvi se modeli sastoje od maloga broja konceptualnih objekata i veza među njima. Za primjer uzima Fillmoreovu shemu i kulturološki model kupovine koji se sastoji od kupca, prodavatelja, robe, cijene, prodaje i novca. Između svih tih elemenata postoji nekoliko veza, npr. veza između kupca i prodavatelja. Taj je model potreban da bismo razumjeli čin kupovine, ali i druge kulturološke aktivnosti kao što su npr. posuđivanje, zarađivanje itd. S obzirom na to da članovi određene zajednice dijele te modele, interpretacije o svijetu utemeljene na pučkim modelima doživljavaju se kao činjenice koje su očite i velik dio tih informacija ne treba se eksplicitno izreći.

[Lakoff 1987a; Lakoff i Johnson 1981; Sweetser 1987; D'Andrade 1987; Radden 2001; Kövecses 2003]

R

radijalna kategorija

[engl. *radial category*; njem. *radiale Kategorie*; šp. *categoría radial*; fr. *catégorie radiale*; tal. *categoria radiale*; mađ. *radiális kategória*; polj. *kategoria radialna*]

Članovi kategorija nisu spoj obveznih obilježja. Oni mogu, ali i ne moraju, posjedovati sva obilježja relevantna za pripadnost kategoriji, a upravo je njihova udaljenost od prototipa unutar matične kategorije obrnuto proporcionalna broju relevantnih obilježja koja posjeduju. Posljedice su toga radijalne kategorije. Nazivaju se još i kategorije ☞ ***porodične sličnosti*** (Taylor 1995), a šire se od središnjeg, prototipnog ili najboljeg predstavnika kategorije prema periferiji, tj. „lošijim" predstavnicima. Rabi se i pridjev *zrakast* (u izrazima kao *zrakasta mreža*, *zrakasto organizirane strukture*). Usp. npr. Matovac (2013: 57), Raffaelli (2004: 106). Lakoffova definicija radijalne strukture i radijalne kategorije temelji se na postojanju središnje potkategorije određene skupom konvergentnih kognitivnih modela i motiviranih ekstenzija.

Pojedini članov kategorije ne moraju nužno s prototipom dijeliti neko obilježje. Između njih može posredovati lanac drugih članova. Složene kategorije mogu biti ustrojene kao niz lanaca koji iz prototipa idu radijalno na različite strane. U tim strukturama, pojedini članovi dijele obilježja s

nekim drugim članovima u svojem neposrednom susjedstvu, no članovi na samom kraju lanaca ne moraju međusobno dijeliti nijedno obilježje. Ovaj model karakterizira velika sličnost između bliskih članova kategorije, tj. „susjednih karika u lancu", ali je sličnost teško ili čak i nemoguće uočiti između udaljenih članova u lancu. Shematski, model značenjskih lanaca mogao bi se prikazati na sljedeći način: ABC→ BCD → CDE → DEF →..., gdje simboli A, B, C ... označavaju osobine članova kategorije, a ABC je njezin prototip. Za slikovitu ilustraciju možemo se poslužiti Lakoffovim primjerom (Lakoff 1987a: 104) klasifikatora ili brojača *hon* koji se u japanskom jeziku koristi kako bi označio da se radi o dugom tankom predmetu kao što je štap, olovka, uže, kosa, itd., ali *hon* se također koristi ispred imenica kao što su telefonski poziv, film ili pismo.

Iako se pojam radijalnih kategorija vezuje uz Lakoffa (1987a), njegovi se začeci pojavljuju mnogo ranije u *Filozofskim istraživanjima* velikog austrijskog filozofa L. Wittgensteina gdje se na primjeru kategorije *igre* daje kritika objektivističkoga pristupa kategorijama, a kategorije ustrojene na temelju efekta prototipa nazivaju se kategorijama porodične sličnosti (engl. *family resemblance*) koje u potpunosti odgovaraju Lakoffovim radijalnim kategorijama (v. Belaj i Tanacković Faletar 2007).

[Evans 2007; Lakoff 1987a; Lewandowska-Tomaszczyk 2007; Taylor 1995; Raffaelli 2004; Belaj i Tanacković Faletar 2007; Matovac 2013]

radijalna značenjska mreža

[engl. *radial semantic network*; njem. *radiales Netzwerk*; šp. *red radial*; fr. *réseau radial*; tal. *rete radiale*; mađ. *radiális hálózat*; polj. *sieć radialna*]

Značenjska mreža višeznačne jezične jedinice izgrađuje se od prototipnog značenja načelima različitih kognitivnih procesa i svi članovi značenjske mreže međusobno su pove-

zani. Ta je značenjska mreža, u skladu s pretpostavkom kognitivne lingvistike prema kojoj je semantička struktura istovjetna s konceptualnom strukturom, istovjetna s nekim konceptom u umu pa je stoga i organizirana kognitivnim procesima izgradnje koncepata. Osnovni elementi radijalne mreže predstavljaju značenja neke kategorije i ona su povezana pomoću relacijskih veza koje pokazuju kako je jedno čitanje, tj. značenje produžetak drugog značenja. Kao primjer radijalne značenjske mreže može poslužiti opsežna analiza polisemije prijedloga Andree Tyler i Vyvyana Evansa (2003).

[Geeraerts i Cuyckens 2007b; Lakoff 1987a; Langacker 2008; Lewandowska-Tomaszczyk 2007; Matovac 2013; Tyler i Evans 2003]

radikalna konstrukcijska gramatika

[engl. *radical construction grammar*; njem. *Radikale Konstruktionsgrammatik*; šp. *gramática radical de la construcciónes*; fr. *grammaire de construction radicale*; tal. *grammatica delle costruzioni radicale*; mađ. *radikális konstrukciós nyelvtan*; polj. *radykalna gramatyka konstrukcji*]

William Croft je razradio radikalnu konstrukcijsku gramatiku (RCG) kao jednu od teorija ☞ ***konstrukcijske gramatike***. Ona predstavlja sintaktičku teoriju iz tipološke perspektive i uzima u obzir međujezične čimbenike. Ta teorija ne kreće od univerzalija u jezicima nego od gramatičke raznolikosti i pokušava izgraditi model gramatike koji može objasniti tipološke varijacije. RCG je neredukcijska i Croft tvrdi da se konstrukcije ne izvode iz dijelova nego da dijelovi nastaju iz konstrukcija u kojima se pojavljuju. Njezina sličnost s ☞ ***kognitivnom gramatikom*** počiva na ideji da su jezični oblici semantički motivirani i odbacuje pojam sintaktičkih veza. Bitno je obilježje radikalne konstrukcijske gramatika i to da se gramatičke kategorije, kao recimo subjekt, definiraju konstrukcijski. Konstrukcija je dakle polazište u definiranju gramatičkih

kategorija i relacija, a to je osnovni razlog zašto se zove radikalna.

[Croft 2001; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

razina kategorizacije

[engl. *categorization level*; njem. *Kategorisierungsebene*; šp. *nivel de categorización*; fr. *niveau de catégorisation*; tal. *livello di categorizzazione*; mađ. *kategorizációs szint*; polj. *poziom kategoryzacji*]

☞ **Kategorije** su, osim horizontalnog ustroja putem ☞ ***prototipa***, ustrojene i vertikalno, odnosno hijerarhijski, u tri razine: ☞ ***nadređenu razinu,*** temeljnu i ☞ ***podređenu razinu***. Temeljna bi razina, na primjer, bila PAS, podređena razina bila bi TERIJER ili CANE COSO, a nadređena razina bila bi ŽIVOTINJA. Rosch i suradnici (1976) u svojim su eksperimentima pokazali da je temeljna razina najviša razina na kojoj svi članovi imaju sličan izgled i o njima imamo slična znanja. Na primjer, za pse znamo da imaju njušku, četiri noge, rep, dlakavi su, laju..., dok na nadređenoj razini mnoga ta znanja nedostaju (kada govorimo o svim životinjama, nećemo govoriti da laju, da su dlakave i sl.), a tek su neznatno određenija na podređenoj razini (za terijera ćemo reći da je lovački pas, da je manje građe, tvrdoglav, razigran i sl.). Na temeljnoj razini imamo najbogatije znanje, ona nam je primarna i na njoj se odvija svakodnevna komunikacija - tako ćemo nekomu u razgovoru reći da kupujemo hranu za *psa*, a ne za *životinju* ili *terijera* (maksimaliziraju broj relevantnih obilježja zajedničkih svim članovima kategorije, a minimaliziraju broj onih obilježja koja članovi te kategorije dijele s članovima drugih kategorija). Na temeljnoj razini može se formirati i jasna vizualna slika jer je lako formirati mentalnu sliku nespecifičnog psa, dok je to isto (bez nekih specifičnosti) gotovo nemoguće učiniti za životinju.

[Croft i Cruse 2004; Rosch i sur. 1976; Rosch 1977]

razmjer predikacije

[engl. *scope of predication*; njem. *Anwendungsbereich der Prädikation*; šp. *alcance de la predicación*; fr. *viseur de prédication*; tal. *portata de predicazione*; mađ. *prédikáció hatóköre*; polj. *zakres predykacji*]

☞ **opseg predikacije**

razrada

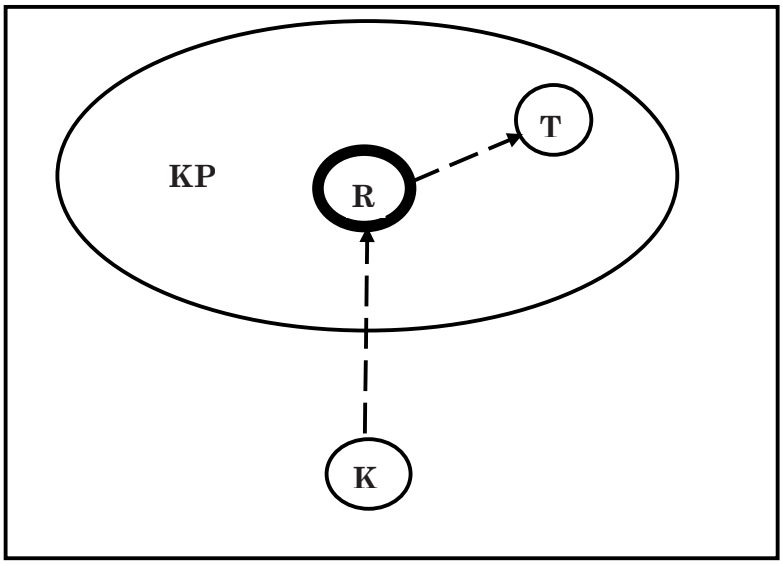
[engl. *elaboration*; njem. *Elaboration*; šp. *elaboración*; fr. *élaboration*; tal. *elaborazione*; mađ. *kidolgozás/ elaboráció*; polj. *uszczegółowienie*]

☞ ***elaboracija***

referentna točka

[engl. *reference point*; njem. *Referenzpunkt*; šp. *punto de refe-rencia*; fr. *point de référence*; tal. *punto di riferimento*; mađ. *referenciapont*; polj. *punkt odniesienia*]

U okviru Langackerove kognitivne gramatike referentna točka je dio konceptualnog područja preko kojega konceptualizator pristupa nekom cilju unutar tog istog konceptualnog područja koji tako postaje prominentan za konceptualizatora. Tako je u izrazu *očeva knjiga*, posjednik koji se realizira unutar posvojnog pridjeva referentna točka preko koje ostvarujemo mentalni pristup posjedovanom objektu tj. referentu imenice *knjiga*.

K = konceptualizator, R = referentna točka, C = cilj, KP = konceptualno područje

Slika 17. Prikaz referentne točke.

Očigledna je sličnost između načina na koji funkcioniraju referentne točke i ☞ ***konceptualne metonimije***: referent izraza koji služi kao ☞ ***metonimijski izvor*** služi kao referentna točka koja omogućava mentalni pristup ☞ ***metonimijskom cilju***.

[Langacker 1991; Langacker 1993; Langacker 1995b; Taylor 1996]

referencijalna metonimija

[engl. *referential metonymy*; njem. *referentielle Metonymie*; šp. *metonimia referencial*; fr. *métonymie référentiel*; tal. *metonimia referenziale*; mađ. *referenciális metonímía*; polj. *metonimia referencyjna*]

Prema Warren (1999, 2006) referencijalna metonimija ona je kod koje jedan entitet koristimo umjesto nekog drugog entiteta i tipično se javlja u imenskoj frazi, ponajprije u glavi imenske fraze. Referencijalna je metonimija jedan od dva tipa ☞ ***propozicijskih metonimija*** u okviru tipologije kakvu zastupaju Panther i Thornburg (1997) i Panther i Thornburg (1998). Radi se o tipu metonimije koji je vrlo često proučavan u literaturi i prepoznat kao temeljni oblik metonimije kod kojega jedan referirajući izraz, obično imenski izraz koji funkcionira u rečenici kao subjekt ili objekt, stoji kao ☞ ***metonimijsko sredstvo*** povezano s određenim pojmom (☞ ***metonimijskim izvorom***) koji metonimijski aktivira ☞ ***metonimijski cilj*** koji se obično također može izraziti pomoću nekog referirajućeg izraza. Tako naprimjer izraz *kuhinja* prvenstveno označava prostoriju u stanu ili ugostiteljskom objektu u kojoj se priređuje jelo, no značenjski se opseg može refercenijski suziti tako da obuhvaća samo namještaj i aparate u toj prostoriji koji služi za priređivanje ili pohranu jela i ostalih namirnica odnosno i dalje samo na namještaj bez aparata. Metonimijski cilj povezan s istim izrazom može biti i način pripreme hrane odnosno stil kuhanja (*mediteranska kuhinja*, *kineska kuhinja*, itd.).

Prema Warren (1999, 2006) referencijalna metonimija vrlo rijetko sudjeluje u jezičnim igrama (npr. zeugmi), oslanja se na postojeće odnose u jeziku radije nego na stvaranje novih, uglavnom uključuje samo jedno preslikavanje između izvora i cilja te se vrlo rijetko proteže na razinu fraze ili teksta. Također, Warren ističe da referencijalna metonimija krši istinosne uvjete te navodi primjer *Ljudi su* ***gladni*** *Shakespearea*. Postavke referencijalne metonimije prema Warren uvelike su kritizirane (usp. Littlemore 2015) te se na primjerima iz korpusa pokazalo da karakteristike koje je navela Warren nisu u potpunosti točne.

Panther and Thornburg (1999, 2003) preciznije su definirali referencijalne metonimije. One djelomično odgovaraju definiciji koju je dala Warren (1999, 2003) – uključuju veze među entitetima, što je vidljivo u primjeru: *Popis gradova u kojima* ***autobusi*** *štrajkaju sve više raste*, gdje se „auto-

busi“ metonimijski odnosi na vozače autobusa. Drugim riječima, u referencijalnoj metonimiji jedan je referent, uglavnom imenska fraza, sredstvo (engl. *vehicle*) za implicirani cilj (engl. *target*) koji je također referent uobičajeno ostvaren kao imenska fraza, npr. metonimija MJESTO ZA INSTITUCIJU u primjeru *Moskva je odlučila zanemariti prijetnje*, gdje je *Moskva* metonimijski upotrijebljena za predstavnike ruske vlade.

[Thornburg i Panther 1997; Panther i Thornburg 1998; Panther i Thornburg 1999; Panther i Thornburg 2003; Warren 1999; Warren 2003; Warren 2006; Littlemore 2015; Brdar, Brdar-Szabó i Buljan 2001; Brdar-Szabó i Brdar 2003b; Brdar i Brdar-Szabó 2005; Milić i Vidaković 2007]

relacijska predikacija

[engl. *relational predication*; njem. *relationale Prädikation*; šp. *predicación relacional*; fr. *prédicat relationell*; tal. *predicazione relazionale*; mađ. *relációs prédikáció*; polj. *predykacja relacyjna*]

Kognitivna gramatika problematici vrsta riječi pristupa s konceptualnosemantičkoga gledišta i dijeli ih u dvije temeljne skupine: ☞ ***nominalne predikacije*** **i** relacijske predikacije (profile). Treba imati na umu da se pojam *predikacija* odnosi na značenje i da nema veze s predikatom kao rečeničnim dijelom, dok pojam *profil* podrazumijeva isticanje u prvi plan, odnosno fokusiranje toga značenja pa su u tome smislu oba izraza adekvatna. Relacijske predikacije dijele se dalje na dvije podskupine: ☞ ***nevremenske relacijske predikacije*** i ☞ ***procese***. Relacijske predikacije odlikuju se profiliranjem veze između ☞ ***trajektora*** i ☞ ***orijentira*** kao referencijske točke prema kojoj se trajektor vrednuje, što bi značilo da se naglasak stavlja na odnose, tj. relacije među entitetima. Semantički pol relacijskih predikacija stoga se definira kao [ODNOS].

[Langacker 1987; Langacker 1991; Belaj i Tanacković Faletar 2014; Belaj i Tanacković Faletar 2013]

rječnički pristup značenju

[engl. *dictionary view of meaning*; njem. *Wörterbuchansatz zur Semantik*; šp. *la perspectiva lexicográfica del significado*; tal. *concezione dizionariale del significato*; mađ. *rječnički pristup značenju*; polj. *słownikowe podejście do znaczenia*]

Rječnički je pristup tradicionalni pristup značenju koji se znatno razlikuje od pogleda kognitivne lingvistike na značenje i njenog enciklopedijskog pristupa. Rječnički pristup se fokusira samo na značenje riječi dok enciklopedijski pristup uključuje i nejezične elemente i 'znanje o svijetu'. Rječnički pristup predstavlja mentalni rječnik, tj. leksikon. Prema formalnim teorijama značenje riječi pohranjeno u našem mentalnom rječniku odgovara onome opisanome u rječniku. U rječničkom pristupu osnovno značenje riječi (smisao) čine informacije sadržane u definiciji riječi (npr. *neženja* je odrastao neoženjen muškarac), a to je samo dio cjelokupnog značenja dok bi enciklopedijsko značenje uzelo u obzir npr. i stereotipe vezane uz neženje, kulturološke elemente itd., i pripada nejezičnom znanju. Na taj način rječnički pristup omogućuje leksičkoj semantici da svoje područje istraživanja ograniči samo na intrinzično i nekontekstualno značenje riječi.

[Langacker 1987; Wierzbicka 1995; Evans i Green 2006]

rodovska sličnost

[engl. *family resemblance*; njem. *Familienähnlichkeit*; šp. *semejanza de familia*; fr. *ressemblance de famille*; tal. *somiglianza di famiglia*; mađ. *családi hasonlóság*; polj. *podobieństwo rodzinne*]

☞ **porodična sličnost**

S

S-jezici

[engl. *S-languages*; njem. *S-Sprachen*; šp. *lenguas-S/lenguas de enmarcamiento por satélite*; fr. *S-langues* ; tal. *lingue S*; mađ. *S-nyelvek/szatellit keretű nyelvek*; polj. *języki* o *ramie towarzyszącej*]

☞ ***satelitski uokvireni jezici***

sankcioniranje

[engl. *sanction*; njem. *die Sanktion*; šp. *sanción*; fr. *sanction* ; tal. *sanzione*; mađ. *szankciót*; polj. *motywacja /sankcjonowanie*]

Sankcioniranje je u okviru kategorizacije proces usporedbe između trenutnog stanja i kategorije kojoj se to stanje dodjeljuje. Kategorizacija uključuje shematizaciju i prosuđivanje – kada nova iskustva uspoređujemo s prethodnima kategoriziramo ih na način da neke karakteristike uzimamo u obzir, a druge pak ne. Langacker sankcioniranje objašnjava kao stupnjevit proces u kojemu važnu ulogu ima prosudba govornika. Sankcioniranje govori u kolikoj je mjeri neki izraz dobro oblikovan, tj. koliko je blizak jezičnoj konvenciji u svim svojim aspektima i dimenzijama. Langacker razlikuje ☞ ***potpuno sankcioniranje*** i ☞ ***djelomično sankcioniranje***. Za primjer sankcioniranja daje

shematičnu konstrukciju *N1 + less + N2* koja je potvrđena primjerima *childless couple, moonless night*, ali istovremeno može sankcionirati pojavu novih jezičnih izraza kao što su *moonless world*, *dollarless surgeon* i sl. Ciljna je struktura (engl. *target structure*) ona koja se kategorizira, a ovjeravateljska ona prema kojoj se kategorizira (engl. *sanctioning structure*).

[Croft i Cruse 2004; Langacker 1987; Langacker 2008]

Sapir-Whorfova hipoteza

[engl. *Sapir-Whorf Hypothesis*; njem. *Sapir-Whorf-Hypothese*; šp. *hipótesis de Sapir-Whorf*; fr. *hypothèse de Sapir-Whorf*; tal. *ipotesi di Sapir-Whorf*; mađ. *Sapir-Whorf-hipotézis*; polj. *hipoteza Sapira-Whorfa*]

☞ **jezična relativnost**

satelitski uokvireni jezici

[engl. *satellite-framed languages*; njem. *satellite-framed Spra-chen/satellit gefasste Sprachen*; šp. *lenguas de marco satélite/lenguas de enmarcamiento por satélite*; fr. *langues à cadrage satellitaire*; tal. *lingue a quadro satellitare*; mađ. *szatellit keretű nyelvek*; polj. *języki* o *ramie towarzyszącej*]

U okviru tipologije glagola kretanja Talmy govori o dva tipa jezika, o satelitski uokvirenim jezicima (S-jezici) te o ☞ ***glagolski uokvirenim jezicima*** (V-jezici) (jezici s vezanim ili slobodnim topološkim česticama, v. Geld i Stanojević 2018). Jezici se razlikuju prema tome kako u pravilu verbaliziraju put kao jezgru događaja kretanja, unutar samog glagola ili pak pomoću nekog satelita koji okružuju glagol. Pod satelitom Talmy podrazumijeva bilo koji element osim imenskoga (npr. odvojivi ili nedvojivi prefiks, glagolska čestica itd.) koji je u gramatički istoj sastavnici s glavnim glagolom te specificira put kao u slučaju brojnih

engleskih tzv. frazalnih i prepozicionalnih glagola: *The boy comes out / He fell down from the tree*. Satelitski uokvireni jezici su puno brojniji od glagolski uokvirenih jezika. Među pretežito satelitski uokvirene jezike spadaju germanski i slavenski jezici.

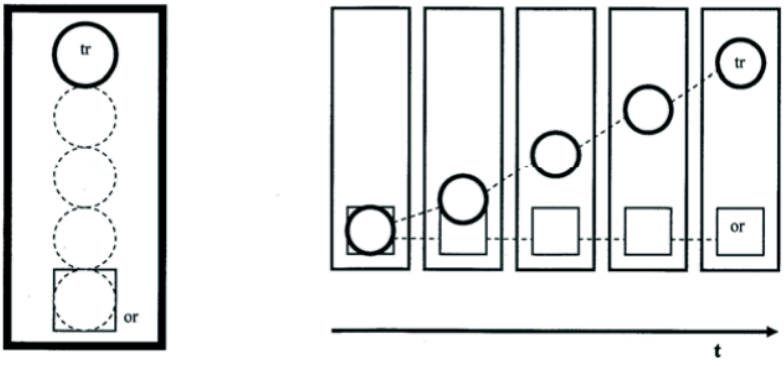
[Talmy 1985; Talmy 2000a; Talmy 2000b; Kerovec 2012; Kerovec i Andrić 2016; Cikač 2017; Brala-Vukanović i Memišević 2014; Geld i Stanojević 2018]

sekvencijsko promatranje

[engl. *sequential scanning*; njem. *sequentielles Scannen*; šp. *escaneo secuencial*; fr. *balayage séquentiel*; tal. *scansion sequenziale*; mađ. *szekvenciális szkennelés*; polj. *skanowanie sekwnencyne*]

Za ljudsku su konceptualizaciju odnosa u izvanjezičnoj stvarnosti karakteristična dva temeljna tipa uvida u situaciju: ☞ ***skupno*** ili sumarno i sekvencijsko skeniranje. Za prvi tip uvida karakteristična je svojevrsna holističnost ili kondenziranost, odnosno sinteza sastavnica koje čine scenarij, istovremena konceptualizacija njegovih različitih komponenata, a naglasak se stavlja na jedinstvenost vanjskih granica cjeline koju one tvore. Za drugi tip uvida u situaciju karakteristična je pak analitičnost, odnosno konceptualizacija scenarija kroz razvojne faze koje su povezane u vremenskom slijedu. Nasuprot skupnom skeniranju kojim se naglašava cjelovitost nominalnih profila pojam sekvencijskoga skeniranja rabi se kako bi se istaknula procesna narav situacije. Takvim se uvidom naglašava dinamičan odnos među različitim fazama procesa koji se konceptualizira kao niz odsječaka povezanih u vremenskom slijedu. Kao što je sumarno skeniranje usporedio s fotografijom, Langacker (1987) sekvencijsko skeniranje uspoređuje s filmom, tj. *slikom u pokretu*. Dok su kod fotografije sve sastavnice promatranog entiteta dostupne istovremeno, kod filma se aktiviraju etapno, a pritom je bitan čimbenik vrijeme.

Dobar su primjer za usporedbu sumarnoga i sekvencijskoga skeniranja stoga upravo primjeri nominalnih i verbalnih fraza. *Njegov odlazak od kuće* primjer je imenske fraze kojom se aktivira sumarni uvid u proces s naglaskom na njegovoj završnoj fazi, odnosno konačnosti, dok glagolska fraza *On je otišao od kuće* predstavlja relacijski profil kojim se aktivira sekvencijski slijed pojedinačnih faza u procesu odlaska. Na slici vidimo prikaz sumarnoga (lijevo) i sekvencijskoga skeniranja (desno) objektivno iste situacije u dvama navedenim primjerima.

Slika 18. Sumarno i sekvencijsko skeniranje.

[Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2014; Belaj i Tanacković Faletar 2020]

semantička uloga

[engl. *semantic role*; njem. *semantische Rolle*; šp. *rol semántico*; fr. *rôles sémantiques*; tal. *ruolo semantico*; mađ. *szemantikai szerep*; polj. *rola semantyczna*]

Koncept *semantičkih uloga* po prvi se puta u suvremenoj lingvistici pojavljuje sredinom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, kada se u nizu lingvističkih teorija uočava kako su semantički odnosi svodivi na stalan, univerzalan i ograničen skup kategorija, koje predstavljaju *semantičke uloge*. U generativnoj gramatici, a i šire, govori i o tematskim ulogama (v. Gruber 1970, koji je u svojoj disertaciji iz 1965. prvi put o tome opširnije govorio.

Najutjecajniji je rad na tome području *The Case for Case* Charlesa Fillmorea, koji predstavlja osnovu njegove *teorije dubinskih padeža*. Fillmoreova teorija dubinskih padeža počiva na tvrdnji da se površinske morfološke i sintaktičke strukture svih jezika izvode iz dubinskih, „skrivenih" semantičkih kategorija. Prema Fillmoreu (2003: 46) te dubinske semantičke kategorije predstavljaju skup univerzalnih koncepata koje ljudi posjeduju o temeljnim odnosima koji vladaju u izvanjezičnom svijetu. Fillmore (2003, 1971) u početku izdvaja šest semantičkih uloga: *Agens*, *Instrumental*, *Dativ*, *Faktitiv*, *Lokativ i Objektiv*, a vrlo je brzo, uz pojedine izmjene, proširio popis na devet dubinskih padeža, a to su: *Agens, Doživljavač (Experiencer), Instrument, Objekt, Izvor, Cilj, Mjesto, Vrijeme* i *Put*. Fillmoreova je teorija dubinskih padeža, bez obzira na pojedine manjkavosti i nejasnoće, značajna točka razvoja semantičkih uloga, a njegov koncept semantičkih uloga, uz određene modifikacije, preuzimali su brojni lingvisti. I u kognitivnoj se gramatici semantičke uloge uzimaju kao važan koncept gramatičkoga opisa. Langacker (2008: 355) kao arhetipske uloge ističe *Agens, Pacijens, Instrument, Doživljavača, Pokretača* te *Nultu ulogu*. Za razliku od prijašnjih teorija fokusiranih na semantičke uloge, Langacker (1987: 233) smatra da one nisu univerzalne jer se ne mogu dodijeliti svim mogućim vrstama riječi koje u pojedinim konstrukcijama mogu imati središnju ulogu i jer postoje konstrukcije koje ne znače nikakav lanac događaja ili protok energije prikladan za prikazivanje semantičkim ulogama. Zbog svega navedenoga, Langacker (1987) kao daleko univerzalnije koncepte ističe ☞ ***trajektor*** – konceptualno istaknuti lik i ☞ ***orijentir*** – pozadinski lik.

[Fillmore 1971; Fillmore 2003; Langacker 1987; Langacker 2008; Gruber 1970]

semantički pol

[engl. *semantic pole*; njem. *semantischer Pol*; šp. *Polo sémantico*; fr. *pôle semantique*; tal. *polo semantico*; mađ. *szemantikai pólus*; polj. *biegun semantyczny*]

Kognitivna gramatika na spoj značenja i forme gleda isključivo kao na spoj fonološke i semantičke strukture, odnosno ☞ ***fonološkog pola*** i semantičkog pola. Dakle u kognitivnoj se gramatici gramatička forma izvodi iz dvaju temeljnih odnosa u jeziku, iz dviju neovisnih domena ljudskog iskustva – konceptualizacije i zvuka. Semantički pol čine jedinice koje konceptualiziramo, odnosno koje se ostvaruju u prostoru predodžbe. U metodološkim okvirima kognitivne gramatike pojam *semantičkoga pola* u opisu ☞ ***simboličkih jedinica*** bilo koje razine jezičnoga opisa odgovara pojmu *plana sadržaja*. To bi značilo da možemo govoriti o semantičkim polovima jedinica koje pripadaju višim razinama jezičnog opisa, ali i o semantičkim polovima morfema.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004; Belaj i Tanacković Faletar 2013; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

semantika okvira

[engl. *frame semantics*; njem. *Frame-Semantik /Rahmensemantik*; šp. *semántica de marcos*; fr. *sémantique de cadre/trame*; tal. *semantica dei frame*; mađ. *fogalmi keret*; polj. *semantyka rama*]

Okvirna semantika pojam je koji je 70-ih i 80-ih godina razvio Charles Fillmore. Fillmore (1975; 1977; 1982) predlaže pojam ☞ ***okvira*** koji predstavlja shematizaciju

iskustva, odnosno strukturu znanja na konceptualnoj razini. Tvrdi da se značenje neke riječi (ili gramatičke konstrukcije) ne može razumjeti izvan okvira s kojim je riječ povezana. Drugim riječima, okvir predstavlja mrežu različitih ☞ ***domena*** koje se redom aktiviraju i čine ukupnost značenja. Fillmoreova *okvirna semantika* opće je prihvaćena u kognitivnoj lingvistici, ali nazivlje se poprilično razlikuje. Langacker tako Fillmoreove *okvire* još raščlanjuje na *bazu*, *domenu* i *matricu domena*, Taylor (1995) *okvirima* naziva *mrežu domena* (što bi odgovaralo Langackerovoj *matrici domena*), dok Lakoff (1987) uvodi naziv ☞ ***idealizirani kognitivni model*** (ICM). Prema Langackeru *osnovne domene* (eng. *basic domains*) stvaraju osnovu za složenije apstraktne domene koje odgovaraju Fillmoreovim semantičkim okvirima. Navedene strukture znanja čine ☞ ***enciklopedijsko znanje***.

[Fillmore 1975; Fillmore 1976; Fillmore 1982; Žic Fuchs 1991]

serijska metonimija

[engl. *serial metonymy*; njem. s*erielle Metonymie*; šp. *metonimia serial*; fr. *métonymie en série*; tal. *metonimia seriale*; mađ. *metonímiasorozat*; polj. *seryjna metonimia*]

Serijska metonimija je metonimijski lanac koji se očituje kao sinkronijski leksikalizirani lanac ili dijakronijski lanac, a pojavljuje se kod polisemnih leksema i proširivanja njihovih značenja. Na primjeru leksema *paper* u engleskome jeziku Nerlich i Clarke ilustriraju sinkronijsku serijsku metonimiju: *paper* – tvar koja je nastala od pulpe drveta → nešto po čemu se piše ili crta → esej, disertacija ili dokument → sadržaj eseja.

[Nerlich i Clarke 2001]

simbolička jedinica

[engl. *symbolic unit*; njem. *symbolische Einheit*; šp. *unidad simbólica*; fr. *unité symbolique*; tal. *unità simbolica*; mađ. *szimbolikus egység*; polj. *jednostka symboliczna*]

Simbolička ili jezična jedinica je opći pojam za temeljnu jedinicu jezika, a utemeljena je na de Saussureovoj teoriji o jezičnom znaku. U kognitivnom se pristupu gramatika promatra kao strukturirani inventar konvencionaliziranih jezičnih jedinica. One jedinice koje se vokaliziraju nazivaju se fonološkim jedinicama (zvuk), a one koje se konceptualiziraju su semantičke jedinice (značenje). Spoj fonološke i semantičke jedinice zove se simbolička jedinica. S obzirom na to da se simbolička jedinica sastoji od ☞ ***fonološkog pola*** i ☞ ***semantičkog pola***, ona je bipolarna i u kognitivnoj se gramatici odnosi i na leksičke i gramatičke strukture. One mogu imati različite razine kompleksnosti i specifičnosti počevši od morfema do složenijih konstrukcija.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

sinegdoha

[engl. *synechdoche*; njem. *Synekdoche*; šp. *sinécdoque*; fr. *synecdoque*; tal. *sinnedoche*; mađ. *szinekdoché*; polj. *synekdocha*]

Sinegdoha se u klasičnoj retorici smatra ili posebnom figurom ili podvrstom ☞ ***metonimije***, ovisno o autoru. Razlike i sličnosti koje se pri tome navode su heterogene, a stavovi o tome njihovu odnosu ne samo da su neujednačeni već i zbunjujuće oprečni. Za Searlea (1993: 107) metonimija i sinegdoha su specijalni slučajevi ☞ ***metafore***. Fontanier (1968: 87), Bredin (1984) drže da se radi o situacijama u kojima dio stoji umjesto cjeline, vrsta umjesto roda, jedinka umjesto roda, jednina umjesto množine, odnosno predmet umjesto materijala. Genette (1972: 27) smatra sinegdohu inkluzivnom (odnos dijela prema cjelini), a metonimi-

ju ekskluzivnom (odnos jednog dijela i drugih dijelova odnosno dijela i ostatka cjeline). Razlikuje dva tipa sinegdohe, poopćavajući (kada krećemo od dijela i idemo prema cjelini, od posebnoga prema općemu) ili partikularnom (kada idemo od cjeline prema dijelovima, od općeg prema posebnome). U okviru kognitivne lingvistike (v. Lakoff i Johnson 1980: 36; Radden i Kövecses 1999: 31) sinegdoha se općenito smatra podvrstom metonimije gdje dio stoji umjesto cjeline, a vrlo se rijetko razlikuju kao posebne pojave (v. Seto 1999).

[Bredin 1984; Searle 1993; Genette 1972; Fontanier 1968; Lakoff i Johnson 1980; Radden i Kövecses 1999; Seto 1999]

skupno promatranje

[engl. *summary scanning*; njem. *summatives Scannen*; šp. *escaneo sumario*; fr. *balayage global*; tal. *scansion sommaria*; mađ. *összefoglaló szkennelés/szekvenciális feldolgozás*; polj. *skenowanie sumaryczne*]

Pojam sumarnosti u kognitivnoj se gramatici najčešće rabi kako bi se prikazali nominalni profili**,** tj. kako bi se definirala razlika između nominalnih profila i temporalnih relacijskih predikacija. Skupno ili sumarno skeniranje ukazuje na narav nominalnih profila kao statičnih predikacija, a naglašava se njihova ukupnost odnosno cjelovitost. Langacker (1987) uspoređuje skupno skeniranje s promatranjem fotografije. Dok promatramo fotografiju, um sve njezine sastavnice procesuira istovremeno, odnosno fotografija se poima kao cjelina.

[Langacker 1987]

sličnost

[engl. *similarity*; njem. *Ähnlichkeit*; šp. *semejanza*; fr. *similarité*; tal. *somiglianza*; mađ. *hasonlóság*; polj. *podobieństwo*]

Uočena, odnosno neobjektivna sličnost u tradicijskim pristupima smatrala se temeljnom motivacijom za metaforičke jezične izraze. Poredbeni pristup ovisi o prihvaćanju unaprijed postojeće sličnosti kao osnove, čime se implicira da je ☞ ***metafora*** indirektni način isticanja sličnosti te se može parafrazirati usporedbom. Za razliku od eksplicitnih usporedbi metafore se smatralo implicitnim usporedbama. U teoriji konceptualne metafore, slučajevi metafora utemeljenih na sličnostima tipološki i motivacijski se razlikuju od metafora utemeljenih na korelacijama (usp. Grady 1999)

[Grady 1999]

složena metafora

[engl. *complex metaphor*; njem. *komplexe Metapher*; šp. *metáfora compleja*; tal. *metafora complessa*; mađ. *komplex metafora*; polj. *metaforą złożona*]

U teoriji konceptualne metafore shematizacijom na temelju niza konceptualnih metafora predložilo se postojanje širokih shematičnih složenih metafora (Kövecses 2002), npr. metafore strukture događaja (Lakoff 1993, Lakoff i Johsnon 1999). Slično, pođemo li od kriterija složenosti metaforičkih preslikavanja, u Teoriji o primarnim metaforama (Grady 1997a i b), složena je metafora ona koja se sastoji od više konceptualno jednostavnijih primarnih metafora, odnosno nastaje njihovim sjedinjenjem. Primarne se metafore združuju u detaljnije elaborirane složene metafore, samostojne metaforičke komplekse, čiji nastanak ovisi o logičkoj kompatibilnosti primarnih preslikavanja. Potonja određuju koji se elementi izvora preslikavaju na cilj, a time i koji se vid izvora ističe. Najbolje to odražava

reformulacija TEORIJE SU GRAĐEVINE kao kombinacije dviju osnovnijih, primarnih metafora: APSTRAKTNA ORGANIZACIJA JE FIZIČKA STRUKTURA i USTRAJNOST JE USPRAVNOST. Informacije i zaključci koji proizlaze iz ovih dviju formulacija podrazumijevaju i domenu GRAĐEVINA kao izvorišnu (kao istaknuti primjer FIZIČKE STRUKTURE), no primjenjive su i na niz drugih domena kao ostvarenja, što se očituje pri suptilnijim analizama metaforičkih jezičnih izraza.

[Grady 1997a; Grady 1997b; Lakoff 1993; Lakoff i Johnson 1999; Kövecses 2002]

središnje preslikavanje

[engl. *central mapping*; njem. *zentrale Abbildung*; šp. *proyección/correspondencia central*; fr. *projection centrale*; tal. *mappatura centrale*; mađ. *centrális leképezés*; polj. *rzutowanie centralne*]

Preslikavanje iz kojega, po Kövecsesu (2002, 2005) proizlaze druga preslikavanja u konceptualnoj metafori i kojime se iz izvora na ciljnu domenu preslikava glavno ☞ ***značenjsko žarište***, odnosno konceptualno najistaknutije i najvažnije znanje oko kojega postoji slaganje u (sup)kulturi ili jezičnoj zajednici. Središnja su preslikavanja iskustveno, kulturno ili tjelesno, najmotiviranija te rezultiraju dominantnim metaforičkim izrazima koji oprimjeruju određenu konceptualnu metaforu. Prikladan je primjer metafora SLOŽENI SUSTAVI SU BILJKE u kojoj su metaforički izrazi odraz središnjeg preslikavanja FIZIČKI RAST JE NASTANAK I(LI) RAZVOJ SLOŽENOG SUSTAVA.

[Kövecses 2002]

središnje znanje

[engl. *central knowledge*; njem. *zentrales Wissen*; šp. *conocimiento central*; fr. *connaissances centrales*; tal. *conoscenza centrale*; mađ. *centrális tudás*; polj. *podstawowa wiedza*]

Polazeći od stava da je značenje kognitivna struktura usađena u različite vidove znanja i uvjerenja (Taylor 1995: 33) kognitivni semantičari promatraju ☞ ***enciklopedijsko značenje*** kao strukturirani sustav organiziran u obliku mreže povezanog znanja. Pri tome se neke vidove znanja o entitetima ili događajima koje označava određeni jezični izraz smatra iskustveno i kulturno istaknutijima od drugih te se ono smatra središnjim za poimanje značenja određene jedinice. Tako se npr. znanje da je banana duguljastoga oblika i tipično žute boje smatra centralnijim od činjenice da ju se koristi u voćnim jogurtima. Središnje znanje o entitetu čine četiri komponente: konvencionalno je (zajedničko članovima određene jezične zajednice), generičko (ne primjenjuje se samo na jedan ili nekoliko slučajeva tog entiteta, nego na mnogo ili većinu njih) unutarnje (ne referira se na druge entitete, nego samo na entitet za čiju se objašnjenje priziva) te karakteristično (jedinstveno samo toj klasi entiteta). Ove komponente, naravno, variraju od slučaja do slučaja (kategorije do kategorije) i često su u interakciji. Određena odlika, odnosno znanje, smatra se važnijim što bolje i više navedenih kriterija zadovoljava.

[Langacker 1987; Taylor 1995]

stereotip

[engl. *stereotype*; njem. *Stereotyp*; šp. *estereotipo*; fr. *stéréotype*; tal. *stereotipo*; mađ. *sztereotípia*; polj. *stereotyp*]

☞ ***društveni stereotip***

strukturna metafora

[engl. *structural metaphor*; njem. *strukturelle Metapher*; šp. *metáfora estructural*; fr. *métaphore structurelle*; tal. *metafora strutturale*; mađ. *szerkezeti metafora*; polj. *metafora strukturalna*]

Lakoff i Johnson (1980) konceptualne metafore dijele na ☞ ***orijentacijske***, ☞ ***ontološke***, i *strukturne*. Strukturne su metafore one u kojima se jedan koncept metaforički strukturira pomoću drugoga. Drugim riječima, neke se karakteristike entiteta ☞ ***izvorne domene*** preslikavaju na entitete u ☞ ***ciljnoj domeni***. Kod strukturnih metafora izvorna domena pruža poprilično bogato znanje o strukturi ciljne domene. Kognitivna je funkcija strukturnih metafora omogućiti govorniku razumijevanje ciljne domene kroz strukturu izvorne domene, a razumijevanje se događa kroz ☞ ***preslikavanje*** (engl. *mapping*) elemenata između domena. Uzmimo naprimjer metaforu RASPRAVA JE RAT (*izrešetati koga pitanjima*, *pobiti nečije tvrdnje*) - ciljna se domena *rasprava* kao apstraktan pojam konceptualizira preko izvorne domene *rata*. U raspravi možemo pobijediti i izgubiti, osobu s kojom raspravljamo promatramo kao protivnika, u raspravi napadamo suprotne stavove i branimo svoje itd., što znači da je rasprava djelomično shvaćena i strukturirana u pogledu rata. Lakoff i Johnson (1980) stoga zaključuju da metafora nije samo pitanje jezika, već su ljudski postupci u velikoj mjeri metaforični. Strukturne su metafore najbrojnija podvrsta konceptualnih metafora, a neki su od primjera ČOVJEK JE ŽIVOTINJA (*ona je lija*), STRAH JE HLADNOĆA (*sledila mi se krv u žilama*), VRIJEME JE NOVAC (*ovaj će ti uređaj uštedjeti vrijeme*), ČOVJEK JE BILJKA (*izrasla je u prelijepu djevojku*) itd.

[Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Turner 1989; Kövecses 2002]

stvar

[engl. *thing*; njem. *Ding*; šp. *cosa*; fr. *chose*; tal. *cosa*; mađ. *dolog*; polj. *rzecz*]

Stvar je omeđeno područje u nekoj domeni u konceptualnom prostoru. Prema Langackeru značenja jezičnih jednica mogu se svrsati u dvije kategorije ☞ ***nominalnih*** i ☞ ***relacijskih predikacija***, a stvar čini semantički pol nominalnih profila čiji je prototip u tradicionalnoj gramatici imenica.

[Langacker 1987; Belaj i Tanacković Faletar 2014]

subjektivizam

[engl. *subjectivism*; njem. *Subjektivismus*; šp. *subjetivismo*; fr. *subjectivisme*; tal. *soggettivismo*; mađ. *szubjektivizmus*; polj. *subiektywizm*]

Subjektivizam, kao i njegova suprotstavljena teorija objektivizam, ima korijene u filozofiji koji tvrdi da je spoznaja određena isključivo čovjekovim misaonim i osjetilnim sposobnostima. Kognitivna lingvistika osporava tradicionalni objektivistički pristup značenju, ali ne podržava u potpunosti ni subjektivizam prema kojem svijet doživljavamo isključivo na osnovi osobnog poimanja. Lakoff i Johnson (1980) navode neka od osnovnih obilježja „mita" subjektivizma: u svakodnevnim aktivnostima oslanjamo se na naša osjetila i intuiciju; najvažnije stvari su naši osjećaji, moralne vrijednosti i duhovnost koje su u potpunosti subjektivne i nisu racionalne; svjesnost postižemo maštom, a ne razumom; jezik mašte, pogotovo metafore, nužan je za izražavanje najvažnijih aspekata našeg iskustva. Oni smatraju da su i objektivizam i subjektivizam potrebni jedan drugom, a zalažu se za iskustveni pristup koji bi bio poveznica između ova dva pogleda na svijet.

[Lakoff i Johnson 1980]

subjektivno kretanje

[engl. *subjective motion*; njem. *subjektive Bewegung*; šp. *movimiento subjetivo*; fr. *mouvement subjectif*; tal. *movimento soggettivo*; mađ. *szubjektív mozgás*; polj. *ruch subiektywny*]

☞ **apstraktno kretanje**

supershematska struktura

[engl. *superschematic structure*; njem. *superschematische Struktur*; šp. *estructura superesquemática*; fr. *structure superschématique*; tal. *struttura superschematica*; mađ. *szupersématikus struktúra*; polj. *nadrzędna struktura schematyczna*]

Supershematske strukture su konceptualni elementi u kojima se ☞ ***izvorne*** i ☞ ***ciljne domene*** kod ☞ ***primarnih metafora*** podudaraju. U primarnoj metafori TEŠKOĆE SU TERET zajednička im je skalarna relacija. Ako neka metafora ima ciljnu domenu koja označava trenutni događaj, onda i izvorna domena mora označavati takav događaj, što je doista i slučaj u metafori SMRT JE ODLAZAK. Zajednički elementi strukture su nužan, ali ne i dovoljan uvjet za nastanak primarne metafore.

[Grady 2005; Grady i Ascoli 2017; Evans 2007]

T

temeljna kategorija

[engl. *basic-level category*; njem. *Basiskategorie*; šp. *categoría de nivel básico*; fr. *catégorie de base*; tal. *categoria di livello basico*; mađ. *alapszintű kategória*; polj. *kategoria poziomu podstawowego*]

Temeljna kategorija ona je koja ima najveći mogući broj relevantnih obilježja, a najmanji mogući broj redundantnih obilježja, tj. najveći mogući broj obilježja koji bi ju razlikovao od neke druge kategorije, a istovremeno bio dovoljno detaljan da obuhvati sve pripadnike dane kategorije. Najčešće se sljedeća obilježja vežu uz pojam temeljne kategorije:

(1) To je razina na kojoj uočavamo tipične obrasce ljudskog ponašanja. Kada bi nam netko rekao kako se ponašate sa životinjom, ne bismo znali to opisati, niti pokazati. No, ako nas se to upita korištenjem temeljne kategorije: Kako se ponašate sa psom ili lavom, točno bismo znali pokazati.

(2) To je razina na kojoj je najlakše zamisliti najpreciznijiu vizualnu reprezentaciju kategorije. Kada nas netko zamoli da zamislite životinju, postavljamo si mnoga pitanja – koju točno, veliku ili malu, divlju ili pitomu, egzotičnu ili domaću... Kada nas netko zamoli da zamislimo aljaškog malamuta, neće nam biti lako ako nemamo iskustva ili nikada nismo vidjeli tu vrstu psa. Ali, ako nam netko kaže da zamislimo psa, žirafu ili konja, vrlo brzo će se u našem umu stvoriti vizualizacija te temeljne kategorije.

(3) To je razina na kojoj se odvija naša svakodnevna komunikacija. U razgovoru s prijateljem reći ćemo da smo kupili novi naslonjač, ormar ili krevet, što su sve temeljne kategorije. Nećemo reći: *Kupio sam novi komad namještaja* ili *Kupio sam francuski ležaj*.

(4) Pojedinačni članovi neke kategorije najbrže će biti označeni/imenovani temeljnom kategorijom, a ne superordiniranom ili subordiniranom kategorijom. To je zato što temeljna razina ima maksimalan broj obilježja koji ju čini drukčijom od druge/ih kategorije/a. Npr. Ako na slici vidimo jazavčara u neutralnoj svakodnevnoj komunikaciji najvjerojatnije je da ćemo reći da je na slici *pas*, a ne *životinja* ili *jazavčar*.

(5) Nazivi temeljnih kategorija morfološki su najčešće jednostavni i „originalni", tj. nisu rezultat metaforičkih ekstenzija drugih kategorija. Usporedite temeljnu kategoriju – *jabuka* i subordinirane kategorije – *granny smith, zlatni delišes, idared, fuji, jonagold* itd.

[Rosch 1975; Rosch 1977; Cruse 2000; Croft i Cruse 2004; Evans 2007; Taylor 1995; Ungerer i Schmid 1996]

teorija prototipa

[engl. *Prototype Theory*; njem. *Prototypentheorie*; šp. *teoría de los prototipos*; fr. *théorie de prototype*; tal. *teoria dei prototipi*; mađ. *prototípuselmélet*; polj. *teoria prototypów*]

Teorija prototipa razvila se 70-ih godina 20. stoljeća, ponajprije u istraživanjima Eleanor Rosch i njenih suradnika, a kao kritika klasičnog pristupa kategorizaciji. Rosch i drugi istraživači s kojima je surađivala uočavaju da se većina kategorija ne da na zadovljavajuć način opisati pomoću aristotelijanskih nužnih i dovoljnih uvjeta. Teorija prototipa počiva na dvama načelima koji su temelj ljudske kategorizacije svijeta: (1) načelo kognitivne ekonomičnosti i (2) načelo percipirane strukture svijeta. Načelo kognitivne ekonomičnosti govori da ljudska bića pokušavaju upiti

što više informacija iz okoline, ali uz što manje kognitivnog napora. Stoga, umjesto da svako iskustvo odvajamo kao posebno, grupiramo slična iskustva i tako se kognitivno „štedimo“. Posljedica tog načela je vertikalna strukturiranost kategorija (podređena kategorija, temeljna razina kategorizacije i nadređena kategorija), a najviše se očituje na temeljnoj razini kategorizacije. Drugi princip počiva na korelacijskoj ustrojenosti svijeta. Tako primjerice uočavamo da posjedovanje krila uključuje i posjedovanje perja, te da obje karakteristike često podrazumijevaju i sposobnost letenja, a da je to karakteristično za ptice, a ne primjerice za sisavce s krznom. Posljedica korelacijske ustrojenosti svijeta jest ☞ ***prototip***. Danas teorija prototipa više nema tako izraženo središnje mjesto u kognitivnoj lingvistici, ali povijesno je bila bitna za razvoj ☞ ***kognitivne semantike***.

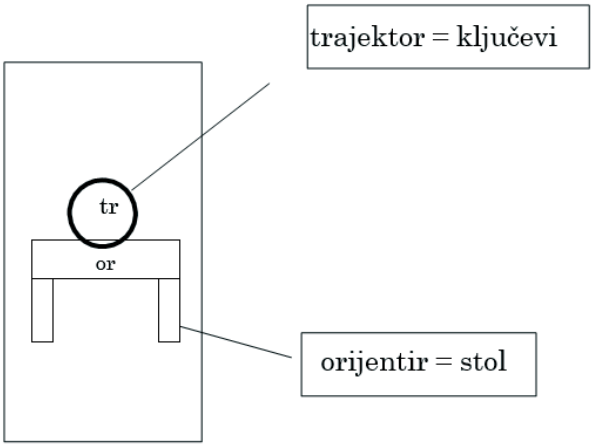
[Croft i Cruse 2004; Evans 2007; Rosch 1975; Rosch i sur. 1976; Rosch 1977; Taylor 1995]

trajektor

[engl. *trajector*; njem. *Trajektor*; šp. *trayector*; fr. *trajecteur*; tal. *trajector*; mađ. *trajektor/elsödleges figura*; polj. *figura prymarna/pierwszoplanowa*]

Kada je u pitanju konceptualni prikaz jezično kodiranoga scenarija, pojam *trajektor* (engl. *trajector)* ili objekt prvog plana rabi se u kognitivnoj gramatici kako bi se istaknula relativna profiliranost jednog elementa scenarija u odnosu na druge. Osim konceptualne istaknutosti trajektoru je često svojstvena i dinamičnost (što je vidljivo iz samog naziva). Langackerov (1987) pojam trajektora odgovara pojmu *figure* Talmyja (2000b), koji se također odnosi na konceptualno istaknuti element scenarija, tj. na lik prvoga plana. U primjeru *ključevi na stolu* ključevi su trajektor, dok je stol ☞ **orijentir.** Ključevi su manji i lakše ih je premjestiti s jednog mjesta na drugo, a budući da su kodirani nominativom i imaju funkciju rečeničnoga subjekta, konceptualno su

istaknutiji i na razini označenoga scenarija predstavljaju trajektor, odnosno lik prvoga plana. Zbog toga je na slici dolje trajektor kao profilirani dio iskaza prikazan deblje otisnutom kružnicom u odnosu na tanje otisnuti lik drugoga plana, tj. orijentir.

Slika 19. Prikaz odnosa trajektora i orijentira.

[Langacker 1987; Talmy 2000b]

transformacija predodžbenih shema

[engl. *image schema transformation*; njem. *Transformation von Bildschemata*; šp. *transformación de esquemas de imágenes*; tal. *trasformazione di schema di immagine*; mađ. *képi séma transzformáció*; polj. *przekształecenie schematu wyobrażeniowego*]

Transformacije ☞ ***predodžbenih shema*** su prema Lakoffu (1987: 440) prirodni iskustveno utemeljeni odnosi među predodžbenim shemama. Tako se skupina individualnih,

jasno razgraničenih objekata ipak može u određenom trenutku konceptualizirati i kao masa zahvaljući transformaciji BROJIVOST u ZBIR. Fizička je pretpostavka za to vizualno iskustvo promatranja jedne te iste scene iz različite udaljenosti: što smo udaljeniji to će teže biti razabrati pojedine objekte (i diskoontinuitete između njih). Isto je tako prirodna i iskustveno utemeljena veza između puta nekog tijela koji se kreće i statičnog položaja tijela kada se prestane kretati. Tako se PUT kao jedna od predodžbenih shema vezanih uz prijedlog *preko* u značenju kretanja iz jedne lokacije do druge koje spaja (ili razdvaja) neki topološki objekt u izričaju *Prešao je preko granice* transformira u KRAJNJU TOČKU PUTA u izričaju *Stanuje preko granice*. Transformacije predodžbenih shema su pored konceptualne metafore i metonimije najznačajniji mehanizam koji dovodi do širenja odnosno promjena značenja uopće.

[Lakoff 1987; Dewell 1994; Svorou 1994; Gibbs i Colston 1995; Ekberg 1997; Hampe 2002; Hampe 2005; Athanasiadou 2007]

trenutni diskurzni prostor

[engl. *current discourse space*; njem. *aktueller Diskursraum*; šp. *espacio discursivo actual*; fr. *espace de discourse actuel*; tal. *spazio di discorso corrente*; mađ. *aktuális diskurzustér*; polj. *bieżąca przestrzeń dyskursu*]

Prema Langackeru (1991) trenutni diskurzni prostor je ☞ ***mentalni prostor*** koji sadrži sve one elemente i odnose među njima koje sugovornici dijele kao temelj za komunikaciju i određenom trenutku u tijeku diskurza. Sadržaj se tog prostora dinamički obnavlja i mijenja sukladno razvoju diskurza u realnom vremenu, a može uključivati i raniji diskurzni prostor u cijelosti ili samo neke njegove dijelove.

[Langacker 1991]

U

ukotvljena spoznaja

[engl. *grounded cognition*; njem. *verankerte Kognition*; šp. *cognición fundamentada*; fr. *cognition fondée*; tal. *cognizione radicata*; mađ. *lehorgonyzás*; polj. *poznanie ucieleśnione*]

☞ ***usidrena spoznaja***

ulazni prostor

[engl. *input space*; njem. *input space*; šp. *espacio de entrada*; fr. *espace d'entrée*; tal. *spazio di input*; mađ. *bemeneti tér / input tér*; polj. *przestrzenie weyjściowa*]

Prema teoriji ☞ ***konceptualne integracije*** Fauconniera i Turnera (2002) razmijevanje određenih metaforičkih izraza uključuje aktiviranje (najmanje) četiriju mentalnih prostora: dva ulazna prostora (iako se može sastojati i od nekoliko ulaznih prostora), ☞ ***generičkog prostora*** (eng. *generic space*) i ☞ ***integriranog prostora*** (eng. *blend*). Ulazni su prostori po svojoj ulozi srodni domeni izvora i cilja konceptualne metafore. U prvom se ulaznom prostoru uvijek nalazi neka postojeća, odnosno ostvarena situacija, dok je u drugom ulaznom prostoru situacija postavljena nešto drukčije te omogućuje pokretanje novoga scenarija u integriranom prostoru. Nakon što se u integriranom pros-

toru ti iskazi interpretiraju, nastaje nova dinamična struktura koja nam omogućava novi uvid u situaciju, uz pojavljivanje elemenata koji nisu postojali ni u jednom ulaznom prostoru, i ti se elementi onda obrnutim smjerom projiciraju natrag u ulazne prostore (Belaj i Tanacković Faletar 2006: 156). Uzmimo naprimjer metaforu *Ovaj kirurg je mesar* koju navode Grady, Oakley i Coulson. U prvom ulaznom prostoru imamo ulogu kirurga, a u drugom ulogu mesara; u prvom ulogu pacijenta, u drugom ulogu životinje; u prvom je sredstvo skalpel, a u drugom mesarski nož itd. Svi ti elementi preslikavaju se u integrirani prostor u kojem se odvija selektivna projekcija i stvara novo značenje, a to je da je kirurg nesposoban.

[Fauconnier i Turner 2002; Fauconnier 1994; Grady, Oakley i Coulson 1999; Belaj i Tanacković Faletar 2006; Matovac i Tanacković Faletar 2009]

uporabni događaj

[engl. *usage event*; njem. *Gebrauchsereignis*; šp. *evento de uso*; fr. *événement d'utilisation*; tal. *evento di utilizzo*; mađ. *hasnzálati esemény*; polj. *zdarzenie językowe*]

Termin koji u svojoj kognitivnoj gramatici i uporabnom modelu jezika koristi Langacker. U osnovi se poklapa s tradicijskim terminom izričaj (eng. *utterance*). Uporabni događaj je čin koji vrše govornik i slušatelj (Langacker 2001: 144). Kao takav predstavlja konkretni slučaj govornikove uporabe jezika u neposrednom (fizičkom, mentalnom, društvenom i kulturnom) kontekstu, no i slušateljevu interpretaciju iste. Uključuje sveobuhvatnu konceptualizaciju, odnosno potpuno kontektualizirano shvaćanje izraza i njegovo fizičko ostvarenje sa svim pripadajućim detaljima. Jezične jedinice koje su dio znanja jezika s konkretnim uporabnim događajem povezane su procesima apstrakcije i kategorizacije. S jedne strane do jezičnih jedinica govornik dolazi procesom apstrakcije iz kokretnih uporabnih događaja. S druge strane jezične jedinice (i njihov odabir) kate-

goriziraju različite vidove uporabnoga događaja, što uporabni događaj čini ostvarenjem jezika, a opis vidova uporabnom događaja opisom njegovih svojstava, odnosno strukture.

[Langacker 2001]

uporabni model

[engl. *usage-based model*; njem. *gebrauchsbasiertes Modell*; šp. *modelo basado en el uso*; fr. *modèle basé sur l'usage*; tal. *modello basato* sull'utilizzo; mađ. *használat alapú modell*; polj. *model oparty na uzusie językowym*]

Uporabni model predstavlja jedno od ključnih načela kognitivnih pristupa gramatici i jeziku. Predložio ga je Langacker (1987) kao model jezika koji usvaja i polazi od teze o utemeljenosti na uporabi (eng. *usage-based thesis*), po čemu se ključno razlikuje od strukturalističkog i generativnog pristupa jeziku. Polazi od pretpostavke da na jezičnu strukturu utječu opći kognitivni procesi kojima se kategorizira i konceptualizira ljudsko iskustvo (Langacker 1987). Obuhvaća i način na koje se znanje pohranjeno i aktivira se u memoriji (Bybee 2007) te linearnu organizaciju informaciju u planiranju određenog izričaja, odnosno uporabnog događaja (MacDonald 2013), te tijek svijesti pri procesiranju diskursa (Chafe 1994). Temeljni je cilj lingvistike utemeljene na uporabi razviti teoriju jezika koja objašnjava ulogu i učinke kognitivnih i interakcijskih procesa na nastanak značenja i jezične strukture.

Po uporabnom modelu jezično znanje govornika (odnosno njegova mentalna gramatika) nastaje apstrahiranjem simboličkih jedinica iz konkretnih, kontekstualiziranih slučajeva uporabe jezika. Iz potonjega proizlazi da ne postoji jasna granica između znanja jezika i njegove uporabe (usp. Chomskyeve koncepte kompetencije i uporabe (eng. *competence* i *performance*). Drugim riječima, znanje jezika JEST njegova uporaba. Uporabni model jezika svoju je primjenu,

osim u kognitivnim pristupima gramatici, našao i u proučavanju jezičnih promjena i usvajanja jezika (Tomasello 2003) koji polaze od kognitivnolingvističkih načela.

[Langacker 1987; Langacker 2000; Barlow i Kemmer 2000; Tomasello 2000; Bybee 2007; MacDonald 2013; Chafe 1994; Tummers, Heylen i Geeraerts 2005; Tanacković Faletar i Matovac 2009; Gradečak-Erdeljić i Brdar 2012]

usidrena spoznaja

[engl. *grounded cognition*; njem. *verankerte Kognition*; šp. *cognición fundamentada*; fr. *cognition fondée*; tal. *cognizione radicata*; mađ. *lehorgonyzás*; polj. *poznanie ucieleśnione*]

Usidrena spoznaja označava širok pogled u kojemu stabilnost i varijaciju uvjetuju elementi vezani uz naše tijelo i percepciju (☞ ***otjelovljenje***) i elementi ustroja našeg znanja na višim razinama (koncepti i kultura). U teorijama usidrene spoznaje odbacuje se pretpostavka da je logička teorija dostatna za oblikovanje znanja o svijetu i jeziku. Drugim riječima, da bismo oblikovali znanje o jeziku potrebno je krenuti od vlastitog mišljenja i djelovanja – percepcije, osjećaja i kulture.

[Barsalou 2008; Stanojević 2013]

usidrenje

[engl. *grounding*; njem. *Verankerung*; šp. *anclaje/base común*; fr. *ancrage*; tal. *ancoraggio*; mađ. *lehorgonyzás*; polj. *zakotwiczenie*]

Usidrenje je termin koji prema u kognitivnoj gramatici označava govornu situaciju, njezine sudionike (govornika i slušatelja), njihovu interakciju i neposredne okolnosti (primjerice mjesto i vrijeme) (usp. Langacker 1991). Taylor

(2002) usidrenje određuje kao ono koje „smješta" varijantu u odnosu na pozadinu, tj. omogućuje sudionicima govornoga čina da uspostave „mentalni kontakt" s referentom imenske sintagme kao varijante, da ga identificiraju ili, bolje rečeno, da koordiniraju referenciju. Jezične su strategije usidrenja završni stadij izgradnje semantičkoga ustrojstva imenske sintagme. Ulogu usidrenja vrlo su slikovito pokazali Radden i Dirven (2007: 51) – veza onoga što je izrečeno u rečenici s određenom (više ili manje uobičajenom) perspektivom zove se usidrenje. U njihovom su modelu govornik i slušatelj povezani intersubjektivnom vezom. Govornik usidruje situaciju i njezine sudionike pomoću različitih jezičnih sredstava koja imaju funkciju referencije (informiranja sudionika o tome na koji način može pristupiti nekoj jezičnoj jedinici u govornom izričaju) te vremenskog i načinskog određenja radnje. Jezični elementi usidrenja kod predikata odnose se na lične oblike, vrijeme, način i sl., a kod subjekta na padežne oblike, određenost i dr. Govorna se situacija sastoji od sudionika, relacija među njima i okolnosti glagolske radnje. Da bi govornik nešto rekao sugovorniku, mora mu dati do znanja o čemu/kome govori, kada se to dogodilo i sl. Govornik to sve čini s obzirom na svoj odnos prema sugovorniku ili s obzirom na konvencionalno polazište („ja (se nalazim) sada ovdje"). Tako možemo reći: *Jučer sam pomogla slijepoj osobi prijeći preko ceste*. No ako želimo radnju prikazati bližom i „živom" vjerojatno ćemo reći: *Idem ti ja jučer s posla i vidim...*

[Langacker 1991; Langacker 2008; Taylor 2002; Radden i Dirven 2007; Belaj i Kuna 2013; Belaj iTanacković Faletar 2014; Stanojević 2013]

usporedba

[engl. *comparison/judgement*; njem. *Vergleich*; šp. *comparación*; fr. *comparaison*; tal. *confronto*; mađ. *összehasonlítás*; polj. *porównanie*]

Usporedba je jedna od temeljnih kognitivnih operacija kao i proces u konstruiranju značenja. Croft i Cruse ju još nazivaju prosuđivanje jer se odnosi na našu sposobnost da stvaramo veze između različitih iskustava. Procesi koji nastaju pri uspoređivanju su: ☞ ***kategorizacija***, konceptualna ☞ ***metafora*** i odnos ☞ ***lika*** i ☞ ***pozadine***. Kategorizacija naprimjer uključuje uspoređivanje određenog iskustva s prijašnjim iskustvima i prosuđivanje kojoj kategoriji prijašnjih iskustava ono pripada.

[Langacker 1987; Croft i Cruse 2004]

uzor

[engl. *paragon*; njem. *Paragon/Musterbeispiel*; šp. *parangon*; fr. *parangon*; tal. *paragone*; mađ. *paragon*; polj. *wzór*]

Uzor (ili ***paragon***) je pojedinačna osoba ili predmet koji je idealni i najbolji predstavnik svoje kategorije. Tako je Pele za mnoge idealni nogometaš, a Mozart najreprezentativniji skladatelj svih vremena. Mogli bismo reći i da takve osobe ili predmeti pripadaju kolektivnom sjećanju. Lakoff (1987) uzore ili paragone drži jednim od oblika metonimijskih modela.

[Barcelona 2004; Brdar i Brdar-Szabó 2007; Brdar 2017; Berberović 2007a; Berberović 2007b]

V

V-jezici

[engl. *V-languages*; njem. *V-Sprachen*; šp. *lenguas-V*; fr. *V-langues*; tal. *lingue V*; mađ. *V-nyelvek*; polj. *języki* o *ramie czasownikowej*]

☞ ***glagolski uokvireni jezici***

Veliki lanac bića

[engl. *Great Chain of Being*; njem. *große Kette der Wesen&Stufenleiter der Natur*; šp. *Gran Cadena del Seres*; fr. *grande chaîne* des êtres; tal. *grande catena dell'essere*; mađ. *nagy lánc*; polj. *Wielki łańcuch bytów*]

Velik lanac je ☞ ***kulturni model*** tipičan za zapadno društvo, tj. židovsko – kršćansku tradiciju. Potječe iz Biblije, no budući da slične teorije postoje u mnogim drugim kulturama, moglo bi ga se smatrati univerzalnim (Kövecses 2002: 126). Uvelike je nesvjestan i odražava neznanstveno shvaćanje poretka i odnosa oblika postojanja u svijetu, prije svega u odnosu na ljudsko biće. Po tom shvaćanju oblici postojanja organizirani su u hijerarhiju na temelju odlika koje posjeduju te ih povezuju. Entiteti na svakoj višoj razini posjeduju sve odlike bića na nižoj razini te dodatnu odliku koja ih određuje i osigurava im višu poziciju u lancu. Tako fizički predmeti imaju fizičke atribute, biljke uz fizičke posjeduju i biološke atribute, dodatna odlika (nižih) životinja su instinkti, a čovjek uz sve navedene atribute pos-

jeduje i odliku racionalnog mišljenja, koja ga određuje i smješta na vrh "osnovnog velikog lanca". Pod 'višim odlikama' ljudi podrazumijevamo i moralne i estetske odlike.

Lakoff i Turner (1998) ističu i postojanje hijerarhije unutar zasebne razine po istom općem principu: 'viši' oblici unutar razine posjeduju odlike koje im podižu status u odnosu na ostale članove. Odlike su ujedno dodatne i moćnije pa nositeljima omogućavaju dominaciju ili cjenjeniji status. Hijerarhijski ustroj velikog lanca čini ga ☞ ***pučkom taksonomijom***. Budući da su konceptualne kategorije (i) taksonomski ustrojene, moglo bi se hijerarhijsko strukturiranje nazvati kognitivnom univerzalijom, pa ne čudi njegova rasprostranjenost.

[Lakoff i Turner 1989; Kövecses 2002]

vertikalna polisemija

[engl. *vertical polysemy*; njem. *vertikale Polysemie*; šp. *polisemia vertical*; fr. *polysémie verticale*; tal. *polisemia verticale*; mađ. *vertikális poliszémia*; polj. *polisemia pionowa*]

Kod ovog tipa polisemije radi se o slučajevima u kojima se jedan oblik (riječ), koji put i više, koristi da bi se označilo dva ili više koncepta koji su u značenjskom odnosu kategorijalnog uključivanja ili hiponimije. Takva je riječ polisemna jer ima uže i šire značenje unutar taksonomske hijerarhije, npr. *kokoš* se može u najširem značenju rabiti da bi se označile vrste ptica prilagođenih uglavnom životu na tlu (lat. *Galliformes*), poput *tetrijeba, purana, trčke, pauna, fazana*, ali i vrste domaće ptice koja se uzgaja radi jaja i mesa, a koju se označava istom tom riječi. Ta se riječi rabi i da bi se označilo ženku te vrste ptica (istoznačnica *kokoška*) za razliku od *pijetla* ili *pijevca*. Sam naziv potječe od uobičajenog načina prikazivanja odnosa značenjskog uključivanja unutar taksonomskih dijagrama kao odnosa na

okomitoj osi (Gévaudan 1997). Istu se pojava još naziva i autohiponimijom (Horn 1984) jer je ovakva polisemna riječ sama sebi hiponim odnosno hiperonim. Radden i Kövecses (1999) ovu pojavu tretiraju kao slučajeve metonimija tipa KATEGORIJA UMJESTO ČLANA KATEGORIJE i ČLAN KATEGORIJE UMJESTO KATEGORIJE. Nasuprot tom stavu Koskela (2011, 2014) ukazuje na razlike između metonimije i vertikalne polisemije kao pojave širenja ili sužavanja kategorije.

[Gévaudan 1997; Horn 1984; Koskela 2011; Koskela 2014]

visokorazinska metonimija

[engl. *high-level metonymy*; njem. *High-level-Metonymie*; šp. *metonimia de alto nivel*; fr. *métonymie de haut niveau*; tal. *metonimia di alto livello*; mađ. *magas szintú metonímia*; polj. *metonimia wysoko uszczegółowiona*]

U svojoj tipologiji metonimija, zasnovanoj na razmatranju prirode domena u metonimijskom preslikavanju, Ruiz de Mendoza i suradnici razlikuju niskorazinske (*low-level*) od visokorazinskih (*high-level*) metonimija. Za razliku od prvih, u kojima su izvorna i ciljna domena specifični, negenerički idealizirani kognitivni modeli (Lakoff 1987a), visokorazinske se metonimije nastaju apstrakcijom iz niza potonjih i osnova su im generički idealizirani kognitivni modeli. Kao takve imaju izrazito predodžbeno shematsku prirodu, utoliko što se domene koje čine njihov izvor i cilj može rastaviti na predodžbene sheme. Tako generički model 'radnje', npr. nastaje spajanjem predodžbenih shema 'sile' i 'kontrole'. Zbog svoje generičke prirode visokorazinske metonimije mogu djelovati i na nejezičnoj razini, a osnova su za gramatičke fenomene kao što su modalnost, proširenje i sužavanje valencije glagola, glagolskih i imenskih predikata itd. Ruiz de Mendoza i suradnici razlikuju dva osnovna tipa visokorazinskih metonimija: propozicionalne i situacijske. Prve nalazimo u tzv. gramatičkim metaforama, odnosno onima koje imaju utjecaja na gramatičku strukturu. Situacijske metonimije nalazimo u slučajevima indirektnih

govornih činova, odnosno kada god se dio scenarija govornog čina metonimijski koristi za cijeli govorni čin. Par visokorazinskih metonimija koji se pokazao vrlo bitnim pri konceptualizaciji, odnosno organizaciji i procesiranju informacija je i GENERIČKO UMJESTO SPECIFIČNOG/ SPECIFIČNO UMJESTO GENERIČKOG, na čije su djelovanje pri metaforičkoj konceptualizaciji (npr. unutar taksonomije kulturnog modela ☞ ***VELIKOG LANCA***) ukazali Lakoff i Turner (1989) i smatraju ga metaforičkim. Potonje preispituje niz autora (Kövecses i Radden (1998), Panther i Thornburg (1999) i zagovara navedenu metonimijsku motivaciju ovoga visokorazinskog preslikavanja.

[Lakoff 1987a; Kövecses i radden 1998; Panther i Thornburg 1999; Ruiz de Mendoza i Díez Velasco 2004; Ruiz de Mendoza i Pérez Hernández 2003]

višeosjetilnost

[engl. *multimodality*; njem. *Multimodalität*; šp. *multimodalidad*; fr. *multimodalité*; tal. *multimodalità*; mađ. *multimodalitás*; polj. *multimodalność*]

☞ ***multimodalnost***

višeosjetilna metafora

[engl. *multimodal metaphor*; njem. *multimodale Metapher*; šp. *metáfora multimodal*; fr. *métaphore multimodale*; tal. *metafora multimodale*; mađ. *multimodális metafora*; polj. *metafora multimodalna*]

S obzirom na modalitet u kojem se realiziraju metafore razlikujemo jednoosjetilne i višeosjetilne metafore. Kod jednoosjetilnih se metafora ☞ ***izvorna*** i ☞ ***ciljna domena*** javljaju u jednom osjetilnom modalitetu, dok se kod višeosjetilnih metafora pojavljuju u više osjetilnih modaliteta (naprimjer kao jezična i vizualna). Kod višeosjetilnih meta-

fora, prema Forcevilleu (2009), najčešće se radi o istodobnom korištenju nekoliko osjetilnih modaliteta, primjerice slike i zvuka. Forceville i Urios-Aparisi (2009) navode primjer *Nikeove* reklamne kampanje pod geslom *Prepare for Combat*, u kojoj sportaši oblače Nikeove proizvode; sportsku opremu navlače poput oklopa, što prati i odgovarajući zvučni efekt zatvaranja oklopa. Slikom i zvučnim efektima, a kanije i pisanim tekstom, inicira se metafora SPORT JE RAT. ☞ ***Višeosjetilnost*** je sastavni dio našeg svakodnevnog života, pa tako i sastavni dio konceptualne metafore.

[Forceville 2008; Forceville 2009; Forceville i Urios-Aparisi 2009; Stanojević 2013]

višeosjetilna metonimija

[engl. *multimodal metonymy*; njem. *multimodale Metonymie*; šp. *metonimia multimodal*; fr. *métonymie multimodale*; tal. *metonimia multimodale*; mađ. *multimodális metonímia*; polj. *metonimia multimodalna*]

Budući da je metonimija sveprisutna u našem svakodnevnom funkcioniranju i komunikaciji, za očekivati je da se i ona može pojaviti u više osjetilnih modaliteta. S obzirom na činjenicu da se metonimijske operacije po definiciji odvijaju unutar jedne domene te da i ☞ ***metonimijski izvor*** i ☞ ***metonimijski cilj*** moraju biti u istoj domeni ili hijerarhijski uređenoj matrici domena prave su višeosjetilne metonimije jednostavnog tipa nemoguće. No u slučaju složenih metonimija koje uključuju više slojeva moguće je da metonimijski cilj određene metonimije ostvaren u jednom modalitetu posluži kao metonimijski izvor za nadređenu metonimiju koja se ostvaruje u nekom drugom modalitetu. Tako u primjeru natpisa *I* ♥ *California* koji se mogu vidjeti na majicama, plakatima i sl. piktogram koji prikazuje srce metonimimijski stoji umjesto emocije, tj. ljubavi, dok se u sljedećem metonimijskom sloju engleska imenica *love* putem tvorbenog procesa konverzije koja se u literaturi

analizira kao metonimija STANJE UMJESTO ZBIVANJA/AKCIJE, tj. kao glagol *to love*. Drugim riječima u dva smo koraka stigli iz domene vizualnoga u domenu jezičnoga. Privid višeosjetilnosti metonimija mogu stvoriti i situacije u kojima se dvije ili više metonimija aktiviraju paralelno, a realizirane su putem različitih modaliteta. Slično je i u slučaju metonimija koje su potpomognute nekim izrazom u različitom modalitetu, kao u primjeru natpisa na vjetrobranu taksi-vozila *5* + , gdje upravljač vozila prvo metonimijski stoji umjesto cijelog vozila, a onda cijelo vozila umjesto vozača te onda cjelinu interpretiramo tako da je vozilo registrirano za prijevoz ukupno 6 putnika, tj. vozača i još pet suputnika. U tom primjeru matematički simboli, koji su način kodiranja verbalnih sadržaja potpomažu aktiviranje dvoslojne metonimije koja je realizirana u vizualnom modalitetu.

Vrlo je česta pojava u multimodalnom diskursu da modaliteti djeluju zajedno kako bi proizveli koherentnu poruku. Littlemore (2015) navodi primjere uporabe metonimije u filmu, koja je posebno česta u scenama u kojima neki objekt upućuje na određena emocionalna, socijalna i druga stanja; naprimjer kadar prazne čaše viskija može upućivati na problem s alkoholom, polomljena igračka na podu može upućivati na disfunkcionalnu obitelj, dok se kutovi kamere fokusirane na takve objekte često koriste za metonimijsko upućivanje na stajalište protagonista te na njegovu usredotočenost na određeni događaj.

[Pérez-Sobrino 2017; Rocci, Mazzali-Lurati i Pollaroli 2018; Littlemore 2015; Pérez-Sobrino, Littlemore i Houghton 2019; Škrgić 2017]

vizualna metafora

[engl. *visual/pictorial metaphor*; njem. *piktoriale/visuelle Metapher*; šp. *metáfora visual*; fr. *métaphore visuelle*; tal. *metafora visiva*; mađ. *vizuális/képi metafora*; polj. *metafora wizualna*]

Vizualna metafora nastaje kada neki vizualni element (ciljna domena) nalazimo umjesto nekog drugog vizualnog elementa (izvorna domena) koji pripada drugoj kategoriji ili značenjskom okviru. Dva se elementa, kao i kod konceptualne metafore povezuju na temelju sličnosti. Vizualne metafore primjenu pronalaze ponajviše u medijima, napose oglašavanju. To je stoga jer su oglašivači svjesni da ciljana publika provodi vrlo malo vremena gledajući reklamu, svega nekoliko sekundi kada se radi o tiskanoj reklami u časopisu ili reklamnom panelu. Poruka mora vizualno privući pozornost te biti kratka i jasna.

Forceville (1996) razlikuje četiri podtipa vizualne metafore:

a) Kontekstualna metafora (engl. *contextual metaphor*)

Prikazani objekt predstavljen je kao ciljna domena metafore tako što je prikazan u vizualnom kontekstu kao nešto drugo – izvorna domena. Da bi se ta metafora prepoznala i shvatila, interpretator treba imati pozadinsko znanje o objema domenama.

Slika 20. Primjer kontekstualne metafore.

b) Hibridna metafora (engl. *hybrid metaphor*)

U hibridnoj metafori prepoznajemo i izvornu i ciljnu domenu, ali su one isprepletene, ne možemo ih razdvojiti te tvore jedan geštalt.

Slika 21. Primjer hibridne metafore u Osijeku – pješački prijelaz u kombinaciji s meandrima umjetnika Julija Knifera

c) Poredba (engl. *simile*)

Ciljna domena istaknuta je uz izvornu domenu kojoj nalikuje na ovaj ili onaj način. U oglašavanju se to izvodi različitim sredstvima: suprotstavljanjem izvora i cilja, prikazivanjem u istom položaju, istoj boji koja privlači pozornost, istom stilu koji odskače od uobičajenog i sl.

Slika 22. Primjer poredbene vizualne metafore.

d) Vizualno-tekstualna metafora (engl. *verbo-pictorial*)

U novije vrijeme ona se svrstava u multimodalne metafore jer uključuje različite modalitete (Forceville 2008). Prvotno je definirana kao ona koja koristi i tekst i sliku u metaforizaciji (Forceville 1996).

Slika 23. Primjer vizualno-tekstualne metafore u oglasu za automobilske gume.

U novije vrijeme ističe se još jedna potkategorija, a vezana je uz razvoj 3D tehnologije (Cila 2013 i Van Rompay 2005; citirano u: Forceville 2016). Naziva se **integrirana metafora ili metafora proizvoda** (engl. *integrated metaphor*/*product Metaphor*) i primjenu ponajviše nalazi u dizajnu. Metaforizacija se odvija na način da se stvara proizvod (ciljna domena) koji preuzima ključne formalne kvalitete nečega drugoga (izvorna domena), ali svrha je proizvodu dodijeliti formalna i/ili konceptualna obilježa izvora. Slična je hibridnoj metafori, ali za razliku od hibridne metafore koja je izmišljeni geštalt za određenu potrebu, metafora proizvoda stvaran je i dizajniran proizvod s određenom funkcijom. Jedan od nama bližih primjera mogla bi biti staklenka za zimnicu u kojoj se poslužuje piće.

Slika 24. Primjer vizualno-tekstualne metafore u oglasu za automobilske gume.

[Carroll 2001; Cila 2013; Forceville 1996; Forceville 2008; Forceville 2016; Van Rompay 2005; Moya Guijarro 2013]

vizualna metonimija

[engl. *visual metonymy*; njem. *visuelle/piktoriale Metonymie*; šp. *metonimia visual*; fr. *métonymie visuell*; tal. *metonimia visiva*; mađ. *vizuális/képi metonímia*; polj. *metonimia wizualna*]

Kao i kod konceptualne metonimije, i u vizualnoj metonimiji govorimo o odnosu preslikavanja na temelju ☞ ***bliskosti*** unutar jedne kognitivne domene ili idealiziranog spoznajnog modela, no modalitet je različit – vizualan. I vizualna metonimija može se javiti u kombinaciji s tekstualnim objašnjenjem ili pojašnjenjem, a također vizualna metonimija može biti i polazište vizualne

metafore. Primjerice u reklami za godišnji odmor u Francuskoj može se naći samo prikaz Eiffelovog tornja koji metonimijski stoji za Francusku.

[Forceville 1996; Forceville 2009; Forceville 2016; Villacañas i White 2013]

Z

zabluda isključenja

[engl. *exclusionary fallacy*; njem. *falsche Disjunktion*; šp. *falacia por exclusión*; fr. *sophisme d'exclusion*; tal. *errore di esclusione*; mađ. *hibás kizárás elve*; polj. *mylne/błędne wykluczenie*]

Pod zabludom isključenja Langacker (1987: 28; 2008: 13) smatra sklonost lingvista da postavljaju pitanja u obliku koji prejudicira međusobno isključive alternative kao odgovore, što kao posljedicu ima stav da jedna moguća analiza određene jezične pojave sprečava mogućnost neke druge analize.

[Langacker 1987; Langacker 2008]

zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa

[engl. *rule/list fallacy*; njem. *Regel-Liste-Trugschluss*; šp. *falacia de reglas vs. listas*; tal. *fallacia regola/lista*; mađ. *hibás szabály-lista megkülönböztetés*; polj. *mylna/błędna alternatywa reguły/listy*]

U generativnoj se lingvistici drži da postoje dva tipa mentalnih reprezentacija: apstraktni opisi uzoraka u jeziku, kao npr. gramatička pravila, te popis jedinica koje su iznimka te nisu podložne određenim pravilima. Drugim riječima s jedne strane imamo gramatiku s pravilima, a s druge leksikon koji joj je pridodan. Međusobno isključivanje

pravila i popisa, kao posebni slučaj ☞ ***zablude isključenja***, je pokušaj da izbjegne zalihosnost u sustavu odnosno opis učini ekonomičnijim. Pod zabludom o međusobnoj isključivosti pravila i popisa Langacker (1987: 42) podrazumijeva stav da bilo koja jezična jedinica ne može biti dio nekog popisa, a istovremeno podložna nekom pravilu. Nasuprot tome u kognitivnoj se gramatici, kao neredukcijskom modelu (i u kognitivnoj lingvistici uopće), smatra da se jezične jedinice mogu istovremeno biti i u popisu i dio pravila, tj. da se mogu obraditi analitički, ali i holistički. Općenite tvrdnje (pravila) i specijalni popisi su komplementarni te „mogu savršeno koegzistirati u kognitivnoj reprezentaciji jezičnih pojava“ (Langacker 1987: 42).

[Langacker 1987]

značenjska neodređenost

[engl. *semantic indeterminacy*; njem. *semantische Unbestimmtheit*; šp. *indeterminación semántica*; fr. *indétermination sémantique*; tal. *indeterminatezza semantica*; mađ. *szemantikai határozatlanság*; polj. *semantyczna nieokreśloność*]

Značenjska neodređenost je popularni predmet rasprave filozofa i logičara od sv. Augustina (u dijalogu *Učitelj*, 389) preko Quinea do današnjih dana (Wittgenstein, Davidson, Williamson, Peterson), a odnosi se na činjenicu da su sve pojave vezane uz jezik podspecificirane (engl. *underdetermined*) te dopuštaju više interpetacija. U novijim kognitivnolingvističkim istraživanjima (Langacker 1998, 2009a i b) naglašava se nestabilnost značenja, odnosno varijacije pri interpretaciji gramatičkih oblika i kategorija. Neodređenost postoji na svim jezičnim razinama, od riječi, preko rečenice, do razine diskursa. Posebno se naglašava značenjska neodređenost utoliko što se značenje smatra niti jasno ograničenim niti potpuno kompozicionalnim. Značenjska neodređenost tako postaje norma, a ne iznimka.

Precizne i strogo određene poveznice između elemenata postaju specijalni slučajevi.

[Langacker 1998; Langacker 2009a; Langacker 2009b; Hanks 2000; Geeraerts 2009]

znanstvena taksonomija

[engl. *scientific taxonomy*; njem. *wissenschaftliche Taxonomie*; šp. *taxonomía cientifica*; fr. *taxonomie scientifique*; tal. *tassonomia scientifica*; mađ. *tudományos taxonómia*; polj. *taksonomia naukowa*]

Odlika znanstvenih taksonomija (npr. Linneove) je koncentracija na jedan odabrani kriterij ili odliku kao temelj kategorizacije (npr. oblik, posjedovanje određene fizičke odlike), što je tipično za klasičnu kategorizaciju. Znanstvena klasifikacija po Linnaeusu klasificira živa bića u pet velikih skupina ili carstava (*monere*, *protisti*, *gljive*, *biljke*, *životinje*). Glavne skupine u podjeli životinjskog carstva zovu se koljen (ima ih dvadesetak). Koljena su podijeljena u razrede, razredi su podijeljeni u redove, redovi u porodice, porodice u rodove, a rodovi u vrste. Sustav klasifikacije životinja postoji još od Aristotela, a svaki novi pokušaj uvodi nove parametre" (Škara i Ćurković Denona 2005: 722). U prirodi je znanstvenih taksonomija kao jednog oblika idealiziranog kognitivnog modela (Lakoff 1987a: 118ff) jednoznačna kategorizacija SVIH oblika postojanja, pri čemu se svaki entitet nastoji klasificirati u jednu i samo jednu kategoriju isticanjem i prihvaćanjem jednog tipa odlika kao osnove kategorizacije te priznavanjem ravnopravnog statusa svim članovima kategorije. Jedan od problema znanstvenih taksonomija koji uočavaju kognitivni lingvisti je njihova prevelika složenost i neprilagođenost ljudskom umu, potrebama i načinima interakcije sa svijetom oko nas. Oba nedostatka proizlaze iz tradicijskog poimanja prirode kategorija i procesa kategorizacije, kojima je kao alternativa predložena ☞ ***teorija prototipa***. Potonja prirodno uzima u obzir razlike u važnosti određenih organiza-

ma ili predmeta s kojima dolazimo u interakciju te ih u skladu s time procjenjujemo i klasificiramo. Za razliku od znanstvenih klasifikacija kojima je cilj pružiti cjelovit, jednoznačan sustav taksonomskih razina, pučke taksonomije (engl. *folk taxonomies*) nastaju svakodnevnom kategorizacijom i utemeljene su na ljudskom perceptivnom i kognitivnom aparatu i potrebama, a potpuno su im svojstvene praznine i nedosljednosti.

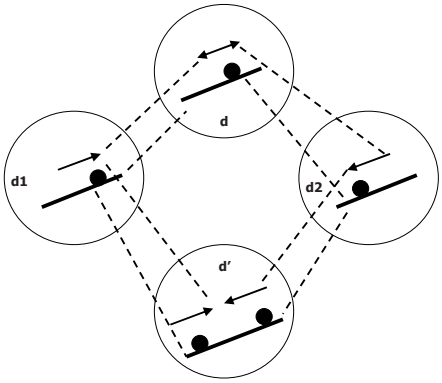
[Lakoff 1987a; Škara i Ćurković Denona 2005; Ungerer i Schmid 1996; Kövecses 2000]

zrcalna mreža

[engl. *mirror network*; njem. *Spiegelnetzwerk*; šp. *red espejo*; fr. *réseau miroir*; tal. *rete specchio*; mađ. *tükörhálózat*; polj. *sieć lustrzana*]

Zrcalna mreža je jedan od četiri tipa integracijskih mreža uz jednostavne, jednookvirne i dvookvirne/višeokvirne mreže. U ovoj vrsti mreže svi ☞ ***ulazni prostori***, uključujući i ☞ ***generički prostor*** i ☞ ***blend***, dijele isti organizacijski okvir te stoga dijele i odgovarajuću topologiju pa se lako mogu dovesti u odnos. Turner i Fauconnier to oprimjeruju na natjecanja dva broda koji udaljenost između San Francisca i Bostona prevaljuju u različito vrijeme, pri čemu katamaran nazvan Great America II 1993. Godine pokušava srušiti rekord broda Northern Light, koji je 1853. g. taj put prevalio za 76 dana i 8 sati. Razvidno je da oba ulazna prostora imaju istu topologiju, radi se o dva broda koji kreću s istog polazišta, imaju isti cilj i idu istim putem. Sličan je i Fauconnierov i Turnerov (2002) primjer zagonetke s budističkim redovnikom. Budistički redovnik kreće u zoru jednog dana i penje se na planinu. Ondje provede nekoliko dana meditirajući, a potom ponovno u zoru krene dolje. Postavlja se pitanje: postoji li trenutak u kojemu je redovnik na istom mjestu na povratku na kojemu je bio i na odlasku na planinu.

U jednom je ulaznom prostoru redovnik koji se penje na planinu, a u drugom ulaznom prostoru redovnik koji se spušta niz planinu. Jednaku organizacijsku strukturu ima i generički prostor. Iako je topologija na organizacijskoj razini jednaka, na nižim, tj. specifičnim razinama ona se razlikuje. Tako u slučaju budističkog redovnika na nižoj razini jednog ulaznog prostora imamo uspon, a drugog spust. U organizacijskom okviru čovjeka koji se kreće određenim putem u blendu nastaje dodatna elaboracija okvira u vidu dva čovjeka koji se susreću na planinskoj stazi. Ovdje je riječ, naravno o imaginarnom susretu redovnika sa samim sobom.

[Fauconnier i Turner 1998; Fauconnier i Turner 2002; Turner 1996; Matovac i Tanacković Faletar 2009; Kružić 2012]

zrcalni neuron

[engl. *mirror neuron*; njem. *Spiegelneuron*; šp. *neurona especular*; fr. *neurone miroir*; tal. *neurone specchio*; mađ. *tükörneuron*; polj. *neuron lustrzany*]

Proučavajući neurone specijalizirane za pokrete ruku i usta kod majmuna, grupa je talijanskih neurofiziologa – Giacomo Rizzolatti, Luciano Fadiga, Leonardo Fogassi, Vittorio Gallese – sa Sveučilišta u Parmi tijekom 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća posve slučajno otkrila niz činjenica koje su iz korijena promijenile naš stav o tome kako ljudi međusobno koordiniraju svoju aktivnost i interpetiraju i predviđaju akcije drugih ljudi. Istraživanje su vršili na makaki majmunu kojemu su u ventralni premotorni korteks bile smještene elektrode pomoću kojih su instrumenti mjerili intenzitet neuralne aktivnosti u majmunovom mozgu za vrijeme manipulacije objekata rukom. Greškom je aparatura ostala uključena i nakon ispitivanja, tj. za vrijeme stanke, te se pokazalo da je majmunov mozak pokazivao istu razine moždane aktivnosti kao kada je majmun u ruci imao bananu i dok je majmun promatrao tehničara kako drži banane koje su trebale biti korištene u nastavku eksperiment. Drugim riječima, otkrili su da se dok majmun promatra nekoga drugoga u vršenju neke aktivnosti, aktiviraju one iste neuronske veze koje su bile aktivne dok je i sam to radio, jedina je razlika bila što na samom kraju veze nisu bili aktivirani živci koji stvarno pokreću mišiće odnosno dijelove tijela. To znači da primati imaju dvostruke neuronske veze, odnosno tzv. zrcalne neurone kao paralelnu vezu. Dok recimo jedan niz neurona stvarno provodi signal do kraja, tj. do izvršne naredbe za pokret nekog dijela tijela, drugi te kretnje simulira dok gledamo druge kako to rade ili slušamo dok pričaju o određenim aktivnostima. No šire gledajući, postojanje zrcalnih neurona objašnjava ne samo kako dolazi do imitacije i razumijevanja afektivnih stanja odnosno empatije (suosjećanja) nego i kako se ljudi zapravo mogu međusobno razumjeti odnosno kako postižemo zadovoljavajuću razinu ☞ ***međusubjektivnosti*** (intersubjektivnosti) koji garantira učinkovitost ljudskog društva. Ne možemo jedni drugima doslovno zaviriti u glavu da vidimo što netko drugi misli, tj. ne možemo biti sigurni da drugi ljudi misle isto što i mi, odnosno barem otprilike isto, ali taj sustav zrcalnih neurona služi kao *tertium comparationis* koji pomaže svesti stvari na zajednički

nazivnik, tj. stvara most između individualnog i društvenog ili zajedničkog. Neki su lingvisti postulirali da bi i nastanak ljudskog jezika bio nemoguć bez zrcalnih neurona. Primjenjujući ovo u lingvistici, Lakoff je dogradio svoje teoriju konceptualne metafore tako što je postulirao da svaku metaforu koju izričemo ili čujemo zapravo i „proživljavamo" pomoću tih zrcalnih neurona (☞ ***neuralna teorija jezika***, ☞ ***neuralna teorija metafore***).

[Rizzolatti, Fogassi i Gallese 2001; Rizzolatti i Arbib 1998; Arbib i Rizzolatti 1996; Arbib 2006; Arbib 2011; Lakoff 2005; Lakoff 2008; Lakoff 2014; Štrkalj Despot 2013]

Literatura

Abrams, M. H. i Harpham, Galton. 2005. *A Glossary of Literary Terms*. Boston: Thomson Wadsworth.

Acedo-Matellán, Víctor. 2012. Adjectival resultatives cross-linguistically: a morphophonological account. U: Constantinescu, Camelia, Le Bruyn, Bert, i Linke, Kathrin (ur.), *Proceedings of ConSOLE 17*. Leiden: Student Organization of Linguistics in Europe (SOLE), 1–25.

Acedo-Matellán, Víctor. 2016. *The Morphosyntax of Transitions. A Case Study in Latin and Other Languages*. Oxford: Oxford University Press.

Allwood, Jens. 2003. Meaning potentials and context: Some consequences for the analysis of variation in meaning. U: Cuyckens, Hubert, Dirven, René i Taylor, John R. (ur.), *Cognitive Approaches to Lexical Semantics,* edited by, 29–67. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Arbib, Michael A. 2006. *Action to Language via the Mirror Neuron System*. Cambridge: Cambridge University Press.

Arbib, Michael A. 2011. From mirror neurons to complex imitation in the evolution of language and tool use. *Annual Review of Anthropology* 40(1): 257–73. https://doi.org.10.1146/annurev-anthro-081309-145722.

Arbib, Michael A. i Rizzolatti, Giacomo. 1996. Neural expectations: A possible evolutionary path from manual skills to language. *Communication & Cognition* 29(3–4): 393–424.

Athanasiadou, Angeliki. 2007. Before and after: Relations of anteriority and posteriority along 'paths' of conceptual structure. *Annual Review of Cognitive Linguistics* 5(1): 1–26. https://doi.org/10.1075/arcl.5.02ath

Athanasiadou, Angeliki. 2017. Irony has a metonymic basis. U: Athanasiadou, Angeliki i Colston, Herbert L.

(ur.), *Irony in Language Use and Communication*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 201–216. https://doi.org/10.1075/ftl.1.10ath

Athanasiadou, Angeliki i Colston, Herbert L., ur. 2017. *Irony in Language Use and Communication*. Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins.

Attardo, Salvatore. 2000. Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics* 32(6): 793–826. https://doi.org/10.1016/S0378-2166(99)00070-3

Auwera, Johan van der. 2002. More thoughts on degrammaticalization. U: Wischer, Ilse i Diewald, Gabrielle (ur.), *New Reflections on Grammaticalization*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 19–29.

Barcelona, Antonio. 2000. On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. U: Barcelona, Antonio (ur.), *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 31–58.

Barcelona, Antonio. 2001. On the systematic contrastive analysis of conceptual metaphors: Case studies and proposed methodology. U: Pütz, Martin, Niemeier, Susanne i Dirven, René (ur.), *Applied Cognitive Linguistics II: Language Pedagogy*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 117–146.

Barcelona, Antonio. 2002. On the ubiquity and multiple-level operation of metonymy. U: Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara i Turewicz, Kamilla (ur.), *Cognitive Linguistics Today*. (Łódź Studies in Language 6). Frankfurt am Main: Peter Lang, 207–224.

Barcelona, Antonio. 2004. Metonymy behind grammar: The motivation of the seemingly "irregular" grammatical behavior of English paragon names. U: Radden, Günter i Panther, Klaus-Uwe (ur.), *Studies in Linguistic Motivation*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 321–355.

Barcelona, Antonio. 2005. The multilevel operation of metonymy in grammar and discourse, with particular attention to metonymic chains. U: Ruiz de Mendoza, Francisco José i Peña Cervel, Sandra (ur.), *Cognitive Linguistics: Internal Dynamics and Interdisciplinary Interaction*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 313–352.

Barcelona, Antonio. 2012. Metonymy in, under and above the lexicon. U: Martín Alegre, Sara, Moyel, Melissa, Pladevall, Elisabet, Tubau, Susagna (ur.), *At a Time of Crisis: English and American Studies in Spain. Works from the 35th AEDEAN Conference UAB/Barcelona 14-16 November 2011*. Barcelona: Departament de Filologia Anglesa i de Germanística, Universitat Autònoma de Barcelona/AEDEAN, 254–271.

Barcelona, Antonio. 2015. Metonymy. U: Dąbrowska, Ewa i Divjak, Dagmar (ur.), *Handbook of Cognitive Linguistics*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 143-167.

Barlow, Michael i Kemmer, Suzanne, ur. 2000. *Usage-Based Models of Language*. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information.

Barnden, John A. 2010. Metaphor and metonymy: Making their connections more slippery. *Cognitive Linguistics* 21(1): 1–34. https://doi.org.10.1515/cogl.2010.001

Belaj, Branimir. 2005. On the cognitive status of mental spaces and of some types of metonymy within conceptual integration theory. *Jezikoslovlje* 6(2): 119–144.

Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran. 2006. Protučinjenične uvjetne rečenice, mentalni prostori i metonimija u kontekstu teorije konceptualne integracije. *Suvremena lingvistika* 62(2): 151–181.

Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran. 2007. Jedan mogući teorijski model pristupa analizi jezičnoga posuđivanja. *Jezikoslovlje,* 8(1): 5–25.

Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran. 2013. Kognitivna gramatika u kontekstu konstrukcijskih modela. *Filologija* 61: 17–65.

Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva, Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.

Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar. 2017. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga druga, Sintaksa jednostavne rečenice*. Zagreb: Disput.

Belaj, Branimir i Kuna, Branko. 2013. O kognitivnim temeljima položaja modifikatora, determinatora i *kvantifikatora. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39(2): 311–344.

Berberović, Sanja 2007a. *Construction of Metaphoric and Metonymic Meaning of Personal Names in English*. Magistarski rad, Univerzitet u Tuzli.

Berberović, Sanja 2007b. *The Michael Jackson of two or three noses ago* and *the Michael Jackson of today* - multiple personalities or conceptual metonymy? *Jezikoslovlje* 8(1): 27–44.

Berberović, Sanja i Delibegović Džanić, Nihada. 2009. Političari, dvorske dame i kajgana? Teorija konceptualne integracije i politički humor. U: Brdar, Mario, Omazić, Marija, Belaj, Branimir i Kuna, Branko (ur.), *Lingvistika javne komunikacije: Sociokulturni, pragmatički i stilistički aspekti*. Zagreb/Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku/Filozofski fakultet Sveučiišta Josipa Jurja Strossmayera, 139–153.

Berberović, Sanja i Delibegović Džanić, Nihada. 2015a. Bitno je biti...? – Teorija konceptualne integracije i internetski politički memovi. U: Belaj, Branimir (ur.), *Dimenzije značenja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 9–30.

Berberović, Sanja i Delibegović Džanić, Nihada. 2015b. *Politički humor i javni diskurs: Kognitivno-lingvistička analiza*. Tuzla: OFF-SET.

Bergen, Benjamin K. i Chang, Nancy. 2005. Embodied Construction Grammar in simulation-based language understanding. U: Östman, Jan-Ola i Fried, Mirjam (ur.), *Construction Grammars: Cognitive Grounding and Theoretical Extensions*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 147–190.

Bergen, Benjamin i Nancy Chang. 2013. Embodied Construction Grammar. U: Hoffmann, Thomas i Trousdale, Graeme (ur.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Vol. 1. Oxford: Oxford University Press, 168–190.

Bergen, Benjamin, Chang, Nancy i Narayan, Shweta. 2005. Simulated action in an Embodied Construction Grammar. U: Forbus, Kenneth, Gentner, Dedre i Regier, Terry (ur.), *Proceedings of the Twenty-Sixth Annual Conference of the Cognitive Science Society, August 4-7, 2004 Chicago, Illinois*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 108–113.

Berlin, Brent i Kay, Paul. 1969. *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkely: University of California Press.

Berlin, Brent, Breedlove, Dennis E. i Raven, Peter H. 1973. General principles of classification and nomenclature in folk biology. *American Anthropologist* 75: 214–242.

Bierwiaczonek, Bogusław. 2007. On formal metonymy. U: Kosecki, Krzysztof (ur.), *Perspectives on Metonymy. Proceedings of the International Conference 'Perspectives on Metonymy,' held in Łódź, Poland, May 6-7, 2005*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 43–67.

Bierwiaczonek, Bogusław. 2013. *Metonymy in Language, Thought and Brain*. Sheffield/Bristol: Equinox.

Blank, Andreas. 1999. Co-presence and succession: A cognitive typology of metonymy. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Metonymy in Language and Tho-*

ught. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 169–191.

Bolinger, Dwight L. 1968. Entailment und the meaning of structures. *Glossa* 2: 119–127.

Bredin, Hugh. 1984. Metonymy. *Poetics Today* 5: 45–58.

Brala, Maja 2008. Novi pogled na odnos jezika i misli. Od Sapira i Whorfa do psiholingvistike. U: Srdoč-Konestra, Ines i Vranić, Silvana (ur), *Riječki filološki dani - Zbornik radova 7*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 669–682.

Brala-Vukanović, Maja i Memišević, Anita 2014. English path verbs: A comparative-contrastive English-Croatian analysis. *Jezikoslovlje* 15(2–3): 173–179.

Brdar, Mario. 1992. Prototipni pristup relevantnosti (direktnog) objekta u okviru funkcionalne gramatike. *Suvremena lingvistika* 18(2): 41–61.

Brdar, Mario 1994. Gramatički modeli u rječnicima – rječnik u gramatičkim modelima. *Filologija* 22–23: 287–296.

Brdar, Mario. 2004. How pure is the pure hyperbole? The role of metonymic mappings in the construction of some hyperbolic effects. U: Kučanda, Dubravko, Brdar, Mario i Berić, Boris (ur.), *Teaching English for Life. Studies to Honour Prof. Elvira Petrović on the Occasion of Her 70th Birthday*. Osijek: Filozofski fakultet, 373–385.

Brdar, Mario. 2007. *Metonymy in Grammar: Towards Motivating Extensions of Grammatical Categories and Constructions*. Osijek: Faculty of Philosophy.

Brdar, Mario. 2015. Metonymic chains and synonymy. *Fluminensia* 27(2): 257–276.

Brdar, Mario. 2017a. *Metonymy and Word-Formation: Their Interactions and Complementation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Brdar, Mario. 2017b. Intensification and metonymy in some XYZ constructions: from the *Bible* to *Einstein*. *La-*

MiCus – Language, Mind, Culture and Society, 1: 110–134.

Brdar, Mario. 2018. Kratice i metonimija. U: Smajić, Dubravka, Krumes, Irena i Mance, Nina (ur.), *U jezik uronjeni: Zbornik posvećen Ireni Vodopiji*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 227–235.

Brdar, Mario. 2019. Metafore i metonimije u interakciji. In Molvarec, Lana i Pišković, Tatjana (ur.), *Metafore u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi. Zbornik radova 47. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Zagrebačka slavistička škola/Hrvatski seminar za strane slaviste, 51–94.

Brdar, Mario. 2020a. Now you see me, now you don't: Metonymic mirages and myopia. U: Buljan, Gabrijela, Matek, Ljubica, Oklopčić, Biljana, Poljak-Rehlicki, Jasna, Runtić, Sanja i Zlomislić, Jadranka (ur.), *Essays in Honour of Boris Berić's Sixty-Fifth Birthday: "What's Past Is Prologue"*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 257–276.

Brdar, Mario. 2020b. Bierwiaczonek, Bogusław. 2013. Metonymy in Language, Thought and Brain. *Jezikoslovlje* 21(2): 237–248.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2001. Vlastita imena između metonimijske Scile i metaforičke Haribde. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 27: 31–48.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2002. Indirect speech act metaphtonymies and diagrammatic iconicity. *Strani jezici* 31(2): 45–54.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2003. Uloga konceptualne integracije u usvajanju jezika. U: Stolac, Diana, Ivanetić, Nada i Pritchard, Boris (ur.), *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*. Zagreb/Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 125–134.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2004. The metaphtonymic basis of metacommunicative conditionals. *Research in Language* 2: 99–115.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2005. Referencijalne metonimije u diskursu medija. U: Stolac, Diana, Ivanetić, Nada i Pritchard, Boris (ur.), *Jezik u društvenoj interakciji. Zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja u Opatiji*. Zagreb/Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 55–62.

Brdar, Mario i Brdar-Szabó, Rita. 2007. When Zidane is not simply Zidane, and Bill Gates is not just Bill Gates: Or, some thoughts on online construction of metaphtonymic meanings of proper names. U: Radden, Günter, Köpcke, Klaus-Michael, Berg, Thomas Berg i Siemund, Peter (ur.), *Aspects of Meaning Construction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 125–142.

Brdar, Mario, Brdar-Szabó, Rita i Buljan, Gabrijela. 2001. Tipologija metonimija i njihova obrada u jednojezičnoj i dvojezičnoj leksikografiji. *Filologija* 36–37: 73–83.

Brdar, Mario, Kučanda, Dubravko, Gradečak-Erdeljić, Tanja, Zlomislić, Jadranka i Buljan, Gabrijela. 2003. Konceptualna integracija i gramatikalizacija pseudo-argumenata. U: Stolac, Diana, Ivanetić, Nada i Pritchard, Boris (ur.), *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*. Zagreb/Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 115–124.

Brdar-Szabó, Rita. 2006. Stand-alone dependent clauses functioning as independent speech acts: A crosslinguistic comparison. U: Benczes, Réka i Csábi, Szilvia (ur.), *The Metaphors of Sixty. Papers Presented on the Occasion of the 60th Birthday of Zoltán Kövecses*. Budapest: Department of American Studies, School of English and American Studies, Eötvös Loránd University, 84–95.

Brdar-Szabó, Rita i Brdar, Mario. 2003a. Metaforički i metonimijski modeli u jezičnom opisu. U: Stolac, Dijana, Ivanetić, Nada i Pritchard, Boris (ur.), *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*.

Zagreb/Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 143–148.

Brdar-Szabó, R. i Brdar, Mario. 2003b. Referential metonymy across languages: What can cognitive linguistics and contrastive linguistics learn from each other? *IJES. International Journal of English Studies* 3(2), 85–105.

Brdar-Szabó, Rita i Brdar, Mario. 2005. Scalar models in a cognitive approach to hyperbolic expressions: With a little help from metonymy. U: Cap, Piotr (ur.), *Pragmatics Today*. Frankfurt a. M./Berlin/Bern et al: Peter Lang 75–94.

Brdar-Szabó, Rita, and Brdar, Mario. 2010. „Mummy, I love you like a thousand ladybirds": Reflections on the emergence of hyperbolic effects and the truth of hyperboles. U: Burkhardt, Armin i Nerlich, Brigitte (ur.), *Tropical Truth(s). The Epistemology of Metaphor and Other Tropes*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 383–427.

Brdar-Szabó, Rita i Brdar, Mario. 2011. What do metonymic chains reveal about the nature of metonymy? U: Benczes, Réka, Barcelona, Anonio i & Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José (ur.), *Defining Metonymy in Cognitive Linguistics: Towards a Consensus View*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 217–248.

Brinton, Laurel J. i Traugott, Elizabeth Closs. 2005. *Lexicalization and Language Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brnčić, Jadranka. 2013. "Živa" i "mrtva" metafora. *Filozofska istraživanja* 33(1): 21–36.

Bučar, Mirjana. 2009. Gramatikalizacija i sekundarni prijedlozi glagolskoga i imeničkoga porijekla. *Jezikoslovlje* 10(2): 183–216.

Bybee, Joan. 2003. *Phonology and language use*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bybee, Joan. 2007. *Frequency of Use and the Organization of Language* Oxford/New York: Oxford University Press.

Bybee, Joan, Perkins, Revere D. Perkins i Pagliuca, William. 1994. *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World*. Chicago/ London: The University of Chicago Press.

Carroll, Noël. 2001. *Beyond Aesthetics*. Cambridge: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511605970.023.

Carston, Robyn i Wearing, Catherine. 2015. Hyperbolic language and its relation to metaphor and irony. Review of. *Journal of Pragmatics* 79: 79–92.

Casasanto, Daniel. 2009. When is a linguistic metaphor a conceptual metaphor? U: Evans, Vyvyan i Pourcel, Stéphanie (ur.), *New Directions in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 127–145.

Chafe, Wallace. 1994. *Discourse, Consciousness and Time: The Flow and Displacement of of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago: Chicago University Press.

Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.

Cienki, Alan. 2007. Frames, idealized cognitive models, and domains. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 170–187.

Cikač, Ivica. 2017. Sintaktičko-semantička analiza glagola kretanja u hrvatskom jeziku iz dijakronijske perspective. Doktorska radnja, Filozofski fakultet, Zagreb.

Cila, Nazli. 2013. *Metaphors We Design By: The Use of Metaphors in Product Design*. Doktorska radnja, Technical University, Delft.

Claridge, Claudia. 2011. *Hyperbole in English: A Corpus-Based Study of Exaggeration*. Cambridge: Cambridge University Press.

Clausner, Timothy C. i Croft, William. 1999. Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics* 10(1): 1–31.

https://doi.org/10.1515/cogl.1999.001.

Colston, Herbert L. i Gibbs, Ray W. Jr. 2002. Are irony and metaphor understood differently? *Metaphor and Symbol* 17(1): 57–80.

Coulson, Seana i Oakley, Todd. 2000. Blending basics. *Cognitive Linguistics* 11(3–4): 175–196.

Croft, William. 1993. The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies. *Cognitive Linguistics* 4: 335–370.

Croft, William. 1995. Autonomy and functionalist linguistics. *Language* 71: 490–532.

Croft, W. 1998. Linguistic evidence and mental representations. *Cognitive Linguistics* 9(2), 151–173.

Croft, William. 2008. On iconicity of distance. *Cognitive Linguistics* 19(1): 49–57.

Croft, William. 2001. *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective.* Oxford: Oxford University Press.

Croft, William i D. Alan Cruse. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Croft, William i Wood, Esther J. 2000. Construal operations in linguistics and artificial intelligence. U: Albertazzi, Liliana (ur.), *Meaning and Cognition: A Multidisciplinary Approach*, Vol. 2. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 51–78.

Cruse, Alan. 2000. *An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Cutler, Anne. 1974. On saying what you mean without meaning what you say. U: LaGaly, Michale W., Fox, Robert A. i Bruck, Anthony (ur.), *Papers from the Tenth Regional Meeting, Chicago Linguistic Society*. Chicago: CLS, 117–127.

Cuyckens, Hubert i Zawada, Britta (ur.). 1997. *Polysemy in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Čulić, Zjena. 1999. The relevance of axiological dynamism in metaphors based on image schemata. *Suvremena lingvistika* 25(1–2 (47–48)): 93–130.

Čulić, Zjena. 2003. *Čovjek, metafora, spoznaja*. Split: Književni krug.

Dabrowska, Ewa. 2004. *Language, Mind and Brain: Some Psychological and Neurological Constraints on Grammar*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dąbrowska, Ewa. 2016. Cognitive Linguistics' seven deadly sins. *Cognitive Linguistics* 27(4): 479–491. https://doi:10.1515/cog-2016-0059

D'Andrade, Roy. 1987. A folk model of the mind. U: Holland, Dorothy i Quinn, Naomi (ur.), *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 112–151.

Dancygier, Barbara i Vandelanotte, Lieven. 2017. Internet memes as multimodal constructions. *Cognitive Linguistics* 28(3): 565–598. https://doi: 10.1515/cog-2017-0074.

David, Oana, Lakoff, George i Stickles, Elise. 2016. Cascades in metaphor and grammar: A case study of metaphors in the gun debate. *Constructions and Frames* 8(2): 214–253. https://doi.org/10.1075/cf.8.2.04dav

De Mulder, Walter. 2007. Force dynamics. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 294–317.

Dewell, Robert B. 1994. 'Over' again: On the role of image-schemas in semantic analysis. *Cognitive Linguistics* 5(4): 351–380. https://doi:10.1515/cogl.1994.5.4.285

Dirven, René. 2002. Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Compa-*

rison and Contrast. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 75–111.

Dirven, René i Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José. 2010. Looking back at 30 years of cognitive linguistics. U: Tabakowska, Elżbieta, Choiński, Michał i Wiraszka, Łukasz (ur.), *Cognitive Linguistics in Action: From Theory to Application and Back*. Berlin/New York: De Gruyter Mouton, 13–70.

Dobrovol'skij, Dmitrij i Piirainen, Elisabeth. 2005. Cognitive theory of metaphor and idiom analysis. *Jezikoslovlje* 6(1): 7–35.

Dodge, Ellen i Lakoff, George. 2005. Image schemas: From linguistic analysis to neural grounding. U: Hampe, Beate (ur.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 57–91.

Dowty, David. 2007. Compositionality as an empirical problem. U: Barker, Chris i Jacobson, Pauline I. (ur.), *Direct Compositionality*. Oxford: Oxford University Press, 14–23.

Dynel, Marta. 2018. Irony in language use and communication. *Journal of Pragmatics* 135: 4–7. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2018.07.006

Ekberg, Lena 1997. The mental manipulation of the vertical axis: How to go from „up" to „out," or from „above" to „behind." U: Verspoor, Marjolijn, Lee, Kee Dong i Sweetser, Eve E. (ur.), *Lexical and Syntactical Constructions and the Construction of Meaning. Proceedings of the Bi-Annual ICLA Meeting in Albuquerque, July 1995*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 69–88.

Emanatian, Michele. 1995. Metaphor and the expression of emotion: The value of cross-cultural perspectives. *Metaphor and Symbolic Activity* 10(3): 163–182.

Evans, Vyvyan. 2007. *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Evans, Vyvyan i Green. Melanie. 2006. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Fass, Dan. 1991. met*: a method for discriminating metonymy and metaphor by computer. *Computational Linguistics* 17(1): 49–90.

Fass, Dan C. 1997. *Processing Metonymy and Metaphor*. Greenwich: Ablex.

Fauconnier, Gilles. 1990. Invisible meaning. U: *Proceedings from the Sixteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley, Calif.: Berkeley Linguistics Society, 390–404.

Fauconnier, Gilles. 1994. *Mental Spaces: Aspects of Meaning onstruction in Natural Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fauconnier, Gilles. 2007. Mental spaces. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 351–376.

Fauconnier, Gilles i Turner, Mark. 1994. Conceptual projection and middle spaces (Vol. Report 9401). San Diego: Department of Cognitive Science, University of California, San Diego.

Fauconnier, Gilles i Turner, Mark. 1998. Conceptual integration networks. *Cognitive Science* 22(2): 133–187.

Fauconnier, Gilles, Mark Turner. 2002. *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden omplexities*. New York: Basic Books.

Fauconnier, Gilles i Turner, Mark. 2006. Conceptual integration networks. U: Geeraerts, Dirk (ur.), *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin/New York: De Gruyter Mouton, 133–187.

Feldman, Jerome A. 2006. *From Molecule to Metaphor: A Neural Theory of Language*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Feldman, Jerome, Dodge, Ellen i Bryant, John. 2009. A Neural Theory of Language and Embodied Construction Grammar. U: Heine, B. I Narrog, Heiko (ur.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. Oxford University Press, 111–138.

Feldman, Jerome i Narayanan, Shweta. 2004. Embodied meaning in a neural theory of language. *Brain and Language* 89(2): 385–392. https://doi:10.1016/s0093-934x(03)00355-9

Fillmore, Charles J. 1976. Frame semantics and the nature of language. U: Harnad, Steven, Steklis, Horst D. i Lancaster, Jane (ur.), *Origins and Evolution of Language and Speech*. New York: New York Academy of Sciences, 20–32.

Fillmore, Charles J. 1982. Frame semantics. U: Yang, In-Seok (ur.), *Linguistics in the Morning Calm. Selected Papers from SICOL-1981*. Seoul: Hanshin Publishing, 111–137.

Fodor, Jerry. A., 1983. *The Modularity of Mind,* Cambridge, MA: MIT Press.

Fontanier, Paul. 1968. Les figures du discours. Paris : Flammarion.

Forceville, Charles. 1996. *Pictorial Metaphor in Advertising*. London/New York: Routledge.

Forceville, Charles J. 2006. Non-verbal and multimodal metaphor in a cognitivist framework: Agendas for research. U: Kristiansen, Gitta, Achard, Michel, Dirven, René I Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José (ur.), *Cognitive Linguistics, Current Applications and Future Perspectives*. Berlin/Boston: de Gruyter Mouton, 379–402.

Forceville, Charles. 2008. Pictorial and multimodal metaphor in commercials. U: McQuarrie, Edward F. i Phillips, Barbara (ur.), *Go Figure! New Directions in Advertising Rhetoric*. Armonk NY: Sharpe, 272–310.

Forceville, Charles. 2009. Metonymy in visual and audiovisual discourse. U: Ventola, Eija i Moya Guijarro, Arsenio Jésus (ur.), *The World Told and the World Shown: Issues in Multisemiotics*. Basingstoke/New York: Palgrave MacMillan, 56–74.

Forceville, Charles. 2016. Pictorial and multimodal metaphor. U: Klug, Nina-Maria i Stöckl, Hartmut (ur.), *Handbuch Sprache im multimodalen Kontext*. Berlin: Mouton de Gruyter, 241–260.

Forceville Charles. 2017. Visual and multimodal metaphor in advertising: Cultural perspectives. *Styles of Communication* 9(2): 26–41.

Forceville, Charles i Urios-Aparisi, Eduardo. 2009. *Multimodal Metaphor*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Frawley, William. 1992. *Linguistic Semantics*. Hillsdale, NJ: Routledge.

Friedenberg, Jay D. i Silverman, Gordon. 2005. *Cognitive Science: An Introduction to the Study of Mind*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Gärdenfors, Peter. 1999. Some tenets of cognitive semantics. U: Allwood, Jens i Gärdenfors, Peter (ur.), *Cognitive Semantics: Meaning and Cognition*. Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins, 19–36.

Gärdenfors, Peter. 2000. *Conceptual Spaces: The Geometry of Thought*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Geeraerts, Dirk. 1985. *Paradigm and Paradox. Explorations into a Paradigmatic Theory of Meaning and Its Epistemological Background*. Leuven: Leuven University Press.

Geeraerts, Dirk. 1993. Cognitive semantics and the history of philosophical epistemology. U: Geiger, Richard A. i Rudzka-Ostyn, Brygida (Eds.), *Conceptualizations and Mental Processing in Language*. Berlin/New York: De Gruyter Mouton, 53–80.

Geeraerts, Dirk. 2009. *Theories of Lexical Semantics*. Oxford: Oxford University Press.

Geeraerts, Dirk i Hubert Cuyckens, eds. 2007a. *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press.

Geeraerts, Dirk i Hubert Cuyckens. 2007b. Introducing Cognitive Linguistics. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 3–24.

Geld, Renata. 2006. Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi. *Suvremena lingvistika* 62(2): 183–211.

Geld, Renata i Stanojević, Mateusz-Milan. 2018. *Strateško konstruiranje značenja riječju i slikom: konceptualna motivacija u ovladavanju jezikom*. Zagreb: Srednja Europa.

Genette, Gérard. [1972] 1980. *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Ithaca: Cornell University Press.

Gévaudan, Paul. 1997. "La polysémie verticale: Hypothèses, analyses et interprétations." *PhiN. Philolgie im Netz* 9: 11–34.

Gibbs, Raymond W. Jr. 1994. *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gibbs, Raymond W. Jr. 2006a. Metaphor interpretation as embodied simulation. *Mind and Language* 21(3): 434–458. https://doi:10.1111/j.1468-0017.2006.00285.x

Gibbs, Raymond W. Jr. 2006b. Introspection and cognitive linguistics: Should we trust our own intuitions? *Annual Review of Cognitive Linguistics* 4(1): 135–151. https://doi.org/10.1075/arcl.4.06gib

Gibbs, Raymond W. Jr. 2007. Why cognitive linguists should care more about empirical methods. U: Gonzalez-Marquez, Monica, Mittelberg, Irene, Coulson, Seana i

Spivey, Michael J. (ur.), *Methods in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2–18.

Gibbs, Raymond W. Jr. 2017. *Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gibbs, Raymond W. Jr. i Colston, Herbert L. 1995. The cognitive psychological reality of image schemas and their transformations. *Cognitive Linguistics* 6(4): 347–478.

Gibbs, Raymond W. Jr. i Colston, Herbert L. 2006. "The cognitive psychological reality of image schemas and their transformations. U: Geeraerts, Dirk (ur.), *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 239–269.

Gibbons, Alison. 2012. *Multimodality, Cognition, and Experimental Literature*. New York: Routledge.

Givón, Talmy. 1982. Logic vs. pragmatics, with human language as the referee: Toward an empirically viable epistemology. *Journal of Pragmatics* 6(2): 81–133.

Goldberg, Adele E. 1995. *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Goldberg, Adele E. 2006. *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.

Goossens, Louis. 1990. Metaphtonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions. *Cognitive Linguistics* 1(3): 323–340.

Goossens, Louis. 2002. Metaphtonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action. U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 349–377.

Górska, Elżbieta. 1999. *On Parts and Wholes. A Cognitive Study of English Schematic Part Terms*. Warszawa: Zakład Graficzny Uniwersytetu Warszawskiego.

Górska, Elżbieta. 2018. From music to language and back. *LaMiCus - Language, Mind, Culture and Society* 2: 82–100.

Górska, Elżbieta. 2019. *Understanding Abstract Concepts across Modes in Multimodal Discourse: A Cognitive Linguistic Approach*. New York: Routledge.

Gradečak-Erdeljić, Tanja. 2009. Iconicity of the verbal expression—The case of "light" verbs in English. U: Brdar, Mario, Omazić, Marija i Pavičić Takač, Višnja (ur.), *Cognitive Approaches to English: Fundamental, Methodological, Interdisciplinary and Applied Aspects*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 3–26.

Gradečak-Erdeljić, Tanja i Brdar, Mario. 2012. Constructional meaning of verbo–nominal constructions in English and Croatian. *Suvremena lingvistika* 38(1): 29–46.

Gradečak-Erdeljić, Tanja i Vidaković Erdeljić, Dubravka. 2005. Ilokucijska metonimija u svjetlu kognitivnog pristupa komunikaciji. U: Granić, Jagoda (ur.), *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*, edited by Jagoda. Zagreb/Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 265–274.

Grady, Joseph. 1997a. *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes*. Doktorsla disertacija, University of California, Berkeley.

Grady, Joseph. 1997b. THEORIES ARE BUILDINGS revisited. *Cognitive Linguistics* 8(4): 267–290.

Grady, Joseph. 1998. The 'conduit metaphor' revisited: a reassessment of metaphors for communication. U: Koenig, Jean-Pierre (ur.), *Discourse and Cognition: Bridging the Gap*. Stanford: CSLI Publications, 205–218.

Grady, Joseph. 1999. A typology of motivation for conceptual metaphor: Correlation vs. resemblance. U: Gibbs,

Raymond W Jr. i Gerard Steen (ur.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 79–100.

Grady, Joseph E. 2005. Image schemas and perception: Refining a definition. U: Hampe, Beate (ur.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 35–55.

Grady, Joseph E. 2007. Metaphor. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 188–213.

Grady, Joseph E. i Ascoli, Giorgio A. 2017. Sources and targets in primary metaphor theory: Looking back and thinking ahead. U: Hampe, Beate (ur.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyte, 27–45.

Grady, Joseph E., Oakley, Todd i Coulson, Seanna.1999. Blending and metaphor. U: Gibbs, Raymond W Jr. i Gerard Steen (ur.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 101–125.

Grady, Joseph, Taub, Sarah, i Morgan, Pamela. 1996. Primitive and compound metaphors. U: Goldberg, Adele E. (ur.), *Conceptual Structure, Discourse and Language*. Stanford, Calif.: CSLI Publications, 177–180.

Greenberg, Joseph H. 1963. Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. U: Greenberg, Jospeh H. (ur.), *Universals of Human Language*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 73–113.

Gruber, Jeffrey. 1970. *Lexical Structures in Syntax and Semantics*. Amsterdam: North-Holland.

Haiman, John. 1983. Iconic and economic motivation. *Language* 59: 781–819.

Hampe, Beate. 2002. *Superlative Verbs: A Corpus-based Study of Semantic Redundancy in English Verb-Particle Constructions*. Tübingen, Germany: Gunter Narr.

Hampe, Beate 2005. Image schemas in Cognitive Linguistics: Introduction. U: Hampe, Beate (ur.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter 1–12.

Hanks, Patrick 2000. Do word meanings exist? *Computers and the Humanities* 34(1–2): 205–215.

Heine, Bernd. 1992. Grammaticalization chains. *Studies in Language* 16(2): 335–368.

Heine, Bernd. 1993. *Auxiliaries: Cognitive Forces and Grammaticalization*. Oxford: Oxford University Press.

Heine, Bernd, Claudi, Ulrike i Hünnemeyer, Friederike. 1991. *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Heyvaert, Liesbet. 2003. *A Cognitive-Functional Approach to Nominalization in English*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Hilpert, Martin. 2007. Chained metonymies in lexicon and grammar: A cross-linguistic perspective on body-part terms. U: Radden, Günter, Köpcke, Klaus-Michael, Berg, Thomas Berg i Siemund, Peter (ur.), *Aspects of Meaning Construction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 77–98.

Holland, D., & Quinn, N. (Eds.). 1987. *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Holme, Randal. 2009. *Cognitive Linguistics and Language Teaching*. London: Palgrave Macmillan.

Hopper, Paul J. 1991. On some principles of grammaticization. U: Traugott, Elizabeth Closs i Heine, Bernd (ur.), *Approaches to Grammaticalization. Volume 1: Focus on Theoretical and Methodological Issues*. (TSL. Typological Studies in Language 19.1). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 17–35.

Hopper, Paul J. i Traugott, Elizabeth Closs. 1993. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Horn, Laurence R. 1984. Toward a new taxonomy for pragmatic inference: Q-based and R-based implicature. U: Schiffrin, Deborah (ur.), *Meaning, Form, and Use in Context: Linguistic applications*. Washington: Georgetown University Press, 11–42

Hunn, Eugene S. 1977. *Tzeltal Folk Zoology: The Classification of Discontinuities in Nature*. New York: Academic Press.

Imamović, Adisa. 2009. Motivation for different metonymic readings of *–ion* nominalizations. U: Brdar, Mario, Omazić, Marija i Pavičić Takač, Višnja (ur.), *Cognitive Approaches to English: Fundamental, Methodological, Interdisciplinary and Applied Aspects*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 69–96.

Imamović, Adisa. 2011. *Metonimijski procesi u nominalizaciji: Kognitivno-lingvistička analiza*. Tuzla: OFF-SET.

Israel, Michael. 1997. The scalar model of polarity sensitivity. U: Forget, Danielle, Hirschbühler, Paul, Martineau France i Rivero, María Luisa (ur.), *Negation and Polarity*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 209–229.

Israel, Michael. 2001. Minimizers, maximizers and the rhetoric of scalar reasoning. *Journal of Semantics* 18(4): 297–331.

Janda, Laura A. 2019. Quantitative perspectives in Cognitive Linguistics. *Review of Cognitive Linguistics* 17(1): 7–28. https://doi.org/10.1075/rcl.00024.jan

Jakobson, Roman. 2002. The metaphorical and metonymic. In U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 41–47.

Johnson, Christopher. 1997. *Constructional Grounding*. Doktorska disertacija, UC Berkeley.

Johnson, Mark. 1987. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: University of Chicago Press.

Johnson, Mark. 1991. Knowing through the body. *Philosophical Psychology* 4(1): 3–18.

Johnson, Mark. 1992. Philosophical implications of cognitive semantics. *Cognitive Linguistics* 3(4), 345–366.

Johnson, Mark. 1993. Why cognitive semantics matters to philosophy. *Cognitive Linguistics* 4(1): 62–74.

Judaš, Miloš i Kostović, Ivica. 1997. *Temelji neuroznanosti*. Zagreb: Medicinska dokumentacija.

Kapetanović, Amir. 2013. Potraga za drevnim spremnicima u starohrvatskom jeziku: tijelo i emocije kao spremnici. *Suvremena lingvistika* 39: 127–143.

Katz, Jerrold J. i Fodor, Jerry A. 1963. The structure of a semantic theory. *Language* 39(2): 170–210. doi:https://doi.org/10.2307/411200

Kay, Paul i Kempton, Willett. 1984. What is the Sapir-Whorf Hypothesis? *American Anthropologist* 86(1): 65–79.

Kerovec, Barbara. 2012. Kognitivnolingvistička analiza prostornih odnosa u turskom i hrvatskom jeziku. Doktorska radnja, Filozofski fakultet, Zagreb.

Kerovec, Barbara i Andrić, Marta. 2016. Uloga koncepta 'otvorenosti' u strukturiranju turskog i hrvatskog vokabulara: kontrastivna analiza. *Bosanksi jezik* 13: 65–78.

Kiełtyka, Robert. 2008. Axiological bias in semantics. *Studia Anglica Resoviensia* 5: 36–44.

Kleiber, Georges. 1990. *La sémantique du prototype. Catégories et sens lexical*. Paris: Presses Universitaires de France.

Koch, Peter. 1999. Frame and contiguity: On the cognitive bases of metonymy and certain types of word formation. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Meto-*

nymy in Language and Thought. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 139–167.

Koch, Peter. 2012. The pervasiveness of contiguity and metonymy in semantic change. U: Allan, Kathryn i Robinson, Justyna A. (ur.), *Current Methods in Historical Semantics*. Berlin: de Gruyter Mouton, 259–311.

Kosecki, Krzysztof. 2007. On multiple metonymies within indirect speech acts. *Research in Language* 5(1): 213–219.

Koskela, Anu. 2011. Metonymy, category broadening and narrowing, and vertical polysemy. U: Benczes, Réka, Barcelona, Anonio i & Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José (ur.), *Defining Metonymy in Cognitive Linguistics: Towards a Consensus View*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 125–146.

Koskela, Anu. 2014. Shoes, boots and vertical polysemes: The dynamic construal and conventionality of word senses. *Review of Cognitive Linguistics* 12(2): 259–287. https://doi:10.1075/rcl.12.2.01kos.

Kövecses, Zoltán. 1995. American friendship and the scope of metaphor. *Cognitive Linguistics* 6(4): 315–346.

Kövecses, Zoltán. 2000a. The scope of metaphor. U: Barcelona, Antonio (ur.), *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, 79–92.

Kövecses, Zoltán. 2000b. Force and emotion. U: Albertazzi, Lilian (ur.), *Meaning and cognition: A multidisciplinary approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 145–168.

Kövecses, Zoltán. 2002. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Kövecses, Zoltan. 2003. Metaphor and Emotion: Language, Culture and Body in Human Feeling. Cambridge: Cambridge University Press/Editions de la Maison des Sciences de l'Homme Paris.

Kövecses, Zoltán. 2005. *Metaphor in Culture. Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kövecses, Zoltán. 2010. *Metaphor: A Practical Introduction. 2nd edition*. Oxford/New York: Oxford University Press.

Kövecses, Zoltán. 2013. The metaphor–metonymy relationship: Correlation metaphors are based on metonymy. *Metaphor & Symbol* 28: 75–88.

Kövecses, Zoltán. 2015. *Where Metaphors Come from: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford/New York: Oxford University Press.

Kövecses, Zoltán i Radden, Günter. 1998. Metonymy: Developing a cognitive linguistic view. *Cognitive Linguistics* 9(1): 37–77.

Krawczak, Karolina. 2016. Objectivity, subjectivity and intersubjectivity: integrating two Cognitive-Functional theories. *Functions of Language* 23(2): 179–213.

Kress, Gunther R. 2010. *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge.

Kress, Gunther i van Leeuwen, Theo. 2001. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary ommunication*. London: Arnold.

Krzeszowski, Tomasz P. 1990. The axiological aspect of Idealized Cognitive Models. U: Tomaszczyk, Jerzy i Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara (ur.), *Meaning and Lexicography*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 135–165.

Krzeszowski, Tomasz P. 1997. *Angels and Devils in Hell. Elements of Axiology in Semantics*. Warsaw: Wydawnictwo Energeia.

Kružić, Barbara. 2012. O krčmarima i menadžerima - kratke osnove konceptualnog integriranja. *Hrvatistika* 6: 121–134.

Kružić, Barbara, Lovrić, Marija Maksimović, Tea. 2010. Kratki pojmovnik kognitivne lingvistike. *Hrvatistika* 4: 9–33.

Kružić, Barbara i Tanacković Faletar, Goran. 2019. Metafora, metonimija, frazem i eufemizam: O čemu govorimo kada govorimo o smrti? *Jezikoslovlje* 20(2): 391–418. https://doi:10.29162/jez.2019.14

Kuno, Susumo i Kaburaki, Etsuko. 1977. Empathy and syntax. *Linguistic Inquiry* 8(4): 627-672.

Kuteva, Tania. 1998. Large linguistic areas in grammaticalization: auxiliation in Europe. *Language Sciences,* 20(3): 289-311. https://doi:10.1016/s0388-0001(98)00005-9

Kuteva, Tania, Heine, Bernd, Hong, Bo, Long, Haiping, Narrog, Heiko i Rhee, Seongha. 2019. *World Lexicon of Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lakoff, George. 1987a. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Lakoff, George. 1987b. The death of dead metaphor. *Metaphor and Symbolic Activity* 2(2): 143–147.

Lakoff, George, 1993. The contemporary theory of metaphor. U: Ortony, Andrew (ur.), *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 202-251.

Lakoff, G. 2008. The neural theory of metaphor. In Gibbs, Ray W. (ur.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 17–38.

Lakoff, George. 2014. Mapping the brain's metaphor circuitry: metaphorical thought in everyday reason. *Frontiers in Human Neuroscience* 8: 958–958. https://doi:10.3389/fnhum.2014.00958

Lakoff, George i Johnson, Mark. 1980. *Metaphors We Live by*. Chicago; London: University of Chicago Press.

Lakoff, George i Johnson, Mark. 1999. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its hallenges to Western Thought*. Chicago: University of Chicago Press.

Lakoff, George i Kövecses, Zoltán. 1987. The cognitive model of anger inherent in American English. U: Holland, Dorothy i Quinn, Naomi (ur.), *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 195–221.

Lakoff, George i Turner, Mark. 1989. *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: Chicago University Press.

Langacker, Ronald W. 1984. Active zones. *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 10: 172–188.

Langacker, Ronald W. 1986. Abstract motion. *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 12: 455–471.

Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.

Langacker, Ronald W. 1988a. A usage-based model. U: Rudzka-Ostyn, Brygida (ur.), *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 127–161.

Langacker, Ronald W. 1988b. A view of linguistic semantics. U: Rudzka-Ostyn, Brygida (ur.), *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 49–90.

Langacker, Ronald W. 1991a. *Concept, Image, and Symbol. The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Langacker, Ronald W. 1991b. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 2. Practical applications*. Stanford: Stanford University Press.

Langacker, Ronald W. 1993. Reference-point constructions. *Cognitive Linguistics* 4: 1–38.

Langacker, Ronald W. 1995a. Raising and transparency. *Language* 71(1): 1–62. https://doi.org.10.2307/415962

Langacker, Ronald W. 1995b. Possession and possessive constructions. U: Taylor, John i E. MacLaury, Robert (ur.), *Language and the Cognitive Construal of the World*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 51–79

Langacker, Ronald W. 1998. Conceptualization, Symbolization, and Grammar. U: Tomasello, Michael (ur.), *The New Psychology of Language: Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1–39.

Langacker, Ronald W. 1999. *Grammar and Conceptualization*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Langacker, Ronald W. 2000. A dynamic usage-based model. U: Barlow, Michael i Kemmer, Suzanne (ur.), *Usage-Based Models of Language*. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information, 1–63.

Langacker, Ronald W. 2001. Discourse in Cognitive Grammar. *Cognitive Linguistics* 12(2): 143–188.

Langacker, Ronald W. 2007. Cognitive grammar. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 421–463.

Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford/New York: Oxford University Press.

Langacker, Ronald W. 2009a. *Investigations in Cognitive Grammar*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Langacker, Ronald W. 2009b. Metonymic grammar. U: Panther, Klaus-Uwe, Thornburg, Linda L. i Barcelona, Antonio (ur.), *Metonymy and Metaphor in Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 45–71.

Lehmann, Christian. 1995. *Thoughts on Grammaticalization*. München: Lincom Europa.

Lemmens, Maarten. 2015. Cognitive semantics. U: Riemer, Nick (ur.), *The Routledge Handbook of Semantics*. Abingdon/New York: Routledge, 90–105.

Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara. 2007. Polysemy, prototypes, and radial categories. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 139–169.

Lichtenberk, Frantisek. 1991. On the graudualness of grammaticalization. U: Traugott, Elizabeth Closs i Heine, Bernd (ur.), *Approaches to Grammaticalization. Volume 1: Focus on Theoretical and Methodological Issues.* (TSL. Typological Studies in Language 19.1). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 37–80.

Littlemore, Jeannette. 2015. *Metonymy: Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication.* Cambridge: Cambridge University Press.

Littlemore, Jeannette i Low, Graham. 2006. *Figurative Thinking and Foreign Language Learning*. Basingstoke, U.K.: Palgrave MacMillan.

MacDonald, Maryellen C. 2013. How language production shapes language form and comprehension. *Frontiers in Psychology* 4: 226. https://org.10.3389/fpsyg.2013.00226

Malotki, Ekkehart. 1983. *Hopi Time: A Linguistic Analysis of the Temporal Concepts in the Hopi Language*. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 20. Berlin/New York: Mouton.

Marković, Ivan, Klindić, Ivana, i Borković, Ivan. 2016. *Hrvatski rječnik stopljenica*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/Odsjek za kroatistiku/Katedra za stilistiku.

Matovac, Darko. 2013. Semantika hrvatskih prijedloga. Doktorska radnja, Filozofski fakultet, Osijek.

Matovac, Darko i Tanacković Faletar, Goran. 2009. TCM i CIT - dvije suprotstavljene teorije ili krajnje točke istoga procesa? *Jezikoslovlje* 10(2): 133–151.

Matlock, Teenie. 2004. The conceptual motivation of fictive motion. U: Radden, Günter I Panther, Klaus-Uwe (ur.), *Studies in Linguistic Motivation*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 221–248.

Matlock, Teenie. 2010. Abstract motion is no longer abstract. *Language and Cognition* 2(2): 243–260.

Matlock, Teenie i Bergmann, Till. 2015. Fictive motion. U: Dąbrowska, Ewa i Divjak, Dagmar (ur.), *Handbook of Cognitive Linguistics*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 546–562.

Matsuki, Keiko 1995. Metaphors of anger in Japanese. U: Taylor, John i MacLaury, Robert E. (ur.), *Language and the Cognitive Construal of the World*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 137–152.

Matsumoto, Yo. 1996. Subjective motion and English and Japanese verbs. *Cognitive Linguistics* 7(2): 183–226. https://doi:10.1515/cogl.1996.7.2.183.

Mayerthaler, Willi. 1980. *Morphologische Natürlichkeit*. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion.

Meillet, Antoine. 1948 [1912]. *Linguistique historique et linguistique générale*. Paris: Champion.

Milić, Goran. 2011. Ljudi kao domaće životinje u engleskome i hrvatskome jeziku: kognitivnolingvistički pristup. Doktorska radnja, Filozofski fakultet, Osijek.

Milić, Goran i Vidaković, Dubravka. 2007. Referential metonymy of the type CAPITAL FOR GOVERNMENT in Croatian. U: Kosecki, Krzysztof (ur.), *Perspectives on Metonymy. Proceedings of the International Conference 'Perspectives on Metonymy', held in Łódź, Poland, May 6-7, 2005*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 253–270.

Moya Guijarro, Arsenio Jesús. 2013. Visual metonymy in children's picture books. *Review of Cognitive Linguistics* 11(2): 336–352.

Muecke, Douglas Colin 1978. Irony markers. *Poetics* 7(4): 363–375. https://doi.org/10.1016/0304-422X(78)90011-6

Müller, C. 2004. *Metaphors, Dead and Alive, Sleeping and Waking: A Cognitive Approach to Metaphors in Language Use*. Doktorska radnja, Freie Universität Berlin, Berlin.

Nänny, Max i Fischer, Olga, ur. 1999. *Iconicity in Language and Literature. Volume 1: Form Miming Meaning*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

Narayanan, Shweta. 1997. *KARMA: Knowledge–Based Action Representations for Metaphor and Aspect*. Doktorska radnja, University of California, Berkeley.

Nerlich, Brigitte i Clarke, David D. 2001. Serial metonymy: A study of reference-based polysemisation. *Journal of Historical Pragmatics* 2(2): 245–272.

Nevidal, Stela. 1991. Sapir-Whorfova hipoteza. *SOL: Lingvistički časopis* 6(1–2): 12–13.

Newmeyer, Frederick J. 1992. Iconicity and generative grammar. *Language* 68(4): 756–796. doi:https://doi.org/10.2307/416852

Norde, Muriel. 2009. *Degrammaticalization*. Oxford: Oxford University Press.

Norrick, Neal R. 2004. Hyperbole, extreme case formulation. *Journal of Pragmatics* 36(9): 1727–1239.

Ogden, Charles Kay i Richards, Ivor Armstrong. 1985 [1923]. *The Meaning of Meaning*. London/Boston/ Henley: Ark.

Palašić, Nikolina. 2015. Komunikacijska vrijednost ironije. *Fluminensia* 27(1): 123–136.

Palmer, Harold E. 1938. *A Grammar of English Words*. London: Longmans.

Panther, Klaus-Uwe. 2005. The role of conceptual metonymy in meaning construction. U: Ruiz de Mendoza, Francisco José i Peña Cervel, Sandra (ur.), *Cognitive Linguistics: Internal Dynamics and Interdisciplinary Interaction*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter 353–386.

Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (eds). 2011. *Motivation in Grammar and the Lexicon*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 1997. Speech act metonymies. U: Liebert, Wolf-Andreas, Redeker, Gisela i Waugh, Linda R. (ur.), *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 205–219.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 1998. A cognitive approach to inferencing in conversation. *Journal of Pragmatics* 30(6): 755–769.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 1999. The potentiality for actuality metonymy in English and Hungarian. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 333–357.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 2002. The roles of metaphor and metonymy in English '-er' nominals. U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 279–319.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 2007. Metonymy. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 236–263.

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. 2017. Metaphor and metonymy in language and thought: A cognitive linguistic approach. *Synthesis philosophica* 32(2): 271–294. https://doi.org/10.21464/sp32202

Panther, Klaus-Uwe i Thornburg, Linda L. i Barcelona, Antonio (ur.). 2009. *Metonymy and Metaphor in Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Paradis, Carita. 2004. Where does metonymy stop? Senses, facets, and active zones. *Metaphor and Symbol* 19(4): 245–264.

Parizoska, Jelena i Novoselec, Zvonimir 2010. Predodžbena shema SPREMNIKA u frazeologiji: *prvi* i *drugi plan*. U: Brdar, Mario, Omazić, Marija, Pavičić Takač, Višnja, Gradečak-Erdeljić, Tanja i Buljan, Gabrijela (ur.), *Prostor i vrijeme u jeziku: Jezik u prostoru i vremenu* (pp.. Zagreb/Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku/Filozofski fakultet Sveučiišta Josipa Jurja Strossmayera, 57-67.

Pauwels, Paul, i Simon-Vandenbergen, Anne-Marie. 1995. Body parts in linguistic action: Underlying schemata and value judgements. U: Goossens, Louis, Pauwels, Paul, Rudzka-Ostyn, Brygida, Simon-Vandenbergen, Anne-Marie i Vanparys, Johan (ur.), *By Word of Mouth: Metaphor, Metonymy and Linguistic Action in a Cognitive Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 35–69.

Peeters, Bert. 1993. Conceptual axiology and axiological fields. U: Lutzeier, Rolf Peter (ur.), *Studien zur Wortfeldtheorie/Studies in Lexical Field Theory*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 175–183.

Peirce, Charles S. 1974. *Collected papers of Charles Sanders Peirce. Third Edition*. Edited by Charles Hartshorne and Paul Weiss. Cambridge: Harvard University Press.

Peńa Cervel, Maria Sandra. 2003. *Topology and Cognition. What Image-schemas Reveal about the Metaphorical Language of Emotions*. Munich: Lincom Europa.

Pérez Sobrino, Paula 2017. *Multimodal Metaphor and Metonymy in Advertising*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Pérez-Sobrino, Paula, Littlemore, Jeanette i Houghton, David. 2019. The role of figurative complexity in the comprehension and appreciation of advertisements. *Applied Linguistics* 40(6): 957–991. https://doi.org/10.1093/applin/amy039

Pérez-Hernández, Lorena. 2019. XL burgers, shiny pizzas, and ascending drinks: Primary metaphors and conceptual interaction in fast food printed advertising. *Cognitive Linguistics* 30(3): 531–570. https://doi.org/10.1515/cog-2018-0014

Radden, Günter. 2001. The folk model of 'language.' *metaphorik.de* 1/2001: 55–86.

Radden, Günter i Dirven, René. 2007. *Cognitive English Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Radden, Günter i Kövecses, Zoltán. 1999. Towards a theory of metonymy. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 17–59.

Reddy, Michael J. 1979. The conduit metaphor: A case of frame conflict in our language about language. U: Ortony, Andrew (ur.), *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 284–324.

Reddy, Michael J. 1993. The conduit metaphor: A case of frame conflict in our language about language. U: Ortony, Andrew (ur.), *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 164–201.

Riemer, Nick. 2001. Remetonymizing metaphor: Hypercategories in semantic extension. *Cognitive Linguistics* 12(4): 379–401.

Riemer, Nick. 2002. When is a metonymy no longer a metonymy? U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 379–406.

Rizzolatti, Giacomo I Arbib, Michael A. 1998. Language within our grasp. *Trends in Neurosciences* 21(5): 188–194.

https://doi.org/10.1016/S0166-2236(98)01260-0.

Rizzolatti, Giacomo, Fogassi, Leonardo i Gallese, Vittorio. 2001. Neurophysiological mechanisms underlying the understanding and imitation of action. *Nature reviews. Neuroscience* 2(9): 661–670. https://doi.org/10.1038/35090060

Rocci, Andrea, Mazzali-Lurati, Sabrina, Pollaroli, Chiara 2018. The argumentative and rhetorical function of multimodal metonymy. *Semiotica* 220: 123–153. https://doi.org/10.1515/sem-2015-0152

Rohrer, Tim. 2007. Embodiment and experientialism. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 25-47.

Rosch, Eleanor. 1975. Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General* 104(3): 192–233.

Rosch, Eleanor. 1977. Human categorization. U: Warren, Neil (ur.) *Studies in Cross-cultural Psychology*. New York: Academic Press, 1–49.

Rosch, Eleanor, Mervis, Carolyn B., Gray, Wayne D., Johnson, David M. i Boyes-Braem, Penny. 1976. Basic objects in natural categories. *Cognitive Psychology* 8: 382–439.

Rudzka-Ostyn, Brygida 2003. *Word Power: Phrasal Verbs and Compounds: A Cognitive Approach*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Ruiz de Mendoza, Francisco José. 1997. Cognitive and pragmatic aspects of metonymy. *Cuadernos de Filología Inglesa* 6(2): 161–178.

Ruiz de Mendoza, Francisco José. 2000. The role of mappings and domains in understanding metonymy. U: Barcelona, Antonio (ur.), *Metonymy and Metaphor at the Crossroads*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 109–132.

Ruiz de Mendoza, Francisco José i Díez Velasco, Olga Isabel. 2002. Patterns of conceptual interaction. U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 489–532.

Ruiz de Mendoza, Francisco José i Díez Velasco, Olga Isabel. 2003. High-level metonymy and linguistic structure. U: Inchaurralde, Carlos i Florén, Celia (ur.), *Interaction and Cognition in Linguistics*. Frankfurt: Peter Lang, 189–210.

Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José i Lozano-Palacio, Inés. 2019a. A cognitive-linguistic approach to complexity in irony: Dissecting the ironic echo. *Metaphor and Symbol* 34(2): 127–138. https://doi.org/10.1080/10926488.2019.1611714

Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José i Lozano-Palacio, Inés. 2019b. Unraveling irony: from linguistics to literary criticism and back. *Cognitive Semantics* 5(1): 147–173. https://doi.org/10.1163/23526416-00501006

Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José i Mairal Usón, Ricardo. 2007. High-level metaphor and metonymy in meaning construction. U: Radden, Günter, Köpcke, Klaus-Michael, Berg, Thomas Berg i Siemund, Peter (ur.), *Aspects of Meaning Construction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 33–49.

Ruiz de Mendoza, F. J., & Peña Cervel, Sandra. 2002. Cognitive operations and and projection spaces. *Jezikoslovlje, 3*(1–2), 131–158.

Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco José i Pérez Hernández, Lorena. 2001. Metonymy and the grammar: Motivation, constraints and interaction. *Language and Communication* 21: 321–357.

Ruiz de Mendoza Ibánez, Francisco José, & Pérez Hernández, Lorena. 2003. High-level modal metonymies in English and Spanish. *Jezikoslovlje* 4(1): 103–120.

Sánchez García, Jesús. 2003. Language and cognition: George Lakoff on some internal and external complexities (Interview). *Annual Review of Cognitive Linguistics* 1: 233–267.

Schmid, Hans-Jörg. 2007. Entrenchment, salience, and basic levels. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 117–139.

Searle, John R. 1993. Metaphor. U: Ortony, Andrew (ur.), *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 83–111.

Seto, Ken-ichi. 1999. Distinguishing metonymy from synecdoche. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 91–120.

Simon-Vandenbergen, Anne-Marie. 1995. Assessing linguistic behaviour: A study of value judgements. U: Goossens, Louis, Pauwels, Paul, Rudzka-Ostyn, Brygida, Simon-Vandenbergen, Anne-Marie i Vanparys, Johan (ur.), *By Word of Mouth: Metaphor, Metonymy and Linguistic Action in a Cognitive Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 71–124.

Sinclair, John 1966. Beginning the study of lexis. U: Bazell, Charles E., Catford, John C., Halliday, Michael A. K. I Robins, Robins, Robert H. (Eds.), *In Memory of J. R. Firth*. London: Longmans, 410–430.

Sperber, Dan 1984. Verbal irony: Pretense or echoic mention? *Journal of Experimental Psychology: General,* 113(1): 130–136.

Spitzer, Leo. 1928. *Hugo Schuchardt-Brevier: ein Vademekum der allgemeinen Sprachwissenschaft*. Halle: Max Niemeyer.

Stanojević, Mateusz-Milan. 2009. Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova. *Suvremena Lingvistika 35*(2): 339–369.

Stanojević, Mateusz-Milan. 2013. *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: Srednja Europa.

Stanojević, Mateusz-Milan, Parizoska, Jelena i Stanojević, Mladen-Marek. 2007. Kulturni modeli i motivacija frazema. U: Granić, Jagoda (ur.), *Jezik i identiteti*. Zagreb/Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 569–577.

Stefanowitsch, Anatol. 2011. Cognitive linguistics meets the corpus. U: Brdar, Mario, Gries, Stefan Th. Gries i Žic Fuchs, Milena (ur.), *Cognitive Linguistics: Convergence and Expansion*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 257–290.

Svorou, Soteria. 1994. *The Grammar of Space*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Sweetser, Eve. 1987. The definition of lie: An examination of the folk models underlying a semantic prototype. U: Holland, Dorothy i Quinn, Naomi (ur.), *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 43–66.

Sweetser, Eve. 1988. Grammaticalization and semantic bleaching. *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society,* 14: 389–405.

Sweetser, Eve. 1999. Compositionality and blending: semantic composition in a cognitively realistic framework. U: Janssen, Theo i Redeker, Gisela (ur.), *Cognitive Linguistics, Foundations, Scope, and Methodology*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 129–162.

Sweetser, Eve, David, Oana i Stickles, Elisabeth. 2019. Automated metaphor identification across languages and domains. U: Bolognesi, Marianna, Brdar, Mario i Despot, Kristina (ur.), *Metaphor and Metonymy in the Digital Age: Theory and Methods for Building Repositories of Figurative Language*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 23–47.
https://doi.org/10.1075/milcc.8.02swe

Šarić, Ljiljana. 1999. Gramatikalizacija i sekundarni prijedlozi (*pomoću, s pomoću, uz pomoć*). *Riječ* 5(1): 81–95.

Šarić, Ljiljana. 2008. *Spatial Concepts in Slavic. A Cognitive Linguistic Study of Prepositions and Cases.* Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Šarić, Ljiljana. 2019. Pristup metafori u kognitivnoj lingvistici. U: Molvarec, Lana i Pišković, Tatjana (ur.), *Metafore u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi. Zbornik radova 47. seminara Zagrebačke slavističke škole.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Zagrebačka slavistička škola/Hrvatski seminar za strane slaviste, 231–247.

Šarić, Ljiljana i Brala-Vukanović, M. 2019. *Slike jezika - temeljne kognitivnolingvističke teme.* Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Škara, Danica i Ćurković Denona, Katarina. 2005. Jezična kategorizacija životinjskog svijeta. U: Granić, Jagoda (ur.), *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*. Zagreb/Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 721–731.

Škrgić, Ilhana 2017. *Monomodal and Multimodal Metaphor and Metonymy in the art of H.R. Giger.* Doktorska radnja, Filozofski fakultet, Osijek.

Štrkalj Despot, Kristina. 2013. Od neurona do metafore (i natrag): Neuralna teorija metafore u okviru neuralne teorije jezika i mišljenja. *Suvremena Lingvistika* 39(2): 145–173.

Štrkalj Despot, Kristina. 2016. Metafore u (hrvatskoj) politici. *Hrvatski jezik* 3(4): 1–5.

Štrkalj Despot, Kristina. 2020. Kako koronavirus mijenja jezik kojim govorimo (i mislimo)? *Hrvatski jezik* 7(2): 1-7.

Tabakowska, Elżbieta. 2005. *Gramatika i predočavanje. Uvod u kognitivnu lingvistiku.* Preveli i prilagodili: Mateusz-Milan Stanojević i Barbara Kryžan-Stanojević. Zagreb: FF press.

Talmy, Leonard. 1975. Figure and ground in complex sentences. *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 1: 419–430.

Talmy, Leonard. 1983. How language structures space. U: Pick, Herbert L. i Acredolo, Linda P. (ur.), *Spatial Orientation: Theory, Research, and Application*. New York: Plenum Press, 225–282.

Talmy, Leonard. 1985. Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. U: Shopen, Timothy (ur.), *Language typology and syntactic description: Grammatical categories and the lexicon*. Volume III: *Grammatical Categories and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press, 57–149.

Talmy, Leonard. 1988. Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science* 12(1): 49–100.

Talmy, Leonard. 1996. Fictive motion in language and "ception". U: Bloom, Paul, Peterson, Mary A., Nadel, Lynn i Garrett, Merrill F. (ur.), *Language and Space*. Cambridge, MA: MIT Press, 211–276.

Talmy, Leonard. 2000a. *Toward a Cognitive Semantics. Volume 1: Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, Massachusetts/London: The MIT Press.

Talmy, Leonard. 2000b. *Toward a Cognitive Semantics. Volume 2: Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, Massachusetts/London: The MIT Press.

Talmy, L. 2007. Foreword. U: Gonzalez-Marquez, Monica, Mittelberg, Irene, Coulson, Seana i Spivey, Michael J. (ur.), *Methods in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, xi–xxi.

Tanacković Faletar, Goran. 2019. Između metonimije i metafore: stereotipi, predrasude, kolektivni stavovi i (ne)znanje o jeziku. U: Molvarec, Lana i Pišković, Tatjana (ur.), *Metafore u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi. Zbornik radova 47. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zag-

rebu i Zagrebačka slavistička škola – Hrvatski seminar za strane slaviste, 249–272.

Tanacković Faletar, Goran i Matovac, Darko. 2009. Uporabno utemeljena teorija usvajanja jezika oprimjerena razvojem padežnog sustava imenica hrvatskoga jezika. *Suvremena Lingvistika* 35(2): 247–273.

Taylor, John R. 1995. *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Clarendon Press.

Taylor, John. 1996. *Possessives in English. An Exploration in Cognitive Grammar*. Oxford: Clarendon Press.

Taylor, John R. 2002. *Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

Taylor, John R. 2003. Cognitive models of polysemy. U: Nerlich, Brigitte, Todd, Zazzie, Vimala, Herman i Clarke, David D. (ur.), *Polysemy: Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 31–49.

Taylor, John, Cuyckens, Hubert i Dirven, René. 2003. Introduction: New directions in cognitive lexical semantic research. U: Cuyckens, Hubert, Dirven, René i Taylor, John (ur.), *Cognitive Linguistic Approaches to Lexical Semantics*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1–28.

Thagard, Paul. 2005. *Mind: Introduction to Cognitive Science*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Thornburg, Linda i Klaus-Uwe Panther. 1997. Speech act metonymies. U: Liebert, Wolf-Andreas, Redeker, Gisela i Waugh, Linda R. (ur.), *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 205–219.

Tomasello, Michael. 2000. First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics* 11(1-2): 61-82. https://doi.org/10.1515/cogl.2001.012

Tonković, Mirjana, Brdar, Mario i Despot Štrkalj, Kristina. 2020. Is a difficult task literally heavy? Weight biases

difficulty judgements. *Metaphor and the Social World* 10(1): 100–120. https://doi.org/10.1075/msw.18032.ton

Traugott, Elizabeth Closs 1985. 'Conventional' and 'dead' metaphors revisited. U: Paprotté, Wolfgang i Dirven, René (ur.), *The Ubiquity of Metaphor: Metaphor in Language and Thought*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 17–56.

Traugott, Elizabeth Closs. 1989. On the rise of epistemic meanings in English: An example of subjectification in semantic change. *Language* 65: 31–55. https://doi.org/10.2307/414841.

Traugott, Elizabeth C. i Dasher, Richard B. 2002. *Regularity in Semantic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tuđman Vuković, Nina. 2009. Značenje u kognitivnoj lingvistici. *Suvremena lingvistika* 35: 125–150.

Tuggy, David. 1993. Ambiguity, polysemy and vagueness. *Cognitive Linguistics* 4(3): 273–290. https://doi.org/10.1515/cogl.1993.4.3.273.

Tummers, Jose, Heylen, Kris i Geeraerts, Dirk. 2005. Usage-based approaches in Cognitive Linguistics: A technical state of the art. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 1(2): 225–261.

Turner, Mark. 1991. *Reading Minds. The Study of English in the Age of Cognitive Science*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Turner, Mark. 1996. *The Literary Mind: The Origins of Thought and Language.*

Turner, Mark. 2007. Conceptual integration. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 377–394.

Turner, Mark i Fauconnier, Gilles. 1995. Conceptual integration and formal expression. *Metaphor and Symbolic Activity* 10(3): 183–204.

Ungerer, Friedrich i Schmid, Hand-Jörg. 1996. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London/New York: Longman.

Ureña, José Manuel i Faber, Pamela. 2010. Reviewing imagery in resemblance and non-resemblance metaphors. *Cognitive Linguistics* 21(1): 123–149.

van Langendonck, Willy. 2007. Iconicity. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 394–418.

Van Rompay, Thomas 2005. *Expressions: Embodiment in the Experience of Design*. Dokorska disertacija, Technische Universiteit Delft.

Vanparys, Johan. 1995. A survey of metalinguistic metaphors. U: Goossens, Louis, Pauwels, Paul, Rudzka-Ostyn, Brygida, Simon-Vandenbergen, Anne-Marie i Vanparys, Johan (ur.), *By Word of Mouth: Metaphor, Metonymy and Linguistic Action in a Cognitive Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1–34.

Verhagen, Arie. 2005. Constructions of Intersubjectivity: Discourse, Syntax, and Cognition. Oxford: Oxford University Press.

Verhagen, Arie. 2007. Construal and perspectivization. U: Geeraerts, Dirk i Cuyckens, Hubert (ur.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. New York: Oxford University Press, 48–82.

Vidaković, Dubravka. 2012. *Prenesena značenja leksema koji označavaju tjelesni položaj u engleskom, hrvatskom i njemačkom jeziku*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Osijek.

Villacañas, Beatriz i White, Michael. 2013. Pictorial metonymy as creativity source in "Purificación García" advertising campaigns. *Metaphor and the Social World* 3(2): 220–239.

Warren, Beatrice. 1999. Aspects of referential metonymy. U: Panther, Klaus-Uwe i Radden, Günter (ur.), *Meto-*

nymy in Language and Thought. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 121–135.

Warren, Beatrice. 2002. An alternative account of the interpretation of referential metonymy and metaphor. U: Dirven, René i Pörings, Ralf (ur.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 113–130

Warren, Beatrice. 2003. The role of links and/or qualia in modifier-head constructions. U: Nerlich, Brigitte, Todd, Zazzie, Vimala, Herman i Clarke, David D. (ur.), *Polysemy: Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language*. Berlin&New York: Mouton de Gruyter, 233–251.

Warren, Beatrice. 2006. *Referential Metonymy*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Whorf, Benjamin Lee. 1956. An American Indian model of the universe. U: Carroll, J. B. (ur.), *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, Mass.: Technology Press of Massachusetts Institute of Technology, 57–64.

Werkmann, Ana 2011. Ironični iskazi i Griceovo načelo suradnje. *Hrvatistika* 5: 135–144.

Willems, Klaas 2012. Intuition, introspection and observation in linguistic inquiry. *Language Sciences* 34(6): 665–681. https://doi.org/10.1016/j.langsci.2012.04.008

Weisgerber, Leo. 1950. *Vom Weltbild der deutschen Sprache*. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.

Wierzbicka, Anna. 1995. Dictionaries vs. encyclopaedias: How to draw the line. U: Davis, Philip W. (ur.), *Alternative Linguistics: Descriptive and theoretical Modes*. Amsterdam: John Benjamins, 289–315.

Wilson, Dedre i Sperber, Dan. 1981. Irony and the use-mention distinction. U: Cole, Peter (ur.), *Radical Pragmatics*. London/New York: Academic Press, 295–318.

Wittgenstein, Ludwig. 1958. *Philosophical Investigations*. Preveo G.E.M. Anscombe. 2. izd. Oxford, Malden: Blackwell.

Zlatev, Jordan. 1997. *Situated Embodiment: Studies in the emergence of spatial meaning*. Doktorska radnja, Sveučilište u Stockholmu.

Zlatev, Jordan i Yangklang, Peerapat. 2004. A third way to travel: The place of Thai in motion event typology. U: Strömqvist, Sven I Verhoeven, Ludo (ur.), *Relating Events in Narrative. Vol. 2, Typological and Contextual Perspectives*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. 159–190.

Žic Fuchs, Milena. 1990. Kognitivna semantika: konceptualno prototipne teoretske postavke. *SOL. Lingvistički časopis* 5(1–2): 95–106.

Žic-Fuchs, Milena. 1991. *Znanje o jeziku i znanje o svijetu. Semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.

Žic Fuchs, Milena. 1992. Konvencionalne i pjesničke metafore. *Filologija* 22: 585–593.

Žic Fuchs, Milena. 2009. *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: Engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Kazalo

U kazalu su abecednim redom navedeni samo pojmovi na engleskom, njemačkom, španjolskom, francuskom, talijanskom, mađarskom i poljskom, a svi vode prema odgovarajućim hrvatskim natuknicama u glavnom dijelu pojmovnika. Popis je pojmova pojednostavljen jer se pojmovi na različitim jezicima koji su ortografski istovjetni pojavljuju samo jednom.

A

Abbildung ☞ preslikavanje
ábrázolás ☞ predodžbenost
abstract motion ☞ apstraktno kretanje
abstrakte Bewegung ☞ apstraktno kretanje
absztrakt mozgás ☞ apstraktno kretanje
acces point ☞ pristupna točka
active zone ☞ aktivna zona
agonist ☞ agonist
Agonist ☞ agonist
agonista ☞ agonist
agoniste ☞ agonist
Ähnlichkeit ☞ sličnost
Ähnlichkeitsmetapher ☞ metafora sličnosti
aksjologia ☞ aksiologija
aktív zóna ☞ aktivna zona
aktive Zone ☞ aktivna zona
aktuális diskurzustér ☞ trenutni diskurzni prostor
aktueller Diskursraum ☞ trenutni diskurzni prostor
alap ☞ baza
alapszintű kategória ☞ temeljna kategorija
alárendelt kategória ☞ podređena kategorija
alcance de la atención ☞ doseg pažnje
alcance de la atención ☞ konceptualno područje
alcance de la metáfora ☞ doseg metafore
alcance de la predicación ☞ opseg-predikacije
alcance de la predicación ☞ opseg predikacije
alcance del dominio fuente ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
Alltagsmodell/Volksmodell ☞ pučki model
általánosító elkötelezettség ☞ pretpostavka uopćavanja
alulről felfelé való megközelítés ☞ odozdolni pristup
amalgama ☞ blend
amalgamat pojęciowy ☞ blend
amalgamat wielokrotny ☞ megablend
amalgamat ☞ integrirani prostor
ambito di attenzione ☞ konceptualno područje
anclaje ☞ usidrenje
ancoraggio ☞ usidrenje
ancrage ☞ usidrenje

Antagonist ☞ antagonist
antagonist ☞antagonista
antagoniste ☞ antagonist
Anwendungsbereich der Prädikation ☞ opseg predikacije
approcio bottom-up ☞ odozdolni pristup
approccio dal baso verso l'alto ☞ odozdolni pristup
approccio dall'alto verso il basso ☞ odozgorni pristup
approcio top-down ☞ odozgorni pristup
approche ascendante ☞ odozdolni pristup
approche descendante ☞ odozgorni pristup
assiologia ☞ aksiologija
atemporal relation ☞ nevremenska relacija
atemporale Relation ☞ nevremenska relacija
atemporális reláció ☞ nevremenska relacija
atrincheramiento cognitivo ☞ kognitivna usađenost
attenzione esperienziale/focus esperienziale ☞ iskustveno žarište
átvitt értelem ☞ preneseno značenje
Ausgangsdomäne ☞ izvorna domena
autohiponimia ☞ autohiponimija
auto-hiponímia ☞ autohiponimija
autohiponimia ☞ autohiponmija
autohyponymie ☞ autohiponimija
Autohyponymie ☞ autohiponimija
autohyponymy ☞ autohiponimija
autoiponimia ☞ autohiponimija
autonomia ☞ autonomnost
autonomía autonomy ☞ autonomnost
Autonomie ☞ autonomnost
autonomie ☞ autonomnost
autonomy ☞ autonomnost
axiología ☞ aksiologija
axiológia ☞ aksiologija
Axiologie ☞ aksiologija
axiologie ☞ aksiologija
axiology ☞ aksiologija

B

balayage global ☞ skupno promatranje
balayage séquentiel ☞ sekvencijsko promatranje
base ☞ baza
base ☞ pozadina
base/fondo ☞ baza
base común ☞ usidrenje
basic-level category ☞ temeljna kategorija
Basis ☞ baza
Basiskategorie ☞ temeljna kategorija
baza ☞ baza
begriffsbildende Operationen ☞ konstruiranje značenja
bemeneti tér/input tér ☞ ulazni prostor
Bereich der Aufmerksamkeit ☞ doseg pažnje
Bereich der Metapher ☞ opseg cilja
bersaglio metonimico ☞ metonimijski cilj
biegun fonologiczny ☞ fonološki pol
biegun semantyczny ☞ semantički pol
bieżąca przestrzeń dyskursu ☞ trenutni diskurzni prostor
Bildschema ☞ predodžbena shema
Bildsymbolik ☞ predodžbenost
billiard-ball model ☞ model biljarske kugle

biliárdgolyó-modell ☞ model biljarske kugle
Billiardkugel-Modell ☞ model biljarske kugle
blend ☞ blend
Blend ☞ blend
blend ☞ blend
blend/fusione ☞ blend
blend/l'espace amalgamé ☞ blend
blending ☞ blending
Blending ☞ blending
blending ☞ blending
blending (concettuale)/fusione concettuale ☞ blending
bliskość/przyleganie ☞ bliskost
bottom-up approach ☞ odozdolni pristup
Bottom-up-Ansatz ☞ odozdolni pristup

C

cachetté metaphorique ☞ metaforičko skrivanje
cadena de gramaticalización ☞ gramatikalizacijski lanac
cadena metonímica ☞ metonimijski lanac
cadre☞ okvir
całość ☞ cjelina
cascada ☞ kaskada
cascade ☞ kaskada
cascata ☞ kaskada
categoria ☞ kategorija
categoría ☞ kategorija
categoría de nivel básico ☞ temeljna kategorija
categoría de nivel subordinado ☞ podređena kategorija
categoría de nivel superior ☞ nadređena kategorija
categoria di livello basico ☞ temeljna kategorija
categoria di livello subordinato ☞ podređena kategorija
categoria di livello superordinato ☞ nadređena kategorija
categoría radial ☞ radijalna kategorija
categoria radiale ☞ radijalna kategorija
catégorie ☞ kategorija
catégorie de base ☞ temeljna kategorija
catégorie de niveau inférieur ☞ podređena kategorija
catégorie de niveau supérieur ☞ nadređena kategorija
catégorie radiale ☞ radijalna kategorija
catégorisation ☞ kategorizacija
categorización ☞ kategorizacija
categorization ☞ kategorizacija
categorization level ☞ razina kategorizacije
categorizzazione ☞ kategorizacija
category ☞ kategorija
catena di grammaticalizzazione ☞ gramatikalizacijski lanac
catena metonimica ☞ metonimijski lanac
cel metonimiczny ☞ metonimijski cilj
céltartomány ☞ ciljna domena
céltartomány hatóköre ☞ doseg metafore
central knowledge ☞ središnje znanje
central mapping ☞ središnje preslikavanje
centrális leképezés ☞ središnje preslikavanje
centrális tudás ☞ središnje znanje
centrum ogniskowania znaczenia ☞ glavno značenjsko žarište
chaîne de grammaticalisation ☞ gramatikalizacijski lanac

chaîne métonymique ☞ metonimijski lanac
chose ☞ stvar
cible métonymique ☞ metonimijski cilj
ciencia cognitiva ☞ kognitivna znanost
classical theory of categorization ☞ klasična teorija kategorizacije
cognición fundamentada ☞ usidrena spoznaja
cognition fondée ☞ usidrena spoznaja
cognitive entrenchment ☞ kognitivna usađenost
cognitive grammar ☞ kognitivna gramatika
cognitive science ☞ kognitivna znanost
cognitive semantics ☞ kognitivna semantika
cognizione radicata ☞ usidrena spoznaja
comparación ☞ usporedba
comparaison ☞ usporedba
comparison/judgement ☞ usporedba
complex metaphor ☞ složena metafora
composicionalidad ☞ kompozicionalnost
compositionalità ☞ kompozicionalnost
compositionality ☞ kompozicionalnost
compositionnalité ☞ kompozicionalnost
compressione metonimica ☞ metonimijsko učvršćivanje
compromiso cognitivo ☞ pretpostavka kognitivnosti
compromiso de generalización ☞ pretpostavka uopćavanja
concentration expérientielle ☞ iskustveno žarište
concept ☞ koncept
concept ☞ koncept
concepto ☞ koncept
conceptual integration ☞ konceptualna integracija
conceptual metaphor ☞ konceptualna metafora
conceptual metaphor ☞ metafora
conceptual metaphor ☞ pojmovna metafora
conceptual metonymy ☞ konceptualna metonimija
conceptual metonymy ☞ pojmovna metonimija
conceptual unification ☞ konceptualna unifikacija
concetto ☞ koncept
concezione dizionariale del significato ☞ rječnički pristup značenju
conduit metaphor ☞ metafora provodnika
Conduit-Metapher ☞ metafora provodnika
confronto ☞ usporedba
connaissance encyclopédique ☞ enciklopedijsko znanje
connaissance linguistique ☞ jezično znanje
connaissances centrales ☞ središnje znanje
conocimiento central ☞ središnje znanje
conocimiento enciclopédico ☞ enciklopedijsko znanje
conocimiento lingüístico ☞ jezično znanje
conoscenza centrale ☞ središnje znanje
conoscenza enciclopedica ☞ enciklopedijsko znanje

conoscenza linguistica ☞ jezično znanje
constricción metonimíca ☞ metonimijsko učvršćivanje
construcción ☞ konstrukcija
construction ☞ konstrukcija
construction ☞ konstrukcija
construction grammar ☞ konstrukcijska gramatika
contiguità ☞ bliskost
contiguïté ☞ bliskost
contiguity ☞ bliskost
contigüidad ☞ bliskost
contraction métonymique ☞ metonimijsko učvršćivanje
convencionalización ☞ konvencionalizacija
conventionalization ☞ konvencionalizacija
conventionnalisation ☞ konvencionalizacija
convenzionalizzazione ☞ konvencionalizacija
corporeización ☞ otjelovljenost
correlation metaphor ☞ korelacijska metafora
cosa ☞ stvar
costruzione ☞ konstrukcija
cultural model ☞ kulturni model
current discourse space ☞ trenutni diskurzni prostor
część ☞ dio
családi hasonlóság ☞ porodična sličnost

D

dead metaphor ☞ mrtva metafora
decatégorisation ☞ dekategorizacija
decategorization ☞ dekategorizacija
decategorizzazione ☞ dekategorizacija
Dekategorisierung ☞ dekategorizacija
dekategorizáció ☞ dekategorizacija
dekategoryzacja ☞ dekategorizacija
descategorización ☞ dekategorizacija
désémantisation ☞ desemantizacija
Desemantisierung ☞ desemantizacija
desemantizáció ☞ desemantizacija
desemantización ☞ desemantizacija
desemantizacja ☞ desemantizacija
desemantization ☞ desemantizacija
desemantizzazione ☞ desemantizacija
déterminant de profil ☞ odrednik profila
determinante del perfil ☞ odrednik profila
determinante del profilo ☞ odrednik profila
dictionary view of meaning ☞ rječnički pristup značenju
die Sanktion ☞ sankcioniranje
dinámica de fuerza(s) ☞ dinamika sile
dinamica delle forze ☞ dinamika sile
Ding ☞ stvar
dolog ☞ stvar
domain ☞ domena
domain matrix ☞ matrica domena
domaine ☞ domena
domaine cible ☞ ciljna domena
domaine de recherche ☞ domena pretraživanja
domaine matriciel ☞ matična domena

domaine source ☞ izvorna domena
Domäne ☞ domena
Domänenmatrix ☞ matrica domena
domén mátrix ☞ matrica domena
domena ☞ domena
domena docelowa ☞ ciljna domena
domena źródłowa
dominio ☞ domena
dominio ☞ domena
dominio bersaglio/ obbietivo ☞ ciljna domena
dominio de búsqueda ☞ domena pretraživanja
dominio di ricerca ☞ domena pretraživanja
dominio fuente ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
dominio matrice ☞ matična domena
dominio matriz ☞ matična domena
dominio meta ☞ ciljna domena
dominio sorgente
dynamika siły ☞ dinamika sile
dynamique des forces ☞ dinamika sile
dziedziczenie ☞ nasljeđivanje

E

efectos prototípicos ☞ prototipni učinci
efekty prototypowe ☞ prototipni učinci
effets prototypes ☞ prototipni učinci
effetti di prototipicità ☞ prototipni učinci
egész ☞ cjelina
egyirányúság ☞ izvorna domena
elaboración ☞ elaboracija
elaboration ☞ elaboracija
Elaboration ☞ elaboracija
élaboration ☞ elaboracija
elaboration site ☞ mjesto elaboracije
Elaborationsstelle ☞ mjesto elaboracije
elaborazione ☞ elaboracija
elemi metafora ☞ primarna metafora
embodied construction grammar ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
embodiment ☞ otjelovljenost
Empathie ☞ empatija
empathie ☞ empatija
empathy ☞ empatija
empatia ☞ empatija
empatia ☞ empatija
empatía ☞ empatija
empátia ☞ empatija
enciklopédikus tudás ☞ enciklopedijsko znanje
encylopedic knowledge ☞ enciklopedijsko znanje
enfoque de „abajo hacia arriba”/enfoque ascendente ☞ odozdolni pristup
enfoque de „arriba hacia abajo”/enfoque descendente ☞ odozgorni pristup
enfoque experiencial ☞ iskustveno žarište
engagement cognitive ☞ pretpostavka kognitivnosti
engagement de généralisation ☞ pretpostavka uopćavanja
enzyklopädisches Wissen ☞ enciklopedijsko znanje
ereditarietà ☞ nasljeđivanje
Ereignis ☞ događaj
Erfahrungsfokus ☞ iskustveno žarište
Erfahrungsrealismus ☞ iskustveni realizam
erődinamika ☞ dinamika sile

errore di esclusione ☞ zabluda isključenja
escaneo secuencial ☞ sekvencijsko promatranje
escaneo sumario ☞ skupno promatranje
espace de discourse actuel ☞ trenutni diskurzni prostor
espace d'entrée ☞ ulazni prostor
espace intégré/fusionné ☞ integrirani prostor
espace mental ☞ mentalni prostor
espacio de entrada ☞ ulazni prostor
espacio discursivo actual ☞ trenutni diskurzni prostor
espacio genérico ☞ generički prostor
espacio integrado ☞ integrirani prostor
espacio mental ☞ mentalni prostor
esquema de imágenes ☞ predodžbena shema
estereotipo social ☞ društveni stereotip
estructura superesquemática ☞ supershematska struktura
événement ☞ događaj
événement d'utilisation ☞ uporabni događaj
evento d'uso ☞ događaj
evento de uso ☞ događaj
evento de uso ☞ uporabni događaj
evento di utilizzo ☞ uporabni događaj
evidenziazone metaforica ☞ metaforičko isticanje
exclusionary fallacy ☞ zabluda isključenja
experiential focus ☞ iskustveno žarište
experiential realism ☞ iskustveni realizam
external motivation ☞ izvanjska motivacija
externe Motivation ☞ izvanjska motivacija

F

falacia de reglas vs. listas ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
falacia por exclusión ☞ zabluda isključenja
fallacia regola/lista ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
falsche Disjunktion ☞ zabluda isključenja
Familienähnlichkeit ☞ porodična sličnost
family resemblance ☞ porodična sličnost
felüllről lefelé való megközelítés ☞ odozgorni pristup
fictive motion ☞ fiktivno kretanje
Figur ☞ lik
figura ☞ lik
figura ☞ lik
figura ☞ lik
figura drugoplanowa ☞ orijentir
figura prymarna/pierwszoplanowa ☞ trajektor
figura/forma ☞ lik
figurative Bedeutung ☞ preneseno značenje
figurative meaning ☞ preneseno značenje
figure ☞ lik
figure ☞ lik
figyelem hatóköre ☞ doseg pažnje
figyelem hatóköre ☞ konceptualno područje
fiktív mozgás ☞ fiktivno kretanje

fiktive Bewegung ☞ fiktivno kretanje
foco principal del significado ☞ glavno značenjsko žarište
fogalmi egyesítés ☞ konceptualna unifikacija
fogalmi integráció ☞ konceptualna integracija
fogalmi keret ☞ okvirna semantika
fogalmi keret☞ okvir
fogalmi metafora ☞ metafora
fogalmi/konceptuális metafora ☞ pojmovna metafora
fogalom ☞ koncept
folk model ☞ pučki model
folk taxonomy ☞ pučka taksonomija
folk theory☞ pučka teorija
fond ☞ pozadina
fondo ☞ baza
fonológiai pólus ☞ fonološki pol
fonte metonimica ☞ metonimijski izvor
force dynamics ☞ dinamika sile
formal metonymy ☞ formalna metonimija
formale Metonymie ☞ formalna metonimija
formális metonímia ☞ formalna metonimija
forrástartomány
forrástartomány hatóköre ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
frame semantics ☞ okvirna semantika
frame☞ okvir
frame☞ okvir
Frame-Semantik /Rahmensemantik ☞ okvirna semantika
fuente metonímica ☞ metonimijski izvor
full sanction ☞ potpuno sankcioniranje

G

gamma di metafore/gamma metaforica
gamme de métaphore ☞ opseg cilja ☞ opseg cilja
Ganzes ☞ cjelina
gebrauchsbasiertes Modell☞ uporabni model
Gebrauchsereignis ☞ uporabni događaj
generador ☞ generator
Generalisierungsverpflichtung ☞ pretpostavka uopćavanja
générateur ☞ generator
generator ☞ generator
Generator ☞ generator
generátor ☞ generator
generatore ☞ generator
generic space ☞ generički prostor
generikus tér ☞ generički prostor
generischer Raum ☞ generički prostor
gestalt ☞ geštalt
Gestalt ☞ geštalt
gramática cognitiva ☞ kognitivna gramatika
gramática de la construcción ☞ konstrukcijska gramatika
gramática radical de las construcciónes ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
gramaticalización ☞ gramatikalizacija
gramatikalyzacja ☞ gramatikalizacija
gramatyka konstrukcji ☞ konstrukcijska gramatika
gramatyka poznawcza/kognitywna ☞ kognitivna gramatika
grammaire cognitive ☞ kognitivna gramatika
grammaire de construction ☞ konstrukcijska gramatika

grammaire de construction incarnée ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
grammaire de construction radicale ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
grammatica cognitiva ☞ kognitivna gramatika
grammatica corpórea de construcciónes ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
grammatica delle costruzioni / grammatica costruzionale ☞ konstrukcijska gramatika
grammatica delle costruzioni incarnata ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
grammatica delle costruzioni radicale ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
grammatical meaning ☞ gramatičko značenje
grammaticalisation ☞ gramatikalizacija
grammaticalization ☞ gramatikalizacija
grammaticalization chain ☞ gramatikalizacijski lanac
grammaticalizzazione ☞ gramatikalizacija
grammatikalische Bedeutung ☞ gramatičko značenje
Grammatikalisierung ☞ gramatikalizacija
Grammatikalisierungskette ☞ gramatikalizacijski lanac
grammatikalizáció ☞ gramatikalizacija
grammatikalizációs lánc ☞ gramatikalizacijski lanac
Gran Cadena de los Seres ☞ Veliki lanac bića
grande catena dell'essere ☞ Veliki lanac bića
grande chaîne des êtres ☞ Veliki lanac bića
Great Chain of Being ☞ Veliki lanac bića
große Kette der Wesen/Stufenleiter der Natur ☞ Veliki lanac bića
ground ☞ pozadina
grounded cognition ☞ usidrena spoznaja
grounding ☞ usidrenje

H

halott metafora ☞ mrtva metafora
halózati modell ☞ mrežni model
használati esemény ☞ uporabni događaj
hasonlóság ☞ sličnost
hasonlóság-metafora ☞ metafora sličnosti
használat alapú modell ☞ uporabni model
használati esemény ☞ događaj
háttér ☞ pozadina
Hauptbedeutungsfokus ☞ glavno značenjsko žarište
herencia ☞ nasljeđivanje
héritage ☞ nasljeđivanje
hibás kizárás elve ☞ zabluda isključenja
hibás szabály-lista megkülönböztetés ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
high-level metonymy ☞ visokorazinska metonimija
High-level-Metonymie ☞ visokorazinska metonimija
Hintergrund ☞ pozadina
hiperbola ☞ hiperbola
hiperbola/kőltöi túlzás ☞ hiperbola
hipérbole ☞ hiperbola

hipótesis de Sapir-Whorf ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
hipoteza inwariancji ☞ načelo nepromjenjivosti
hipoteza Sapira-Whorfa ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
hozzáférési pont ☞ pristupna točka
Hyperbel ☞ hiperbola
hyperbole ☞ hiperbola
hyperbole ☞ hiperbola
hypothèse de Sapir-Whorf ☞ Sapir-Whorfova hipoteza

I

iconicidad ☞ ikoničnost
iconicità ☞ ikoničnost
iconicité ☞ ikoničnost
iconicity ☞ ikoničnost
ideal ☞ ideal
Ideal ☞ ideal
ideał ☞ ideal
ideál ☞ ideal
idéal ☞ ideal
ideale ☞ ideal
idealisiertes kognitives Modell ☞ idealizirani kognitivni model
idealisiertes kognitives Modell ☞ idealizirani spoznajni model
idealizált kognitív modell ☞ idealizirani kognitivni model
idealizált kognitív modell ☞ idealizirani spoznajni model
idealized cognitive model ☞ idealizirani kognitivni model
igei keretű nyelv ☞ glagolski uokvireni jezici
ikonicitás ☞ ikoničnost
ikoniczność ☞ ikoničnost
Ikonizität ☞ ikoničnost
illocutionary metonymy ☞ ilokucijska metonimija
illokuciós metonímia ☞ ilokucijska metonimija
illokutive Metonymie ☞ ilokucijska metonimija
image schema ☞ predodžbena shema
image schema transformation ☞ transformacija predodžbenih shema
imagería ☞ predodžbenost
imagerie ☞ predodžbenost
imagery ☞ predodžbenost
image-schéma ☞ predodžbena shema
immaginario/ rappresentazioni immaginative ☞ predodžbenost
impegno alla generalizzazione ☞ pretpostavka uopćavanja
impegno cognitivista ☞ pretpostavka kognitivnosti
incarnation ☞ otjelovljenost
incarnazione/embodiment ☞ otjelovljenost
indeterminación semántica ☞ značenjska neodređenost
indeterminatezza semantica ☞ značenjska neodređenost
indétermination sémantique ☞ značenjska neodređenost
inheritance ☞ nasljeđivanje
input space ☞ ulazni prostor
input tér ☞ ulazni prostor
instanciación ☞ oprimjerenje
instanciation ☞ oprimjerenje
instantiation ☞ oprimjerenje
Instantiierung ☞ oprimjerenje
instanziazione ☞ oprimjerenje
integración conceptual ☞ konceptualna integracija
integración conceptual/mezcla ☞ blending
integracja pojęciowa ☞ konceptualna integracija
integrált tér ☞ integrirani prostor

integrated space ☞ integrirani prostor
intégration conceptuelle ☞ konceptualna integracija
integrazione concettuale ☞ konceptualna integracija
integrierter Raum ☞ integrirani prostor
intersoggettività ☞ intersubjektivnost
intersoggettività ☞ međusubjektivnost
intersubiektywność ☞ intersubjektivnost
intersubiektywność ☞ međusubjektivnost
intersubjectivité ☞ intersubjektivnost
intersubjectivité ☞ međusubjektivnost
intersubjectivity ☞ intersubjektivnost
intersubjectivity ☞ međusubjektivnost
Intersubjektivität ☞ intersubjektivnost
interszubjektivitás ☞ intersubjektivnost
interszubjektivitás ☞ međusubjektivnost
introspección ☞ introspekcija
introspection ☞ introspekcija
introspekcja ☞ introspekcija
Introspektion/Selbstbeobachtung ☞ introspekcija
introspezione ☞ introspekcija
introszpekció ☞ introspekcija
invariance principle ☞ načelo nepromjenjivosti
invarianciaelv ☞ načelo nepromjenjivosti
Invarianzprinzip ☞ načelo nepromjenjivosti
iperbole ☞ hiperbola
ipotesi di Sapir-Whorf ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
ironia ☞ ironija
ironía ☞ ironija
irónia ☞ ironija
Ironie ☞ ironija
ironie ☞ ironija
irony ☞ ironija
istotne relacje ☞ ključne relacije

J

jednokierunkowość ☞ izvorna domena
jednostka symboliczna ☞ simbolička jedinica
jelentésintegráció/fogalmi integráció/blend ☞ blending
jelentésképzés ☞ konstruiranje značenja
języki o ramie czasownikowej ☞ glagolski uokvireni jezici
języki o ramie czasownikowej ☞ V-jezici
języki o ramie towarzyszącej ☞ S-jezici
języki o ramie towarzyszącej☞ satelitski uokvireni jezici

K

kaskada ☞ kaskada
Kaskade ☞ kaskada
kaszkád ☞ kaskada
kategoria ☞ kategorija
kategória ☞ kategorija
kategoria poziomu nadrzędnego ☞ nadređena kategorija
kategoria poziomu podrzędnego ☞ podređena kategorija
kategoria poziomu podstawowego ☞ temeljna kategorija

kategoria radialna ☞ radijalna kategorija
Kategorie ☞ kategorija
Kategorisierung ☞ kategorizacija
Kategorisierungsebene ☞ razina kategorizacije
kategorizációs szint ☞ razina kategorizacije
kategorizálás ☞ kategorizacija
kategoryzacja ☞ kategorizacija
Keine-Synonymie-Grundsatz/ Prinzip der Nicht-Synonymie ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
képi séma ☞ predodžbena shema
képiséma-transzformáció ☞ transformacija predodžbenih shema
keresési tartomány ☞ domena pretraživanja
kerüld a szinonímát-elv ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
kidolgozás/ elaboráció ☞ elaboracija
kidolgozásra váró jelentésterület ☞ mjesto elaboracije
klassische Kategorisierungstheorie/ klassische Theorie der Kategorisierung ☞ klasična teorija kategorizacije
klasyczny model kategoryzacji ☞ klasična teorija kategorizacije
klasszikus kategorizálási elmélet ☞ klasična teorija kategorizacije
Kognitionswissenschaft ☞ kognitivna znanost
kognitív beágyazódás ☞ kognitivna usađenost
kognitív elkötelezettség ☞ pretpostavka kognitivnosti
kognitív grammatika ☞ kognitivna gramatika
kognitív szemantika ☞ kognitivna semantika
kognitív tudomány ☞ kognitivna znanost
kognitive Grammatik ☞ kognitivna gramatika
kognitive Semantik ☞ kognitivna semantika
kognitive Verankerung ☞ kognitivna usađenost
kognitive Verpflichtung ☞ pretpostavka kognitivnosti
kognitywistyka ☞ kognitivna znanost
kognitywne utrwalenie ☞ kognitivna usađenost
komplex metafora ☞ složena metafora
komplexe Metapher ☞ složena metafora
Kompositionalität ☞ kompozicionalnost
kompozicionalitás
kompozycyjność ☞ kompozicionalnost
konceptuális metonímia ☞ pojmovna metonimija
konceptuális/fogalmi metafora ☞ konceptualna metafora
konceptuális/fogalmi metonímia ☞ konceptualna metonimija
konstrukció ☞ konstrukcija
konstrukciós grammatika ☞ konstrukcijska gramatika
konstrukcja ☞ konstrukcija
konstrukcje mentalne ☞ konstruiranje značenja
Konstruktion ☞ konstrukcija
Konstruktionsgrammatik ☞ konstrukcijska gramatika
kontiguitás ☞ bliskost
Kontiguität ☞ bliskost
konvencionalitás ☞ konvencionalizacija
Konventionalisierung ☞ konvencionalizacija

konwencjalizacja ☞ konvencionalizacija
Konzept ☞ koncept
konzeptuelle Integration ☞ konceptualna integracija
konzeptuelle Metapher ☞ pojmovna metafora
konzeptuelle Metapher ☞ konceptualna metafora
konzeptuelle Metapher ☞ metafora
konzeptuelle Metonymie ☞ konceptualna metonimija
konzeptuelle Metonymie ☞ pojmovna metonimija
konzeptuelle Unifizierung ☞ konceptualna unifikacija
korrelációs metafora ☞ korelacijska metafora
Korrelationsmetapher ☞ korelacijska metafora
Kraftdynamik ☞ dinamika sile
kulturális modell ☞ kulturni model
Kulturmodell ☞ kulturni model
külső motiváció ☞ izvanjska motivacija

L

la perspectiva lexicográfica del significado ☞ rječnički pristup značenju
łańcuch gramatykalizacyjny ☞ gramatikalizacijski lanac
łańcuch metonimiczny ☞ metonimijski lanac
landmark ☞ orijentir
landmark/figura secundaria ☞ orijentir
landmark/másodrendű figura ☞ orijentir
landmark/participario secundare ☞ orijentir
Landmarke/Referenzpunkt ☞ orijentir
langues à cadrage satellitaire☞ satelitski uokvireni jezici
langues à cadrage verbal ☞ glagolski uokvireni jezici
le site de spécification ☞ mjesto elaboracije
lehorgonyzás ☞ usidrena spoznaja
lehorgonyzás ☞ usidrenje
leképezés ☞ preslikavanje
lenguas de marco por satélite/lenguas de enmarcamiento por satélite☞ satelitski uokvireni jezici
lenguas de marco verbal ☞ glagolski uokvireni jezici
lenguas-S/lenguas de enmarcamiento por satélite ☞ S-jezici
lenguas-V ☞ V-jezici
l'espace générique ☞ generički prostor
lexical meaning ☞ leksičko značenje
lexikális jelentés ☞ leksičko značenje
lexikalische Bedeutung ☞ leksičko značenje
lingue a quadro satellitare☞ satelitski uokvireni jezici
lingue a quadro verbale ☞ glagolski uokvireni jezici
lingue S ☞ S-jezici
lingue V ☞ V-jezici
linguistic knowledge ☞ jezično znanje
linguistic metaphor ☞ jezična metafora
linguistic relativity ☞ jezična relativnost
linguistic/verbal metonymy ☞ jezična metonimija

livello di categorizzazione ☞ razina kategorizacije
l'objectif principal de sens ☞ glavno značenjsko žarište
l'objet au repère/landmark ☞ orijentir
local prototype ☞ lokalni prototip
lokaler Prototyp ☞ lokalni prototip
lokális prototípus ☞ lokalni prototip
lokalny prototyp ☞ lokalni prototip
lugar de elaboración ☞ mjesto elaboracije

M

macierz domen ☞ matrica domena
magas szintű metonímia ☞ visokorazinska metonimija
main meaning focus ☞ glavno značenjsko žarište
mappatura ☞ preslikavanje
mappatura centrale ☞ središnje preslikavanje
mapping ☞ preslikavanje
marco ☞ okvir
matrice de domaine ☞ matrica domena
matrice di dominio ☞ matrica domena
matrix domain ☞ matična domena
mátrix doména ☞ matična domena
Matrixdomäne ☞ matična domena
matriz de dominios ☞ matrica domena
matryca domen ☞ matična domena
meaning construal (operations) ☞ konstruiranje značenja
megablend ☞ megablend
Megablend ☞ megablend
mégablend ☞ megablend
megtestesült konstrukciós nyelvtan ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
mental simulation ☞ mentalna simulacija
mental space ☞ mentalni prostor
mentale Simulation ☞ mentalna simulacija
mentaler Raum ☞ mentalni prostor
mentális szimuláció ☞ mentalna simulacija
mentális tér ☞ mentalni prostor
metáfora compleja ☞ složena metafora
metafora complessa ☞ složena metafora
metáfora conceptual ☞ konceptualna metafora
métafora conceptual ☞ metafora
metáfora conceptual ☞ pojmovna metafora
metafora concettuale ☞ konceptualna metafora
metafora concettuale ☞ metafora
metafora concettuale ☞ pojmovna metafora
metáfora de orientación/ metáfora orientacional ☞ orijentacijska metafora
metáfora del canal ☞ metafora provodnika
metafora del canale ☞ metafora provodnika
metafora di correlazione ☞ korelacijska metafora
metafora di orientamento ☞ orijentacijska metafora
metafora di somiglianza ☞ metafora sličnosti
metáfora estructural ☞ strukturna metafora
metafora jelentés-fókusza ☞ glavno značenjsko žarište

metafora językowa ☞ jezična metafora
metafora korelacyjna ☞ korelacijska metafora
metafora linguistica ☞ jezična metafora
metáfora lingüística ☞ jezična metafora
metafora martwa ☞ mrtva metafora
metafora morta ☞ mrtva metafora
metáfora muerta ☞ mrtva metafora
metáfora multimodal ☞ multimodalna metafora
metáfora multimodal ☞ višeosjetilna metafora
metafora multimodale ☞ multimodalna metafora
metafora multimodale ☞ višeosjetilna metafora
metafora multimodalna ☞ multimodalna metafora
metafora multimodalna ☞ višeosjetilna metafora
metáfora novedosa ☞ pjesnička metafora
metafora nuova ☞ pjesnička metafora
metafora ontologica ☞ ontološka metafora
metáfora ontólogica ☞ ontološka metafora
metafora ontologiczna ☞ ontološka metafora
metafora orientacyjna ☞ orijentacijska metafora
metafora pojęciowa ☞ konceptualna metafora
metafora pojęciowa ☞ metafora
metafora pojęciowa ☞ pojmovna metafora
metáfora por correlación/ metáfora correlacional ☞ korelacijska metafora
metáfora por semejanza ☞ metafora sličnosti
metafora primaria ☞ primarna metafora
metáfora primaria ☞ primarna metafora
metafora prymarna/pierwotna ☞ primarna metafora
metafora przewodu ☞ metafora provodnika
metafora strukturalna ☞ strukturna metafora
metafora strutturale ☞ strukturna metafora
metafora tartománya ☞ opseg cilja
metafora visiva ☞ vizualna metafora
metáfora visual ☞ vizualna metafora
metafora wizualna ☞ vizualna metafora
metaforą złożona ☞ složena metafora
metaforikus elrejtés ☞ metaforičko skrivanje
metaforikus forrás ☞ metonimijski izvor
metaforikus kiemelés ☞ metaforičko isticanje
metaforikus szisztematika ☞ metafora sličnosti
metaftonimia ☞ metaftonimija
metaftonimia ☞ metaftonimija
metaftonimia ☞ metaftonimija
metaftonímia ☞ metaftonimija
métaphore basée sur les corrélations ☞ korelacijska metafora
métaphore conceptuelle ☞ konceptualna metafora

métaphore conceptuelle ☞ metafora
métaphore conceptuelle ☞ pojmovna metafora
métaphore d'orientation ☞ orijentacijska metafora
métaphore de conduite ☞ metafora provodnika
métaphore de ressemblance/ métaphore basée sur la ressemblance ☞ metafora sličnosti
métaphore linguistique ☞ jezična metafora
métaphore morte ☞ mrtva metafora
métaphore multimodale ☞ multimodalna metafora
métaphore multimodale ☞ višeosjetilna metafora
métaphore ontologique ☞ ontološka metafora
métaphore primaire ☞ primarna metafora
métaphore structurelle ☞ strukturna metafora
métaphore visuelle ☞ vizualna metafora
metaphorical hiding ☞ metaforičko skrivanje
metaphorical highlighting ☞ metaforičko isticanje
metaphorical systematicity ☞ metafora sličnosti
metaphorische Fokussierung ☞ metaforičko isticanje
metaphorisches Verstecken ☞ metaforičko skrivanje
metaphorishe Systematik ☞ metafora sličnosti
Metaphtonymie ☞ metaftonimija
métaphtonymie ☞ metaftonimija
metaphtonymy ☞ metaftonimija
metonimia conceptual ☞ konceptualna metonimija
metonimia conceptual ☞ pojmovna metonimija
metonimia concettuale ☞ konceptualna metonimija
metonimia concettuale ☞ pojmovna metonimija
metonimia de alto nivel ☞ visokorazinska metonimija
metonimia di alto livello ☞ visokorazinska metonimija
metonimia formal ☞ formalna metonimija
metonimia formale ☞ formalna metonimija
metonimia formalna ☞ formalna metonimija
metonimia illocutoria ☞ ilokucijska metonimija
metonimia illokucyjna ☞ ilokucijska metonimija
metonimia ilocutiva ☞ ilokucijska metonimija
metonimia językowa ☞ jezična metonimija
metonimia linguistica ☞ jezična metonimija
metonimia lingüística/ metonimia verbal ☞ jezična metonimija
metonimia multimodal
metonimia multimodal ☞ multimodalna metonimija
metonimia multimodale ☞ multimodalna metonimija
metonimia multimodale☞ višeosjetilna metonimija
metonimia multimodalna ☞ multimodalna metonimija
metonimia multimodalna☞ višeosjetilna metonimija
metonimia pojęciowa ☞ konceptualna metonimija
metonimia pojęciowa ☞ pojmovna metonimija

metonimia predicativa ☞ predikacijska metonimija
metonimia proposicional ☞ propozicijska metonimija
metonimia proposizionale ☞ propozicijska metonimija
metonimia propozycjonalna ☞ propozicijska metonimija
metonimia referencial ☞ referencijalna metonimija
metonimia referencyjna ☞ referencijalna metonimija
metonimia referenziale ☞ referencijalna metonimija
metonimia serial ☞ serijska metonimija
metonimia seriale ☞ serijska metonimija
metonimia visiva ☞ vizualna metonimija
metonimia visual ☞ vizualna metonimija
metonimia wizualna ☞ vizualna metonimija
metonimia wysoko uszczegółowiona ☞ visokorazinska metonimija
metonímiasorozat ☞ serijska metonimija
metonimikus cél ☞ metonimijski cilj
metonimikus eszköz ☞ metonimijski prijenosnik
metonimikus eszköz ☞ metonimijsko sredstvo
metonimikus hálózat ☞ metonimijska mreža
metonimikus lánc ☞ metonimijski lanac
metonimikus sűrités ☞ metonimijsko učvršćivanje
metonymic chain ☞ metonimijski lanac
metonymic network ☞ metonimijska mreža
metonymic source ☞ metonimijski izvor
metonymic target ☞ metonimijski cilj
metonymic tightening ☞ metonimijsko učvršćivanje
metonymic vehicle ☞ metonimijski prijenosnik
metonymic vehicle ☞ metonimijsko sredstvo
métonymie conceptuelle ☞ konceptualna metonimija
métonymie conceptuelle ☞ pojmovna metonimija
métonymie de haut niveau ☞ visokorazinska metonimija
métonymie en série ☞ serijska metonimija
métonymie formelle ☞ formalna metonimija
métonymie illocutoire ☞ ilokucijska metonimija
métonymie linguistique ☞ jezična metonimija
métonymie multimdale ☞ multimodalna metonimija
métonymie multimodale ☞ višeosjetilna metafora
métonymie prédicative ☞ predikacijska metonimija
métonymie propositionnelle ☞ propozicijska metonimija
métonymie référentiel ☞ referencijalna metonimija
métonymie visuell ☞ vizualna metonimija
Metonymiekette ☞ metonimijski lanac
metonymische Komprimierung ☞ metonimijsko učvršćivanje
metonymische Quelle ☞ metonimijski izvor

metonymisches Netzwerk ☞ metonimijska mreža
metonymisches Ziel ☞ metonimijski cilj
metoymisches Vehikel ☞ metonimijski prijenosnik
metoymisches Vehikel ☞ metonimijsko sredstvo
miejsce uszczegółowienia ☞ mjesto elaboracije
mirror network ☞ zrcalna mreža
mirror neuron ☞ zrcalni neuron
mise en évidence métaphorique ☞ metaforičko isticanje
model kuli bilardowej ☞ model biljarske kugle
model kulturowy ☞ kulturni model
model ludowy/ model zdroworozsądkowy ☞ pučki model
model oparty na uzusie językowym☞ uporabni model
model sieciowy ☞ mrežni model
modèle basé sur l'usage☞ uporabni model
modèle cognitif idéalisé ☞ idealizirani kognitivni model
modèle cognitif idéalisé ☞ idealizirani spoznajni model
modèle culturel ☞ kulturni model
modèle de la boule de billard ☞ model biljarske kugle
modèle de réseau ☞ mrežni model
modèle populaire ☞ pučki model
modello a rete ☞ mrežni model
modello basato sull' utilizzo☞ uporabni model
modello cognitivo idealizzato ☞ idealizirani kognitivni model
modello cognitivo idealizzato ☞ idealizirani spoznajni model
modello culturale ☞ kulturni model
modello popolare ☞ pučki model
modelo a palla di biliardo ☞ model biljarske kugle
modelo basado en el uso☞ uporabni model
modelo cognitivo idealizado ☞ idealizirani kognitivni model
modelo cognitivo idealizado ☞ idealizirani spoznajni model
modelo cultural ☞ kulturni model
modelo de bola de billar ☞ model biljarske kugle
modelo de red ☞ mrežni model
modelo popular ☞ pučki model
modularidad ☞ modularnost
modularità ☞ modularnost
modularitás ☞ modularnost
Modularität ☞ modularnost
modularité ☞ modularnost
modularity ☞ modularnost
modułowość ☞ modularnost
motiváció ☞ motivacija
motivación ☞ motivacija
motivación externa ☞ izvanjska motivacija
motivation ☞ motivacija
Motivation ☞ motivacija
motivation ☞ motivacija
motivation externe ☞ izvanjska motivacija
motivazione ☞ motivacija
motivazione esterna ☞ izvanjska motivacija
motywacja ☞ motivacija
motywacja /sankcjonowanie ☞ sankcioniranje
motywacja częściowa ☞ djelomično sankcioniranje
motywacja pełna ☞ potpuno sankcioniranje
motywacja zewnętrzna ☞ izvanjska motivacija
mouvement abstrait ☞ apstraktno kretanje

mouvement fictif ☞ fiktivno kretanje
mouvement subjectif ☞ subjektivno kretanje
movimento astratto ☞ apstraktno kretanje
movimento fittizio ☞ fiktivno kretanje
movimento soggettivo ☞ subjektivno kretanje
movimiento abstracto ☞ apstraktno kretanje
movimiento ficticio ☞ fiktivno kretanje
movimiento subjetivo ☞ subjektivno kretanje
multimodal metaphor ☞ multimodalna metafora
multimodal metaphor ☞ višeosjetilna metafora
multimodal metonymy
multimodal metonymy ☞ multimodalna metonimija
multimodale Metapher ☞ multimodalna metafora
multimodale Metapher ☞ višeosjetilna metafora
multimodale Metonymie
multimodale Metonymie ☞ multimodalna metonimija
multimodalidad ☞ multimodalnost
multi-modalidad ☞ višeosjetilnost
multimodális metafora ☞ multimodalna metafora
multimodális metafora ☞ višeosjetilna metafora
multimodális metonímia ☞ multimodalna metonimija
multimodális metonímia☞ višeosjetilna metonimija
multimodalità ☞ multimodalnost
multimodalità ☞ višeosjetilnost
multimodalitás ☞ multimodalnost
multimodalitás ☞ višeosjetilnost
Multimodalität ☞ multimodalnost
Multimodalität ☞ višeosjetilnost
multimodalité ☞ multimodalnost
multimodalité ☞ višeosjetilnost
multimodality ☞ multimodalnost
multimodality ☞ višeosjetilnost
multimodalność ☞ multimodalnost
multimodalność ☞ višeosjetilnost
mylna/błędna alternatywa reguły/listy ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
mylne/błędne wykluczenie ☞ zabluda isključenja

N

nadrzędna struktura schematyczna ☞ supershematska struktura
nagy lánc ☞ Veliki lanac bića
népi elmélet☞ pučka teorija
népi modell ☞ pučki model
népi taxonómia ☞ pučka taksonomija
network model ☞ mrežni model
Netzwerkmodell ☞ mrežni model
neuartige Metapher ☞ pjesnička metafora
neural theory of metaphor ☞ neuralna teorija metafore
neural theory of thought and language ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
neurale Metaphertheorie ☞ neuralna teorija metafore
neurális metaforaelmélet ☞ neuralna teorija metafore
neuron lustrzany ☞ zrcalni neuron
neurona especular ☞ zrcalni neuron

neuronale Theorie des Denkens und der Sprache ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
neuronális gondolat- és nyelvelmélete ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
neurone miroir ☞ zrcalni neuron
neurone specchio ☞ zrcalni neuron
neuronowa teoria metafory ☞ neuralna teorija metafore
neuronowa teoria myśli i języka ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
niveau de catégorisation ☞ razina kategorizacije
nivel de categorización ☞ razina kategorizacije
nominal predication ☞ nominalna predikacija
nominale Prädikation ☞ nominalna predikacija
nominális prédikáció ☞ nominalna predikacija
nośnik metonimiczny ☞ metonimijski prijenosnik
nośnik metonimiczny ☞ metonimijsko sredstvo
nouvelle métaphore ☞ pjesnička metafora
novel metaphor ☞ pjesnička metafora
nowa metafora ☞ pjesnička metafora
nyelvi ismeretek ☞ jezično znanje
nyelvi metafora ☞ jezična metafora
nyelvi metonímia ☞ jezična metonimija
nyelvi relativitás ☞ jezična relativnost
nyelvtani jelentés/grammatikai jelentés ☞ gramatičko značenje

O

obiektywizm ☞ objektivizam
objectivism ☞ objektivizam
objectivisme ☞ objektivizam
Objektivismus ☞ objektivizam
objektivizmus ☞ objektivizam
objetivismo ☞ objektivizam
objetivo metonímico ☞ metonimijski cilj
obrazowanie ☞ predodžbenost
obszar przeszukiwany ☞ domena pretraživanja
ocultación metafórica ☞ metaforičko skrivanje
oggettivismo ☞ objektivizam
ogniskowanie doświadczenia ☞ iskustveno žarište
ontológiai metafora ☞ ontološka metafora
ontological metaphor ☞ ontološka metafora
ontologische Metapher ☞ ontološka metafora
operaciones de construcción de significado ☞ konstruiranje značenja
opération de construction ☞ konstruiranje značenja
operazioni di costruzione ☞ konstruiranje značenja
optimalitási elvek ☞ načela optimalnosti
Optimalitätsprinzipien ☞ načela optimalnosti
optimality principles ☞ načela optimalnosti
orientációs metafora ☞ orijentacijska metafora
orientational metaphor ☞ orijentacijska metafora
Orientierungsmetapher ☞ orijentacijska metafora
öröklés ☞ nasljeđivanje

összefoglaló szkennelés ☞ skupno promatranje
összehasonlítás ☞ usporedba

P

paragon ☞ paragon
paragon ☞ paragon
paragon ☞ uzor
paragon ☞ uzor
Paragon/Musterbeispiel ☞ uzor
Paragon/musterhaftes Vorbild ☞ paragon
paragone ☞ paragon
paragone ☞ uzor
parangon ☞ paragon
parangón ☞ paragon
parangon ☞ uzor
parangon ☞ uzor
parte ☞ dio
parte ☞ dio
partial sanction ☞ djelomično sankcioniranje
partie ☞ dio
példányosítás ☞ oprimjerenje
perfil ☞ profil
personificación ☞ personifikacija
personification ☞ personifikacija
personificazione ☞ personifikacija
personifikacja ☞ personifikacija
Personifizierung ☞ personifikacija
personnification ☞ personifikacija
perszonifikáció/megszemélyesítés ☞ personifikacija
phonological pole ☞ fonološki pol
Phonologischer Pol ☞ fonološki pol
piktoriale/ bildliche/ visuelle Metapher ☞ vizualna metafora
podejście oddolne ☞ odozdolni pristup
podejście odgórne ☞ odozgorni pristup
podobieństwo ☞ sličnost
podobieństwo rodzinne ☞ porodična sličnost
podstawowa wiedza ☞ središnje znanje
point d'accès ☞ pristupna točka
point de référence ☞ referentna točka
pojęcie ☞ koncept
pôle phonologique ☞ fonološki pol
pôle semantique ☞ semantički pol
polisemia ☞ polisemija
polisemia ☞ polisemija
polisemia ☞ polisemija
polisemia pionowa ☞ vertikalna polisemija
polisemia vertical ☞ vertikalna polisemija
polisemia verticale ☞ vertikalna polisemija
poliszémia ☞ polisemija
polo fonologico ☞ fonološki pol
polo fonológico ☞ fonološki pol
polo semantico ☞ semantički pol
polo sémantico ☞ semantički pol
Polysemie ☞ polisemija
polysémie ☞ polisemija
polysémie verticale ☞ vertikalna polisemija
polysemy ☞ polisemija
porównanie ☞ usporedba
portata de predicazione ☞ opseg predikacije
portata del dominio sorgente ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
portata dell' attenzione ☞ doseg pažnje
portata della metafora ☞ doseg metafore
portata della predicazione ☞ opseg predikacije
portée de la domaine source ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena

portée de la métaphore ☞ doseg metafore
portée de la prédication ☞ opseg predikacije
portée de l'attention ☞ doseg pažnje
portée de l'attention ☞ konceptualno područje
postmetonimia ☞ postmetonimija
post-metonimia ☞ postmetonimija
post-metonimia ☞ postmetonimija
Postmetonymie ☞ postmetonimija
postmétonymie ☞ postmetonimija
post-metonymy ☞ postmetonimija
postulat kognitywistyczny ☞ pretpostavka kognitivnosti
postulat uogólnienia ☞ pretpostavka uopćavanja
posztmetonimia ☞ postmetonimija
poziom kategoryzacji ☞ razina kategorizacije
poznanie ucieleśnione ☞ usidrena spoznaja
prädikative Metonymie ☞ predikacijska metonimija
predicación nominal ☞ nominalna predikacija
predicación relacional ☞ relacijska predikacija
prédicat relationell ☞ relacijska predikacija
prédication nominale ☞ nominalna predikacija
predicational metonymy ☞ predikacijska metonimija
predicazione relazionale ☞ relacijska predikacija
prédikáció hatóköre ☞ opseg predikacije
prédikációs metonímia ☞ predikacijska metonimija
predizione nominale ☞ nominalna predikacija
predykacja nominalna ☞ nominalna predikacija
predykacja relacyjna ☞ relacijska predikacija
predykacyjna metonimia ☞ predikacijska metonimija
pricnipios de optimización ☞ načela optimalnosti
Primärmetapher ☞ primarna metafora
primary metaphor ☞ primarna metafora
principe de non-synonymie ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
principe d'invariance ☞ načelo nepromjenjivosti
principes d'optimalité ☞ načela optimalnosti
principi di ottimalità ☞ načela optimalnosti
principio de invariancia ☞ načelo nepromjenjivosti
principio dell 'invarianza ☞ načelo nepromjenjivosti
principio di non sinonimia ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
principio-de-no-sinonimia ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
Profil ☞ profil
profil ☞ profil
profilmeghatározó ☞ odrednik profila
Profildeterminante ☞ odrednik profila
profile ☞ profil
profile determinant ☞ odrednik profila
profilo ☞ profil
projection ☞ preslikavanje
projection centrale ☞ središnje preslikavanje

prominencia ☞ istaknutost
Prominenz ☞ istaknutost
propositional metonymy ☞ propozicijska metonimija
propositionale Metonymie ☞ propozicijska metonimija
propozicionális metonímia ☞ propozicijska metonimija
prototipo ☞ prototip
prototipo local ☞ lokalni prototip
prototipo locale ☞ lokalni prototip
prototípus ☞ prototip
prototípuselmélet ☞ teorija prototipa
prototípushatások ☞ prototipni učinci
Prototyp ☞ prototip
prototyp ☞ prototip
prototype ☞ prototip
prototype effects ☞ prototipni učinci
prototype local ☞ lokalni prototip
Prototype Theory ☞ teorija prototipa
Prototypeneffekte ☞ prototipni učinci
Prototypentheorie ☞ teorija prototipa
protoype ☞ prototip
proyección/correspondencia ☞ preslikavanje
proyección/correspondencia central ☞ središnje preslikavanje
przekształecenie schematu wyobrażeniowego ☞ transformacija predodžbenih shema
przestrzeń generyczna ☞ generički prostor
przestrzeń mentalną ☞ mentalni prostor
przestrzeń zintegrowana ☞ integrirani prostor
przestrzenie weyjściowa ☞ ulazni prostor
punkt dostępu ☞ pristupna točka
punkt odniesienia ☞ referentna točka
punto de acceso ☞ pristupna točka
punto de referencia ☞ referentna točka
punto di accesso ☞ pristupna točka
punto di riferimento ☞ referentna točka

R

radial category ☞ radijalna kategorija
radial semantic network ☞ radijalna značenjska mreža
radiale Kategorie ☞ radijalna kategorija
radiales Netzwerk ☞ radijalna značenjska mreža
radiális hálózat ☞ radijalna značenjska mreža
radiális kategória ☞ radijalna kategorija
radical construction grammar ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
radicamento cognitivo ☞ kognitivna usađenost
Radikale Konstruktionsgrammatik ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
radikális konstrukciós nyelvtan ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
radykalna gramatyka konstrukcji ☞ radikalna konstrukcijska gramatika
Rahmen/Frame☞ okvir
rama kognitywna☞ okvir
rango/alcance de la metáfora ☞ opseg cilja

réalisme expérientiel ☞ iskustveni realizam
realismo esperienziale ☞ iskustveni realizam
realismo experiencial ☞ iskustveni realizam
realizm doświadczeniowy ☞ iskustveni realizam
red espejo ☞ zrcalna mreža
red metonímica ☞ metonimijska mreža
red radial ☞ radijalna značenjska mreža
reference point ☞ referentna točka
referenciális metonímia ☞ referencijalna metonimija
referenciapont ☞ referentna točka
referential metonymy ☞ referencijalna metonimija
referentielle Metonymie ☞ referencijalna metonimija
Referenzbereich von Prädikationen ☞ opseg predikacije
Referenzpunkt ☞ referentna točka
Regel-Liste-Trugschluss ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
relación atemporal ☞ nevremenska relacija
relaciones temporales ☞ proces
relaciones vitales ☞ ključne relacije
relációs predikáció ☞ relacijska predikacija
relacja atemporalna ☞ nevremenska relacija
relacje temporalne ☞ proces
relation atemporelle ☞ nevremenska relacija
relational predication ☞ relacijska predikacija
relationale Prädikation ☞ relacijska predikacija
relations temporelles ☞ proces
relations vitales ☞ ključne relacije
relatividad lingüística ☞ jezična relativnost
relatività linguistica ☞ jezična relativnost
relativité linguistique ☞ jezična relativnost
relatywizm językowy ☞ jezična relativnost
relazione atemporale ☞ nevremenska relacija
relazioni temporali ☞ proces
relazioni vitali ☞ ključne relacije
resalte metafórico ☞ metaforičko isticanje
réseau métonymique ☞ metonimijska mreža
réseau miroir ☞ zrcalna mreža
réseau radial ☞ radijalna značenjska mreža
resemblance metaphor ☞ metafora sličnosti
ressemblance de famille ☞ porodična sličnost
rész ☞ dio
részleges jóváhagyás ☞ djelomično sankcioniranje
rete metonimica ☞ metonimijska mreža
rete radiale ☞ radijalna značenjska mreža
rete specchio ☞ zrcalna mreža
retranchement cognitif ☞ kognitivna usađenost
rol semántico ☞ semantička uloga
rola semantyczna ☞ semantička uloga
rôles sémantiques ☞ semantička uloga
ruch abstrykcyjny ☞ apstraktno kretanje
ruch fikcyjny ☞ fiktivno kretanje
ruch subiektywny ☞ subjektivno kretanje

rule/list fallacy ☞ zabluda o međusobnoj isključivosti pravila i popisa
ruolo semantico ☞ semantička uloga
rzecz ☞ stvar
rzutowanie ☞ preslikavanje
rzutowanie centralne ☞ središnje preslikavanje

S

saillance ☞ istaknutost
salience ☞ istaknutost
salienza ☞ istaknutost
sanción ☞ sankcioniranje
sanción completa ☞ potpuno sankcioniranje
sanción parcial ☞ djelomično sankcioniranje
sanction ☞ sankcioniranje
sanction ☞ sankcioniranje
sanction partielle ☞ djelomično sankcioniranje
sanction totale ☞ potpuno sankcioniranje
sanzione ☞ sankcioniranje
sanzione completa ☞ potpuno sankcioniranje
sanzione parziale ☞ djelomično sankcioniranje
Sapir-Whorf Hypothesis ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
Sapir-Whorf-hipotézis ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
Sapir-Whorf-Hypothese ☞ Sapir-Whorfova hipoteza
satellite-framed languages ☞ satelitski uokvireni jezici
satellite-framed Sprachen/satellitgefasste Sprachen☞ satelitski uokvireni jezici
scansion sequenziale ☞ sekvencijsko promatranje
scansion sommaria ☞ skupno promatranje
schema di immagine ☞ predodžbena shema
schemat wyobrażeniowy ☞ predodžbena shema
sciences cognitives ☞ kognitivna znanost
scientific taxonomy ☞ znanstvena taksonomija
scienze cognitive ☞ kognitivna znanost
scope of attention ☞ doseg pažnje
scope of attention ☞ konceptualno područje
scope of metaphor ☞ doseg metafore
scope of predication ☞ opseg predikacije
scope of predication ☞ opseg predikacije
scope of the source (domains) ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
search domain ☞ domena pretraživanja
semantic indeterminacy ☞ značenjska neodređenost
semantic pole ☞ semantički pol
semantic role ☞ semantička uloga
semantica cognitiva ☞ kognitivna semantika
semántica cognitiva ☞ kognitivna semantika
semántica de marcos ☞ okvirna semantika
semantica dei frame ☞ okvirna semantika
sémantique cognitive ☞ kognitivna semantika
sémantique de cadre/frame ☞ okvirna semantika

semantische Rolle ☞ semantička uloga
semantische Unbestimmtheit ☞ značenjska neodređenost
semantischer Pol ☞ semantički pol
semantyczna nieokreśloność ☞ značenjska neodređenost
semantyka kognitywna ☞ kognitivna semantika
semantyka ram ☞ okvirna semantika
semejanza ☞ sličnost
semejanza de familia ☞ porodična sličnost
sens figuratif ☞ preneseno značenje
sequential scanning ☞ sekvencijsko promatranje
sequentielles Scannen ☞ sekvencijsko promatranje
serial metonymy ☞ serijska metonimija
serielle Metonymie ☞ serijska metonimija
seryjna metonimia ☞ serijska metonimija
sfondo ☞ pozadina
sieć lustrzana ☞ zrcalna mreža
sieć metonimiczna ☞ metonimijska mreža
sieć radialna ☞ radijalna značenjska mreža
significado gramatical ☞ gramatičko značenje
significado lexicó ☞ leksičko značenje
significado/sentido figurado ☞ preneseno značenje
signification grammaticale ☞ gramatičko značenje
signification lexicale ☞ leksičko značenje
significato figurativo ☞ preneseno značenje
significato grammaticale ☞ gramatičko značenje
significato lessicale ☞ leksičko značenje
significato principale ☞ glavno značenjsko žarište
similarité ☞ sličnost
similarity ☞ sličnost
simulación mental ☞ mentalna simulacija
simulation mentale ☞ mentalna simulacija
simulazione mentale ☞ mentalna simulacija
sinécdoque ☞ sinegdoha
sinnedoche
sistemáticidad metafórica ☞ metafora sličnosti
sistematicità metaforica ☞ metafora sličnosti
sito de elaborazione ☞ mjesto elaboracije
skanowanie sekwnencyne ☞ sekvencijsko promatranje
skenowanie sumaryczne ☞ skupno promatranje
Skopus der Ausgangsdomänen ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
Skopus der Metapher ☞ doseg metafore
S-languages ☞ S-jezici
S-langues ☞ S-jezici
słownikowe podejście do znaczenia ☞ rječnički pristup značenju
S-nyelvek/szatellit keretű nyelvek ☞ S-jezici
social stereotype ☞ društveni stereotip
soggettivismo ☞ subjektivizam
somiglianza ☞ sličnost
somiglianza di famiglia ☞ porodična sličnost

sophisme d'exclusion ☞ zabluda isključenja
source domain
source métonymique ☞ metonimijski izvor
soziales Stereotyp ☞ društveni stereotip
spazio di discorso corrente ☞ trenutni diskurzni prostor
spazio di input ☞ ulazni prostor
spazio generico ☞ generički prostor
spazio integrato ☞ integrirani prostor
spazio mentale ☞ mentalni prostor
Spiegelnetzwerk ☞ zrcalna mreža
Spiegelneuron ☞ zrcalni neuron
Sprachkenntnisse ☞ jezično znanje
sprachliche Metapher ☞ jezična metafora
sprachliche Relativität ☞ jezična relativnost
sprachliche/verbale Metonymie ☞ jezična metonimija
S-Sprachen ☞ S-jezici
stereotipo sociale ☞ društveni stereotip
stereotyp społeczny ☞ društveni stereotip
stéréotype social ☞ društveni stereotip
strefa aktywna ☞ aktivna zona
structural metaphor ☞ strukturna metafora
structure superschématique ☞ supershematska struktura
strukturelle Metapher ☞ strukturna metafora
struttura superschematica ☞ supershematska struktura
subiektywizm ☞ subjektivizam
subjective motion ☞ subjektivno kretanje
subjectivism ☞ subjektivizam
subjectivisme ☞ subjektivizam
subjektive Bewegung ☞ subjektivno kretanje
Subjektivismus ☞ subjektivizam
subjetivismo ☞ subjektivizam
subordinate level category ☞ podređena kategorija
Suchdomäne ☞ domena pretraživanja
summary scanning ☞ skupno promatranje
summatives Scannen ☞ skupno promatranje
superordinate level category ☞ nadređena kategorija
superschematic structure ☞ supershematska struktura
superschematische Struktur ☞ supershematska struktura
symbolic unit ☞ simbolička jedinica
symbolische Einheit ☞ simbolička jedinica
symulacja mentalna ☞ mentalna simulacija
synecdoque ☞ sinegdoha ☞ sinegdoha
synechdoche ☞ sinegdoha
synekdocha ☞ sinegdoha
Synekdoche ☞ sinegdoha
systématisation métaphorique ☞ metafora sličnosti
systematyczność metaforyczna ☞ metafora sličnosti
szaliencia ☞ istaknutost
szankciót ☞ sankcioniranje
szatellit keretű nyelvek☞ satelitski uokvireni jezici
szekvenciális feldolgozás ☞ sekvencijsko promatranje
szekvenciális szkennelés ☞ sekvencijsko promatranje
szemantikai határozatlanság ☞ značenjska neodređenost

szemantikai pólus ☞ semantički pol
szemantikai szerep ☞ semantička uloga
szerkezeti metafora ☞ strukturna metafora
szimbolikus egység ☞ simbolička jedinica
szinekdoché ☞ sinegdoha
szótári jelentésfelfogás ☞ rječnički pristup značenju
szubjektív mozgás ☞ subjektivno kretanje
szubjektivizmus ☞ subjektivizam
szupersematikus struktúra ☞ supershematska struktura

T

taksonomia ludowa ☞ pučka taksonomija
taksonomia naukowa ☞ znanstvena taksonomija
tal. nascondiglio metaforico ☞ metaforičko skrivanje
tapasztalati fókusz ☞ iskustveno žarište
tapasztalati realizmus ☞ iskustveni realizam
target domain ☞ ciljna domena
társadalmi sztereotípia ☞ društveni stereotip
tartomány ☞ domena
tassonomia popolare ☞ pučka taksonomija
tassonomia scientifica ☞ znanstvena taksonomija
taxonomía cientifica ☞ znanstvena taksonomija
taxonomía popular ☞ pučka taksonomija
taxonomie populaire ☞ pučka taksonomija
taxonomie scientifique ☞ znanstvena taksonomija
Teil ☞ dio
teilweise Lizenzierung ☞ djelomično sankcioniranje
teljes jóváhagyás ☞ potpuno sankcioniranje
temporal relations ☞ proces
temporale Relationen ☞ proces
temporális relációk ☞ proces
teoría clásica de la categorización ☞ klasična teorija kategorizacije
teoria classica della categorizzazione ☞ klasična teorija kategorizacije
teoría de los prototipos ☞ teorija prototipa
Teoria dei prototipi ☞ teorija prototipa
teoria ludowa☞ pučka teorija
teoria neurale del pensiero e del linguaggio ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
teoria neurale della metafora ☞ neuralna teorija metafore
teoría neuronal de la metáfora ☞ neuralna teorija metafore
teoría neuronal del pensamiento y el lenguaje ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
teoria popolare☞ pučka teorija
teoría popular☞ pučka teorija
teoria prototypów ☞ teorija prototipa
testesültség ☞ otjelovljenost
the cognitive commitment ☞ pretpostavka kognitivnosti
the generalization commitment ☞ pretpostavka uopćavanja
the principle of non-synonymy (of grammatical constructions) ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)

the range of metaphor ☞ opseg cilja
théorie classique de la catégorisation ☞ klasična teorija kategorizacije
théorie de prototype ☞ teorija prototipa
théorie neuronale de la métaphore ☞ neuralna teorija metafore
théorie neuronale de la pensée et du langage ☞ neuralna teorija mišljenja i jezika
théorie populaire☞ pučka teorija
thing ☞ stvar
tło ☞ pozadina
todo ☞ cjelina
top-down approach ☞ odozgorni pristup
Top-down-Ansatz ☞ odozgorni pristup
tote Metapher ☞ mrtva metafora
tout ☞ cjelina
trajecteur ☞ trajektor
trajector ☞ trajektor
trajector ☞ trajektor
Trajektor ☞ trajektor
trajektor/elsődleges figura ☞ trajektor
transformación de esquemas de imágenes ☞ transformacija predodžbenih shema
Transformation von Bildschemata ☞ transformacija predodžbenih shema
trasformazione di schema di immagine ☞ transformacija predodžbenih shema
trayector ☞ trajektor
tudományos taxonómia ☞ znanstvena taksonomija
túlzott szintű kategória ☞ nadređena kategorija
tutto ☞ cjelina
tükörhálózat ☞ zrcalna mreža
tükörneuron ☞ zrcalni neuron
tworzenie amalgamatu ☞ blending

U

ucieleśnienie ☞ otjelovljenost
ucieleśniona gramatyka konstrukcji ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
új metafora ☞ pjesnička metafora
ujednolicenie pojęć ☞ konceptualna unifikacija
ukrywanie metaforyczne ☞ metaforičko skrivanje
Umfang der Aufmerksamkeit ☞ konceptualno područje
unidad simbólica ☞ simbolička jedinica
unidireccionalidad ☞ izvorna domena
unidirectionalité ☞ izvorna domena
unidirectionality ☞ izvorna domena
Unidirektionalität ☞ izvorna domena
unidirezionalità ☞ izvorna domena
unificación conceptual ☞ konceptualna unifikacija
unification conceptuelle ☞ konceptualna unifikacija
unificazione concettuale ☞ konceptualna unifikacija
unità simbolica ☞ simbolička jedinica
unité symbolique ☞ simbolička jedinica
untergeordnete Kategorie ☞ podređena kategorija
usage event ☞ događaj
usage event ☞ uporabni događaj
usage-based model☞ uporabni model

uszczegółowienie ☞ elaboracija
uszczegółowienie/konkretyzacja ☞ oprimjerenje
uwypuklanie metaforyczne ☞ metafora sličnosti
uwypuklanie metaforyczne ☞ metaforičko isticanje
übergeordnete Kategorie ☞ nadređena kategorija

V

véhicule métonymique ☞ metonimijski prijenosnik
véhicule métonymique ☞ metonimijsko sredstvo
vehículo metonímico ☞ metonimijski prijenosnik
vehículo metonímico ☞ metonimijsko sredstvo
veicolo metonimico ☞ metonimijski prijenosnik
veicolo metonimico ☞ metonimijsko sredstvo
verankerte Kognition ☞ usidrena spoznaja
verb-framed languages ☞ glagolski uokvireni jezici
verbgerahmte Sprachen ☞ glagolski uokvireni jezici
Vererbung ☞ nasljeđivanje
Vergleich ☞ usporedba
verkörperte Konstruktionsgrammatik ☞ otjelovljena konstrukcijska gramatika
Verkörperung ☞ otjelovljenost
vertical polysemy ☞ vertikalna polisemija
vertikale Polysemie ☞ vertikalna polisemija
vertikális poliszémia ☞ vertikalna polisemija
vezeték-metafora ☞ metafora provodnika
viseur de prédication ☞ opseg predikacije
visual metonymy ☞ vizualna metonimija
visual/pictorial metaphor ☞ vizualna metafora
visuelle/piktoriale Metonymie ☞ vizualna metonimija
vital relations ☞ ključne relacije
vitale/grundlegende Relationen ☞ ključne relacije
vitális/alapvető relációk ☞ ključne relacije
vizuális/képi metafora ☞ vizualna metafora
vizuális/képi metonímia ☞ vizualna metonimija
V-languages ☞ V-jezici
V-langues ☞ V-jezici
V-nyelvek ☞ V-jezici
Volkstaxonomie ☞ pučka taksonomija
Volkstheorie☞ pučka teorija
Vollsanktion ☞ potpuno sankcioniranje
V-Sprachen ☞ V-jezici
Verankerung ☞ usidrenje

W

whole ☞ cjelina
wiedza encyklopedyczna ☞ enciklopedijsko znanje
wiedza językowa ☞ jezično znanje
Wielki łańcuch bytów ☞ Veliki lanac bića
wissenschaftliche Taxonomie ☞ znanstvena taksonomija
Wörterbuchansatz zur Semantik ☞ rječnički pristup značenju

wyidealizowany model poznawczy ☞ idealizirani kognitivni model
wyidealizowany model poznawczy ☞ idealizirani spoznajni model
wyrazistość ☞ istaknutost
wyznacznik profilu ☞ odrednik profila
wzór ☞ paragon
wzór ☞ uzor

Z

zakotwiczenie ☞ usidrenje
zakres domeny źródłowy ☞ doseg izvora/doseg izvornih domena
zakres metafory ☞ doseg metafore
zakres metafory ☞ opseg cilja
zakres predykacji ☞ opseg predikacije
zakres predykacji ☞ opseg predikacije
zakres uwagi ☞ doseg pažnje
zakres uwagi ☞ konceptualno područje
zaostrzenie metonimiczne ☞ metonimijsko učvršćivanje
zasada unikania synonymow ☞ načelo nesinonimnosti (gramatičkih konstrukcija)
zasady optymalności ☞ načela optimalnosti
zdarzenie językowe ☞ događaj
zdarzenie językowe ☞ uporabni događaj
zentrale Abbildung ☞ središnje preslikavanje
zentrales Wissen ☞ središnje znanje
Zieldomäne ☞ ciljna domena
znaczenie gramatyczne ☞ gramatičko značenje
znaczenie leksykalne ☞ leksičko značenje
znaczenie przenośne ☞ preneseno značenje
zona activa ☞ aktivna zona
zona attiva ☞ aktivna zona
zone active ☞ aktivna zona
źródło metonimiczne ☞ metonimijski izvor
Zugangspunkt ☞ pristupna točka
Zuordnung ☞ preslikavanje